

PRÍLOHA - A

ANALYTICKÉ VÝCHODISKÁ

Obsah

Príloha - A.....	1
Analytické východiská.....	1
1) Obsahové východiská	2
2) Východiská z relevantných nadradených programových a strategických dokumentov	3
3) Identifikácia a analýza riešeného územia v kontexte širších vzťahov	24
Sociálno - ekonomická analýza	30
1) Analýza ľudských zdrojov a demografická analýza	30
2) Zdravotníctvo, sociálne služby, sociálna inklúzia	47
3) Ekonomika a hospodárstvo	77
4) Veda, výskum a inovácie	113
5) Cestovný ruch, kultúra a šport.....	120
6) Občianska vybavenosť.....	131
7) Digitalizácia a informatizácia	140
8) Analýza financovania TSK	144
Územno-technická analýza.....	155
1) Dopravná infraštruktúra.....	156
2) Technická infraštruktúra.....	165
Prírodno-environmentálna analýza	175
3) Odpadové hospodárstvo	175
4) Environmentálne limity	178
5) Environmentálne záťaž	179
6) Ovzdušie, voda a pôda	180

1) Obsahové východiská

Predmetom tejto kapitoly je zdôvodnenie potreby vypracovania PHRSR, popis hlavných výziev, problémov a impulzov pri jeho tvorbe, definícia územia pre spracovanie PHRSR a zdôvodnenie jeho štruktúry v rámci stratégie PHRSR.

Impulzom pre spracovanie PHRSR TSK je doteraz nedostatočne zhodnotený potenciál TSK pre udržateľný regionálny rozvoj a potreba reagovať na nové, zmenené spoločenské okolnosti. Významným faktorom vplyvajúcim na charakter kľúčových prvkov rozvoja regiónu sú rýchlo sa meniace svetové trendy v oblasti nástupu **najmodernejších technológií a inovácií**, trendy v oblasti starostlivosti o **životné prostredie a klímu**, ako aj nepriaznivý demografický trend **starnutia populácie** s náporom najmä (no nielen) na zdravotnú a sociálnu oblasť. Aktuálnou výzvou sú aj hrozby nepredvídaných **pandemických situácií**, alebo **bezpečnostných a humanitárnych kríz**, akých sme svedkami od roku 2020 v súvislosti s celosvetovým rozšírením vírusu Covid -19 alebo vojnovým konfliktom na Ukrajine a následnou utečeneckou vlnou, ktorá zasiahla aj Slovensko.

Objektívnou výzvou v rámci územia TSK je taktiež **transformácia uhoľného regiónu hornej Nitry** a plánované skončenie ťažby hnedého uhlia po ukončení všeobecného hospodárskeho záujmu pri dodávkach elektriny, ktoré sa podľa uznesenia vlády č. 580 z 12.12.2018 uskutoční najneskôr v roku 2023. Objektívnou výzvou je tiež ambícia krajského mesta Trenčín rozvíjať svoj silný kultúrny, kreatívny a inovačný potenciál, stelesnená v kandidatúre mesta na titul **Európskeho hlavného mesta kultúry 2026** ako aj jeho ambície naplniť dlhodobý komplexný projekt integrovaného rozvoja centrálnej mestskej zóny „**Trenčín si Ty**“ s charakteristikami európskych parametrov, vrátane dopravných riešení a inteligentných SMART riešení v prepojení s historickým centrom v podhradí dominanty Trenčianskeho hradu (v správe TSK), s dopadom na celé širšie územie v regionálnom a nadregionálnom kontexte.

V neposlednom rade je to končiacie sa programové obdobie politiky súdržnosti 2014-2020, na ktoré bol vypracovaný predchádzajúci rozvojový dokument a **nastupujúce nové programové obdobie EÚ 2021-2027**, ktoré sa v súčasnosti pripravuje.

Všetky spomínané impulzy a výzvy sú príležitosťou na reštart regiónu s maximálnym zhodnotením špecifického potenciálu jeho jednotlivých subregiónov a pre nastolenie integrovaného princípu, s vyvolaním čo najúčinnejších synergických efektov zrealizovaných investícií s cieľom udržateľného rozvoja v modernej dobe.

S ohľadom na vyššie uvedené skutočnosti je súčasťou PHRSR aj zapracovaná integrovaná územná investícia (ďalej aj ako „IÚI“), vychádzajúca z cieľov a opatrení **Akčného plánu transformácie uhoľného regiónu hornej Nitry**. Podobne je súčasťou PHRSR aj zapracovanie využitia „**smart**“ **princípov** (nových postupov a nástrojov) v rozvoji verejných politík/služieb samosprávneho kraja, za účelom zlepšovania poskytovaných služieb obyvateľom, ako aj zlepšovania vnútorných procesov v zmysle záverov Smart koncepcie TSK s uplatnením segmentov „smart“, v oblastiach regionálneho rozvoja, sociálnej oblasti, školstva, dopravy, cestovného ruchu a kultúry.

Z hľadiska obsahovej štruktúry je dokument, v súlade so zadaním, ako aj s požiadavkami vyplývajúcimi z aktuálne platnej legislatívy - zákon 539/2008 Z. z. o podpore regionálneho rozvoja v aktuálnom znení, Metodiky pre spracovanie PHRSR zverejnenej MIRRI ako aj jej prílohy k tvorbe PHRSR ako integrovanej územnej stratégie VÚC, rozdelený na nasledovné hlavné časti :

- **Analytickú časť** založenú na databáze objektívne cieleného výberu relevantných údajov, informácií a ukazovateľov, ktorá obsahuje komplexné hodnotenie a analýzu východiskovej situácie vyššieho územného celku, berúc do úvahy stratégie, dokumenty, opatrenia, aktivity, projekty TSK realizované v minulosti, vrátane kritického zhodnotenia ich dopadov a efektívnosti, popisuje kľúčové trendy vývoja, ak by sa stratégia PHRSR neimplementovala, identifikuje vnútorné potenciály, výzvy, limity a problémy regiónu, ako aj výzvy a limity z vonkajšieho prostredia vrátane SWOT analýzy a analýzy konkurenčného prostredia – benchmarking v kontexte širšieho územia, zohľadňuje disparity a faktory rozvoja, identifikuje strom výziev a problémov a navrhuje východiská aj pre špecifické stratégie podpory rozvoja jednotlivých skupín obcí tvoriacich strategicko-plánovacie regióny v rámci PHRSR.
- **Strategickú časť**, ktorá obsahuje stratégiu rozvoja vyššieho územného celku pri zohľadnení jeho vnútorných špecifik a určuje víziu, hlavné ciele a priority pre jeho vyvážený udržateľný rozvoj a ich väzby, nastavuje systém tzv. strom cieľov, s popisom strategických a špecifických (operatívnych) cieľov, ich vzájomných súvislostí, nástrojov a indikátorov pre ich dosiahnutie, identifikuje strategických socio-ekonomických partnerov a stratégiu ich zapojenia do procesu implementácie PHRSR. Strategická časť obsahuje aj špecifické rozvojové stratégie TSK pre

podporu rozvoja jednotlivých strategicko-plánovacích regiónov, špecifickú stratégiu transformácie uhoľného regiónu horná Nitra a integrovanú územnú stratégiu Trenčianskeho kraja.

- **Implementačnú a monitorovaciu časť**, ktorá obsahuje najmä identifikáciu nástrojov, opatrení a aktivít na zabezpečenie realizácie programu rozvoja vyššieho územného celku, stanovuje postup implementácie (rozdelenie úloh, činností a zodpovedností, časový harmonogram, implementačnú štruktúru vrátane princípov, procesov a systému riadenia implementácie a riadenia rizík). V tejto časti sa tiež identifikujú a hodnotia riziká implementácie stratégie PHRSR a navrhujú sa opatrenia na ich zníženie - systém monitorovania a hodnotenia napĺňania PHRSR a systém zodpovednosti za ich realizáciu.
- **Finančnú časť**, ktorá obsahuje plán využitia/aktivizácie zdrojov vrátane finančného plánu implementácie stratégie pre obdobie 1+2 roky a výhľad - rozdelenie zdrojov vrátane finančných na programovacie obdobie, na priority, opatrenia, programy, projekty a aktivity, identifikácia predpokladaných finančných zdrojov pre implementáciu.

2) Východiská z relevantných nadradených programových a strategických dokumentov

Predmetom tejto kapitoly je vymedzenie riešeného územia, ku ktorému sa nadradené národné a nadnárodné dokumenty vzťahujú a popis, resp. zhodnotenie ich dopadov a efektov vo vzťahu k riešenému územiu. Súčasťou je aj zhodnotenie predchádzajúceho programového obdobia EÚ (2007-2013) a zhodnotenie súčasného stavu implementácie programového obdobia EÚ 2014-2020.

Riešené územie je vymedzené v rámci jeho zaradenia v európskej normalizovanej klasifikácii územno – štatistických jednotiek (územných celkov) na Slovensku **Nomenclature of Territorial Units for Statistics, Eurostat** (ďalej aj ako „NUTS“) a územnosprávneho členenia SR, podľa ktorých sa TSK v rámci územia Slovenska nachádza na úrovni **NUTS 3** reprezentovanej ôsmimi samosprávnymi krajinami SR. TSK sa v rámci uvedenej nomenklatúry ďalej člení na 9 okresov (úroveň LAU1) : Bánovce nad Bebravou, Ilava, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Partizánske, Považská Bystrica, Prievidza, Púchov, Trenčín, s celkovým počtom 276 obcí v nasledovnej štruktúre :

Okres	Rozloha v km ²	Počet obcí 2015, nezmenený k 31.12.2019	Počet obyvateľov SODB 2011	Počet obyvateľov 2015	Počet obyvateľov k 31.12.2019
Trenčín	675	37	113 115	113 863	114 670
Bánovce nad Bebravou	462	43	37 128	36 833	36 184
Ilava	359	21	60 578	60 194	59 075
Myjava	326	17	27 531	27 083	26 256
Nové Mesto nad Váhom	580	34	62 707	62 531	62 575
Partizánske	301	23	47 166	46 462	45 489
Považská Bystrica	463	28	63 550	63 176	62 351
Prievidza	960	52	137 894	136 554	133 721
Púchov	375	21	44 659	44 537	44 248
Spolu	4501	276	594328	591 233	584 569
<i>Zdroj: ŠÚ SR</i>					

Podľa Nariadenia vlády SR č. 258/96, ktorým sa vydáva zoznam obcí a vojenských obvodov tvoriacich jednotlivé okresy v SR, územia okresov Trenčianskeho kraja sa skladajú z týchto katastrálnych území miest a obcí (v zátvorkách je uvedený počet obyvateľov miest, stav k 31.12.2019 - Zdroj: ŠÚ SR) :

Okres Bánovce nad Bebravou

Mesto: Bánovce nad Bebravou (17 750)

Obce: Borčany, Brezolupy, Cimenná, Čierna Lehota, Dežerice, Dolné Naštice, Dubnička, Dvorec, Haláčovce, Horné Naštice, Chudá Lehota, Krásna Ves, Kšinná, Libichava, Ľutov, Malá Hradná, Malé Hoste, Miezgovce, Nedašovce, Omastiná, Otrhánky, Pečeňany, Podlužany, Pochabany, Pravotice, Prusy, Ruskovce, Rybany, Slatina nad Bebravou, Slatinka nad Bebravou, Šípkov,

**TRENČIANSKY
SAMOSPRÁVNÝ
K R A J**

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Európska únia
Európsky sociálny fond

Šišov, Timoradza, Trebichava, Uhrovec, Uhrovské Podhradie, Veľké Držkovce, Veľké Hoste, Veľké Chlievany, Vysočany, Zlatníky, Žitná-Radiša

Okres Ilava

Mestá: Ilava (5 464), Dubnica nad Váhom (23 550), Nová Dubnica (11 040)

Obce: Bohunice, Bolešov, Borčice, Červený Kameň, Dulov, Horná Poruba, Kameničany, Košeca, Košecké Podhradie, Krivoklát, Ladce, Mikušovce, Pruské, Sedmerovec, Slavnica, Tuchyňa, Vršatské Podhradie, Zliechov

Okres Myjava

Mestá: Myjava (11 514), Brezová pod Bradlom (4 768)

Obce: Brestovec, Bukovec, Hrašné, Chvojnica, Jablonka, Kostolné, Košariská, Krajné, Podkylava, Polianka, Poriadie, Prieapasné, Rudník, Stará Myjava, Vrbovce

Okres Nové Mesto nad Váhom

Mestá: Nové Mesto nad Váhom (20 071), Stará Turá (8 764)

Obce: Beckov, Bošáca, Brunovce, Bzince pod Javorinou, Čachtice, Častkovce, Dolné Srnie, Haluzice, Horná Streda, Hôrka nad Váhom, Hrádok, Hrachovište, Kalnica, Kočovce, Lubina, Lúka, Modrová, Modrovka, Moravské Lieskové, Nová Bošáca, Nová Lehota, Nová Ves nad Váhom, Očkov, Pobedim, Podolie, Potvorice, Považany, Stará Lehota, Trenčianske Bohuslavice, Vaďovce, Višňové, Zemianske Podhradie

Okres Partizánske

Mesto: Partizánske (22 269)

Obce: Bošany, Brodzany, Hradište, Chynorany, Ješkova Ves, Klátova Nová Ves, Kolačno, Krásno, Livina, Livinské Opatovce, Malé Kršteňany, Malé Uherce, Nadlice, Nedanovce, Ostratice, Pažiť, Skačany, Turčianky, Veľké Kršteňany, Veľké Uherce, Veľký Klíž, Žabokreky nad Nitrou

Okres Považská Bystrica

Mesto: Považská Bystrica (39 270)

Obce: Bodiná, Brvnište, Čelkova Lehota, Dolná Mariková, Dolný Lieskov, Domaníža, Ďurďové, Hatné, Horná Mariková, Horný Lieskov, Jasenica, Klieština, Kostolec, Malé Lednice, Papradno, Plevník-Drienové, Počarová, Podskalje, Prečín, Pružina, Sádочné, Slopná, Stupné, Sverepec, Udiča, Vrchteplá, Záskanie

Okres Prievidza

Mestá: Prievidza (45 634), Bojnice (4 992), Handlová (16 890), Nováky (4 203)

Obce: Bystričany, Cigeľ, Čavoj, Čereňany, Diviacka Nová Ves, Diviaky nad Nitricou, Dlížin, Dolné Vestenice, Horná Ves, Horné Vestenice, Chrenovec-Brusno, Chvojnica, Jalovec, Kamenec pod Vtáčnikom, Kanianka, Kľačno, Kocurany, Kostolná Ves, Koš, Lazany, Lehota pod Vtáčnikom, Liešťany, Lipník, Malá Čausa, Malinová, Nedožery-Brezany, Nevidzany, Nitrianske Pravno, Nitrianske Rudno, Nitrianske Sučany, Nitrica, Opatovce nad Nitrou, Oslany, Podhradie, Poluvsie, Poruba, Pravenec, Radobica, Ráztočno, Rudnianska Lehota, Sebedražie, Seč, Šutovce, Temeš, Tužina, Valaská Belá, Veľká Čausa, Zemianske Kostofany

Okres Púchov

Mesto: Púchov (17 561)

Obce: Beluša, Dohňany, Dolná Breznica, Dolné Kočkovce, Horná Breznica, Horovce, Kvašov, Lazy pod Makytou, Lednica, Lednické Rovne, Lúky, Lysá pod Makytou, Mestečko, Mojtín, Nimnica, Streženice, Visolaje, Vydrná, Záriečie, Zubák

Okres Trenčín

Mestá: Trenčín (55 383), Nemšová (6 414), Trenčianske Teplice (4 162)

Obce: Adamovské Kochanovce, Bobot, Dolná Poruba, Dolná Súča, Drietoma, Dubodiel, Horná Súča, Horňany, Horné Srnie, Hrabovka, Chocholná-Velčice, Ivanovce, Kostolná-Záriečie, Krivosúd-Bodovka, Melčice-Lieskové, Mníchova Lehota, Motešice, Neporadza, Omšenie, Opatovce, Petrova Lehota, Selec, (Skalka nad Váhom), Soblahov, Svinná, Štvrtok, Trenčianska Teplá, Trenčianska Turná, Trenčianske Jastrabie, Trenčianske Mitice, Trenčianske Stankovce, Trenčianske Teplice, Veľká Hradná, Veľké Bierovce, Zamarovce

Za kľúčový nadnárodný strategický dokument pre tvorbu PHRSR TSK môžeme považovať **Agendu OSN pre udržateľný rozvoj 2030 (Agenda 2030)**, ktorá obsahuje súhrn globálnych záväzkov medzinárodného spoločenstva v reakcii na najväčšie výzvy súčasnosti ako sú zmena klímy, chudoba, zvyšujúce sa ekonomické a sociálne rozdiely alebo neudržateľnosť prevládajúcich vzorcov výroby a spotreby, a pod. Ide o problémy, ktoré sú veľmi komplexné a navzájom previazané. Agenda udržateľného rozvoja obsahuje 17 cieľov v oblasti udržateľného rozvoja a 169 súvisiacich čiastkových cieľov. Vyvažujú tri rozmiery udržateľného rozvoja – ekonomický, sociálny a environmentálny. Slovenská republika sa prihlásila k implementácii Agendy 2030 dokumentom „Východiská implementácie Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj“, ktorý bol schválený uznesením vlády č. 95/2016.

Obrázok 1 Agenda 2030 - Ciele udržateľného rozvoja

Zdroj: <https://www.mirri.gov.sk/sekcie/investicie/agenda-2030/index.html>, Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR, február 2020.

Zodpovednosť za Agendu 2030 je na Slovensku rozdelená medzi Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR a Ministerstvom zahraničných vecí a európskych záležitostí SR, pričom v zmysle uznesenia vlády SR č. 95 z 2. marca 2016 zodpovedá Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky za jeho vnútroštátnu implementáciu a Ministerstvo zahraničných vecí a európskych záležitostí SR za jeho implementáciu v medzinárodnom prostredí.

V rámci konzultatívneho procesu zahrňujúceho vládu, samosprávu a odbornú verejnosť bolo uznesením vlády č. 273/2018 z 13. júna 2018 schválených nasledovných **šesť národných priorit** implementácie Agendy 2030 :

- vzdelanie pre dôstojný život,
- smerovanie k znalostnej a environmentálne udržateľnej ekonomike pri demografických zmenách a meniacom sa globálnom prostredí,
- znižovanie chudoby a sociálna inklúzia
- udržateľné sídla, regióny a krajina v kontexte zmeny klímy,
- právny štát, demokracia a bezpečnosť a
- dobré zdravie,

ktoré zohľadňujú špecifiká Slovenska a sú základom ďalšej strategickej a koncepcnej práce. Uvedené priority sa stali zároveň základom pre sformulovanie vízie a stratégie rozvoja Slovenska do roku 2030.

V čase spracovania tejto analytickej kapitoly bola k dispozícii už aj aktuálna (uznesením vlády z januára 2021) schválená finálna verzia dokumentu **Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030** (ďalej aj ako „Slovensko 2030“). Okrem toho, že je základným implementačným dokumentom Agendy 2030 za Slovenskú republiku, plní tento dokument zároveň úlohu **Národnej stratégie regionálneho rozvoja** v zmysle zákona.

Definuje tri priority regionálneho rozvoja :

- udržateľná konkurencieschopná, environmentálne a inovačne orientovaná ekonomika regiónov,
- zvýšenie kvality života a využitie prírodného a ľudského kapitálu,
- harmonizácia regionálneho a územného rozvoja,

ktoré sa premietajú do integrovaných rozvojových programov dokumentu Slovensko 2030, prepájajú Agendu 2030 a regionálny rozvoj a sú kľúčovým nástrojom naplnenia Agendy 2030 naprieč národnou, regionálnou a lokálnou úrovňou v nasledujúcej štruktúre:

1. Ochrana a udržateľný rozvoj prírodných a ľudských zdrojov, ako aj kultúrneho potenciálu, tak aby boli zachované pre ďalšie generácie a mohli byť využívané na ďalší rozvoj spoločnosti.

2. Premena hospodárstva SR do roku 2030 na konkurencieschopnú, inovačne orientovanú, nízko uhlíkovú obehovú ekonomiku, ktorá bude efektívne zhodnocovať vzdelanie, ľudský potenciál a zdroje a bude environmentálne aj sociálne udržateľná a odolná proti vonkajším aj vnútorným nepriaznivým vplyvom.

3. Zefektívnenie a priblíženie správy verejných záležitostí občanom prostredníctvom vybudovania viacúrovňového integrovaného manažmentu rozvoja na národnej, regionálnej a miestnej úrovni. Zároveň je cieľom efektívne využívať územný potenciál regiónov.

4. Zvýšenie kvality života pre všetky sociálne skupiny v jednotlivých strategicko-plánovacích regiónoch a zabezpečenie dostupnosti a kvality verejných služieb, práce a rovných príležitostí pre využitie potenciálu každého jednotlivca bez ohľadu na jeho sociálnoekonomické zázemie či znevýhodnenie

V rámci analytickej časti uvedeného dokumentu bolo identifikovaných viacero problémových oblastí, ku ktorým boli zadefinované aj **cieľové očakávané hodnoty** v jednotlivých tematických oblastiach. Do roku 2030 sa napr. očakáva dosiahnutie stopercentného podielu odvádzaných a čistených odpadových vôd v aglomeráciách s viac ako 2 000 ekvivalentných obyvateľov (ďalej aj ako „EO“) a vo všetkých obciach, cieľom je tiež 35-percentný podiel verejnej dopravy a súčasný presun minimálne 20 percent záťaže z cestnej nákladnej a osobnej dopravy na železničnú sieť, preferencia koľajovej dopravy a elektromobility a pod.

Návrh vízie a stratégie je rozsiahly, zameraný je na viaceré oblasti, aby bolo možné účinne čeliť problémom a výzvam, ktoré prinášajú globálne zmeny. K nim patria zmena klímy, mobilita a migrácia, rastúca globalizácia, dynamika a nestabilita svetovej ekonomiky, prudký rozvoj umelej inteligencie, prehlbujúce sa rozdiely medzi bohatými a chudobnými vrstvami obyvateľstva, nárast extrémizmu a nárast nedôvery k demokratickým inštitúciám.

Súčasťou národných strategických dokumentov je aj **Národný investičný plán SR na roky 2018 – 2030** (ďalej aj ako „NIP“, alebo „NIP SR“), v čase spracovania tejto analytickej kapitoly zatiaľ vo forme **pilotnej verzie**. NIP má povahu nadrezortného a integrovaného strategického dokumentu, ktorý v nadväznosti na ciele udržateľného rozvoja Agendy 2030 OSN obsahuje charakteristiky súčasného stavu, želaného stavu v roku 2030 a definuje kľúčové investičné programy s cieľom vybudovať novú hospodársku a sociálnu infraštruktúru, prípadne zlepšiť stav existujúcej infraštruktúry a naplniť tak dlhodobé potreby Slovenskej republiky. Obsahuje zatiaľ indikatívne projekty v oblasti dopravy, energetiky, informatizácie a elektronickej komunikácie, výskumu a inovácií, zdravotníctva, životného prostredia, poľnohospodárstva a lesného hospodárstva, sociálnej inklúzie a zamestnanosti a regionálneho rozvoja.

Pre územie Trenčianskeho kraja je relevantný napríklad záväzok znížiť emisie skleníkových plynov a utlmiť činnosť uhoľných baní, na základe ktorého sa rozvíja projekt transformácie uhoľného regiónu horná Nitra, ale aj priority v oblasti zlepšenia dopravnej infraštruktúry ciest I. triedy, v rámci ktorých by malo dôjsť k naplneniu strategických prepojení centier rozvoja v Trenčianskom kraji i v jeho širších vzťahoch.

Z dôvodu prípravy na nové programové obdobie EÚ (2021-2027) bol spracovaný dokument **Východisková pozícia Slovenskej republiky k politike súdržnosti Európskej únie po roku 2020** (Zdroj: *MIRRI SR*), ktorý bol schválený Vládou SR v roku 2018 a v rámci ktorého SR presadzuje zachovanie silnej pozície politiky súdržnosti v budúcom viacročnom finančnom rámci EÚ po roku 2020, ako aj udržania jej percentuálneho pomeru na čo najvyššej úrovni na celkovom rozpočte EÚ, ako hlavnej investičnej politiky EÚ na podporu rastu a zamestnanosti.

V čase spracovania tejto analytickej kapitoly bol predstavený / schválený aj strategický plán pre čerpanie eurofondov v novom programovacom období – takzvaná **Partnerská dohoda SR pre roky 2021 – 2027**, ktorá sa opiera o päť pilierov:

- **Inovatívne Slovensko**
- **Ekologické Slovensko pre budúce generácie**
- **Mobilita, doprava a prepojenosť**
- **Sociálne spravodlivé a vzdelané Slovensko**
- **Kvalitný život v regiónoch**

Ako uvádza portál europskenoviny.sk „v každej z piatich oblastí boli už rezortom investícií navrhnuté aj rámcové kroky, pomocou ktorých sa bude vízia rozvoja Slovenska realizovať. Okrem iného ide o digitalizáciu, podporu vedy a výskumu, prechod na nízkouhlíkové hospodárstvo, rozvoj kvalitnej a udržateľnej dopravy, podporu inovácií a technologických transferov, adaptáciu na zmenu klímy, ochranu životného prostredia a odstránenie environmentálnych záťažů, či zlepšenie prístupu na trh práce a tvorbu nových a kvalitnejších pracovných miest.“ (Zdroj: <https://europskenoviny.sk/2020/09/07/remisova-eurofondy-pouzijeme-na-prosperujuce-zelensie-a-zdravsie-slovensko/>)

Podľa odhadov aktuálnych v čase spracovania tejto analytickej kapitoly, bude pre Slovensko k dispozícii takmer **13 miliárd Eur**.

Schválenie Partnerskej dohody bolo podmienené aktivitami európskych orgánov a najmä Európskeho parlamentu. Schválenie legislatívy na úrovni EÚ sa v čase spracovania tejto analytickej kapitoly očakávalo v prvom štvrťroku 2021 s tým, že až po tomto kroku bude môcť slovenská vláda oficiálne zaslať návrh Partnerskej dohody na schválenie Európskej komisii. Finálne

odsúhlasenie teda nebolo možné očakávať skôr ako v druhom štvrtroku 2021 aj z dôvodu rokovaní na úrovni Európskeho parlamentu, a teda čerpanie prvých financií z nových eurofondov husto zaľudnensia v čase prípravy tejto analytickej kapitoly nedalo očakávať skôr než na prelome rokov 2021 a 2022.

Súbežne s prípravou eurofondov 2021-2027 na národnej úrovni sa v čase spracovania tejto analytickej kapitoly pripravoval aj tzv. **Plán obnovy SR** v gescii Ministerstva financií SR, ktorý by mal reflektovať na tzv. **Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti EÚ - Recovery and Resilience Facility** (ďalej aj ako „RRF“), ktorý je hlavnou časťou 750 miliardového **postpandemického plánu EÚ** pod názvom **NextGeneration EU - EÚ pre budúce generácie**.

Členské štáty pracovali na národných plánoch obnovy, v ktorých si mali podľa relatívne striktných usmernení definovať prioritné reformné oblasti na financovanie. Proces tvorby týchto dokumentov mal byť čo najinkluzívnejší a prebiehať v konzultáciách s Európskou komisiou. Zakončiť sa mal v apríli 2021. V čase spracovania tejto analytickej kapitoly EÚ nedefinovala finálne parametre a podmienky jeho čerpania, ale pokračovali konzultácie medzi národnými vládami a Európskou komisiou s tým, že zoznam reforiem a investícií určených pre balík RRF bude možné detailne pripraviť až po finalizácii podmienok. Možnosť využiť niektoré navrhnuté projekty z Partnerskej dohody SR (napríklad odstránenie environmentálnych záťažových faktorov alebo program rekonštrukcie škôl či škôlok, vďaka ktorému vzniknú pracovné príležitosti v stavebníctve, zvýši sa energetická efektivita budov a kvalitní sa prostredie na vyučovanie pre žiakov a pedagógov) a financovať ich cez mechanizmus obnovy, sa však javí ako jedna z reálnych možností ich financovania.

Obrázok 2 Plán obnovy EU pre budúce generácie

NEXT GENERATION EU (NG EU) Program pre budúce generácie EU		Z prostriedkov NG EU	Z viacročného finančného rámca	SPOLU
Granty	390,0	672.5	0.8	673.3
<i>z toho rezervy na záruky</i>	<i>5.6</i>	<i>312.5</i>	-	<i>313.3</i>
Pôžičky	360.0	360.0	-	360.0
SPOLU	750.0			
REACT-EU				
RDF - Rozvoj vidieka		7.5	77.9	85.4
JTF - Fond spravodlivej transformácie		10.0	7.5	17.5
InvestEU		5.6	3.8	9.4
rescEU		1.9	1.1	3.0
Horizon Europe		5.0	79.9	84.9

Sumy sú v mld.EUR

Zdroj: Európska komisia, www.ec.europa.eu

Celý tzv. postpandemický plán EU s názvom **EU pre budúce generácie** (NextGenerationEU) v celkovom objeme 750 miliárd Eur, zahŕňa 390 miliárd dotáčného programu (Grants) a 360 miliárdov pôžičkového programu (Loans), ktoré sa budú okrem plánu **Recovery and Resilience Facility (RRF)** – Nástroj EÚ na podporu obnovy a odolnosti, realizovať aj cez programy **REACT-EU**, **Rural development** – Rozvoj vidieka, **Just Transition Fund** – Fond spravodlivej transformácie, **InvestEU**, **rescEU** a **Horizon Europe** v pomeroch alokácií, ako sú uvedené tabuľke (Zdroj: ec.europa.eu)

V prípade REACT-EU ide o reakciu EU na pandemickú situáciu, ktoré je vlastne navýšením eurofondov ešte na programové obdobie 2014 – 2020. Sú to rýchle peniaze, ktoré musia byť využité do troch rokov. Určené sú nielen na boj s dopadmi pandémie, ale aj na pomoc rozvoju v rôznych oblastiach. Slovensko by mohlo len z tohto zdroja získať až 780 miliónov Eur, z ktorých najviac peňazí pôjde na podporu zamestnanosti, tvorbu nových pracovných príležitostí a sociálne služby. Podpora je nasmerovaná aj do zdravotníctva, pre ľudí v prvej línii boja s COVID-19, do školstva, verejnej dopravy, na budovanie verejnej zelene v mestách, zateplenie domov či potravinovú a hygienickú pomoc pre ohrozené skupiny obyvateľstva. Z balíka REACT-EU sa jednotlivé operačné programy navýšia nasledovne: Operačný program Ľudské zdroje – 401,2 mil. €, Integrovaný regionálny operačný program – 246,8 mil. €, Operačný program potravinovej a základnej materiállovej pomoci – 24 mil. € a Operačný program Efektívna verejná správa – 108 mil. €.

(Zdroj: <https://www.mirri.gov.sk/aktuality/cko/vicepremierka-remisova-navrh-na-rozdelenie-780-milionov-eur-z-react-eu-je-hotovy/>)

Rozhodujúcou výzvou tejto generácie zostáva súbežný **prechod na zelenú a digitálnu Európu**. Odráža sa to vo všetkých návrhoch Komisie. Investície do rozsiahlej vlny renovácií, energie z obnoviteľných zdrojov a riešení, pri ktorých sa využíva čistý vodík, prvky „čistej“ dopravy, udržateľných potravín a inteligentného obehového hospodárstva majú obrovský potenciál podnieť rast európskeho hospodárstva. Podpora by mala byť v súlade s cieľmi Únie v oblasti klímy a životného prostredia. Investície do digitálnej infraštruktúry a digitálnych zručností pomôžu zvýšiť konkurencieschopnosť a technologickú suverenitu. Vďaka investíciám do odolnosti voči budúcim výzvam v oblasti zdravia a strategickej autonómie chce byť Únia lepšie pripravená na budúce krízy.

Predchádzajúce programové obdobie EÚ, resp. obdobie **Kohéznej politiky EÚ 2007 - 2013** bolo pre Slovenskú republiku prvým riadnym programovým obdobím. Stratégia, priority a ciele boli v rámci jednotlivých cieľov kohéznej politiky EÚ implementované cez jedenásť operačných programov (ďalej aj ako „OP“): Regionálny OP, OP Životné prostredie, OP Doprava, OP Informatizácia spoločnosti, OP Výskum a vývoj, OP Konkurencieschopnosť a hospodársky rast, OP Zdravotníctvo, OP Technická pomoc, OP Bratislavský kraj, OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia a OP Vzdelávanie, spolu v sume približne **11,7 mld. EUR**. Okrem toho ešte v rámci Európskej poľnohospodárskej politiky existovali operačné programy a to Program rozvoja vidieka a OP Rybné hospodárstvo.

Aktuálne programové obdobie EÚ, resp. obdobie **Kohéznej politiky EÚ 2014-2020** je realizované prostredníctvom siedmich hlavných operačných programov (ďalej aj ako „OP“), a to: **OP Výskum a inovácie, OP Integrovaná infraštruktúra, OP Ľudské zdroje, OP Kvalita životného prostredia, Integrovaný regionálny operačný program (ďalej aj ako „IROP“), OP Efektívna verejná správa a OP Technická pomoc**, v celkovej sume približne **13,8 mld. EUR**. Trenčiansky kraj nemá určený samostatný OP, ale projekty s miestom realizácie na jeho území sú realizované najmä prostredníctvom IROP. Projekty na území TSK je zároveň možné financovať aj z iných OP, podobne aj cez národné projekty, prípadne projekty financované z Kohézneho fondu. V rámci **Európskej poľnohospodárskej politiky** existujú ďalšie operačné programy, a to **Program rozvoja vidieka a OP Rybné hospodárstvo**. Okrem toho existujú ešte programy realizované v rámci cieľa **Európska územná spolupráca**, v rámci ktorých je oprávneným miestom realizácie aj územie Trenčianskeho kraja, a to napríklad cez **Programy cezhraničnej spolupráce Slovensko - Česká republika, Programy nadnárodnej spolupráce Dunajský nadnárodný program 2014 – 2020 a Stredná Európa 2014 - 2020** alebo **Programy medziregionálnej spolupráce ESPON 2020, Interreg Europe, URBACT III a Interact III**. K ďalším finančným nástrojom, v rámci ktorých bolo možné uchádzať sa o podporu aj na území Trenčianskeho kraja patrili **granty EHP a Nórska a Švajčiarsky finančný mechanizmus**.

V oblasti životného prostredia je kľúčovým nadnárodným dokumentom **Parížska dohoda o zmene klímy** s ponukou globálnej dohody o tom, že všetky krajiny podniknú opatrenia v boji proti zmene klímy a prispôbia sa jej dôsledkom, pričom by sa posilnila aj podpora rozvojovým krajinám. Parížska dohoda si za cieľ kladie udržať zvyšovanie teploty výrazne pod dvomi stupňami Celzia a čo najviac sa priblížiť hodnote 1,5 stupňa v porovnaní s teplotou v období pred industrializáciou. Taktiež uvádza, že aby sa podarilo obmedziť globálne otepľovanie na 1,5 stupňa, museli by sa do roku 2030 znížiť emisie oxidu uhličitého spôsobené človekom o 40 percent a do roku 2050 by bolo nutné dosiahnuť nulové emisie. Parížska dohoda zaväzuje každú krajinu vrátane Slovenska k zníženiu emisií skleníkových plynov.

Ochranu ovzdušia a ozónovej vrstvy sa štáty spoločne zaviazali zabezpečovať aj vo viacerých iných dokumentoch ako napríklad **Kjótsky protokol** k rámcovému dohovoru OSN o zmene klímy, **Rámcový dohovor OSN o zmene klímy**, **Montrealský protokol o látkach, ktoré porušujú ozónovú vrstvu**, **Viedenský dohovor o ochrane ozónovej vrstvy** a ďalšie.

K základným dokumentom, ktoré Európska komisia pripravila k problematike adaptácie na zmenu klímy patria:

Zelená kniha – prispôbenie sa zmene klímy v Európe – možnosti na uskutočnenie opatrení na úrovni EÚ (2007)

Dokument definuje základné prejavy zmeny klímy a navrhuje štyri základné piliere v rámci procesu adaptácie celej EÚ:

1. Včasné opatrenia v rámci EÚ;
2. Začlenenie procesu prispôbenia sa zmene klímy do zahraničnej politiky EÚ;
3. Zníženie stupňa neistoty rozšírením vedomostnej základne prostredníctvom integrovaného výskumu v oblasti zmeny klímy;
4. Zapojenie európskej spoločnosti, podnikateľskej sféry a verejnosti do procesu prípravy koordinovaných a komplexných stratégií na adaptáciu.

Biela kniha – Adaptácia na zmenu klímy: Európsky rámec opatrení (2009)

Opiera sa o výsledky rozsiahlych konzultácií, ktoré podnietila Zelená kniha o prispôbení sa zmene klímy v Európe, ako aj ďalších vedeckých prác, v rámci ktorých boli identifikované opatrenia, ktoré je z krátkodobého hľadiska nevyhnutné realizovať. Zároveň má stimulovať členské štáty k vypracovaniu **národných adaptačných stratégií**.

Z hľadiska udržateľnosti životného prostredia je medzinárodným spoločenstvom osobitne sledovaná aj oblasť **spracovania a recyklácie plastov**, ktorá významne nadväzuje na problematiku tzv. Circular Economy (v slovenčine sa používajú termíny **obehové hospodárstvo** alebo cirkulárna ekonomika). Európska komisia v decembri 2015 prijala akčný plán EÚ pre obehové hospodárstvo (Zdroj: [COM\(2015\) / 614](#)) Plasty v ňom označila za kľúčovú prioritu a zaviazala sa vypracovať stratégiu na riešenie výziev, ktoré predstavujú plasty v celom hodnotovom reťazci a s ohľadom na ich celý životný cyklus. V roku 2017 Komisia potvrdila, že sa bude zameriavať na výrobu a používanie plastov a usilovať sa o dosiahnutie toho, aby do roku 2030 boli všetky plastové obaly recyklovateľné (Zdroj: [Pracovný program Komisie na rok 2018, COM\(2017\) /650](#)).

V nadväznosti na tieto iniciatívy bola v roku 2018 prijatá **Európska stratégia pre plasty v obehovom hospodárstve**, ktorá konštatuje: „EÚ má najlepšie predpoklady na to, aby v prechode na plasty budúcnosti bola v čele. Táto stratégia vytvára základy nového hospodárstva plastov, kde sa pri navrhovaní a výrobe plastov a plastových výrobkov plne zohľadňujú potreby opätovného použitia, opráv a recyklácie a vyvíjajú sa a propagujú udržateľnejšie materiály. Zvýši sa tým pridaná hodnota a prosperita v Európe a podporia sa inovácie. Zníži sa znečistenie plastmi a jeho nepriaznivý vplyv na náš život a životné prostredie. Realizácia cieľov tejto stratégie prispeje k naplneniu priority súčasnej Komisie, ktorou je energetická únia s moderným, nízko uhlíkovým, zdrojovo a energeticky efektívnym hospodárstvom, a citeľne prispeje k dosiahnutiu cieľov trvalo udržateľného rozvoja do roku 2030 a naplneniu Parížskej dohody. Stratégia predstavuje kľúčové záväzky pre opatrenia na úrovni EÚ. Bude však potrebná aj mobilizácia súkromného sektora spolu s celoštátnymi a regionálnymi orgánmi, mestami a občanmi. V záujme zmien aj za hranicami Európy bude potrebné angažovať sa na medzinárodnej scéne. Ak bude Európa postupovať s rozhodnosťou a cieľene, môže výzvy premeniť na príležitosti a ísť príkladom pre rozhodné opatrenia na celosvetovej úrovni.“

(Zdroj: oznámenie EK Európskemu parlamentu, Rade Európy, Európskemu hospodárskemu výboru a Výboru regiónov, Štrasburg, 16.1.2018)

Z hľadiska odpadov a odpadového hospodárstva je dôležitým dokumentom aj **Bazilejský dohovor** o riadení pohybov nebezpečných odpadov cez hranice štátov a ich zneškodňovaní. Bazilejský dohovor „upravuje pravidlá prepravy nebezpečných odpadov s prihliadnutím na dosiahnutie minimalizácie pohybu odpadov v súlade so zásadou, že každý štát má na svojom území zabezpečiť zneškodňovanie v ňom produkovaných nebezpečných odpadov.“ (Zdroj: enviroportal.sk) Dovoz, vývoz a tranzit nebezpečných odpadov je možný len so súhlasom všetkých dotknutých krajín, pričom každý členský štát má právo úplne zakázať dovoz nebezpečných odpadov na svoje územie. Hlavnými cieľmi dohovoru sú obmedzenie pohybu nebezpečných odpadov cez hranice štátov, obmedzenie ich vzniku na čo najmenšiu mieru z hľadiska ich množstva a nebezpečnosti, zabezpečenie ich prepravy a zneškodňovania v súlade s požiadavkami na ochranu ľudského zdravia a životného prostredia (podľa možnosti čo najbližšie k miestu ich vzniku a environmentálne vhodným spôsobom), prijatie opatrení na náležitú výmenu informácií o pohybe nebezpečných (a iných) odpadov cez hranice štátov a o jeho riadení, prísnejšia kontrola pohybu nebezpečných (a iných) odpadov cez hranice štátov a obmedzenie takéhoto pohybu na čo najmenšiu mieru, odstránenie nezákonnej prepravy nebezpečných odpadov cez hranice štátov.

Na ochranu vody sú zamerané dokumenty **Protokol o vode a zdraví, Dohovor o spolupráci pri ochrane a trvalom využívaní Dunaja a Dohovor o ochrane a využívaní hraničných tokov a medzinárodných jazier**. Dôležitým legislatívnym rámcem s cieľom zabezpečenia trvalo udržateľného využívania vody Európsky parlament a Rada prijali smernicu 2000/60/ES, ktorá ustanovuje rámec pôsobnosti spoločenstva v oblasti vodnej politiky, skrátene nazývaná **Rámcová smernica o vode**. Celý proces implementácie smernice o vode je rozplánovaný do širšieho časového obdobia rokov 2003 – 2027 s podrobnejším vymedzením úloh. Dôležitou úlohou vyplývajúcou zo smernice o vode je vypracovanie a zverejnenie plánov povodí s príslušnými opatreniami na dosiahnutie požadovaného zlepšenia stavu vôd.

Z hľadiska ochrany prírody je dôležitý najmä **Dohovor OSN o biologickej diverzite**, ktorý vstúpil do platnosti v r.1993. Obsahuje tri hlavné ciele: Ochrana biologickej diverzity v celej jej šírke, Trvalo udržateľné využívanie prírodných zdrojov a Spravodlivé a rovnocenné využívanie prínosov vyplývajúcich z používania genetických zdrojov. Súčasťou dohovoru o biodiverzite je Kartágenský protokol o biologickej bezpečnosti v súvislosti s používaním geneticky modifikovaných organizmov a Nagojský protokol o prístupe ku genetickým zdrojom a spravodlivom a rovnocennom spoločnom využívaní prínosov vyplývajúcich z ich používania.

Hlavným rámcovým dokumentom Dohovoru o biologickej diverzite na národnej úrovni je **Strategický plán pre biodiverzitu na obdobie 2011 - 2020**, ktorého víziou je „žiť v súlade s prírodou“ a jeho hlavným cieľom je, aby „do roku 2050 bola biodiverzita cenená, chránená, obnovovaná a rozumné užívaná, zachovávajúc ekosystémové služby, udržiavajúc zdravú planétu a zabezpečujúc ošoh pre všetkých ľudí“. Strategický plán obsahuje **20 Cieľov z Aichi**, ktorých obsahom je široké spektrum tém ako je vzdelávanie, zapojenie širokej verejnosti, ochrana prírody - od prírodných procesov, udržateľného hospodárenia so živými prírodnými zdrojmi až po klimatickú zmenu. Ich naplnenie povedie k rozumnému využívaniu prírodných zdrojov vo všetkých oblastiach života.

Na Európskej úrovni je prijatá **Stratégia EÚ v oblasti biodiverzity do roku 2020**, s návrhom rámcových cieľov a opatrení v kľúčových sférach ochrany a obnovy prírody; zachovania a posilnenia ekosystémov a služieb; zaistenia udržateľnosti poľnohospodárstva, lesného a rybného hospodárstva; boja proti inváznym nepôvodným druhom; reakcie na celosvetovú krízu v oblasti biodiverzity.

Pre implementáciu Dohovoru o biologickej diverzite boli na Slovensku prijaté dokumenty: Národná stratégia ochrany biodiverzity na Slovensku (pdf, 577 kB) (1997) a Aktualizovaná národná stratégia ochrany biodiverzity do roku 2020.pdf (2014), ktorá dopĺňa a aktualizuje Národnú stratégiu ochrany biodiverzity na Slovensku s cieľom vytvoriť politický rámec pre zastavenie trendu straty biodiverzity a urýchliť prechod SR ako členskej krajiny EÚ na „zelenú“ ekonomiku, ktorá dokáže účinnejšie využívať prírodné zdroje v zmysle stratégie Európa 2020 a reflektuje všetky koncepcie, stratégie, plány a programy schválené a platné v SR, ktoré majú akýkoľvek vzťah k ochrane a využívaniu biodiverzity. Stratégia pozostáva

z deviatich cieľov, ktoré sú bližšie rozpracované v dokumente Akčný plán pre implementáciu opatrení vyplývajúcich z Aktualizovanej národnej stratégie ochrany biodiverzity do roku 2020 (pdf, 735 kB) (2014).

Doposiaľ bolo o implementácii Dohovoru o biodiverzite na Slovensku odovzdaných päť národných správ : Prvá národná správa (pdf, 6224 kB) (1998), Druhá národná správa (pdf, 196 kB) (2001), Tretia národná správa (pdf, 637 kB) (2005), Štvrtá národná správa (pdf, 570 kB) (2009), Piata národná správa (pdf, 2365 kB) (2014).

Ďalším z významných dokumentov medzinárodného významu je **Dohovor o mokradiach**, zameraným najmä na biotopy vodného vtáctva. Jednou z úloh dohovoru je určiť lokality do Zoznamu mokradí medzinárodného významu, podľa osobitných kritérií, prípadne nahradiť každú stratu mokradí pri vyňatí lokality zo Zoznamu alebo zmenšení jej hraníc. Základom pre rozumné využívanie mokradí je vypracovanie príslušných koncepcií na národnej, regionálnej a miestnej úrovni. Rozumné využívanie mokradí vyžaduje hlavne koordinovaný prístup na národnej úrovni. Na miestnej úrovni má pri tvorbe takejto koncepcie kľúčový význam predovšetkým zainteresovanie miestneho obyvateľstva v procese rozhodovania týkajúceho sa využívania mokradí, vrátane poskytovania informácií o plánovaných aktivitách smerujúcich k rozumnému využívaniu mokradí.

Medzinárodné dokumenty slúžia ako podklad pre spracovanie strategických alebo programových dokumentov na národnej, regionálnej alebo lokálnej úrovni. **V Slovenskej republike je pre problematiku životného prostredia spracovaných množstvo dokumentov na národnej a nižšej úrovni, ktoré sú zamerané na rôzne tematické oblasti ako napr. voda, ovzdušie, odpady, ochrana prírody a krajiny, zmena klímy a ďalšie.**

V novom programovom období boli z úrovne Európskej únie stanovené základné podmienky, ktoré musia členské štáty splniť, aby mohli začať čerpať zdroje z fondov EÚ v rámci cieľa 2 „Zelená, nízkouhlíková Európa“ na financovanie opatrení v oblasti životného prostredia. Tieto základné podmienky boli stanovené pre vodné hospodárstvo, odpadové hospodárstvo a ochranu prírody, pričom sa viažu k vypracovaniu jednotlivých strategických koncepcií dokumentov pre tieto oblasti.

Pre oblasť vodohospodárstva a odpadových vôd ide o dokument „**Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR na roky 2021 – 2027**“ (Zdroj: <https://www.enviroportal.sk/sk/eia/detail/plan-rozvojaverejnych-vodovodov-verejnych-kanalizacii-pre-uzemie-srn>) a pre oblasť odpadového hospodárstva ide o dokument

„**Program odpadového hospodárstva Slovenskej republiky na roky 2021 – 2025**“, (Zdroj: <https://www.enviroportal.sk/sk/eia/detail/programodpadoveho-hospodarstva-slovenskej-republiky-na-roky2021-2025>) - v čase spracovania tejto kapitoly boli oba dokumenty v štádiu návrhu v pripomienkovom konaní.

Pre oblasť ochrany prírody, biodiverzity a zelenej infraštruktúry ide o dokument „**Prioritný akčný rámec (PAF) pre sústavu Natura 2000 v Slovenskej republike podľa článku 8 smernice Rady 92/43/EHS o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín (smernica o biotopoch) vo viacročnom finančnom rámci na roky 2021 – 2027**“, (Zdroj: <https://www.minzp.sk/natura2000/prioritny-akcny-ramecfinancovania-natura-2000-slovenskej-republike/>), schválený vo februári 2020.

Prehľad vybraných strategických dokumentov v oblasti životného prostredia na úrovni SR :

Názov dokumentu	Stručná charakteristika
Životné prostredie všeobecne	
Národná stratégia trvalo udržateľného rozvoja Slovenskej republiky (dátum schválenia: 10.10.2001)	Zaoberá sa problematikou viacerých oblastí, environmentálne hľadiská trvalo udržateľného rozvoja by malo byť založené na zabezpečení proporcionality medzi uspokojovaním súčasných a budúcich potrieb spoločnosti a prirodzenými podmienkami, potenciálmi a využívaním zdrojov krajiny. V tomto procese je potrebné rešpektovať únosnosť (zaťažiteľnosť, zraniteľnosť) krajiny a potrebu jej ochrany.
Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky (dátum schválenia: 7.9.1993 a 18.10.1993)	Celkovo 162 cieľov Stratégie štátnej environmentálnej politiky možno zhrnúť do 4 blokov: I. blok - environmentálna politika v ochrane ovzdušia, vôd a pred rizikovými faktormi, v jadrovej bezpečnosti a odpadovom hospodárstve (environmentálnej bezpečnosti), II. blok - environmentálna politika v ochrane prírody a krajiny, územnom rozvoji, ochrane a využívaní horninového prostredia, pôdy a lesa, III. blok - environmentálna politika v ekonomike, IV. blok - environmentálna politika vo výchove, vzdelávaní, verejnej informovanosti, organizácii, riadení a koordinácii starostlivosti o životné prostredie.

Zelenšie Slovensko - Stratégia Environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030 (dátum schválenia: 27.2.2019)	Strategický dokument pre oblasť životného prostredia s dlhodobými cieľmi zameranými na prechod k zelenému, nízkouhlíkovému a inkluzívnemu hospodárstvu. Envirostratégia 2030 definuje víziu do roku 2030, identifikuje základné systémové problémy, nastavuje ciele pre rok 2030, navrhuje rámcové opatrenia na zlepšenie súčasnej situácie a obsahuje aj základné výsledkové indikátory, ktoré umožnia overovať dosiahnuté výsledky.
Voda	
Vodný plán Slovenska (december 2015)	Hlavným cieľom je dosiahnutie dobrého stavu všetkých vôd najneskôr do roku 2027. Dobrý stav predovšetkým pre útvary povrchových vôd predstavuje dosiahnutie dobrého ekologického stavu a dobrého chemického stavu alebo dobrého ekologického potenciálu a dobrého chemického stavu pre umelé a výrazne zmenené útvary povrchových vôd a pre útvary podzemných vôd dosiahnutie dobrého chemického stavu a dobrého kvantitatívneho stavu.
Rámcový program monitorovania kvality vôd na roky 2016 – 2021 (december 2015)	Dokument reprezentuje základný plánovací dokument na návrh a realizáciu monitorovania vôd. Cieľom monitorovania množstva a režimu je zabezpečenie dostatočnej databázy údajov a informácií vo viacerých oblastiach problematiky vôd.
H ₂ ODNOTA JE VODA - Akčný plán na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody (dátum schválenia: 14.3.2018)	Adaptačná stratégia rieši rôzne prejavy zmeny klímy, vrátane sucha. Obsahuje rámcové opatrenia na riešenie dôsledkov sucha a nedostatku vody v pôdnom, prírodnom a sídelnom prostredí ako aj v oblastiach poľnohospodárstva, vodného hospodárstva a lesníctva.
Stratégia protipovodňovej ochrany do roku 2020 (2013)	Obsahuje konkrétne projekty, ich náklady a obdobie výstavby do roku 2020. Stavať sa budú napríklad hrádze, poldre, vodné nádrže, úpravy tokov alebo čerpace stanice. K významným plánovaným projektom patria aj projekty na ochranu väčších miest
Plán manažmentu povodňového rizika v čiastkových povodiach SR (2015)	Zhotovené na základe strategického dokumentu Vodný plán Slovenska. Pre Bratislavský kraj sú relevantné plány čiastkových povodí Dunaja, Moravy a Váhu.
Mapy povodňového ohrozenia a mapy povodňového rizika vodných tokov Slovenska (2015)	Na mape povodňového ohrozenia je zobrazený rozsah záplav, ktoré by spôsobili povodne s priemernou dobou opakovania od raz za 5 rokov až po raz za 1000 rokov a na mape povodňového rizika sú údaje o potenciálne nepriaznivých dôsledkoch záplav spôsobených povodňami.
Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR. V čase spracovania kapitoly v pripomienkovom konaní.	Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Slovenskej republiky, ktorý vláda SR prerokovala a vzala na vedomie dňa 15. februára 2006. Predsedom samosprávnych krajov a starostom obcí vláda SR odporučila zabezpečiť vo svojej pôsobnosti realizáciu verejných vodovodov a verejných kanalizácií v súlade s týmto slovenským plánom rozvoja. Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií Trenčianskeho kraja určuje priority realizácie výstavby chýbajúcej vodohospodárskej infraštruktúry.
Ovzdušie	
Národný program znižovania emisií	Tento dokument vychádza zo smernice Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2016/2284 a pokrýva významný problém znečistenie ovzdušia prachovými časticami PM, prípadne inými znečisťujúcimi látkami, ktorému čelí celá SR.
Stratégia adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy – aktualizácia 2018	Hlavným cieľom aktualizovanej Stratégie adaptácie Slovenskej republiky na zmenu klímy je zlepšiť pripravenosť Slovenska čeliť nepriaznivým dôsledkom zmeny klímy, priniesť čo najširšiu informáciu o súčasných adaptačných procesoch na Slovensku, a na základe ich analýzy ustanoviť inštitucionálny rámec a koordinačný mechanizmus na zabezpečenie účinnej implementácie adaptačných opatrení na všetkých úrovniach a vo všetkých oblastiach, ako aj zvýšiť celkovú informovanosť o tejto problematike. Je jednou zo súčastí aj pre riešenie problematiky ochrany ovzdušia.
Odpady	
Program odpadového hospodárstva Slovenskej republiky na roky 2016-2020 (dátum schválenia: 14. 11. 2015),	Hlavným cieľom odpadového hospodárstva SR do roku 2020 bola minimalizácia negatívnych účinkov vzniku a nakladania s odpadmi na zdravie ľudí a životné prostredie. Zdôrazňovala sa potreba naďalej uplatňovať princípy blízkosti, sebestačnosti a pri vybraných prúdoch odpadov aj rozšírenú zodpovednosť

Aktualizovaný v r.2020 pre roky 2021-2027, v čase spracovania kapitoly v pripomienkovom konaní.	výrobcov, a tiež uplatňovať požiadavky najlepších dostupných techník (BAT) alebo najlepších environmentálnych postupov (BEP).
Ochrana prírody a krajiny	
Koncepcia ochrany prírody a krajiny do roku 2025 (2015)	Cieľom novej koncepcie ochrany prírody a krajiny je dosiahnuť, že spoločnosť chápe, akceptuje a podporuje ochranu prírody a krajiny a podieľa sa na jej rozvoji ako prostriedku na udržanie alebo dosiahnutie dobrej kvality prírodného prostredia ako významnej súčasť životného prostredia, ktorá je základom pre zabezpečenie trvalo udržateľnej existencie spoločnosti, pri rešpektovaní hospodárskych, sociálnych a kultúrnych záujmov obyvateľov Slovenskej republiky.
Prioritný akčný rámec (PAF) pre sústavu Natura 2000 v Slovenskej republike 2021-2027	Dokument spracovaný podľa článku 8 smernice Rady 92/43/EHS o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín (smernica o biotopoch) vo viacročnom finančnom rámci.

Zdroje: www.minzp.sk, www.enviroportal.sk

Hlavným územnoplánovacím dokumentom SR je **Koncepcia územného rozvoja Slovenska 2001 v znení Zmien a doplnkov č.1**ďalej aj ako „KÚRS“). **Hlavnými cieľmi** v Koncepcii územného rozvoja Slovenska 2001, sú „také ciele, ktoré z pohľadu nástrojov územnoplánovacej politiky môžu čo **najlepšie prispieť k rozvoju hospodárskej a sociálnej oblasti spoločnosti** v súlade s požiadavkami trvalo udržateľného rozvoja. Predpokladá to vytváranie takých sídelných a priestorových podmienok rozvoja spoločnosti, ktoré budú podporovať rozvoj a využitie existujúcich regionálnych špecifík ako aj viesť k zníženiu existujúcich rozdielov medzi jednotlivými regionálnymi celkami.“ (Zdroj : <https://www.enviroportal.sk/ environmentalne-temy/vplyvy-na-zp/doprava/dokumenty/koncepcia-uzemneho-rozvoja-slovenska-kurs-2001>. Celý dokument je dostupný na: <https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/vystavba-5/uzemne-planovanie/dokumenty/koncepcia-uzemneho-rozvoja-slovenska-kurs2001>)

Hlavným zámerom **Koncepcie energetickej efektívnosti SR** (schválená Vládou SR v roku 2007) je dosiahnuť postupné zníženie energetickej náročnosti na úroveň Európskej únie, vytvoriť motivačné prostredie na energeticky efektívne správanie sa obyvateľov a účastníkov trhu pri optimalizácii štátnej ingerencie, ako aj podporiť trvalo udržateľné energetické riešenia a zavádzanie nových inovácií a energeticky efektívnych technológií vo všetkých sektoroch národného hospodárstva. Hlavné ciele sú:

- dosiahnuť postupné zníženie energetickej náročnosti na úroveň priemeru pôvodných 15 členských štátov EÚ,
- dosiahnuť celkový národný indikatívny cieľ úspor energie za 9 rokov (2008 - 2016) podľa smernice 2006/32/ES o efektívnosti kumulovanú hodnotu úspor vo výške 9 % konečnej energetickej spotreby t.j. 37 215 TJ,
- nasledujúcich 5 rokov (2017 - 2021) dosiahnuť cieľ úspor 0,5 % konečnej energetickej spotreby ročne.

Pre roky 2022 - 2030 bol stanovený cieľ úspor 0,1 % konečnej spotreby ročne. Ďalším cieľom je zlepšiť účinnosť zariadení v oblasti výroby tepelnej a elektrickej energie (napr. použitím vysokoúčinnnej kombinovanej výroby elektriny a tepla, tzv. kogenerácie) a znížiť energetické straty pri prenose, preprave a distribúcii energie.

Stratégia hospodárskej politiky SR do roku 2030 (schválená Vládou SR v roku 2018) navrhuje opatrenia, ktorých podpora a implementácia zabezpečí konkurencieschopnosť a udržateľnosť hospodárskeho rastu pri zohľadnení ochrany životného prostredia a to prostredníctvom nasledovných kľúčových oblastí: rozvoj ľudského kapitálu, technologické zmeny a podpora inovatívneho potenciálu SR, environmentálna a energetická efektívnosť hospodárstva, rozvoj podnikateľského prostredia a regionálny rozvoj spolu s oblasťou pôdohospodárstva. Stratégia definuje opatrenia v niekoľkých oblastiach všeobecne, pre celé územie SR.

V oblasti **rozvoja ľudského kapitálu** navrhuje stratégia hospodárskej politiky okrem iného posilňovať spoluprácu verejného a súkromného sektora pri rekvalifikačných programoch, cielených na profesijné potreby nových pracovných miest; podporovať projekty pre koordináciu vzdelávacích, rekvalifikačných a motivačných programov s tvorbou pracovných miest; stimulovať vzdelávanie v oblasti kreatívnych činností so zameraním na podnikateľské zručnosti s cieľom zvýšiť potenciál ľudských zdrojov pri tvorbe, šírení a ekonomickom zhodnocovaní kreatívnych činností; vytvárať špecializované tréningové a poradenské programy a pod.

V oblasti **technologických zmien a podpory inovatívneho potenciálu SR** navrhuje stratégia hospodárskej politiky okrem iného podporovať efektívne prepojenie akademického a súkromného sektora pri vývojevej a výskumnej činnosti spolu s efektívnym zavádzaním inovácií do praxe; vytvárať prostredie podporujúce významné zvýšenie podielu výskumu a vývoja v podnikateľských subjektoch; rozvíjať inovačný a technologický potenciál hospodárstva s podporou investícií s pridanou hodnotou posilňujúcej technologický rozvoj; podporovať inovácie smerujúce do odvetví so silným efektom inovačnej difúzie a ich následného šírenia na ostatné naviazané segmenty a odvetvia; podporovať rozvoj spolupráce kreatívnych podnikov s

technologickým sektorom a tradičným priemyslom, ako aj v oblasti tvorby inovatívnych produktov za účelom umožniť spoluprácu inovatívnych podnikov v sektore kultúrneho a kreatívneho priemyslu naprieč hodnotovým reťazcom.

V oblasti **environmentálnej a energetickej efektívnosti hospodárstva** navrhuje stratégia hospodárskej politiky okrem iného posilňovať výstavbu, rozvoj a efektívnosť dopravnej infraštruktúry, verejnej osobnej dopravy, nemotorovej dopravy a elektrifikovanej hromadnej dopravy z dôvodu energetickej efektívnosti a znižovania emisií a zlepšovania kvality ovzdušia; stimulovať rozvoj technológií a infraštruktúry využívajúcich alternatívne formy palív v osobnej motorovej doprave na konkurencieschopnú a cenovo dostupnú úroveň napr. v oblasti elektromobility; podporovať obnovu existujúcich budov s cieľom znižovať ich energetickú náročnosť a výstavbu ultra nízkoenergetických, pasívnych a aktívnych budov a budov s takmer nulovou spotrebou energie, s dôrazom na zdravé vnútorné prostredie a využívanie inteligentných meracích systémov pri dosahovaní úspor energie; zabezpečiť v rámci obehového hospodárstva trvalo udržateľné zhodnocovanie odpadov uzatváraním materiálových tokov v dlhotrvajúcich cykloch, s dôrazom najmä na získavanie kritických surovín z odpadov; posilňovať modernizáciu a efektívne využívanie existujúcej teplárenskej infraštruktúry na zvyšovanie podielu využitia obnoviteľných zdrojov, odpadového tepla a nízkoemisných technológií.

V oblasti **rozvoja podnikateľského prostredia** navrhuje stratégia hospodárskej politiky okrem iného podporovať export, internacionalizáciu a zapojenie slovenských podnikov do globálnych hodnotových reťazcov s posilňovaním podpory podnikov tak vo fáze ich vzniku, ako aj rozvoja; stimulovať rozvoj podnikateľského prostredia v oblasti kultúrneho a kreatívneho priemyslu s podporou rozvoja klastrových organizácií, sietí a kooperačných platforiem v sektore kultúrneho a kreatívneho priemyslu.

V oblasti **regionálneho rozvoja, a s tým súvisiaceho pôdohospodárstva**, navrhuje stratégia hospodárskej politiky okrem iného posilňovať a rozvíjať kvalitnú, dostupnú a integrovanú dopravnú infraštruktúru s prepojením na menej rozvinuté regióny s dostavbou prioritných úsekov diaľnic a rýchlostných ciest a s rozvojom a údržbou ciest I., II. a III. triedy; podporovať a rozvíjať existujúci prírodný a kultúrnohistorický potenciál cestovného ruchu v SR s akcentom na existujúce stabilné cieľové miesta; podporovať domácu regionálnu produkciu potravín a podiel slovenských potravín s akcentom na skracovanie dodávateľského reťazca medzi prvovýrobcom a konečným spotrebiteľom s posilňovaním potravinovej sebestačnosti a bezpečnosti; podporovať a rozvíjať kvalifikovanú zamestnanosť v pôdohospodárskych odvetviach a podnikatelia generáciu obmenu a stabilizovať populáciu vidieckeho obyvateľstva; pri riešení a realizácii infraštruktúrnych projektov zohľadňovať potreby a požiadavky, ktoré vyplývajú z rozvoja moderných dopravných systémov; podporovať a chrániť tradičné a lokálne druhy rastlín a zvierat, ktoré sú vzácné z historického hľadiska a zároveň sa vedia najlepšie adaptovať na naše lokálne prírodné podmienky, čím najlepšie prispievajú k ochrane zmeny klímy ako aj k ochrane biodiverzity.

Cieľom **Stratégie výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu Slovenskej republiky (RIS3)** (ktorú vláda SR schválila na svojom rokovaní dňa 13. 11. 2013 uznesením č. 665/2013) je podnietiť štruktúrnu zmenu slovenskej ekonomiky smerom k rastu založenému na zvyšovaní inovačnej schopnosti a excelentnosti vo výskume a inováciách cieľom podporovať udržateľný rast príjmov, zamestnanosti a kvality života. Hlavné opatrenia tejto stratégie zahŕňajú okrem iného technologickú upgrade pre štruktúrne zmeny v priemysle; podporu budovania výskumných a inovačných kapacít v slovenských podnikoch; rozvoj excelentného výskumu so zabezpečením potrebnej infraštruktúry pre výskum a vývoj; prepájanie univerzít, akadémii vied, výskumných inštitúcií a partnerov z oblasti priemyslu; stimulyovanie medzinárodnej spolupráce vo vede a technike; stimulyovanie KIBS (Knowledge Intensive Business Services), poznatkovy orientovaných služieb a kreatívneho priemyslu; podporu výskumu a inovácií v environmentálnych oblastiach vrátane adaptácie na zmenu klímy ako aj pri riešení významných spoločenských problémov na Slovensku; podporu otvorenej a inkluzívnej spoločnosti; ochranu a využívanie duševného vlastníctva; zlepšenie kvality vzdelávania s zvýšením dôrazu na vzdelávanie v odboroch rozhodujúcich pre prioritné oblasti RIS3; podporu mobility vysokoškolsky kvalifikovaných pracovníkov atď.

Stratégia digitálnej transformácie Slovenska 2030 definuje stratégiu akcelerácie zapojenia Slovenska do európskeho jednotného digitálneho trhu, ktorá vychádza z výskumu súčasných trendov a priorít EÚ, príkladov najlepšej praxe v zahraničí a analýzy súčasného stavu na Slovensku. Hlavným prínosom strategickej časti je určenie hlavných prioritných oblastí Slovenska pre kvalitatívne a kvantitatívne zlepšenie budovania jednotného digitálneho trhu.

Stratégia definovala v krátkodobom horizonte opatrenia týkajúce sa okrem iného zlepšenia vzdelávania a zabezpečenia digitálnych zručností pre modernú dobu; vytvorenia základov pre moderné digitálne hospodárstvo a zlepšenie schopností verejnej správy inovovať a využívať dáta, so spustením implementácie konceptu „Data-driven state“.

K dlhodobým prioritám tejto stratégie patria okrem iného:

- A. zmeniť orientáciu slovenského hospodárstva na digitálnu ekonomiku;
- B. využiť potenciál nových technológií (umelá inteligencia, blockchain, cloud, robotika) a inovácií pre podporu digitálnej ekonomiky a Smart Industry;
- C. vytvoriť ekosystém slovenských Digitálnych inovačných hubov (DIHs);
- D. budovať dátové hospodárstvo pre lepšie využívanie dát;

- E. implementovať novú legislatívnu a regulačnú politiku pre vytvorenie ideálneho ekosystému pre malých a stredných podnikateľov a start-upy;
- F. využiť umelú inteligenciu a iné technológie pre personalizované vzdelávanie;
- G. podporiť bezpečnosť nástrojmi prediktívnej polície a výrazne zlepšiť prácu bezpečnostných zložiek s informáciami (Vzdelaná, zdravá a bezpečná spoločnosť);
- H. vytvárať národné projekty a promovovať medzinárodné iniciatívy pre tvorbu inteligentných regiónov, miest a obcí – Smart City;
- I. zvýšiť investície do vedy a výskumu;
- J. zvýšiť motiváciu vedeckého výskumu v pedagogike zameraného na identifikovanie nedostatkov v oblasti IT vzdelávania
- K. podporiť výskum v oblastiach nových technológií a umelej inteligencie

V oblasti výchovy a vzdelávania je nosným dokumentom **Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania** (ďalej aj ako NPRVaV) a jeho *Implementačný plán*, ktoré určujú smerovanie školstva v SR do roku 2027. Východiskom pre jeho spracovanie bol strategický materiál „Učiace sa Slovensko“ spracovaný v roku 2017 s ambíciou zásadnej reformy školstva. Obsahom NPRVaV je šesť čiastkových cieľov pre regionálne školstvo, šesť pre vysoké školstvo a 106 opatrení. Implementačný plán tvorí päť dvojročných akčných plánov. Osobitná pozornosť je venovaná trom prierezovým témam: rozvoj celoživotného vzdelávania, integrácia a inklúzia žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia a marginalizovaných rómskych komunít a prepojenie systému výchovy a vzdelávania s potrebami trhu práce a ekonomiky. Dokument rieši aj otázky financovania pedagogických zamestnancov v školstve. (Zdroj : <https://www.minedu.sk/uciace-sa-slovensko/>)

Medzi ďalšie strategické dokumenty národnej, resp. nadnárodnej úrovne, ktoré boli preverované patrí aj **Spoločná stratégia územného rozvoja štátov V4+2**, ktorá síce bola aktualizovaná v roku 2014, ale návrhová časť vychádza z agendy územného rozvoja EÚ prijatej ešte v roku 2011 (Territorial Agenda of the European Union 2020).

Stratégia rozvoja elektromobility v Slovenskej republike a jej vplyv na národné hospodárstvo Slovenskej republiky (2015) má za cieľ iniciovať systematickú podporu a rozvoj elektromobility, ako perspektívneho odvetvia automobilového priemyslu. Medzi parciálne ciele stratégie zaraďuje: zvýšenie objemu, resp. prílevu zahraničných investícií a tvorby pracovných miest v tých odvetviach, ktoré sú systémovou infraštruktúrou, technologickým vybavením, ako i produkciou subdodávateľsky previazané s odvetvím elektromobility; rast sofistikovanej priemyselnej produkcie a výrobných služieb s vyššou pridanou hodnotou; posilnenie domáceho dopytu a exportnej výkonnosti automobilového priemyslu a národného hospodárstva; zníženie znečistenia exhalátmi a pokles akustického hluku spôsobeného dopravou s pozitívnym dopadom na ľudské zdravie a životné prostredie; rozšírenie vedecko-výskumnej činnosti a posilnenie inovačného potenciálu v oblasti elektromobility, ako relevantnej sféry znalostne orientovanej ekonomiky. Súčasťou stratégie je okrem iného aj návrh optimálnych termínov výstavby Národnej siete nabíjajúcich centier.

Hlavným cieľom **Návrhu akčného plánu rozvoja elektromobility v Slovenskej republike** (2019)¹ je prechod na nízko emisné a bezemisné formy dopravy. Dôležitými cieľmi (a zároveň indikátormi) sú:

- monitorovanie rastu počtu elektrických vozidiel a nabíjacej infraštruktúry,
- zabezpečenie zahrnutia problematiky elektromobility do všetkých relevantných stratégií a politík štátu aj v nadväznosti na legislatívu EÚ,
- nárast počtu elektromobilov a plug-in hybridov,
- nárast počtu nabíjajúcich staníc,
- vznik nových pracovných miest, vznik ekosystému batériového odvetvia pre automobilový priemysel,
- nárast počtu zavedených nízkoemisných zón.

Strategický plán rozvoja dopravy SR do roku 2030 – Fáza II (2016) je dlhodobý strategický dokument, ktorý si kladie za cieľ nastaviť efektívny smer rozvoja dopravného sektora. Základom bolo identifikovanie problémov dopravného sektora. Dokument bude pokračovať implementačným plánom, ktorý bude obsahovať definíciu jednotlivých projektov a aktivít. Identifikované problémy dopravného sektora boli rozdelené do oblastí: cestná doprava, železničná doprava, verejná osobná a udržateľná lokálna a regionálna doprava, vodná doprava a civilné letectvo. Na regionálnej úrovni cieľom Plánov udržateľnej mobility je podpora udržateľných druhov dopravy, identifikácia opatrení a projektov pre dosiahnutie optimálnej funkcie udržateľného dopravného systému so zameraním na návrh systému verejnej dopravy v kraji, koordináciu a integráciu verejnej dopravy a predovšetkým aktualizáciu výhľadových dopravných charakteristík, parametrov a služieb.

Cieľom **Koncepcie mestského rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030** je navrhnuť všeobecne prospešné a aplikovateľné princípy a ucelený súbor opatrení, ktoré systémovo posilnia úlohu miest v celkovom rozvoji Slovenskej republiky budú ich motivovať ku kvalitnejším výkonom a monitorovaniu prínosu realizovaných opatrení. Koncepcia má bez zásahu do ústavou

¹ Zdroj: <https://e-mobility.sk/wp-content/uploads/2019/04/2019-Akcny-plan-rozvoja-elektromobility-v-Slovenskej-republike-1.pdf>

stanovených právomocí samospráv podporiť cieľnú koordináciu a zapájanie rôznych subjektov tak, aby sa slovenské mestá v dlhodobom horizonte lepšie prispôbovali novým výzvam, boli udržateľné, produktívne a odolné.

Pozornosť sme venovali aj ďalším sektorovým rozvojovým plánom ako napríklad **Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb**, **Návrh Strategického rámca v zdravotníctve pre roky 2013 – 2030**, **návrh Stratégie dlhodobej sociálno-zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike (2019)**, **Národný program aktívneho starnutia**, **Národný program rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím**, **Program odpadového hospodárstva SR do roku 2030** (v čase spracovania tejto kapitoly vo fáze pripomienkovania), pripravovaná **aktualizácia Národnej stratégie manažmentu bezpečnostných rizík SR**, ktorá je jednou zo základných podmienok pri príprave implementačného mechanizmu politiky súdržnosti EÚ po roku 2020 v podmienkach Slovenskej republiky, pripravovaná **Stratégia rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030** (v čase spracovania tejto kapitoly vo fáze medzirezortného pripomienkového konania s predpokladaným termínom schválenia v marci 2021) a ďalšie, na ktoré odkazujeme v rámci spracovania príslušných kapitol.

ZHRNUTIE A DÔSLEDKY

Jedným z hlavných impulzov a východísk pre spracovanie tohto PHRSR je rýchlo sa meniaci spoločenský kontext s dynamickým nástupom nových trendov v oblasti technológií, ako aj nutnosť reagovať z regionálnej úrovne na neprehradiateľné globálne trendy a zmeny v oblasti životného prostredia a klímy, či zhoršujúceho sa demografického ukazovateľa starnutia populácie a s tým súvisiace otázky kvality života, služieb a pod. Rovnaké východiská sú impulzom pre medzinárodné spoločenstvá, ktoré si uvedomujú zodpovednosť súčasnej generácie za stav planéty a ľudskej spoločnosti, čo sa premieta aj do ich kľúčových medzinárodných agend a politik.

K najvýznamnejším agendám či už na európskej alebo národnej úrovni patrí **Agenda 2030**, ktorá je súhrnom globálnych záväzkov, ktorými medzinárodné spoločenstvo reaguje na najzávažnejšie výzvy súčasnosti, ako sú zmena klímy, chudoba, zvyšujúce sa ekonomické a sociálne nerovnosti alebo neudržateľnosť prevládajúcich vzorcov výroby a spotreby, čo predstavuje komplexné a navzájom previazané problémy. Táto agenda OSN pre udržateľný rozvoj obsahuje 17 hlavných cieľov v oblasti udržateľného rozvoja. Za ďalší kľúčový nadradený dokument možno považovať **Parížsku dohodu o zmene klímy** a ďalšie súvisiace medzinárodné agendy a protokoly najmä v oblasti ochrany ovzdušia, vôd a biodiverzity. Vyslovujú napríklad požiadavku do roku 2030 znížiť emisie oxidu uhličitého spôsobené človekom o 40 percent a do roku 2050 dosiahnuť v čistom nulové emisie skleníkových plynov a pod., z čoho vyplývajú aj konkrétne záväzky pre jednotlivé krajiny.

Na národnej úrovni sa tieto globálne trendy a politiky premietajú do dôležitého strategického dokumentu **Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030 (Slovensko 2030)**, ktorý okrem toho, že je základným implementačným dokumentom Agendy 2030 za Slovenskú republiku, plní zároveň úlohu **Národnej stratégie regionálneho rozvoja**. V čase spracovania tejto analytickej kapitoly bola k dispozícii už jeho finálna verzia schválená uznesením vlády z januára 2021. Tento dokument je rozsiahly, zameraný na viaceré oblasti, aby bolo možné účinne čeliť problémom a výzvam, ktoré prinášajú globálne zmeny, ku ktorým patria zmena klímy, mobilita a migrácia, rastúca globalizácia, dynamika a nestabilita svetovej ekonomiky, prudký rozvoj umelej inteligencie, prehlbujúce sa rozdiely medzi bohatými a chudobnými vrstvami obyvateľstva, nárast extrémizmu a nárast nedôvery k demokratickým inštitúciám. Ako priority regionálneho rozvoja definuje (i) udržateľnú konkurencieschopnú, environmentálne a inovačne orientovanú ekonomiku regiónov, (ii) zvýšenie kvality života a využitie prírodného a ľudského kapitálu a (iii) harmonizáciu regionálneho a územného rozvoja. Identifikuje problémové oblasti a definuje k nim cieľové očakávané hodnoty do roku 2030. Ide napríklad o dosiahnutie stopercentného podielu odvádzaných a čistených odpadových vôd v aglomeráciách s viac ako 2 000 EO a vo všetkých obciach, 35-percentný podiel verejnej dopravy a zároveň presun minimálne 20 percent záťaže z cestnej nákladnej a osobnej dopravy na železničnú sieť, preferencie koľajovej dopravy a elektromobility a pod.

Z pozície štátu je okrem toho pripravených množstvo ďalších strategických dokumentov národnej úrovne - väčšinou pod záštitou jednotlivých rezortov (ministerstiev) ako napr. **Národný investičný plán SR na roky 2018 – 2030** (v čase spracovania tejto analytickej kapitoly zatiaľ vo forme pilotnej verzie), **Stratégia hospodárskej politiky SR do roku 2030**, **Koncepcia mestského rozvoja Slovenskej republiky do roku 2030**, **Strategický plán rozvoja dopravy SR do roku 2030**, **Akčný plán rozvoja elektromobility v Slovenskej republike**, **Stratégia digitálnej transformácie Slovenska 2030**, **Národný akčný plán prechodu z inštitucionálnej na komunitnú starostlivosť v systéme sociálnych služieb**, **Návrh Strategického rámca v zdravotníctve pre roky 2013 – 2030**, pre oblasť odpadového hospodárstva ide o dokument **Program odpadového hospodárstva na roky 2021-2025, resp. do roku 2030** (v čase spracovania tejto kapitoly v pripomienkovom konaní), pre oblasť vodohospodárstva a odpadových vôd ide o dokument **Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR na roky 2021 – 2027** (v čase spracovania tejto kapitoly v pripomienkovom konaní), pre oblasť ochrany prírody, biodiverzity a zelenej infraštruktúry ide o dokument **Prioritný akčný rámec (PAF) pre sústavu Natura 2000 v Slovenskej republike** podľa článku 8 smernice Rady 92/43/EHS o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín (smernica o biotopoch) vo viacročnom finančnom rámci na roky 2021 – 2027 (v čase spracovania tejto kapitoly v pripomienkovom konaní), v čase spracovania tejto kapitoly práve schválená **Národná vodíková stratégia Slovenska** a pod.

1) Konceptné východiská

Konceptný rámec tvorby PHRSR TSK sa odvíja od troch základných konceptov:

- konceptu udržateľného rozvoja,
- konceptu smart rozvoja a
- konceptu participatívneho viacúrovňového polycentrického spravovania a rozvoja regiónov, miest a obcí.

1. Koncept udržateľného sociálneho, ekonomického a environmentálneho rozvoja

Pojem **udržateľný rozvoj** po prvýkrát použila správa *Naša spoločná budúcnosť (Our Common Future)* Svetovej komisie pre životné prostredie a rozvoj (OSN), ktorá ho zadefinovala ako rozvoj, ktorý naplňa potreby súčasnej generácie tak, aby pritom neohrozil naplnenie potrieb budúcich generácií. Inak povedané, súčasná prosperita nemá byť na úkor blaha budúcich generácií. Koncept udržateľného rozvoja je ďalej rozvíjaný svetovým spoločenstvom predovšetkým na troch pilieroch: **ekonomickom, sociálnom a environmentálnom**. V odborných diskurzoch sa k nim niekedy pridáva ešte pilier inštitucionálny, bezpečnostný a kultúrny. OSN vo svojom už spomínanom kľúčovom rozvojovom dokumente Agenda 2030 definuje vyššie spomínaných 17 priorít (cieľov) pre lepšiu a udržateľnú budúcnosť, ktoré je možné roztriediť do spomínaných troch pilierov nasledovne :

Ekonomický pilier, ktorý predstavuje rast hospodárstva a ekonomickej sily obyvateľov, je postavený na sledovaní cieľov Zníženie regionálnych disparít, Zodpovedná spotreba a produkcia, Dôstojná práca a ekonomický rast a Priemysel, inovácie a infraštruktúra. Hlavnými merateľnými indikátormi sú výška HDP na obyvateľa, exportná výkonnosť, zamestnanosť, životná úroveň a pod.

Sociálny pilier, teda zvyšovanie kvality života, stavia na cieľoch Žiadny hlad, Žiadna chudoba, Rodová rovnosť, Kvalitné vzdelávanie, Zdravie a dĺžka života a Mier, spravodlivosť a silné inštitúcie. Hlavnými merateľnými indikátormi sú indikátory tzv. Indexu ľudského rozvoja (HDI) ako napr. dĺžka života, zdravie, vedomosti či kvalita života a pod., ktorým je schopnosť udržania dlhodobej kvality životného prostredia, sleduj ciele Klíma, Život pod vodou, Život na pevnine, Čistá voda a hygiena, Dostupná a čistá energia, Udržateľné mestá a komunity a Partnerstvá. Hlavnými merateľnými indikátormi sú indikátory merania tzv. Ekologickej stopy, t.j. pomer spotreby prírodných zdrojov k biologickej kapacite daného územia či využívaná prírodná plocha na osobu a pod.

Odborná literatúra poskytuje rôzne náhľady na možnú intenzitu udržateľného rozvoja. Silný udržateľný rozvoj presadzujú prevažne ekonómovia zameraní na ekológiu, zatiaľ čo neoklasickí ekonómovia a mainstreamová ekonómia artikulujú slabšiu formu udržateľného rozvoja. Rozdiel medzi nimi je v prístupe k **prírodnému kapitálu**. Kým u neoklasických ekonómov je akceptovateľný čiastkový pokles jednotlivých druhov kapitálu, vrátane prírodného, predstavitelia silnej formy udržateľného rozvoja argumentujú, že technologický pokrok nemôže viesť k udržateľnému rozvoju bez zachovaných prírodných zdrojov, ktoré sú nenahradiťelné, a teda nemožno nimi nahrádzať ostatné druhy kapitálu. Liberálni ekonómovia vidia v koncepte trvalej udržateľnosti riziko v podobe štátnych regulácií zasahujúcich v mene udržateľnosti do trhového mechanizmu. Ďalší ekonómovia, skeptickí ku konceptu udržateľnosti pri súbežnom ekonomickom rozvoji, vidia ekonomický rozvoj ako tendenciu, ktorá je protichodná, resp. nekompatibilná s ochranou životného prostredia.

EU prakticky v rámci všetkých svojich politík a stratégií zdôrazňuje **udržateľnosť rozvoja**, s cieľom dosiahnuť inteligentný a udržateľný rast regiónov a inklúziu. Nadväzuje tak na iniciatívu OSN, ktorá vo svojej Agende 2030 definuje 17 priorít (cieľov) pre lepšiu a udržateľnú budúcnosť. EU približuje tieto priority svojim členským štátom v kľúčovej publikácii *Sustainable development in the European Union*, v ktorej zároveň predstavuje štatistický rámec pre meranie pokroku v rámci jednotlivých priorít. Táto úloha bola zverená Štatistickému úradu európskych spoločenstiev (Eurostat), ktorý má pravidelne monitorovať pokrok smerom k cieľom udržateľného rozvoja Agendy 2030 v kontexte EÚ. Na tento účel koordinoval aj prípravu súboru indikátorov EÚ a je poverený jeho správou. Vypracováva tiež pravidelné štatistické monitorovacie správy o pokroku smerom k cieľom udržateľného rozvoja v kontexte EÚ. Správy sú založené na súbore obsahujúcom 100 indikátorov, z ktorých je 41 viacúčelových, t. j. používajú sa na monitorovanie viac ako jedného cieľa. Súbor indikátorov je otvorený a môže sa revidovať podľa politického vývoja alebo vývoja zdrojov dát. Výsledky monitorovania ukazujú nerovnomerný progres cieľov v uplynulých piatich rokoch, pričom najväčší pokrok zaznamenávame v napĺňaní cieľa 16 a najmenší pri celi 5 (viď obrázok).

Obrázok 3 Progres napĺňania cieľov EU za posledných 5 rokov, 2020 (dáta k 2013-2018 alebo 2014-2019)

Zdroj: obrázok prevzatý z ec.europa.eu

Spolu s udržateľnosťou svetové spoločenstvo a EÚ skloňuje termín **konkurencieschopnosť**, pričom udržateľnosť rozvoja možno považovať za predpoklad konkurencieschopnosti. Tú nemožno vnímať čisto z pohľadu ekonomickej výkonnosti, ale k jej meraniu a hodnoteniu je nutné pristupovať multidimenzionálne. Upozorňuje na to najmä Svetové ekonomické fórum (WEF), ktoré sa dlhodobo zaoberá otázkami výkonnosti národných ekonomík. V každoročne aktualizovanej publikácii *The Global Competitiveness Report* charakterizuje konkurencieschopnosť ako súbor inštitúcií, politik a faktorov, ktoré determinujú úroveň produktivity krajiny. Zároveň poukazuje na to, že národnú konkurencieschopnosť nie je možné obmedziť iba na sledovanie produktivity a zisku, ako je to zaužívané v súkromnom podnikovom sektore (mikroekonomický pohľad), ale sledovanie zahŕňa aj sociálne a ekologické faktory ako kvalita života a iné neekonomické faktory. Na sledovanie konkurencieschopnosti sa používa tzv. komplexný kompozitívny index (The Global Competitiveness Index), pri ktorom sa pre dosiahnutie ekonomickeho úspechu v podmienkach štvrtéj industriálnej revolúcie vníma ako kľúčová najmä **úloha ľudského kapitálu, inovácií a odolnosti ekonomiky**. V podmienkach EÚ je táto metodológia pretváraná do európskeho indexu konkurencieschopnosti - *European Competitiveness Index*.

Na národnej úrovni existujú v trinástich členských krajinách eurozóny a v troch členských krajinách EÚ, ktoré neparticipujú na spoločnej mene tzv. národné rady pre produktivitu. Slovensko sa k nim pridalo v septembri 2019. *Národná rada pre produktivitu SR (NRP SR)* sa skladá z predstaviteľov analytických jednotiek vybraných ministerstiev, ako i odborníkov z rôznych oblastí ekonomiky. Hlavným výstupom Rady je každoročná odborná a nezávislá **Správa o produktivite a konkurencieschopnosti krajiny** (ďalej aj ako „správa“). V čase spracovania tejto kapitoly bola k dispozícii správa **za rok 2019**. Z podnetu MH SR bol na konci roka 2020 vytvorený návrh na zriadenie novej *Rady vlády pre konkurenciu a produktivitu*, ktorá by nahradila dovtedajšie pracovné telesá - Radu vlády SR na podporu exportu a investícií, Radu SARIO, Národnú radu pre produktivitu a Ekonomickú krízovú radu MH SR. V čase spracovania tejto kapitoly bol návrh v legislatívnom konaní.

Ako sa uvádza v správe, podľa Svetového ekonomického fóra sa nachádzame na 42. pozícii, t.j. v prvej tretine rebríčka konkurencieschopnosti ekonomík. Podľa hodnotenia Svetovej banky Doing Business sa naše postavenie (45. miesto) v sledovanom roku (2019) pohoršilo o 3 priečky v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Obzvlášť znepokojujúci je náš prepád v IMD World Competitiveness Ranking (pozn.spracovateľa : IMD je Inštitút školy obchodného vzdelávania so sídlom v Lausanne vo Švajčiarsku, ktorý sa spoločne s WFE podieľal na vypracovaní *The Global Competitiveness Report*), na 53. miesto zo 63 skúmaných krajín, pričom v roku 2008 sme sa ešte nachádzali na 30. priečke. Zásľuhu na počiatkoch približovania sa vyspelým krajinám mal predovšetkým prílev priamych zahraničných investícií ako aj kvalifikovaná a zároveň lacná pracovná sila. Ak však bude pokračovať posledný trend spomaľovania konvergenie, našej ekonomike hrozí výrazný pokles konkurencieschopnosti či uviaznutie v pasci stredného príjmu. Slovenská ekonomika stojí na vývoze, ktorý v pomere k HDP dosahoval podľa Eurostatu v roku 2018 úroveň **96,1 %**, čo je vysoko nad priemerom EÚ-28 (46,2%) a najvyšší z okolitých štátov. Problematická je však **nízka domáca pridaná hodnota vývozu**, ktorá naznačuje, že naša ekonomika je z globálneho hľadiska stále do značnej miery „montážnou dielňou“ medzinárodných spoločností. Pre udržanie a posilnenie pozície v globálnej konkurencii je nutné **zvýšiť orientáciu na procesy s väčšou pridanou hodnotou**.

Saldo verejných financií je v SR dlhodobo záporné, no verejný dlh napriek tomu pomaly klesá. Je to vďaka HDP, ktorý v posledných rokoch rástol rýchlejším tempom ako zadlženosť. **Dlhy domácností tvoria 79,1 % čistého disponibilného príjmu domácností a dlh privátneho sektora dosahuje 90,9 % HDP.** Domácnosti, firmy, aj štát majú iba malé rezervy na neočakávané výdavky alebo iné negatívne šoky, preto takáto vysoká zadlženosť môže oslabiť makroekonomickú stabilitu a vystavuje privátny sektor riziku.

Ako sa ďalej uvádza v správe, produktivita pracovnej sily ekonomiky Slovenska sa do roku 2010 rapídne približovala k priemeru EÚ. Následne však stagnovala a v súčasnosti sa nachádza tesne nad **80 % priemeru EÚ-28.** Od roku 2011 sa medzera medzi Slovenskom a priemerom EÚ už nezmenšuje. Náklady na zamestnanca rastú, čo má negatívny vplyv na konkurencieschopnosť krajiny a výhoda relatívne lacnej pracovnej sily môže v blízkej budúcnosti skončiť. Tvorba hrubého fixného kapitálu v pokrízovom období takisto klesá. Väčšinu investičnej kapacity predstavuje výstavba a akvizícia nových strojov a zariadení. **Na alarmujúco nízkej hladine sú investície do nehmotných aktív ako sú informačné technológie či produkty duševného vlastníctva,** pričom práve tie stimulujú inovácie a prispievajú k rastu celkovej produktivity.

Správa ďalej konštatuje, že Slovensko zaostáva za okolitými krajinami takisto v kvalite ako aj v tempe budovania dopravnej siete. Dosahujeme slabé výsledky aj v kvalite logistiky. V oblasti zdrojov energií možno na Slovensku tak ako v iných krajinách pozorovať postupný prechod k alternatívnym zdrojom. Väčšinu dodávok primárnej energie však stále tvoria fosílné zdroje: uhlie, ropa a zemný plyn, pričom **spotreba energie z obnoviteľných zdrojov sa nachádza medzi najnižšími v EÚ** a v posledných rokoch dokonca preukazuje mierne klesajúci trend. Rovnako sledujeme trend prehlbujúceho sa **zaostávania slovenských žiakov za ostatnými krajinami a nízku mieru prepojenia medzi vzdelávaním, trhom práce a produktivitou** či konkurencieschopnosťou. Výsledky PISA testov žiakov sú značne ovplyvnené ich socioekonomickým pozadím. V miere zaškolenosti v predškolskom veku sa nachádzame na predposlednom mieste v EÚ. Pokles v kvalite školstva sa pomaly prejavuje v poklese zručností mladých ľudí. **Tretina pracovných miest je u nás ohrozená automatizáciou,** najviac spomedzi krajín OECD. Pomohlo by skvalitnenie stredného odborného školstva a jeho prepojenie s praxou (duálne vzdelávanie) tak, aby dynamicky reagovalo na zmeny na trhu práce a flexibilne prispôbovalo osnovy novým technologickým štandardom. Verejné a súkromné **výdavky na výskum a vývoj na Slovensku zaostávajú za okolitými krajinami a priemerom EÚ.** Pokračovanie tejto situácie môže výrazne znížiť inovačný potenciál krajiny a tým aj jej konkurencieschopnosť. Publikačná činnosť univerzít je na nízkej úrovni, aj v porovnaní s podobnými krajinami. Nízka úroveň univerzít a vedy a výskumu vedie k **úniku mozgov,** tak čo sa týka študentov, ako aj vedeckých pracovníkov. Slovensko je v rámci OECD druhá krajina (po Luxembursku) v podiele študentov, ktorí odchádzajú študovať do zahraničia. Slovenskí študenti často zostávajú v zahraničí. Zamestnanosť v posledných rokoch stúpala a nezamestnanosť klesala, ale regionálne rozdiely v nezamestnanosti zostávajú vysoké.

Ďalšie zistenia v správe hovoria, že v porovnaní s priemerom EÚ sú na Slovensku vysoké aj **rodové rozdiely** v zamestnanosti a platoch a participácia matiek s malými deťmi na trhu práce je medzi najnižšími v rámci EÚ. Miera dôvery občanov v inštitúcie predstavujúce vládnú moc je nízka a významným spoločenským problémom na Slovensku, ktorý brzdí ekonomický rast, je **korupcia.** Slovensko sa nachádza v strede rebríčka podľa stupňa vnímanej korupcie, **na 59. mieste z 180 krajín,** čím sa zaraďuje medzi **najhoršie umiestnené členské štáty EÚ.** Radíme sa aj medzi krajiny s najmenšou dôverou v justičný systém v rámci EÚ-28. Silnejšia nedôvera je len v Chorvátsku a Taliansku. V oblasti podnikateľského prostredia sme pri zakladaní podnikov svedkami **byrokracie,** ktorá výrazne presahuje priemer EÚ-28, či už z hľadiska počtu krokov alebo počtu dní. Náklady spojené so zakladaním nového podniku sú však najnižšie v regionálnom porovnaní. Máme **najviac rýchlorastúcich podnikov** z okolitých štátov a poskytujeme **priestor pre rast podnikov,** čo kladne prispieva ku konvergencii s vyspelými krajinami.

Ako správa uzatvára, ekonomická transformácia Slovenska za tridsať rokov od konca komunizmu a centrálného plánovania priniesla ovocie vo forme modernizácie ekonomiky a výrazného zlepšenia životnej úrovne, pričom prameňmi týchto úspechov boli predovšetkým kvalifikovaná pracovná sila, priaznivá geografická poloha a spoločenský konsenzus uskutočniť nevyhnutné ekonomické a politické reformy. Po počiatočnom príleve priamych zahraničných investícií a následnej Veľkej recesii však nedošlo k obnove silného rastu ekonomiky a dobiehanie vyspelejších krajín EÚ sa spomalilo. Tempo rastu produktivity práce klesá, zatiaľ čo rastú náklady na prácu. Ak sa tento trend nezmení, povedie to k postupnej strate cenovej konkurencieschopnosti. Doterajšie úspechy slovenskej ekonomiky predstavovali nízko visacie ovocie. Na to, aby sme dosiahli aj na ovocie na vyššie položených konároch, sú potrebné ambiciózne zmeny a reformy.

Národná rada pre produktivitu preto identifikovala viacero opatrení, ktorých účelom je podporiť rast produktivity slovenskej ekonomiky a zvýšiť jej konkurencieschopnosť v tzv. **Desatoro na zvýšenie konkurencieschopnosti a prosperity Slovenska,** ktoré sa zameriavajú na zlepšenie podnikateľského prostredia, zefektívnenie verejnej správy, elimináciu korupcie, obnovenie dlhodobej udržateľnosti verejných financií, prioritizáciu dopravných infraštruktúrnych projektov na princípe hodnoty za peniaze, podporu vedy a výskumu, mapovanie kariér absolventov prostredníctvom využívania administratívnych dát a dát z absolventských a zamestnávateľských prieskumov, zastavenie úniku mozgov, zlepšenie kvality a štruktúry vzdelávania na všetkých úrovniach, zvyšovanie zamestnanosti s vyššou participáciou pracovníkov v pred dôchodkovom a dôchodkovom veku, a podobne. (Zdroj: https://www.vlada.gov.sk/data/files/7813_spra%CC%81va-o-produktivite-a-konkurencieschopnosti)

slovenska-2019.pdf)

Pre zvrátenie načrtnutých negatívnych trendov je potrebné **premietnutie všetkých zistení a odporúčaní z centrálnej úrovne aj do politik samosprávnych krajov a obcí** v tých oblastiach, ktoré spadajú do ich kompetencií. Tvorbu verejných politik na všetkých úrovniach (štát, kraje, mestá a obce) musí charakterizovať synergia a súčinnosť jednak vzájomne, jednak v interakcii s podnikateľským či občianskym sektorom. Ide o dlhodobu veľmi akcentovaný (no dodnes len málo uplatňovaný) **integrovateľný prístup**, ktorý je nevyhnutnou podmienkou i pre nadchádzajúce obdobie čerpania fondov EÚ. Premenené na drobné, z pohľadu PHRSR TSK ide o otázku regionálnej konkurencieschopnosti TSK v prostredí SR a EÚ, ktorej úspech a rast bude priamo úmerný práve miere naplnenia integrovaného princípu realizovaných rozvojových projektov.

V tejto súvislosti stojí za zmienku samotný pojem konkurencieschopnosť krajov, resp. **regionálna konkurencieschopnosť v ekonomike Slovenska**.

V ďalšom texte parafrázujeme, resp. citujeme vybrané časti príspevku Doc. Ing. Jozefa Tvrdoňa a PhD. Ing. Jany Šuranovej z Ekonomickej univerzity v Bratislave na 2.stredoeurópskej konferencii regionálneho rozvoja (CERS), v Košiciach v r.2007. (Zdroj: http://www3.ekf.tuke.sk/cers/cers2007/PDF/Tvrdon_Suranova.pdf) :

Pojmy *trvalá udržateľnosť* a *konkurencieschopnosť* krajín napriek tomu, že sa nimi intenzívne operuje už niekoľko rokov, zaznamenávajú v podmienkach globalizácie nejednotnú interpretáciu, ktorá sa pohybuje sa v celej šírke spektra ekonomickej vedy. Je zaujímavé sledovať odborné názory na to, ako je interpretovaná **konkurencieschopnosť regiónov** či už v rámci jednotlivých krajín, alebo naprieč krajinami navzájom.

Z mikroekonomického pohľadu sa za konkurencieschopnú vo všeobecnosti považuje firma, schopná inovovať a pružne prispôbovať svoju produkciu dopytu trhu. Touto optikou by konkurencieschopnosť regiónu zodpovedala jeho ekonomickej produktivite. Iný pohľad na problematiku hovorí, že regióny nevstupujú do súťaže voľného trhu v pravom zmysle slova, lebo v prípade neúspechu nemôžu zaniknúť - keďže okrem toho, že sú súčasťou ekonomického, geografického či ekologického systému, sú aj správnymi jednotkami. Z makroekonomického pohľadu preto nejde o súťaž, ako skôr o **dosiahnutie pokroku v životných štandardoch obyvateľov** danej krajiny či regiónu s produkciou tovarov a služieb porovnateľnej kvality ako v ostatných regiónoch, bez toho, aby to bolo na úkor iného regiónu alebo na úkor budúcich generácií. Aj tu však badať existenciu rôznych ekonomických názorových prúdov.

Napríklad v ponímaní už spomínaného IMD World Competitiveness Center (Inštitút školy obchodného vzdelávania so sídlom v Lausanne vo Švajčiarsku, ktorý sa spoločne s WFE podieľal na vypracovaní *The Global Competitiveness Report*), je pojem konkurencieschopnosť v rôznych formách jeho vyjadrovania a hodnotenia zo strany medzinárodných organizácií, vedeckých ústavov, jednotlivých vlád či inštitúcií a pod. prejavom globalizácie a internacionalizácie, teda trendov, ktoré je pre malé ekonomiky existenčne dôležité zachytiť a účinnými formami sa na ne adaptovať. Naopak, vyskytujú sa aj ekonomické názorové prúdy (Krugman, 2000), podľa ktorých je koncept konkurencieschopnosti krajín/regiónov nezmyslom, keďže je iba synonymom pre produktivitu a pod rúškom ich snahy podporiť svoju konkurencieschopnosť nesie so sebou najmä riziko plytvania verejnými financiami, riziká protekcionizmu alebo obchodnej vojny a celkové nebezpečenstvo v podobe nesprávne hodnotovo zvolenej hospodárskej politiky krajiny.

Podstata regionálnej konkurencieschopnosti z pohľadu EÚ spočíva na dvoch ukazovateľoch: **produktivite** a **zamestnanosti** v jednotlivých regiónoch. Oba tieto ukazovatele ovplyvňujú jednak interné faktory, ktoré vychádzajú z pozícií jednotlivých firiem v regióne, ako aj externé faktory na úrovni regiónu či štátu, ako napríklad odvetvová štruktúra ekonomiky, technologické a technické inovácie, infraštruktúra (technická, intelektuálna), organizácia, riadenie, schopnosť vzájomnej kooperácie medzi jednotlivými systémami a pod. Všetky tieto faktory majú priame, alebo odvodené pôsobenie a dopad na aktérov regionálneho rozvoja, ktorí sú lokalizovaní v regióne a pôsobia v danom sektore.

Stav úrovne rozvoja jednotlivých regiónov SR, ktoré vychádza z kritérií podľa EÚ ukazuje, že v HDP na obyvateľa sa výrazne odlišuje len Bratislavský región, ktorý výrazne prevyšuje priemer Slovenska. Oproti zvyšným krajom má zároveň dvoj- až trojnásobne vyššiu hustotu obyvateľstva a tiež ukazovateľ tempa rastu HDP na obyvateľa je vyšší ako u ostatných regiónov.

Podľa sledovaných ukazovateľov je možné regióny začleniť do určitého modelu typológie regiónov a vyvodiť stav konkurencieschopnosti aj u jednotlivých regiónov SR. Východiskom je práca R. L. Martina *A Study on the Factors of Regional Competitiveness* (2003), v ktorej člení regióny na :

„1. Regióny, ako miesta výroby – charakterizuje ich nižšia až stredná úroveň príjmov a produktivita založená najmä na lacných vstupoch. Ich výhodou je, že absentujú urbanizačné nevýhody. Determinanty konkurencieschopnosti sú v tomto prípade v základnej infraštruktúre a dostupnosti, ako napr. oblasti s nízkymi nákladmi, neprítomnosť dopravných problémov (úzke miesta v dopravnom systéme), prijateľné náklady na bývanie a dostupnosť ľudských zdrojov pri výhodnej mzdovej úrovni.

Vybavenie takýmito faktormi robí z regiónov miesta s nízkymi výrobnými nákladmi, čo priťahuje najmä vertikálne priame zahraničné investície.

2. Regióny ako zdroje rastúcich efektov – charakterizuje ich vysoká miera rastu, majú priemernú hustotu obyvateľstva a rozvinutú hospodársku štruktúru. Ide teda o dynamicky sa rozvíjajúce regióny. V niektorých odvetviach sa dosahujú aglomeračné úspory, ktoré zabezpečujú vysoké a udržateľné príjmy. Základnými determinantmi konkurencieschopnosti sa tu stávajú zručnosti pracovnej sily, deľba práce, efekty z veľkosti trhu a dostupnosti dodávateľov.

3. Regióny ako vedomostné centrá – pre ne je charakteristická vyššia hustota obyvateľstva a vysoký a udržateľný rast HDP. Často sa skladajú z rozsiahlych mestských regiónov a približujú sa k prototypu veľkomestských a mestských špecializovaných regiónov. Ako centrá vedomostí a informácií sú mestské regióny otvorené pre medzinárodné činnosti, ponúkajú najlepšie pracovné príležitosti. Sú tiež charakteristické vysokou úrovňou výskumu a vývoja, podnikania, vzniku nových firiem a patentnej aktivity. Profitujú z aglomeračných úspor, ktoré sa viažu na viacero odvetví. Urbanizačné efekty, ako napríklad mestská atmosféra alebo široká ponuka výrobkov a služieb pre zákazníkov sú veľmi dôležité. Majú však aj značné urbanizačné nevýhody ako vysoké mzdy, dopravné problémy, kriminalitu či vysoké náklady na bývanie.“ (Zdroj: http://www3.ekf.tuke.sk/cers/cers2007/PDF/Tvrdon_Suranova.pdf, str.5).

Pre podporu „Martinovho modelu“ poslúžili regionálne prototypy využívané v štúdiách ECORYS-NIE. Je to model pozostávajúci z dvoch osí, pričom os X sleduje hustotu obyvateľstva ako geografický predpoklad a os Y sleduje rast HDP/obyvateľa. S vyššou hustotou obyvateľstva možno očakávať tzv. urbanizačné úspory, ktoré majú značný súvis s veľkosťou sídla. HDP na obyvateľa odráža najmä schopnosť rastu regiónov za dlhšie časové obdobie.

Ako ďalej uvádzajú Tvrdoň a Šuranová :

„Na základe uvedeného metodického prístupu bolo možné v danom čase zberu dát (2004) zaradiť regióny v ekonomike Slovenska do nasledujúcich typov:

1. Bratislavský kraj ako jediný na Slovensku možno zaradiť medzi tzv. „regióny ako vedomostné centrá“. Charakterizuje ho vyššia hustota obyvateľstva a vysoký a udržateľný ekonomický rast. V Bratislavskom regióne je lokalizovaných najviac medzinárodných firiem a keďže ponúka najlepšie pracovné príležitosti pre obyvateľstvo, priťahuje aj sofistikovanú produkciu, ktorá je náročná na vysokovzdelenú pracovnú silu. Môžeme povedať, že jeho rast je založený na „vedomostiach“. Bratislavský kraj má veľký potenciál udržať si tento status aj do budúcnosti, keďže sa tu nachádza takmer 50 % výskumno-vývojového potenciálu SR.

2. Druhú skupinu tvoria kraje **Trenčiansky kraj** a Trnavský kraj. Z hľadiska typológie boli zaradené k tzv. „problémovým regiónom“, a to najmä z dôvodu vyššej hustoty obyvateľstva, ako je priemer Slovenska, avšak podpriemerným hodnotám HDP na obyvateľa. Toto zaradenie vyplýva aj zo skutočnosti, že „ťahúňmi“ regiónu sú predovšetkým krajské mestá, zatiaľ čo vidiecke oblasti sú na priemernej, alebo podpriemernej úrovni rozvoja.

3. V tretej skupine sa nachádzajú Košický, Nitriansky a Žilinský kraj. Im patrilo zaradenie niekde medzi „regióny ako miesta výroby“ a „regióny ako zdroje rastúcich efektov“. Prispieva k tomu najmä pomerne vysoký hospodársky rast v dlhšom časovom období (1995-2003) na úrovni 6,2 až 6,7% ročne. O posune týchto krajov od „regiónov ako miest výroby“ smerom k „regiónom ako zdrojov rastúcich efektov“ svedčí aj neustály pokles podielu primárneho a sekundárneho sektora, a rast terciárneho sektora na hrubom domácom produkte. Práve primárny a sekundárny sektor tvoria v regiónoch zameraných na výrobu značný podiel ako dôsledok nízkych výrobných nákladov.

4. Napokon poslednú skupinu tvorí kraj Banskobystrický a kraj Prešovský. Tieto kraje nie je možné jednoznačne zaradiť do niektorého z uvedených typov regiónov. Napr. Banskobystrický kraj dosahuje vysoké tempo rastu HDP na obyvateľa (druhé najvyššie v SR), má však veľmi problémové oblasti na južnom Slovensku s veľkou mierou nezamestnanosti a obmedzenými možnosťami na rýchlu zmenu tohto nežiaduceho stavu. Klasické faktory, ktoré podporujú regionálnu konkurencieschopnosť nie sú v týchto regiónoch dostatočne rozvinuté a preto, ak chcú tieto regióny v budúcnosti zabezpečovať udržateľný hospodársky rast a zvyšovanie svojej konkurencieschopnosti a dôsledkom toho aj životnej úrovne je potrebné sa zamerať na ich riešenie.“

2. Koncept SMART rozvoja

Vo východiskách pre túto oblasť rozvoja sa stotožňujeme s Ministerstvom investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie, ktoré na svojom webovom sídle uvádza :

„Ako úspešne budeme schopní prejsť po skončení pandémie na udržateľné hospodárstvo a spoločnosť, bude do značnej miery závisieť od synergie medzi digitálnou a zelenou transformáciou. Európska únia sa chce do roku 2030 stať digitálne

suverénnou v otvorenom a vzájomne prepojenom svete a presadzovať digitálne politiky, ktoré ľuďom a podnikom umožnia pripraviť sa na udržateľnú a prosperujúcu digitálnu budúcnosť zameranú na človeka.

Európska komisia preto v marci 2021 vydala oznámenie Európskemu parlamentu, Rade, Európskemu hospodárskemu a sociálnemu výboru a Výboru regiónov s názvom „**2030 Digitálny kompas: Európska cesta pre digitálnu dekádu**“ s cieľom jednoznačne vytýčiť priority a zabezpečiť tak úspešnú digitálnu transformáciu Európy. Tá v pretrvávajúcej kríze v dôsledku pandémie Covid-19 nadobudla prvoradý význam.

Digitálny kompas obsahuje konkrétne ciele a merateľné ukazovatele pre digitálne zručnosti, konektivitu, cloudové služby, umelú inteligenciu aj online dostupnosť základných verejných služieb. Sú zamerané na štyri kľúčové oblasti – dve sa týkajú digitálnych kapacít, resp. infraštruktúry a digitálnych zručností a dve sa týkajú digitálnej transformácie podnikov a verejnej správy:

1. do roku 2030 by minimálne 80 % všetkých dospelých v EÚ malo mať základné digitálne zručnosti a v oblasti IKT by malo byť zamestnaných aspoň 20 miliónov špecialistov, pričom sa má klásť dôraz na väčšie zastúpenie žien na týchto pracovných miestach,
2. do roku 2030 by všetky domácnosti v EÚ mali mať gigabitové pripojenie a všetky obývané oblasti by mali byť pokryté sieťou 5G; výroba mikroprocesorov v Európe by mala predstavovať 20 % svetovej produkcie; v EÚ by sa malo sprevádzkovať 10 000 klimaticky neutrálnych vysoko bezpečných edge uzlov, ktoré zabezpečia dostupnosť dátových služieb s nízkou latenciou pre podniky bez ohľadu na ich lokalitu; a do roku 2025 by mala mať EÚ prvý kvantový počítač, ktorý prispeje k tomu aby bola Európa lídrom v kvantových technológiách,
3. do roku 2030 by tri zo štyroch podnikov mali využívať cloudové služby, big data a umelú inteligenciu; viac ako 90 % MSP by malo dosiahnuť aspoň základnú úroveň digitálnej intenzity a počet digitálnych „jednorožcov“ v EÚ by sa mal zdvojnásobiť,
4. do roku 2030 by mali byť všetky kľúčové verejné služby dostupné online; všetci občania budú mať prístup k svojim elektronickým zdravotným záznamom; a 80 % občanov by malo používať elektronickú identitu.

Dôležitou súčasťou implementácie Digitálneho kompasu sú nadnárodné projekty, ktorých zoznam a anotácie Európska komisia predstavila. Pre dosiahnutie stanovených cieľov tak Digitálny kompas vytvára spoločnú riadiacu štruktúru založenú na pravidelnom monitorovaní stanovených cieľov podľa DESI (Digital Economy and Society Index).

Digitálny kompas obsahuje okrem vízie a cieľov pre digitálnu transformáciu EÚ do roku 2030 aj zámer vytvoriť tzv. rámec digitálnych princípov, ktoré určia „Európsku cestu“ digitálnej transformácie. K nim patrí univerzálny prístup k internetu, dôveryhodné a bezpečné online prostredie, digitálne technológie rešpektujúce životné prostredie alebo algoritmy zacielené na používateľov.“ (Zdroj: <https://www.mirri.gov.sk/aktuality/digitalna-agenda/europska-komisia-predstavila-digitalny-kompas-do-roku-2030/index.html>)

V čase spracovania tejto kapitoly bola Európska komisia pred otvorením verejnej konzultácie k tejto téme, s cieľom ukotviť digitálne zásady do podoby spoločného vyhlásenia Európskeho parlamentu, Európskej rady a Európskej komisie.

3. Koncept participatívneho viacúrovňového polycentrického spravovania a rozvoja regiónov, miest a obcí.

OECD vo svojich dokumentoch týkajúcich sa rozvoja a verejnej správy na Slovensku dlhodobo upozorňuje na nedostatky, ktoré Slovenskú republiku napriek mnohým pozitívnym krokom stále charakterizuje najmä z pohľadu nízkej efektívnosti strategického riadenia regionálneho rozvoja a nízkej súčinnosti s aktérmi regionálneho rozvoja pri tvorbe a implementácii stratégií regionálneho rozvoja.

O doterajšej nedostatočnej efektívnosti a adresnosti verejných politík vrátane politiky regionálneho rozvoja reprezentovanej Národnou stratégiou regionálneho rozvoja Slovenskej republiky (ďalej len „NSRR“) a programov hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja (ďalej len „PHRSR“) vyšších územných celkov (ďalej len „VÚC“) a obcí svedčí tiež skutočnosť, že **napriek investíciám z fondov EÚ medziregionálne disparity v uplynulom období rástli** a dnes je Slovensko krajinou **s tretími najväčšími regionálnymi disparitami** na úrovni NUTS 3 spomedzi členských štátov OECD (Zdroj: *OECD Regions at a Glance, 2016*).

Zlepšenie kvality verejnej správy patrí preto k prioritám rozvoja krajiny a je aj verejnosťou vnímanou záležitosťou. Základnou výzvou v tejto oblasti je potreba lepšej koordinácie a zosúladovania a synergického pôsobenia prierezových politík pod vedením kľúčových inštitúcií verejnej správy, čo pomôže zlepšiť prepojenie politík a strategických rozhodnutí s plánovanými výdavkami, identifikovať nedostatky, odstrániť rozpočtovú fragmentáciu (roztrieštenosť) a zbytočné duplicity na národnej aj regionálnej úrovni.

Viaceré dokumenty Európskej komisie a OECD odporúčajú spracovanie rozvojových stratégií na úrovni tzv. strategicko-plánovacích regiónov (ako čiastkových územných jednotiek pre plánovanie na subregionálnej úrovni), ktoré môžu byť chápané ako skupiny obcí pre potreby podpory regionálneho rozvoja. Na Slovensku strategicko-plánovací región (ďalej ako „SPR“) je možné zároveň chápať aj ako územie v rozsahu okresu alebo skupiny okresov, ktoré sú územne blízke a majú spoločné špecifické danosti a potenciál (napr. zdroje, kultúru a históriu), záujmy, výzvy, problémy, či podmienky rozvoja.

Pre takto vymedzené územie presahujúce administratívne hranice obce je vhodné spracovať PHRSR skupiny obcí. Takto chápané strategicko-plánovacie regióny sú vhodné aj pre definovanie integrovaných územných stratégií v kontexte prípravy investičných stratégií a projektov s podporou štrukturálnych fondov. V prípade, že administratívne územie VÚC obsahuje viacero takto definovaných územných jednotiek zahŕňajúcich niekoľko obcí, je vhodné vypracovať stratégie rozvoja pre takéto parciálne územné jednotky SPR v rámci PHRSR VÚC.

Spomenuté princípy konceptu polycentrického spravovania a rozvoja regiónov, miest a obcí sa premietli do Metodiky tvorby a implementácie PHRSR regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí (už zmieňovanej v kapitole 1.1.), ktorá zároveň uplatňuje princípy udržateľného smart (inteligentného, rozumného) rozvoja regiónov s prihliadnutím na vyššie spomínané SMART koncepty EU. Tieto podklady sa stali východiskom a vodítkom aj pre spracovanie tohto PHRSR TSK na roky 2021-2027.

ZHRNUTIE A DÔSLIEDKY

Ako sa konštatuje v Správe o produktivite a konkurencieschopnosti krajiny Národnej rady pre produktivitu SR za rok 2019, po počiatočnom príleve priamych zahraničných investícií a následnej Veľkej recesii nedošlo k obnove silného rastu ekonomiky Slovenska a dobiehanie vyspelejších krajín EÚ sa spomalilo. Ak sa tento trend nezmení, povedie to k postupnej strate konkurencieschopnosti Slovenska v prostredí okolitých krajín a EÚ. Doterajšie úspechy slovenskej ekonomiky predstavovali tzv. „nízko visacie ovocie“ a na to, aby sme dosiahli aj na ovocie na vyššie položených konároch, sú potrebné ambiciózne zmeny a reformy. Preto na centrálnej úrovni dochádza k identifikácii opatrení, ktorých účelom je podporiť rast produktivity slovenskej ekonomiky a zvýšiť jej konkurencieschopnosť.

Dlhodobou veľmi akcentovaným (no dodnes len málo uplatňovaným) je tzv. **integrovaný prístup**, ktorý je nevyhnutnou podmienkou aj pre nadchádzajúce obdobie čerpania fondov EÚ. Premenené na drobné, z pohľadu PHRSR TSK ide o otázku regionálnej konkurencieschopnosti TSK v prostredí SR a EÚ, ktorej úspech a rast bude priamo úmerný práve miere naplnenia integrovaného princípu realizovaných rozvojových projektov.

V kontexte prípravy strategických dokumentov regionálneho rozvoja, akým je i PHRSR, sa javí ako kľúčové zvoliť spôsob, akým na regionálny rozvoj vlastne nazerať, ako ho sledovať a merať. V prostredí členských štátov, a teda aj SR je účelné prispôbiť regionálnu politiku politikám EU a národným politikám - keďže regióny sú prijímateľom najväčšieho objemu finančných prostriedkov práve z fondov EU a štátnych schém.

Pri meraní regionálnej konkurencieschopnosti v ekonomike SR sa ako vhodný nástroj na lepšie porozumenie regionálnej konkurencieschopnosti javí typológia regiónov vychádzajúca zo štúdie R. L. Martina (A Study on the Factors of Regional Competitiveness, 2003). Trenčiansky kraj v čase spracovania porovnania (2004) bol v tomto ponímaní identifikovaný ako tzv. „problémový región“, a to najmä z dôvodu vyššej hustoty obyvateľstva, ako je priemer Slovenska, avšak podpriemerným hodnotám HDP na obyvateľa. Toto zaradenie vyplynulo aj zo všeobecnej skutočnosti, že „ťahúňom“ regiónu je predovšetkým krajské mesto, zatiaľ čo vidiecke oblasti sú na priemernej, alebo podpriemernej úrovni rozvoja. Z hľadiska systematického porovnávania regiónov v rámci EU sa uplatňuje len porovnávanie na úrovni NUTS II, kde je Trenčiansky kraj hodnotený spolu s Trnavským a Nitrianskym krajom ako spoločný Západoslovenský región.

Napriek všetkým výskumom konkurencieschopnosti ešte neboli dostatočne zodpovedané všetky otázky dôležité pre politiku v rozsiahlych oblastiach Európy a regionálny rozvoj stále zostáva výzvou k teoretickej i empirickej práci. To platí i o Slovensku. Vysoká produktivita a konkurencieschopnosť regiónov môže byť výsledkom **rôznych prístupov** k ich rozvoju a cesta k ich dosahovaniu môže byť takisto rôzna. Tento smer uvažovania zdôrazňuje, že v súčasnom globalizujúcom sa svete by regióny mali zvyšovať svoju konkurencieschopnosť metódami „**šitými na mieru**“ a budovaním na svojej vlastnej **typológii a identite**. Regionálne stratégie by teda mali najmä posilniť špecifické činitele svojej konkurencieschopnosti, založené na vlastnej priemyselnej báze, odstraňovať úzke miesta, využívať silné stránky regiónu a vytvárať priaznivé podmienky na ich rozvoj.

Ako úspešne budeme schopní prejsť po skončení pandémie na udržateľné hospodárstvo a spoločnosť, bude do značnej miery závisieť od **synergie medzi digitálnou a zelenou transformáciou** a takisto od **zlepšenia kvality verejnej správy**. Digitálna transformácia Európy nadobudla v pretrvávajúcej kríze v dôsledku pandémie Covid-19 prvoradý význam. Vízie a ciele EÚ v tejto oblasti do roku 2030, sú obsiahnuté v dokumente **Digitálny kompas 2030**, ktorý určuje aj rámec princípov pre tzv. „Európsku cestu“ digitálnej transformácie. K nim patrí univerzálny prístup k internetu, dôveryhodné a bezpečné online prostredie, digitálne technológie rešpektujúce životné prostredie, algoritmy zacielené na používateľov a iné digitálne a „smart“ riešenia.

Základnou výzvou v oblasti zlepšovania kvality verejnej správy je lepšia koordinácia, zosúladovanie a synergické pôsobenie prierezových politík pod vedením kľúčových inštitúcií verejnej správy, umožňujúcich lepšie prepojenie politík a strategických rozhodnutí s plánovanými výdavkami, identifikáciu nedostatkov, elimináciu rozpočtovej fragmentácie (roztrieštenosti) a odstránenie zbytočných duplicit na národnej aj regionálnej úrovni. K tomu vedie koncept participatívneho viacúrovňového polycentrického spravovania a rozvoja regiónov, miest a obcí, premietnutý do Metodiky tvorby a implementácie PHRSR regiónov, programov rozvoja obcí a skupín obcí, v ktorej sa zároveň uplatňujú princípy udržateľného SMART (inteligentného, rozumného) rozvoja regiónov s prihliadnutím aj na aktuálne digitálne a SMART koncepty EU, pričom všetky tieto podklady sa stali východiskom a vodítkom aj pre spracovanie tohto PHRSR TSK na roky 2021-2027.

2) Zhodnotenie relevantných vstupov z doterajších strategických a plánovacích dokumentov v riešenom území

Pri analýze riešeného územia sme vychádzali zo vstupných zdrojov ako aj dostupných výročných, hodnotiacich alebo monitorovacích správ z existujúcich relevantných sektorálnych alebo územných dokumentácií, strategických rozvojových a plánovacích dokumentov, dostupných dát ŠÚ SR, interných štatistík a dát vedených orgánmi samosprávy, ako aj z dát získaných prieskumami a analytickou činnosťou vlastnou alebo zo špecializovaných analytických inštitúcií. Ambíciou ani zmyslom analytickej časti nie je len zachytiť existujúce širokopásmové status quo dát a ukazovateľov, resp. zostať len pri plošnom mechanickom prepise štatistických údajov, ale pretaviť zozbierané informácie do analytického zhrnutia vybraných dostupných dát, ktoré sa týkajú podstaty zadania, tvoria preň relevantné východisko a poslúžia zároveň ako východisko aj pre následné monitorovanie dopadov implementovaných opatrení.

Trenčiansky samosprávny kraj v čase spracovania tejto analytickej kapitoly disponoval nasledovnými schválenými strategickými a a plánovacími materiálmi v jednotlivých oblastiach:

Všeobecné

- Územný plán veľkého územného celku Trenčianskeho kraja vr. zmien a doplnkov č.3
- Program hospodárskeho a sociálneho rozvoja TSK na roky 2013 – 2023
- Regionálna integrovaná územná stratégia TSK na roky 2014-2020
- Stratégia rozvoja vidieka Trenčianskeho samosprávneho kraja 2013 – 2020

Doprava

- Plán udržateľnej mobility TSK – horizont do r.2050 – priebežné dokumenty
- Plán dopravnej obslužnosti TSK na roky 2020-2025, s výhľadom do r.2030
- Cyklostratégia TSK na roky 2016 - 2030

Zdravotníctvo a sociálne služby

- Koncepcia rozvoja sociálnych služieb na roky 2015 - 2020

Životné prostredie, udržateľná energia

- Akčný plán udržateľného energetického rozvoja Trenčianskeho samosprávneho kraja na roky 2013-2020 (SEAP)
- Krajská koncepcia Environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetv v TSK do roku 2030

Vzdelávanie

- Stratégia rozvoja stredného odborného školstva v TSK na roky 2013 - 2020
- Koncepcia rozvoja práce s mládežou TSK do roku 2028

Spracovaním týchto materiálov TSK formálne reagoval na artikulované národné priority a s nimi súvisiace zákonné požiadavky na spracovanie príslušnej regionálnej dokumentácie, ako aj na požiadavky oprávnenosti z pohľadu čerpania eurofondov. Ich súčasťou má byť i pravidelné monitorovanie a vyhodnocovanie plnenia cieľov a aktivít formou monitorovacích a hodnotiacich správ. Tie sú však vo väčšine nahrádzané len čiastočným zhodnotením plánovaných a uskutočnených aktivít **v rámci výročných správ TSK a programového rozpočtu.**

Doterajšia verzia **Programu hospodárskeho a sociálneho rozvoja Trenčianskeho samosprávneho kraja 2013-2023** (ďalej len „PHRSR“) bola schválená Zastupiteľstvom TSK 28.9.2015. Jeho plnenie a aktualizácia Akčného plánu podlieha vyhodnocovaniu prostredníctvom sledovania merateľných ukazovateľov podľa jednotlivých prioritných osí a opatrení.

Podľa dôvodových správ k aktualizáciám PHRSR predkladaným na schválenie Zastupiteľstvu TSK, Trenčiansky samosprávny kraj pre tento účel síce získaval relevantné informácie predovšetkým od regionálnych aktérov (subjekty samosprávy, Štatistického úradu SR, Centrum vedecko-technických informácií, Národné centrum zdravotníckych informácií, Ministerstvo

životného prostredia SR, Ministerstvo vnútra SR, Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny a SOPK), avšak **časť ukazovateľov nevytvára a plnenie stanovených opatrení a časť nie je na regionálnej úrovni sledovaná**. Preto boli na rokovanie Zastupiteľstva TSK predkladané **aktualizácie merateľných ukazovateľov**, ktoré boli po prerokovaní s vecne príslušnými odborníkmi Úradu Trenčianskeho samosprávneho kraja navrhnuté tak, aby „reflekovali plnenie stanovených cieľov“ v rámci jednotlivých opatrení a prioritných osí.

Inými slovami, aktualizácie PHRSR **prispôbovali merateľné ukazovatele** aktuálnemu stavu plnenia PHRSR v časti D – Implementačná časť (Systém monitorovania a hodnotenia plnenia PHRSR). Rovnako sa postupovalo v časti Akčného plánu, ktorý je súčasťou PHRSR, ktorý sa spracováva na daný rozpočtový rok s výhľadom 2 roky (n+2) a zahŕňa iba oblasti, ktoré sú v kompetencii TSK a majú regionálny charakter.

Trenčiansky samosprávny kraj **každoročne aktualizoval Zásobník projektov** a týmto materiálom v plnej miere nahradil aktualizáciu plnenia v časti D - Implementačná časť (Akčný plán). Ako vyplýva z kapitoly 2.2.2.9. Analýza financovania TSK, na naplánované projekty sa ani v jednom zo sledovaných rokov od r.2014 nepodarilo získať potrebné množstvo kapitálových príjmov. Zásobník projektov tak zostal napriek čiastkovým realizáciám nenaplnený a podstatná časť investičných požiadaviek, resp. modernizačného dlhu TSK sa každý rok iba presúvala do ďalšieho plánovacieho obdobia.

3) Identifikácia a analýza riešeného územia v kontexte širších vzťahov

Základná charakteristika územia

Trenčiansky samosprávny kraj sa nachádza v juhozápadnej časti Slovenskej republiky, zaberá územie 4 501,9 km², svojou rozlohou je druhý najmenší spomedzi ôsmich slovenských krajov, pričom zaberá 9,2 % rozlohy SR. Takisto počtom obyvateľov je Trenčiansky kraj po Trnavskom kraji druhým najmenším krajom Slovenska, pričom podľa zverejnenej demografickej prognózy výskumného demografického centra INFOSTAT - Centrum spoločenských a psychologických vied SAV bude mať Trenčiansky kraj **v roku 2040 najmenší počet obyvateľov** spomedzi všetkých krajov Slovenska. (Zdroj: <http://www.infostat.sk/vdc/pdf/Krajokproq2040.pdf>)

Na území Trenčianskeho samosprávneho kraja sa nachádza 9 okresov, ktorých veľkosť, počet a hustotu obyvateľov ako aj niektoré ďalšie parametre zachytáva nasledujúca tabuľka.

Tabuľka 1 Základné údaje o okresoch Trenčianskeho samosprávneho kraja

Okres	Počet obcí okresu so štatútom mesta / ich rozloha km ²	Počet obyvateľov žijúcich v obciach so štatútom mesta	Počet obcí okresu so štatútom vidieckej obce / ich rozloha km ²	Počet obyvateľov žijúcich v obciach so štatútom vidieckej obce	Celková rozloha okresu km ²	Celkový počet obyvateľov okresu	Hustota obyvateľstva (Počet obyvateľov na km ²)	Stupeň urbanizácie (Podiel mestského obyvateľstva na celkovom počte obyvateľov)
Trenčín	3/125,9	65 954	34/548,92	48 716	674,82	114 670	169,93	57,52%
Bánovce nad Bebravou	1/26,46	17 750	42/435,49	18 434	461,95	36 184	78,33	49,04%
Ilava	3/84,74	40 054	18/273,76	19 021	358,5	59 075	164,78	67,80%
Myjava	2/89,61	16 282	15/237,83	9 974	327,44	26 256	80,19	62,01%
Nové Mesto nad Váhom	2/83,52	28 835	32/496,47	33 740	579,99	62 575	107,89	46,08%
Partizánske	1/22,38	22 269	22/278,65	23 220	301,03	45 489	151,11	48,95%
Považská Bystrica	1/90,56	39 270	27/372,59	23 081	463,15	62 351	134,62	62,98%
Prievidza	4/133,02	71 719	48/826,75	62 002	959,77	133 721	139,33	52,63%
Púchov	1/41,5	17 561	20/333,84	26 687	375,34	44 248	117,89	39,69%
TSK SPOLU	18/697,69	319 694	258/3 804,3	264 875	4 501,99	584 569	129,84	54,68%

Zdroj: databáza DATAcube., ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Najväčším okresom čo sa týka rozlohy je okres Prievidza (960 km²). Nasledujú okresy Trenčín (675 km²) a Nové Mesto nad Váhom (560 km²). Naopak najmenšiu plochu zaberá okres Partizánske (301 km²). Z pohľadu celkového počtu obyvateľov je najväčším okresom opäť okres Prievidza (vyše 133 tisíc obyvateľov), nasleduje okres Trenčín s takmer 115 tis. obyvateľmi a okresy Nové Mesto n.V. a Považská Bystrica s rovnakým počtom obyvateľov vyše 62 tisíc. Najmenej (26 tisíc) obyvateľov žije v okrese Myjava, ktorý je po Partizánskom zároveň aj druhým najmenším svojou rozlohou (327 km²). Počtom obyvateľov patrí Myjava zároveň k najmenším okresom na Slovensku. Prievidza a Trenčín sa naopak z pohľadu počtu obyvateľov radia do prvej pätnástky najväčších okresov Slovenska (Zdroj: <http://www.infostat.sk/vdc/pdf/Krajokrproq2040.pdf>)

Najhustejšie obývaným je okres Trenčín s takmer 170 obyvateľmi na km² a okres Ilava s takmer 165 obyvateľmi na km². Najmenšia hustota obyvateľov (necelých 80 obyvateľov na km²) je v okresoch Bánovce nad Bebravou. Okresmi s najvyšším podielom obyvateľom žijúcich v mestách na celkovom počte obyvateľov okresu sú Ilava (takmer 68 %), Považská Bystrica (takmer 63%) a Myjava (62%). Podiel obyvateľov v mestách na celkovom počte obyvateľov nad 50% vykazujú aj okresy Trenčín a Prievidza. Najmenší podiel obyvateľov v mestách na celkovom počte obyvateľov okresu vyказuje okres Púchov (necelých 40%).

Lokalizácia, geomorfologické členenie a reliéf

Trenčiansky samosprávny kraj sa nachádza v západnej časti Slovenska, vo svojej západnej časti susedí so Zlínskym krajom (Česká republika), na severovýchode so Žilinským, na východe s Banskobystrickým samosprávnym krajom a na juhu s Trnavským a Nitrianskym samosprávnym krajom

Priestorovým špecifikom kraja je jeho vyše 130 km dlhá štátna hranica s ČR (t.j. viac ako polovica z celkovej dĺžky hranice SR s ČR, ktorá je 251,8 km), existencia hlavného dopravného ťahu na osi Bratislava - sever Slovenska / Vysoké Tatry v reliéfe povodia Váhu (a s tým súvisiaci i veľký objem tranzitnej migrácie tovarov, ale i osôb cez TSK), ako aj členitý reliéf a rozsiahla sieť chránených území.

Obrázok 4 Lokalizácia Trenčianskeho kraja

Zdroj: worldometers.info, Sprievodca po Slovensku.com

Geomorfologické členenie

Podľa mapy Geomorfologického členenia Slovenska (KOČICKÝ – IVANIČ, 2011) spadá územie TSK do dvoch podsústav Alpsko-himalájskej sústavy, a to Karpaty a Panónska panva. Rozprestiera na celkoch Vonkajších flyšových Karpát, Fatransko – tatarskej oblasti, Podunajskej nížiny a pohorím Vtáčnik sem zasahuje aj Slovenské Stredohorie. Z Vonkajších Západných Karpát sem zasahujú Biele Karpaty, Javorníky, Myjavská pahorkatina a Považské podolie. Z Fatransko-tatarskej oblasti sem zasahujú Malé Karpaty, Považský Inovec, Strážovské vrchy, Súľovské skaly, Hornonitrianska kotlina, Žiar a Trbeč a z Podunajskej nížiny je to Podunajská pahorkatina. Najvyšší bod územia je vrchol Vtáčnika (1 345 m n. m.). Najnižšie miesto je tam, kde územie opúšťa Biskupický kanál (157 m n. m.).

Povrch územia je značne členitý. Pohoria oddeľujú doliny a kotliny. Riečne toky sprevádzajú pásy rovín. Považské podolie, Podunajská pahorkatina a Hornonitrianska kotlina patria k teplej klimatickej oblasti. Ostatné územie prechádza s narastajúcou nadmorskou výškou do mierne teplej a chladnej klimatickej oblasti. Západnou časťou kraja preteká rieka Váh, do ktorej sa z pravej strany vlieva Biela Voda, Vlára a Drietonica. Východnú časť kraja odvodňuje Nitra, do ktorej vteká Bebrava, Nitrica a Handlovka. Najväčšia vodná nádrž je na Váhu pri Nosiciach.

Geologická stavba územia

Geologické pomery sú veľmi pestré a rozmanité, čo sa odráža na rozmanitosti prírodnej krajiny. V celom riešenom území sú zastúpené geologické vrstvy od prvohôr až k najmladším štvrtohorám. Podľa mapy regionálneho členenia Západných Karpát a severných výbežkov panónskej panvy na území SR spadá Trenčiansky kraj do geologických jednotiek flyšového pásma, bradlového pásma s príbradlovou oblasťou, jadrových pohorí, vnútrokarpatského paleogénu, vnútrohorských paniev a kotlin, neovulkanitov a neogénu.

Územie Slovenskej republiky je budované alpínskym pásmovým pohorím Západné Karpáty. Stavba západných Karpát je zonálna. Podľa veku vzniku alpínskej príkrovovej stavby sa Západné Karpáty členia na vonkajšie – neoalpínsky vyformovanými príkrovmi a na vnútorné – s paleoalpínsku, predpaleogénnou príkrovovou stavbou. Hranicu medzi nimi tvorí bradlové pásmo. Vonkajšie Karpáty zasahujú do severozápadnej časti Trenčianskeho kraja (zaberajú celú západnú hranicu s Českou republikou) – tvorí ich terciérna sústava bezkorenných príkrovov. Ich charakteristickou črtou je flyšová povaha mezozoických a paleogénných formácií. Majú prevahu zastúpenia v Trenčianskom kraji. Bradlové pásmo je najzložitejším pásmom Západných Karpát, je výsledkom terciérnej deštrukcie laramskej vrásovo-príkrovovej sústavy.

Podľa Atlasu inžiniersko-geologických máp SR z hľadiska seizmickej intenzity zaraďujeme riešené územie Trenčianskeho kraja do 5 a 60 MSK. Okolie Brezovej pod Bradlom je zaraďené do 70 MSK, čo je potrebné zohľadniť pri lokalizácii a projektoch náročnejších stavieb.

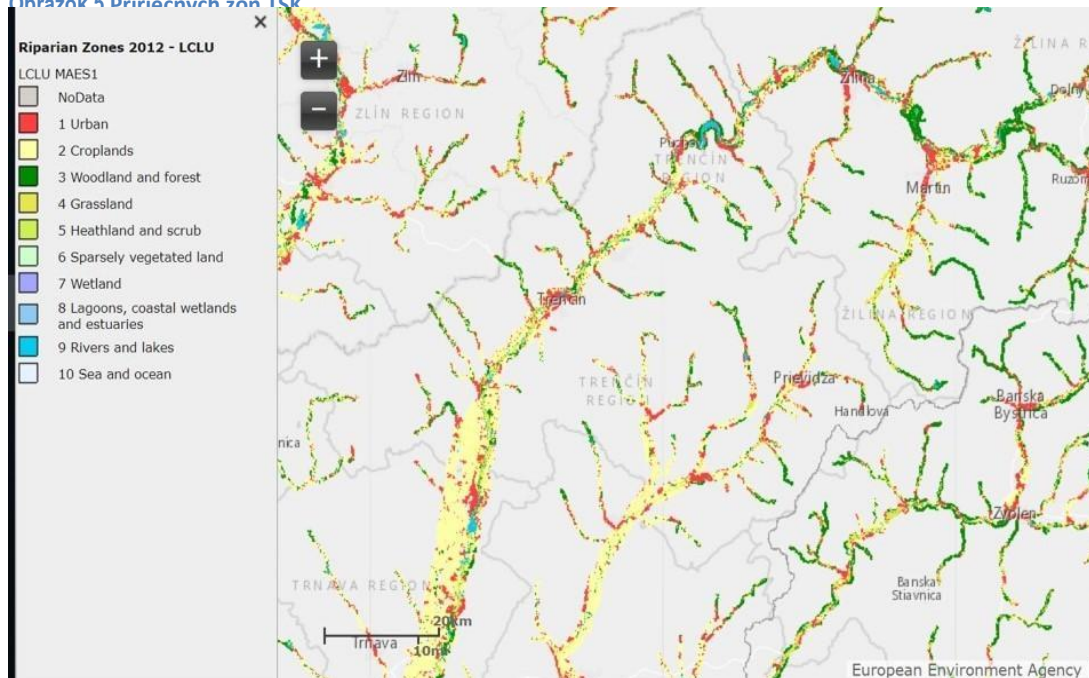
Hydrogeologická stavba územia

Hydrogeologické pomery kraja sú vyčlenené do hydrogeologických celkov s odlišnými hydrofyzikálnymi vlastnosťami horninového prostredia, režimom a chemizmom podzemných vôd. Sú to (i) hydrogeologický celok kryštalinika s puklinovou priepustnosťou, (ii) hydrogeologický celok mladšieho paleozoika a mezozoika s puklinovou priepustnosťou a krasovo – puklinovou priepustnosťou, (iii) hydrogeologický celok paleogénu s puklinovou a medzizrnnou priepustnosťou, (iv) hydrogeologický celok neogénu s medzizrnnou a puklinovou priepustnosťou, (v) hydrogeologický celok neovulkanitov s puklinovou a medzizrnnou priepustnosťou, (vi) hydrogeologický celok kvartéru s medzizrnnou priepustnosťou.

(Zdroj: Akčný plán udržateľného energetického rozvoja Trenčianskeho samosprávneho kraja na roky 2013 – 2020 / SEAP)

Obrázok 5 Pririevnych zón TSK

Zdroj: <https://land.copernicus.eu/>

Pririevne zóny predstavujú prechodné oblasti medzi pevnou zemou a vodnými ekosystémami charakterizovanými špecifickými hydrologickými, pôdnymi a biotickými podmienkami ovplyvnenými prítomnosťou tečúcej vody. Plnia širokú škálu pobrežných funkcií (chemická filtrácia, usmernenie toku, stabilizácia brehov, život prirodzených vodných biotopov a živočíchov, a pod.) a súvisiacich ekosystémových služieb. Pririevne zóny (riparian zones) sú podporované viacerými európskymi právnymi normami a politickými iniciatívami ako napr. Stratégia biodiverzity EU do r.2020, smernice o biotopoch a vtáctve (Habitats and Birds Directive), Rámcová smernica o vode (Water Framework Directive) a pod.

Chránené územia

Do Trenčianskeho kraja zasahuje **5 veľkopoľných chránených území (chránených krajinných oblastí)** - CHKO Biele Karpaty, CHKO Kysuce, CHKO Malé Karpaty, CHKO Pontrie a CHKO Strážovské vrchy a **141 malopoľných chránených území**, z toho : 3 chránené areály, 3 národné prírodné pamiatky (Čachtická jaskyňa, Prepoštská jaskyňa a Lánce – vápencová terasa), 71 prírodných pamiatok, 12 národných prírodných rezervácií a 52 prírodných rezervácií, bez chránených krajinných prvkov. Ďalej sa tu nachádzajú **4 chránené vtáčie územia** (CHVÚ Strážovské vrchy, CHVÚ Malá Fatra, CHVÚ Trábeč, CHVÚ Dubnické štrkovisko), a **68 navrhovaných území európskeho významu** (ÚEV), ktoré sú súčasťou európskej súvislej siete chránených území Natura 2000, pričom národný zoznam ÚEV je aktuálne dopĺňaný. V roku 2021 budú vydané vyhlášky Okresných úradov v sídle kraja, ktorými dôjde k vyhláseniu (prevyhláseniu) 40 chránených stromov, resp. zrušeniu 6 chránených stromov. Na území TN kraja sa nachádzajú **tri územia medzinárodného významu**, konkrétne ide o jaskyne - Pružinská jaskyňa, Brestová jaskyňa a Četníkova svadba, predstavujúce významné podzemné lokality pre netopiere v Európe.

Celkovo je podiel národnej sústavy chránených území v TN kraji 23,31 %, podiel chránených vtáčích území (CHVÚ) 12,66 % a podiel území európskeho významu 13,02 %. Celkovo tieto územia (so zohľadnením ich prekryvov) sú **na 31,10 % výmery TN kraja**. (Zdroj: ŠOP SR, 2016 a <https://www.minzp.sk/natura2000/uzemia-europskehovyznamu/mapy-prehľad-uev.html>)

V Trenčianskom kraji sa nachádzajú aj **dve vyhlásené chránené vodohospodárske oblasti** (CHVO) s celkovou rozlohou 2613 km², pričom v území Trenčianskeho kraja leží približne 1075 km². Širšia ochrana vôd uskutočňovaná formou chránených vodohospodárskych oblastí je plošne najviac zastúpená v okrese Považská Bystrica, kde zasahujú obe CHVO. (Zdroj: www.enviportal.sk)

Aglomeračné vzťahy, spádovosť územia a suburbanizácia

Podľa Konceptie územného rozvoja Slovenska (KÚRS, 2001) je charakteristika Trenčianskeho kraja daná sídelnou štruktúrou s nosnou považskou sídelnou rozvojovou osou s centrom v trenčianskom ťažisku osídlenia a paralelnou sídelnou rozvojovou osou na Hornom Ponitří.

Trenčianske ťažisko osídlenia najvyššej úrovne vytvára „uzol“ najrozvinutejšie sídelnej rozvojovej osi, ktorá súčasne tvorí aj **najpriemyselnejší pás Slovenska**. Potenciálne aglomeračné väzby trenčianskeho ťažiska osídlenia sa prejavujú v smere na Nové Mesto nad Váhom, ktoré má slabšie aglomeračné väzby v smere na Starú Turú. Potenciálne aglomeračné väzby sú medzi mestom Myjava smerom na Starú Turú. Potenciálne aglomeračné väzby sú medzi mestom Myjava smerom na Starú Turú a Brezovú pod Bradlom. Zatiaľ absentujú aglomeračné väzby Trenčína v smere na Bánovce nad Bebravou.

Bánovce nad Bebravou prejavujú aglomeračné väzby na Partizánske a Topoľčany, ktoré ležia v Nitrianskom kraji.

Na území Trenčianskeho kraja v jeho severnej časti sa prejavujú aglomeračné väzby mesta Považská Bystrica a okolitého osídlenia v smere do žilinsko - martinského ťažiska osídlenia. Relatívne špecifickým je prievidské ťažisko osídlenia, čo vyplýva z pôvodnej hospodárskej základne a s tým súvisiacim rozvojom osídlenia. V tomto ťažisku sa očakáva zásadná reštrukturalizácia hospodárskej základne, pri ktorej by mal pomôcť aj rozvoj územno-technických a sídelných podmienok.

V sídelnom a územnom rozvoji regiónu Trenčianskeho kraja v záujme pomôcť reštrukturalizácii hospodárskej základne, je potrebné vytvárať podmienky pre vybudovanie nadradenej infraštruktúry a jej prepojenie na české územie a sídelné systémy. Dôležitým prepojením podporujúcim reštrukturalizáciu hospodárskej základni je podpora komunikačných prepojení medzinárodného významu vo východo - západnom smere v prepojení Česká republika - Trenčín - Prievidza - Zvolen/ Banská Bystrica, ako aj prepojenie v smere Zlín (v Českej republike) - Púchov.

Vybudovaním tohto medzinárodného prepojenia na území regiónu Trenčianskeho kraja sa vytvárajú taktiež podmienky pre medzinárodné napojenie banskobystricko- zvolenského ťažiska osídlenia do medzinárodnej sídelnej siete.

V osídlení kraja sa nachádzajú viaceré sídelné formy, vrátane špecifických foriem, pri rozvoji, ktorých je žiaduce rešpektovať ich urbanistický a krajinársky ráz, ako je kopaničiarske osídlenie na Myjavsku, v podhorí Bielych Karpát a Javorníkov, na Hornej Nitre vo Valašskej Belej, ako aj v rámci Strážovských vrchov.

Aglomeračné vzťahy TSK sa geograficky prirodzene prejavujú na obciach priľahlých k hlavnému toku a prítokom v povodí rieky Váh. Významnejšie kooperačné a aglomeračné potenciály TSK prerastajú aj na územie **Trnavského, Nitrianskeho a Žilinského kraja** (vrátane miest Trnava, Nitra a Žilina), hoci v prípade Trnavy sa hovorí skôr o bratislavsko-trnavsko-nitrianskej aglomerácii, resp. ťažisku osídlenia KÚRS (2001). V prípade Nitrianskeho kraja, je badať prirodzený aglomeračný príklon najmä zo strany regiónu **horná Nitra** (okresy Prievidza, Handlová, Nováky) a v severnej časti kraja ide zase o potenciály okresu **Púchov** s prirodzeným pokračovaním jeho sídelných aglomerácií na Žilinský kraj po osi povodia rieky Váh.

(Zdroj: <https://www.mindop.sk/ministerstvo-1/vystavba-5/uzemne-planovanie/dokumenty/koncepcia-uzemneho-rozvoja-slovenska-kurs2001/textova-cast>)

Kooperačné a aglomeračné potenciály TSK prerastajú aj na územie susediacej Českej republiky. Trenčiansky kraj je súčasťou prihraničného **Euroregiónu Biele - Bílé Karpaty**, ktorý bol konštituovaný v roku 2000 ako združenie právnických osôb s partnermi na oboch stranách hranice medzi SR a ČR, v reakcii na globálne ciele a priority cieľa 3 Európska územná spolupráca 2007 - 2013 na slovensko-českej medzivládnej úrovni a úrovni Európskeho spoločenstva (tzv. Lisabonská stratégia, rozšírená o tzv. Göteborgskú stratégiu). Sústredenú pozornosť venoval euroregión najmä možnostiam čerpania finančných prostriedkov programov INTERREG prostredníctvom Fondu mikroprojektov a Fondu malých projektov a svoju činnosť orientoval aj na spracovanie strategických materiálov v oblasti tematických projektov cezhraničnej spolupráce.

Obrázok 6 Územný rozsah Euroregiónu Biele-Bílé Karpaty

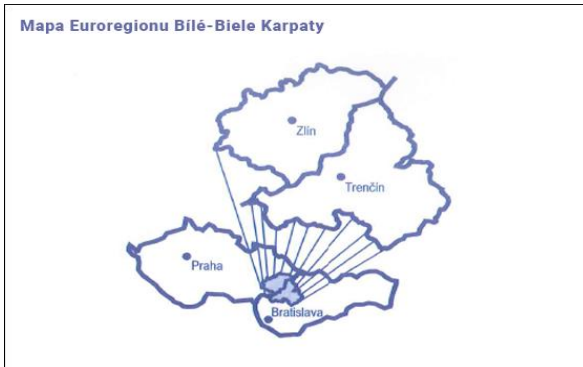
TRENČIANSKY
SAMOSPRÁVNÝ
K R A J

Operačný program
Efektívna
verejná správa

Európska únia
Európsky sociálny fond

Zdroj: regionbilekarpaty.cz

Od 18. 10. 2000 sa Euroregión Bílé-Biele Karpaty stal členom Asociácie európskych prihraničných regiónov (AEBR) so sídlom v Gronau, SRN. Od roku 2005 je členom len slovenská časť Euroregiónu Bílé-Biele Karpaty, t.j. Región Biele Karpaty.

Územne je Euroregión Bílé-Biele Karpaty totožný s vyššími územnými celkami na oboch stranách hranice a pokrýva kraj Trenčín a Zlín + lokalitu Velkej nad Veličkou (daná končiacim územím Bílych Karpát), čo predstavuje 8.609 km² a cca 1.219.347 obyvateľov (Zdroj: <https://www.euroekonom.sk/euroregion-bile-biele-karpaty/>, 21.2.2019)

Špecifické postavenie krajského mesta Trenčín

Vzhľadom na historické či geografické kontexty (poloha a tvar mesta pod Trenčianskym hradom, dominantné postavenie mesta v širšom kontexte Považskej kotliny a s funkciami krajského hlavného mesta aj celého Trenčianskeho kraja) ako aj tradície (kultúrne, priemyselné, spoločenské) sa Trenčín vyznačuje osobitými lokálnymi špecifikami s veľkým potenciálom rozvoja s dopadom na široké spádové okolie. Ich prítomnosť je identifikovaná rozsiahlymi analytickými činnosťami a dátami zosumarizovanými vďaka strategickému projektu dlhodobého rozvoja mesta **Trenčín si Ty**. Bol realizovaný v mnohovrstevnom participatívnom procese občianskej i laickej verejnosti v rokoch 2011-2015 a vyústil do medzinárodnej architektonickej súťaže **Trenčín-mesto na rieke** s účasťou 59 ateliérov z 20 krajín sveta. Na tieto procesy následne nadviazala príprava PHRSR mesta Trenčín na roky 2016-2022 s výhľadom do roku 2040, ako aj Plán udržateľnej mestskej mobility podporený rozsiahlymi dopravnými štúdiami s renomovanými dopravnými modelmi, a celý proces vyvrcholil v podobe premietnutia všetkých prípravných strategických štúdií a dokumentov do Územného plánu mesta Trenčín v roku 2021. Vďaka tejto systematickej niekoľkoročnej práci má dnes mesto Trenčín skoncipovanú veľmi jasnú **víziu rozvoja** nielen s dopadom na vlastné územie, no i na územie príľahlej funkčnej mestskej oblasti ako aj celého Trenčianskeho kraja, ktorá je premietnutá a funkčne prepojená do všetkých kľúčových strategických dokumentov mesta.

V rámci nej dominujú tri prioritné osi, na ktoré sa v súčasnosti zameriava pozornosť mesta a ktoré si vyžadujú aj náležitú pozornosť a priemet do priorit rozvoja Trenčianskeho kraja : **doprava, energetika a kultúrno-kreatívny priemysel**, so spoločnými menovateľmi : **zmiernenie následkov zmeny klímy a inovácie** v prostredí nastupujúcich trendov Priemyslu 4.0.

V oblasti **dopravy** je kľúčový **návrh zjednodušenia trasy medzinárodného multimodálneho koridoru** a odstránenie bariér v centre mesta zlúčením cesty I/61 s koridorom železničnej trate. Cieľom je odľahčenie príslušných ulíc od automobilovej dopravy a dosiahnutie udržateľnej nízko emisnej mobility. Projekt spolu s doplnkovými projektmi vychádzajú z Plánu udržateľnej mobility funkčného územia krajského mesta Trenčín a sú vedené mottom Menej áut, viac miesta pre život.

V oblasti **energetiky** ide o efektívne zhodnocovanie zdrojov prostredníctvom zvyšovania energetickej účinnosti pri opatreniach realizovateľných formou tzv. garantovanej energetickej služby (ďalej len „GES“) v oblastiach mesta, ktoré majú byť samostatné z energetického hľadiska - tzv. PED (Positive Energy District), .tj. **pozitívne energetické obvody** (Pozn. spracovateľa : PED je mestská oblasť, ktorá ročne vyprodukuje minimálne toľko energie, koľko spotrebuje. Účelom PED nie je byť ostrovom izolovaným od zvyšku energetického systému, ale skôr funkčnou súčasťou väčšieho celku). Ide o využitie existujúcich a výstavbu nových obnoviteľných zdrojov energie (OZE) ako zdrojov elektrickej energie a energetických nosičov (napríklad vodík) v mestskej infraštruktúre na území UMR a v jeho blízkosti, pričom spotrebiteľom má byť občan a subjekty na danom území. . Výstavbou OZE je myslená napríklad inštalácia fotovoltických panelov na verejných budovách, bytových domoch, priemyselných objektoch so zohľadnením plánu realizácie zelených striech. Využitie elektrickej energie napr. pre činnosť elektrolyzéra vyrábajúceho vodík pre MHD, mestské automobily a mestské kotolne, kde by sa vodík primiešaval do zemného plynu za účelom zníženia emisií; uloženie elektrickej energie do batérie (virtuálnej, fyzickej), ktorá nabíja elektromobily a napája verejné osvetlenie a iné mestské spotrebiče. Súčasťou tejto ambície je monitorovanie tohto riešenia prostredníctvom SMART energy management systému, ktorý by monitoroval a riadil celú mestskú OZE infraštruktúru. Projekt nadväzuje na MAKING CITY (Horizon 2020).

V oblasti kultúrno-kreatívneho priemyslu boli východiskom jednak silný potenciál vychádzajúci z tradícií mesta (odevné, textilné, výstavnícke a veľtržné tradície, tradícia a koncentrácia projektových a architektonických ateliérov), jednak prítomnosť silného súčasného kreatívneho podhubia umelcov, združení, umeleckých a tvorivých komúnit a pod., ktoré v spojení s históriou a kultúrou mesta predurčujú Trenčín prirodzene ašpirovať na centrum kreativity v rámci kraja. Samotná definícia kreatívneho priemyslu a východisková koncepcia Ministerstva kultúry SR nabáda k rešpektovaniu práve spomínaných lokálnych špecifík. Tieto východiská sumarizujú aj výstupy z Analýzy potenciálu rozvoja KKP, vykonanej v rámci prípravy Regionálnej integrovanej územnej stratégie časti III. B Trenčianskeho kraja na roky 2014-2020. Na základe nich mesto Trenčín pristúpilo k budovaniu **Centra kultúrno-kreatívneho priemyslu** (ďalej aj ako „centrum“), ktoré bolo v čase spracovania tejto kapitoly v procese realizácie s podporou zdrojov EÚ (IROP) a plánovaným termínom ukončenia realizácie v roku 2023. Realizuje sa v priestoroch bývalého kina Hviezda, ktoré je v rámci projektu Trenčín si Ty a riešenej centrálnej mestskej zóny a jej budúcich dopravných a funkčných vzťahov ponímané ako súčasť budúceho kreatívno-inovačného a zároveň pešieho **koridoru** v prepojení na nábrežie a oblasť starého železničného mosta, resp. jeho dnes už pre železničnú dopravu nefunkčnej železnej konštrukcie, ktorá je rezíduom výstavby nového železničného koridoru (preložka trate a výstavba nového železničného mosta – viď popis v ďalšom odstavci) a stal sa tak de facto brownfieldom, ktorý bude nutné zrevitalizovať. Samotné centrum je naplánované so špecializáciou na kombináciu nasledovných primárnych a sekundárnych oblastí kultúrno-kreatívneho priemyslu :

- Primárna oblasť : dizajn, vizuálne umenie, (maliarstvo, sochárstvo, grafika, fotografia), dramatické scénické umenie (divadlo, tanec, folklór), hudba a hudobný priemysel, reklama a marketing, kreatívne odvetvia v digitálnom prostredí, remeslá vrátane remesiel tradičnej a ľudovej kultúry, architektúra a plánovanie
- Sekundárna oblasť : scénické umenie (film a video, televízia), kultúrne dedičstvo, umelecká literatúra, knižný trh.

Všetky tri priority majú potenciál sa fyzicky stretnúť v novom urbanistickom priestore v priamom centre mesta, ktorý vznikol po radikálnom zásahu štátu v podobe vybudovaného nového železničného mosta v srdci mesta a zároveň **najexponovanejšom dopravnom koridore** priamo pod hradnou skalou v dotyku s nábrežím rieky Váh, čím sa radikálne zmenili parametre celého priestoru. Ten sa tým zároveň stal najväčšou urbanistickou výzvou, ktorá zmení tvár i charakter krajského mesta pre nasledujúce desaťročia.

Preto je aj z hľadiska projektovania priorít Trenčianskeho kraja historicky nevyhnutné reflektovať príležitosť na premenu krajského mesta na moderné európske kreatívno-inovačné centrum a miesto pilotne, t. j. ukážkovo riešených integrovaných projektov/riešení zasadených do funkčného, energeticky a ekologicky zmysluplného urbanistického celku v historickom prostredí pod stredovekým hradom a v rámci „nervového systému“ Trenčianskeho kraja ich zaradiť medzi tie „akupunktúrne body“, ktoré majú potenciál rozprúdiť synergické efekty ozdravenia s presahmi ďaleko nad rámec ich lokalizácie – či už v oblasti priemyslu, inovácií, zamestnanosti, alebo zvýšenia atraktívnosti regiónu ako dobrého miesta pre život, bývanie alebo turistickú návštevu.

SOCIÁLNO - EKONOMICKÁ ANALÝZA

1) Analýza ľudských zdrojov a demografická analýza

Predmetom tejto kapitoly je popis vývoja počtu obyvateľov, prírastok/úbytok obyvateľov (prirodzený a migrácia), etnické zloženie obyvateľstva, náboženské zloženie obyvateľstva a vzdelanostná štruktúra obyvateľstva. Osobitná pozornosť je venovaná problematike demografickej zmeny a starnutiu populácie. Ako hlavné podkladové zdroje dát boli využité dáta a údaje Štatistického úradu SR. Vzhľadom k tomu, že niektoré dáta sú dostupné iba v rámci zisťovania v jednotlivých sčítaniach tam, kde nebolo možné dané údaje získať za aktuálnejšie obdobie (napr. rok 2018) boli použité údaje zozbierané pri SODB z roku 2011.

Stav obyvateľstva v kraji k 31. 12. 2019 dosiahol 584 569 osôb, čo predstavovalo 10,71 % slovenskej populácie. Na celkovom počte obyvateľov Slovenskej republiky (5 457 873 obyvateľov k 31.12.2019) sa obyvateľstvo Trenčianskeho kraja podieľalo 10,71 %. Z hľadiska porovnania počtu obyvateľov v jednotlivých krajoch SR (v zostupnom poradí) je Trenčiansky kraj na siedmom mieste. Počtom obyvateľov sa Trenčiansky kraj radí medzi menšie kraje Slovenska. Hustota obyvateľstva na 1 km² bola 129,85 obyvateľov, avšak osídlenie nie je rovnomerné. Husto zaľudnené sú rovinatejšie časti na severozápade a juhovýchode kraja ako Považské podolie, Hornonitrianska kotlina, Nitrianska niva či Bánovská pahorkatina. Naopak redšie osídlené sú oblasti pohorí nachádzajúcich sa prevažne po obvode územia kraja (Biele Karpaty, Javorníky, Strážovské vrchy, Tribeč, Vtáčnik a Považský Inovec).

Podobne ako hustotou, tak i rozlohou 4 501,9 km² a podielom 9,18 % z rozlohy Slovenskej republiky sa Trenčiansky kraj zaraďuje medzi menšie kraje. Podiel jednotlivých okresov na rozlohe a počte obyvateľov Trenčianskeho kraja ku koncu roka 2019 bol nasledujúci:

Tabuľka 2 Vybrané ukazovatele podľa okresov Trenčianskeho kraja k 31.12. 2019

Okres	výmera v km ²		počet obcí		z toho so štatútom mesta		počet obyvateľov k 31.12. 2019		počet obyv. na km ²
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
Trenčín	674,82	14,99	37	13,45	3	16,67	114 670	19,62	169,93
Bánovce nad Bebravou	461,95	10,26	43	15,64	1	5,56	36 184	6,19	78,33
Ilava	358,5	7,96	21	7,64	3	16,67	59 075	10,11	164,78
Myjava	327,44	7,27	17	6,18	2	11,11	26 256	4,59	80,19
Nové Mesto nad Váhom	579,99	12,88	34	12,36	2	11,11	62 575	10,70	107,89
Partizánske	301,03	6,69	23	8,36	1	5,56	45 489	7,78	151,11
Považská Bystrica	463,15	10,29	28	10,18	1	5,56	62 351	10,67	134,62
Prievidza	959,77	21,32	52	18,91	4	22,22	133 721	22,88	139,33
Púchov	375,34	8,34	21	7,64	1	5,56	44 248	7,57	117,89
TSK spolu	4 501,9		276		18		584 569		129,85

Zdroj: databáza DATAcube, ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Z pohľadu okresov je najhustejšie osídleným okres Trenčín (169,93 obyvateľov na 1 km²), najnižšia hustota obyvateľstva je v okrese Bánovce nad Bebravou (78,33 obyvateľov na 1 km²).

Retrospektívny vývoj obyvateľstva

V období po SODB 2011 sa počet obyvateľov Trenčianskeho kraja vyvíjal nasledovne:

Tabuľka 3 Vývoj počtu obyvateľov podľa okresov Trenčianskeho kraja v r. 2011-2019 (stav k 31.12.)

Okres	Počet obyvateľov									Prírastok/úbytok obyv.	Index rastu %
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019		
Trenčín	113 261	113 441	113 662	113 863	113 945	114 116	114 381	114 376	114 670	1 409	101,24 / + 1,24
Bánovce nad Bebravou	37 084	37 067	36 963	36 833	36 742	36 679	36 512	36 379	36 184	-900	97,57 / - 2,43
Ilava	60 589	60 493	60 428	60 194	59 952	59 727	59 546	59 300	59 075	- 1 514	97,50 / - 2,5
Myjava	27 460	27 353	27 229	27 083	26 961	26 829	26 669	26 456	26 256	-1 204	95,62 / - 4,38
Nové Mesto nad Váhom	62 719	62 577	62 468	62 531	62 555	62 566	62 503	62 532	62 575	-144	99,77 / - 0,23
Partizánske	47 045	46 893	46 735	46 462	46 331	46 122	45 816	45 704	45 489	-1 556	96,69 / - 3,31
Považská Bystrica	63 543	63 363	63 263	63 176	63 025	62 810	62 691	62 526	62 351	-1 192	98,12 / - 1,88
Prievidza	137 819	137 380	137 050	136 554	135 967	135 533	134 854	134 238	133 721	-4 098	97,02 / - 2,98
Púchov	44 666	44 592	44 596	44 537	44 457	44 434	44 392	44 371	44 248	-418	99,06 /

TSK	594 186	593 159	592 394	591 233	589 935	588 816	587 364	585 882	584 569	-9 617	- 0,93
spolu											98,38 / - 1,62

Pozn.: * Stav obyvateľstva k 31.12. 2011 zohľadňuje výsledky sčítania obyvateľov, domov a bytov.

Zdroj: databáza DATAcube, ŠÚ SR, vlastné spracovanie

V období po SODB 2011 sledujeme pozvoľný celkový úbytok obyvateľov Trenčianskeho kraja (t.j. prirodzený úbytok spolu s úbytkom z dôvodu sťahovania) na hodnotu 584 569 osôb k 31.12.2019, z čoho bolo 287 205 mužov (49,13 %) a 597 364 žien (50,86 %). Na úrovni jednotlivých okresov Trenčianskeho kraja, prírastok v období 2011 - 2019 sledujeme iba v okrese Trenčín, a to +1409 osôb. Všetky ostatné okresy vykázali celkový úbytok obyvateľov - zoradené zostupne : okres Nové Mesto nad Váhom (-144 osôb), okres Púchov (-418 osôb), okres Bánovce nad Bebravou (-900 osôb), okres Považská Bystrica (-1192 osôb), okres Myjava (-1204 osôb), okres Ilava (-1514 osôb), okres Partizánske (-1556 osôb), okres Prievidza (-4098 osôb).

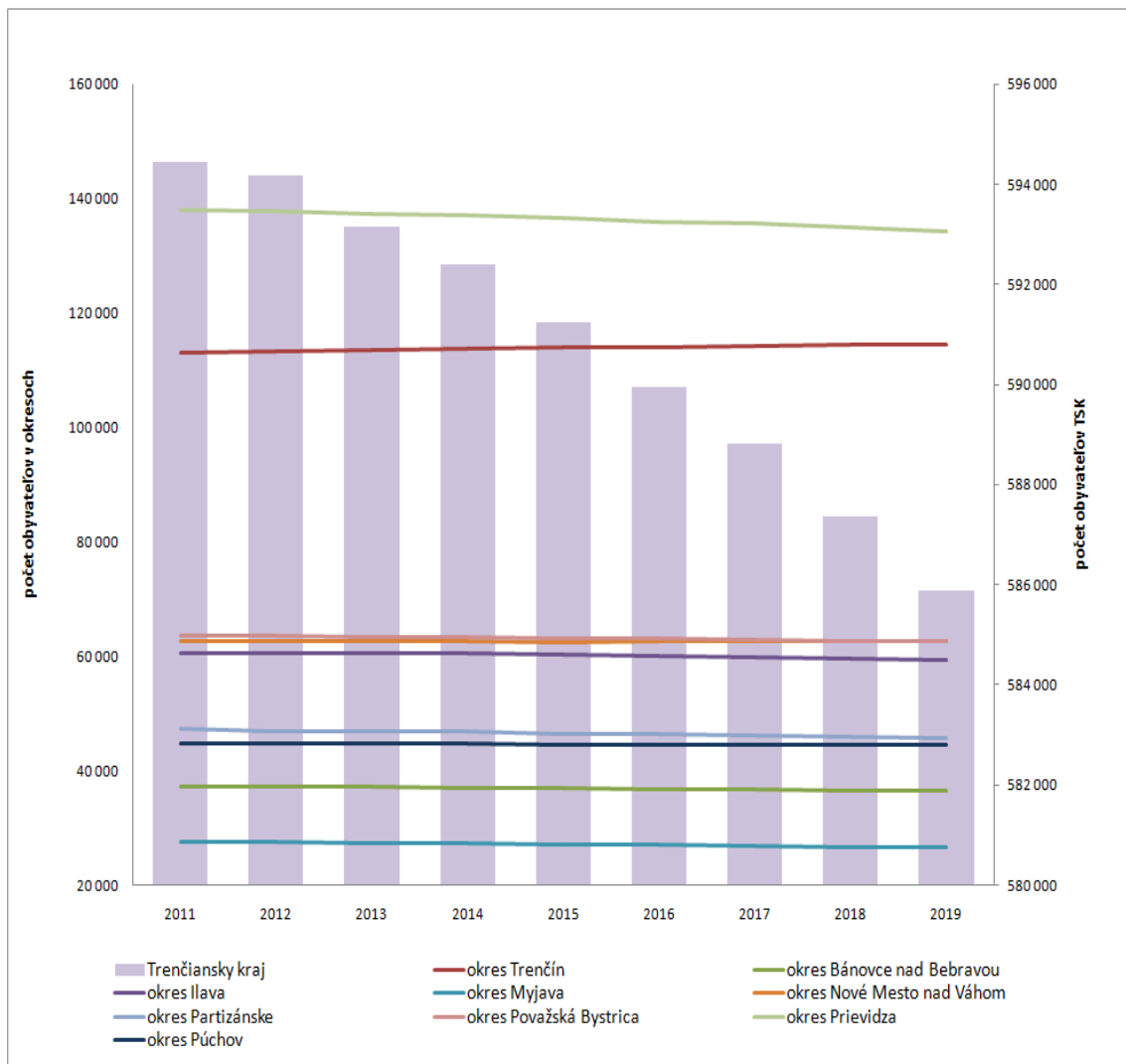
Podľa hodnôt indexu rastu počtu obyvateľov, ktorý udáva pomer počtu obyvateľov pre dané obdobie (v našom prípade sú to roky 2011 až 2019), rozlišujeme tieto rastové typy:

- pre hodnoty menej ako 90 – regresívny typ rastu,
- <90-110) – stacionárny typ rastu,
- 110 a viac – progresívny typ rastu.

Ako ukazuje tabuľka, z hľadiska kategórií rastových typov sa v porovnaní rokov 2011 – 2019 všetky okresy Trenčianskeho kraja, a teda i Trenčiansky kraj celkovo, zaraďujú do kategórie **stacionárneho typu**.

Vývoj počtu obyvateľov Trenčianskeho kraja je názornejší v nasledujúcom grafickom vyjadrení :

Graf 1 Vývoj počtu obyvateľov podľa okresov Trenčianskeho kraja v r. 2011-2019 (stav k 31.12.)

Zdroj: databáza DATAcube., ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Bilancia pohybu obyvateľstva

Bilanciu pohybu obyvateľstva Trenčianskeho kraja (do úrovne jednotlivých okresov) môžeme sledovať na základe podkladov ŠÚ SR (databáza DATAcube), ktoré sa týkajú trvalo žijúceho obyvateľstva na dotknutom území.

Prirodzený prírastok obyvateľstva Trenčianskeho kraja v rokoch 2011-2019 sa pohyboval v záporných hodnotách, podobne ako v SR, kde prirodzený prírastok v rokoch 2011-2019 dosahuje takisto prevažne záporné hodnoty. Najvyšší prirodzený úbytok v sledovanom období bol v roku 2018, a to 1 013 osôb. Na úrovni jednotlivých okresov Trenčianskeho kraja, prirodzený prírastok obyvateľstva sledujeme iba v okrese Trenčín, vo všetkých ostatných okresoch sledujeme úbytok obyvateľstva.

Saldo migračného pohybu obyvateľstva v sledovanom časovom horizonte je takisto záporné - jednak na úrovni TSK, jednak na úrovni SR. Najvyšší úbytok obyvateľstva z TSK sťahovaním bol v roku 2015, a to 638 osôb. Podobne ako pri prirodzených prírastkoch, aj migračné prírastky (z dôvodu sťahovania) sledujeme iba v prípade okresu Trenčín, kým všetky ostatné okresy vykazujú úbytok.

Prirodzený a migračný pohyb obyvateľstva sa zlučujú v celkovom prírastku alebo úbytku obyvateľstva. Za celé obdobie 2011-2019 zaznamenávame v Trenčianskom kraji **celkový úbytok obyvateľstva o 9 617 osôb**, pričom najvyšší úbytok v počte obyvateľov bol v roku 2018 a to o 1 482 osôb. (Pozn. – Na úrovni Slovenskej republiky sa celkový pohyb udržiava v kladnej polohe v celom sledovanom období.)

Na úrovni jednotlivých okresov Trenčianskeho kraja, celkový úbytok obyvateľstva sledujeme v okresoch Prievidza, Partizánske, Ilava, Myjava, Považská Bystrica, Bánovce nad Bebravou, Nové Mesto nad Váhom, Púchov a prirodzený prírastok

obyvateľstva sledujeme v okrese Trenčín. V rokoch 2011-2019, kedy prirodzený prírastok nedokázal vykompenzovať straty z migračného úbytku.

Z uvedeného prehľadu je zrejmé, že Trenčiansky kraj vykazuje nepriaznivé trendy vývinu prirodzeného pohybu obyvateľstva a salda sťahovania s klesajúcou tendenciou v rokoch 2011 - 2019, ktoré sa odrážajú v celkovom prírastku obyvateľstva.

V rámci jednotlivých krajov SR vykazuje Trenčiansky kraj v období 2011 - 2019 najvyššie hodnoty celkového aj migračného úbytku obyvateľstva.

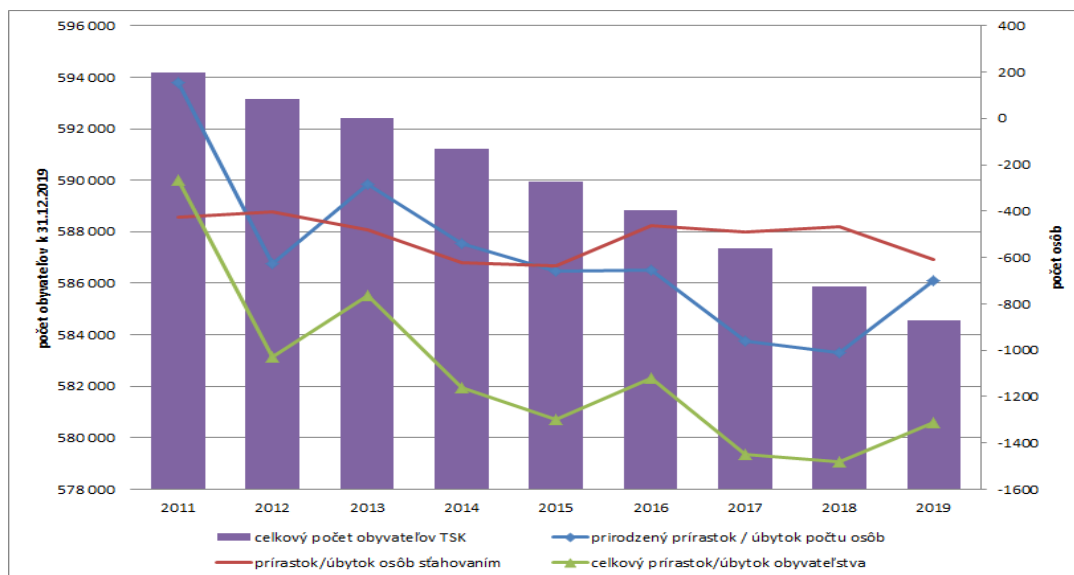
Tabuľka 4 Bilancia pohybu obyvateľstva Trenčianskeho kraja v r. 2011 - 2019

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Spolu 2012-2019
prirodzený prírastok / úbytok počtu osôb	156	-626	-284	-538	-660	-655	-962	-1013	-702	-5440
prírastok/úbytok osôb sťahovaním	-424	-401	-481	-623	-638	-464	-490	-469	-611	-4177
celkový prírastok/úbytok obyvateľstva	-268	-1027	-765	-1161	-1298	-1119	-1452	-1482	-1313	-9617
celkový počet obyvateľov TSK	594 186	593 159	592 394	591 233	589 935	588 816	587 364	585 882	584 569	-

Zdroj: databáza DATAcube, ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Trend vývoja prirodzeného, migračného a celkového pohybu obyvateľstva Trenčianskeho kraja v období od roku 2011 až 2019 je zobrazený v nasledujúcom grafe:

Graf 2 Prírastky/úbytky obyvateľstva TSK za roky 2011 – 2019

Zdroj: databáza DATAcube, ŠÚ SR, vlastné spracovanie

V jednotlivých okresoch Trenčianskeho kraja mal prirodzený, migračný a celkový pohyb obyvateľstva v rokoch 2011 - 2019 nasledovný priebeh:

Tabuľka 5 Prírodný prírastok/úbytok obyvateľstva v okresoch Trenčianskeho kraja v r. 2011-2019

Prírodný prírastok/úbytok obyvateľstva (Osoba)	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Okres Bánovce nad Bebravou	52	50	-55	-29	-37	-4	-41	-59	-88
Okres Ilava	126	-63	81	-53	-74	-54	-88	-94	-36
Okres Myjava	-53	-55	-49	-86	-61	-144	-106	-125	-99
Okres Nové Mesto nad Váhom	-64	-179	-115	-71	-92	-108	-197	-88	-72
Okres Partizánske	-15	-99	-73	-96	-51	-82	-112	-106	-77
Okres Považská Bystrica	72	-36	-11	36	4	19	-44	14	3
Okres Prievidza	-43	-199	-91	-199	-214	-124	-317	-272	-232
Okres Púchov	8	-30	37	-37	-29	-111	-62	-116	-82
Okres Trenčín	73	-15	-8	-3	-106	-47	5	-167	-19

Zdroj: databáza DATAcube, ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Nepatrný prírodný prírastok pozorujeme iba v okrese Považská Bystrica, ostatné okresy Trenčianskeho kraja vykazujú pozvoľný prírodný úbytok obyvateľov.

Tabuľka 6 Migračné saldo obyvateľstva v okresoch Trenčianskeho kraja v r. 2011-2019

Migračné saldo	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Okres Bánovce nad Bebravou	-109	-67	-49	-101	-54	-59	-126	-74	-107
Okres Ilava	-71	-33	-146	-181	-168	-171	-93	-152	-189
Okres Myjava	-76	-52	-75	-60	-61	12	-54	-88	-101
Okres Nové Mesto nad Váhom	115	37	6	134	116	119	134	117	115
Okres Partizánske	-149	-53	-85	-177	-80	-127	-194	-6	-138
Okres Považská Bystrica	-107	-144	-89	-123	-155	-234	-75	-179	-178
Okres Prievidza	-131	-240	-239	-297	-373	-310	-362	-344	-285
Okres Púchov	-39	-44	-33	-22	-51	88	20	95	-41
Okres Trenčín	143	195	229	204	188	218	260	162	313

Zdroj: databáza DATAcube, ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Migračné saldo, ktoré predstavuje rozdiel medzi počtom prisťahovaných a vystáňovaných vyžaduje k roku 2019 kladné hodnoty v dvoch okresoch Trenčianskeho kraja, a to okres Trenčín (313 osôb) a okres Nové Mesto nad Váhom (115 osôb). V ostatných okresoch prevládajú záporné hodnoty migračného salda, teda prevládanie vystáňovaných z daného okresu.

Tabuľka 7 Celkový prírastok/úbytok obyvateľstva v okresoch Trenčianskeho kraja v r. 2011-2019

Celkový prírastok	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Okres Bánovce nad Bebravou	-57	-17	-104	-130	-91	-63	-167	-133	-195
Okres Ilava	55	-96	-65	-234	-242	-225	-181	-246	-225
Okres Myjava	-129	-107	-124	-146	-122	-132	-160	-213	-200
Okres Nové Mesto nad Váhom	51	-142	-109	63	24	11	-63	29	43
Okres Partizánske	-164	-152	-158	-273	-131	-209	-306	-112	-215
Okres Považská Bystrica	-35	-180	-100	-87	-151	-215	-119	-165	-175
Okres Prievidza	-174	-439	-330	-496	-587	-434	-679	-616	-517
Okres Púchov	-31	-74	4	-59	-80	-23	-42	-21	-123
Okres Trenčín	216	180	221	201	82	171	265	-5	294

Zdroj: databáza DATAcube, ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Podľa údajov vidíme, že celkový prírastok obyvateľstva v okresoch Trenčianskeho kraja evidujeme v okrese Trenčín (294 osôb) a okrese Nové Mesto nad Váhom (43 osôb). V ostatných okresoch vidíme dlhodobý trend celkového úbytku obyvateľstva.

Veková štruktúra obyvateľstva

Vekovú štruktúru obyvateľstva charakterizuje rozdelenie obyvateľstva (podľa ekonomickej aktivity, metodika EÚ) do hlavných vekových skupín, ktoré sú:

- predproduktívny vek (0 - 14 rokov) – je vek, v ktorom obyvateľstvo ešte nie je ekonomicky aktívne,
- produktívny vek (15 - 64 rokov) – je vek, v ktorom je väčšina obyvateľstva ekonomicky aktívna,
- poproduktívny vek (65 a viac rokov) – je vek, v ktorom väčšina obyvateľstva už nie je ekonomicky aktívna.

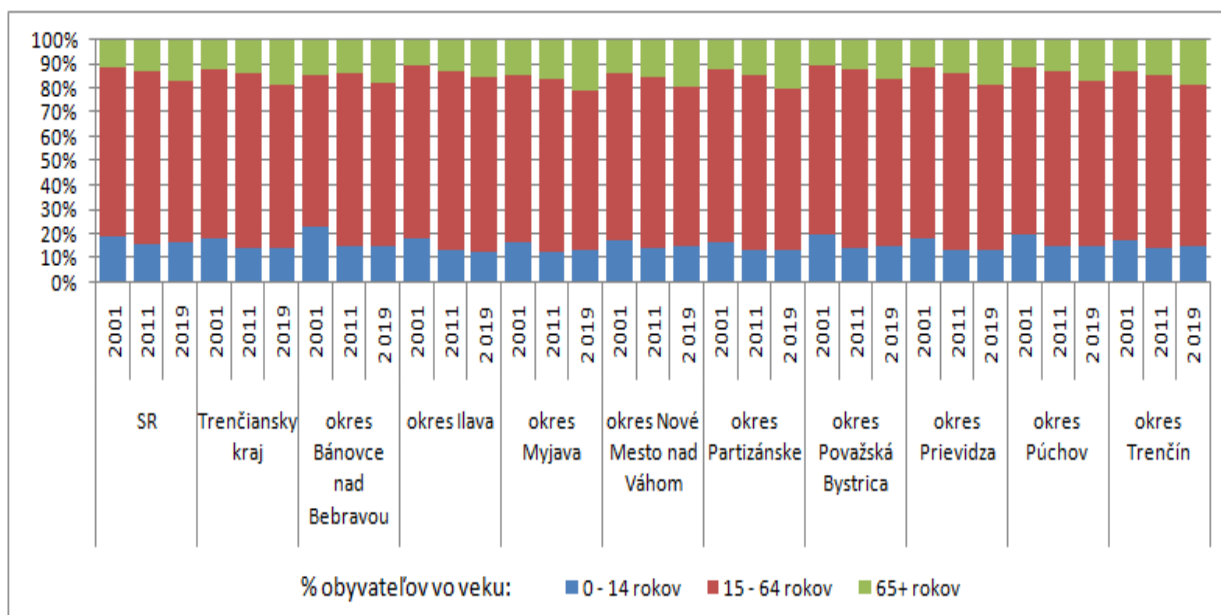
Údaje o vekovej štruktúre obyvateľstva čerpáme z podkladov ŠÚ SR, konkrétne z databázy DATAcube. (ŠÚ SR) za rok 2019. Podľa týchto údajov sa veková štruktúra obyvateľstva TSK zmenila do roku 2019 nasledovne:

Tabuľka 8 Veková štruktúra obyvateľstva podľa okresov Trenčianskeho kraja a v SR v r. 2001, 2011 a 2019 (počet)

Okres	2001			2011			2019		
	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+
Trenčín	19 136	79 007	14 642	15 518	81 113	16 630	16 716	76 399	21 555
Bánovce nad Bebravou	7 031	19 136	4 526	5 271	26 868	4 945	5 171	24 623	6 390
Ilava	11 178	44 187	6 504	7 947	44 869	7 773	8 313	48 750	10 325
Myjava	4 623	20 430	4 117	3 365	19 689	4 406	3 304	17 521	5 431
Nové Mesto nad Váhom	10 538	43 969	8 945	8 389	44 482	9 848	8 894	41 537	12 144
Partizánske	7 924	34 096	5 912	6 036	34 126	6 883	6 020	30 451	9 018
Považská Bystrica	12 856	45 227	7 027	8 796	46 984	7 763	8 978	43 368	10 005
Prievidza	24 837	100 123	15 325	17 817	101 101	18 901	17 455	91 415	24 851
Púchov	8 741	31 705	5 269	6 404	32 441	5 821	6 376	30 497	7 375
TSK spolu	106 864	425 786	72 267	79 543	431 673	82 970	81 227	396 248	107 094

Zdroj: databáza DATAcube, ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Graf 3 Veková štruktúra obyvateľstva podľa okresov Trenčianskeho kraja a v SR v r. 2001, 2011 a 2019 (%)

Pozn.: V období sčítania obyvateľov, domov a bytov (SODB) je v prípade vekovej štruktúry obyvateľstva vykazovaná aj kategória „nezistený vek“. V ostatných obdobiach (každoročných štatistikách) sa táto kategória nevykazuje samostatne, ale je rozpočítaná do jednotlivých vekových kategórií podľa – obec, pohlavie, vek zistený.

Zdroj: databáza DATAcube, ŠÚ SR, vlastné spracovanie

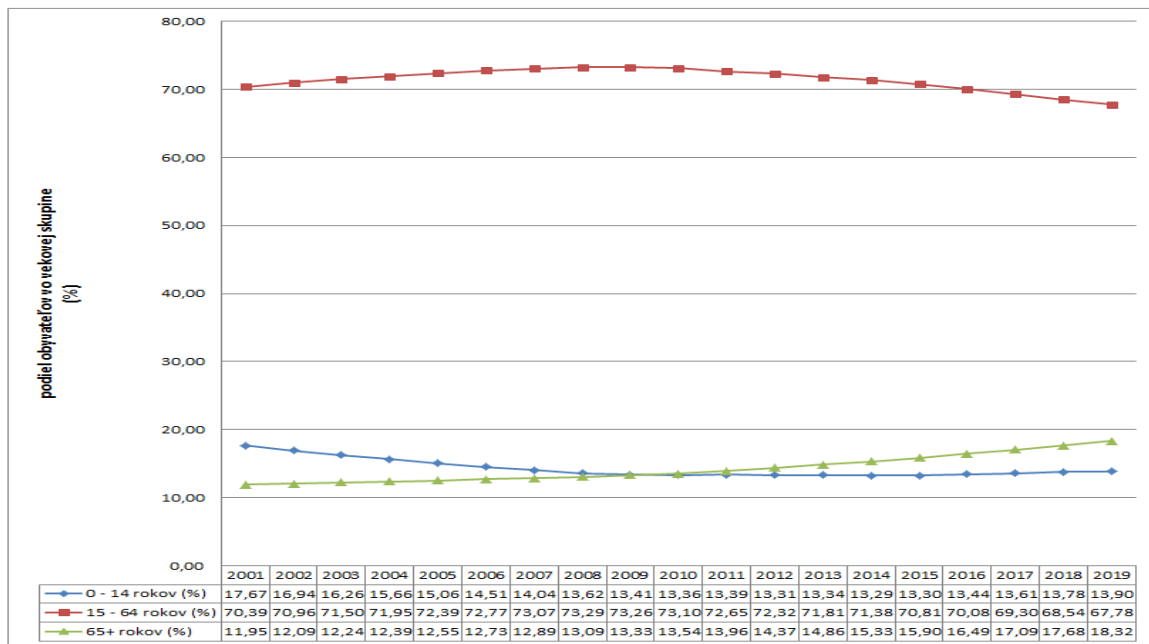
Z hľadiska vekovej štruktúry obyvateľstva Trenčianskeho kraja v roku 2019 vzhľadom na priemer SR je

- podiel najmladšej zložky obyvateľstva TSK nižší,
- zastúpenie produktívneho obyvateľstva je vyššie,
- zastúpenie najstaršej zložky obyvateľstva vyššie.

Najpriaznivejšiu vekovú štruktúru obyvateľstva na úrovni jednotlivých okresov Trenčianskeho kraja v roku 2019 vykazoval okres Púchov (najvyšší podiel obyvateľov vo veku 0-14 rokov a najnižší podiel obyvateľov vo veku 65+ rokov) a najhoršiu vekovú štruktúru sledujeme v okrese Prievidza (okres s najnižším podielom obyvateľov vo veku 0-14 rokov a najvyšší podiel obyvateľov vo veku 65+ rokov).

Vývoj (relatívnych hodnôt) podielu obyvateľov Trenčianskeho kraja podľa hlavných vekových kategórií v období 2001-2019 je zobrazený v grafe :

Graf 4 Vývoj podielu obyvateľov (%) Trenčianskeho kraja podľa hlavných vekových skupín v r. 2001-2019

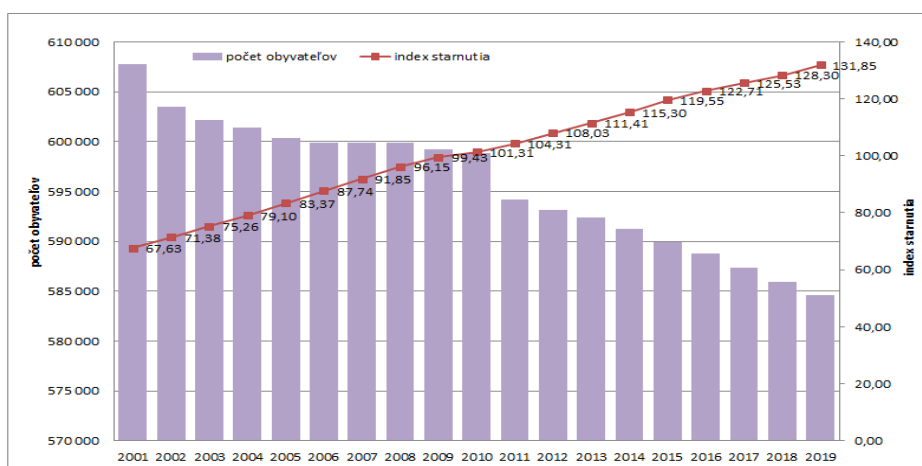

Zdroj: databáza DATAcube, ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Čo sa týka vývoja podielu obyvateľstva podľa hlavných vekových skupín, v prípade predproduktívnej zložky sledujeme v rokoch 2001 - 2015 pokles, výnimkou sú roky 2011 (nárast o 0,03%), 2013 (nárast o 0,03%). Od roku 2014 vidíme opätovný nárast až do roku 2019. Podiel produktívnej zložky obyvateľstva v rokoch 2001 - 2009 rastie, v rokoch 2009 - 2019 klesá a podiel poproduktívnej zložky v rokoch 2001 - 2019 rastie.

Vývoj indexu starnutia (pomer poproduktívneho obyvateľstva k predproduktívnemu) v období 2001 - 2019 (stav k 31.12.) v Trenčianskom kraji je zobrazený v nasledujúcom grafe. V roku 2019 dosiahol index hodnotu **131,85**, čo znamená, že na 100 detí do 14 rokov pripadá cca 132 osôb v poproduktívnom veku.

Graf 5 Vývoj indexu starnutia v Trenčianskom kraji v r. 2001-2019 (stav k 31.12.)

Zdroj: databáza DATAcube, ŠÚ SR, vlastné spracovanie

V období rokov 2001 - 2019 vzrástla hodnota indexu starnutia z hodnoty 67,63 % na 131,85 %. Najvyššiu hodnotu dosiahol tento ukazovateľ v roku 2019 (131,85%), od roku 2001 sledujeme nárast jeho hodnôt.

Opačným pohľadom na starnutie populácie je Index vitality (% podiel počtu osôb v predproduktívnej zložke populácie v pomere k poproduktívnej zložke), ktorý v roku 2019 vykazoval vo všetkých okresoch TSK hodnoty regresívneho typu (index vitality pod 100 b), čo odráža skutočnosť, že vo všetkých okresoch aktuálne prevažujú poproduktívne zložky obyvateľstva v pomere k predproduktívnej zložke. Najnižšiu bodovú hodnotu dosahuje okres Myjava (60,84 %) a najvyššiu okres Považská Bystrica (89,74 %).

Tabuľka 9 Index vitality v r. 2019 – SR, Trenčiansky kraj, okresy TSK

bodová hodnota	typ populácie	rok 2019	
		územie	hodnota %
pod 100 b	regresívny	okres Myjava	60,84
		okres Partizánske	66,76
		okres Prievidza	70,24
		okres Nové Mesto nad Váhom	73,24
		okres Bánovce nad Bebravou	77,39
		okres Trenčín	77,55
		okres Ilava	80,51
		okres Púchov	86,45
		okres Považská Bystrica	89,74
101-120 b	stagnujúci		
121-150 b	stabilizovaný		
151-200 b	stabilizovaný rastúci		
201-300 b	progresívny		
300 a viac b	veľmi progresívny		

Zdroj: databáza DATAcube, ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Na úrovni jednotlivých okresov Trenčianskeho kraja najvyšší priemerný vek (vyšší než krajský aj celoslovenský priemer) v roku 2019 dosahoval okres Myjava (44,48). Najnižší priemerný vek (pod úrovňou krajského ale nad celoslovenským priemerom) bol v okrese Považská Bystrica (41,62).

Tabuľka 10 Priemerný vek obyvateľstva SR, Trenčianskeho kraja a jednotlivých okresov TSK v r. 2001, 2011 a 2019

Okres	priemerný vek (v rokoch)								
	2001			2011			2019		
	muži	ženy	spolu	muži	ženy	spolu	muži	ženy	spolu
Bánovce nad Bebravou	34,90	37,70	36,33	38,16	41,21	39,71	40,59	43,82	42,23
Ilava	34,57	37,31	35,97	38,46	41,30	39,91	40,91	44,08	42,53
Myjava	37,11	39,91	38,55	40,43	43,36	41,93	43,12	45,78	44,48
Nové Mesto nad Váhom	36,89	39,81	38,39	39,71	42,63	41,21	41,63	44,38	43,03
Partizánske	35,81	38,73	37,31	39,27	42,60	40,97	41,86	45,29	43,61
Považská Bystrica	34,18	36,73	35,48	37,77	40,41	39,11	40,09	43,11	41,62
Prievidza	35,28	37,74	36,53	39,05	41,85	40,47	41,97	44,75	43,38
Púchov	34,64	37,47	36,08	37,87	40,93	39,43	40,07	43,18	41,65
Trenčín	35,99	39,16	37,62	39,05	42,09	40,61	41,10	43,99	42,58
Trenčiansky kraj	35,44	38,23	36,87	38,86	41,79	40,35	41,27	44,23	42,78
SR	34,57	37,68	36,17	37,41	40,61	39,05	39,45	42,59	41,06

Zdroj: databáza DATAcube, ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Podľa aktualizovaných údajov k 31.12.2020 (ŠÚ SR) bola veková štruktúra obyvateľstva Trenčianskeho kraja bola v porovnaní s rokom 2011 menej priaznivá v porovnaní s celoslovenským priemerom.

- podiel predproduktívnej zložky obyvateľstva sa zvýšil z 13,39 % na 14,02 %,
- podiel produktívneho obyvateľstva sa znížil z 72,65 % na 67,1 %,

- podiel najstaršej zložky (65 a viac rokov) obyvateľstva sa zvýšil z 13,96 % na 18,88 %.

Do budúcnosti v súlade s oficiálnou prognózou vývoja obyvateľstva Slovenskej republiky, ako aj s ohľadom na aktualizovanú regionálnu (okresnú) prognózu publikovanú v októbri 2013 (pozn. – bližšie spomenuté v časti Výhľadový počet obyvateľov) a s ohľadom na predpokladané znižovanie prírastku obyvateľstva vlastnou (prirodzenou) cestou a proces starnutia populácie je potrebné počítať s početným absolútnym aj relatívnym nárastom vyšších vekových skupín obyvateľstva v poproduktívnom veku.

Vychádzajúc z oficiálnych prognóz obyvateľstva môžeme na úrovni Trenčianskeho kraja očakávať k horizontu prognózy 2035 pokles podielu predproduktívneho aj produktívneho obyvateľstva a výrazný nárast najstaršej zložky obyvateľstva. Prognózovaný priemerný vek obyvateľstva Trenčianskeho kraja v roku 2035 sa očakáva na úrovni 47,5 rokov. Tento trend starnutia obyvateľstva bude prebiehať vo všetkých okresoch TSK.

Tabuľka 11 Prognóza priemerného veku v okresoch Trenčianskeho kraja v roku 2035

	Prognózovaný priemerný vek v r.2035	Nárast oproti r.2015
Bánovce nad Bebravou	46,99 r.	+ 6,13 r. (+15,0 %)
Ilava	47,35 r.	+ 6,27 r. (+15,3 %)
Myjava	48,37 r.	+ 5,44 r. (+12,7 %)
Nové Mesto n.V.	47,85 r.	+ 5,63 r. (+13,3 %)
Partizánske	48,05 r.	+ 5,91 r. (+14,0 %)
Považská Bystrica	46,57 r.	+ 6,18 r. (+15,3 %)
Prievidza	48,00 r.	+ 6,28 r. (+15,0 %)
Púchov	46,30 r.	+ 5,77 r. (+14,2 %)
Trenčín	47,93 r.	+ 6,17 r. (+14,8 %)
Priemer TSK	47,5 r.	+ 5,98 r. (+14,4 %)

Zdroj: http://www.infostat.sk/vdc/pdf/Prognozoza_okresy_SR_2035.pdf, str.96, vlastné spracovanie

Vzdelanostná štruktúra obyvateľstva ²

Údaje za vzdelanostnú štruktúru obyvateľstva sa podrobne sledujú pri sčítaní obyvateľov, domov a bytov. V intercenzálnom období sú k dispozícii iba odhady a bilancie zloženia obyvateľstva Slovenska podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania.

Štruktúra trvalo bývajúcего obyvateľstva Trenčianskeho kraja z hľadiska vzdelanostnej úrovne, tak ako ju zachytilo SODB v roku 2011, je nasledovná: bez formálneho vzdelania bolo 0,08%, základné vzdelanie malo ukončené 12,71 % obyvateľov, stredné vzdelanie bez maturity 26,9%, stredné vzdelanie s maturitou 29,8%, vyššie vzdelanie 1,37 %, vysokoškolské vzdelanie I., II., III. stupňa dosiahlo 12,46 % obyvateľov, nezistené 2,64% a osoby mladšie ako 16 rokov predstavovali 14,04%. Podiel obyvateľstva bez školského vzdelania vrátane detí do 16 rokov tvorilo 14,12% trvalo bývajúcего obyvateľstva TSK.

Tabuľka 12 Trvalo bývajúce obyvateľstvo v okresoch Trenčianskeho kraja podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania v r. 2011 (%) - SODB

Okres	stupeň vzdelania									Spolu
	bez formál. vzdelania	základné	stredné bez maturity	stredné s maturitou	vyššie vzdelanie	VŠ I. a II. stupňa	VŠ III. stupňa	nezistené vzdelanie (16 rokov a viac)	Neaplikovateľné (menej ako 16 rokov)	
TN kraj	0,08	12,71	26,9	29,8	1,37	12,08	0,38	2,64	14,04	100
Trenčín	0	10,92	24,57	28,89	1,49	14,7	0,53	4,9	14,01	100

² Pod najvyšším dosiahnutým vzdelaním sa pri SODB 2011 rozumel najvyšší stupeň štúdia, ktorý obyvateľ ukončil. Študenti stredných odborných učilíšť a stredných škôl si vyznačili základné vzdelanie, študenti vysokých škôl príslušné stredoškolské vzdelanie.

Bánovce nad Bebravou	0,12	12,8	29,68	29,58	1,21	10,02	0,24	1,19	15,16	100
Ilava	0,15	11,59	25,49	32,32	1,23	13,4	0,34	1,45	14,01	100
Myjava	0,21	14,31	26,36	30,65	1,45	12,32	0,39	1,02	13,29	100
Nové Mesto nad Váhom	0,02	13,24	27,76	29,82	1,3	10,81	0,4	2,87	13,78	100
Partizánske	0,03	15,38	28,44	29,2	1,21	9,19	0,32	2,84	13,38	100
Považská Bystrica	0,04	12,33	25,59	30,69	1,17	12,19	0,38	3,32	14,29	100
Prievidza	0,16	12,9	28,78	28,91	1,62	11,78	0,31	1,58	13,96	100
Púchov	0,01	14,07	26	30,42	1,15	10,87	0,34	2,46	14,68	100

Zdroj: SODB 2011, ŠÚ SR

V roku 2011 bola v Trenčianskom kraji priaznivá vzdelanostná štruktúra obyvateľstva v porovnaní s celoslovenským priemerom. Je tu nižšie zastúpenie obyvateľstva s najvyšším dosiahnutým základným vzdelaním (priemer za SR 15,0 %) a bez vzdelania vrátane detí do 16 rokov (celoslovenský priemer 15,7 %). Vyššie zastúpenie obyvateľov so stredným vzdelaním bez maturity (priemer za SR 23,1 %). Negatívnym faktom je nižšie zastúpenie obyvateľstva s vysokoškolským vzdelaním I., II. a III. stupňa (celoslovenský priemer 13,9 %).

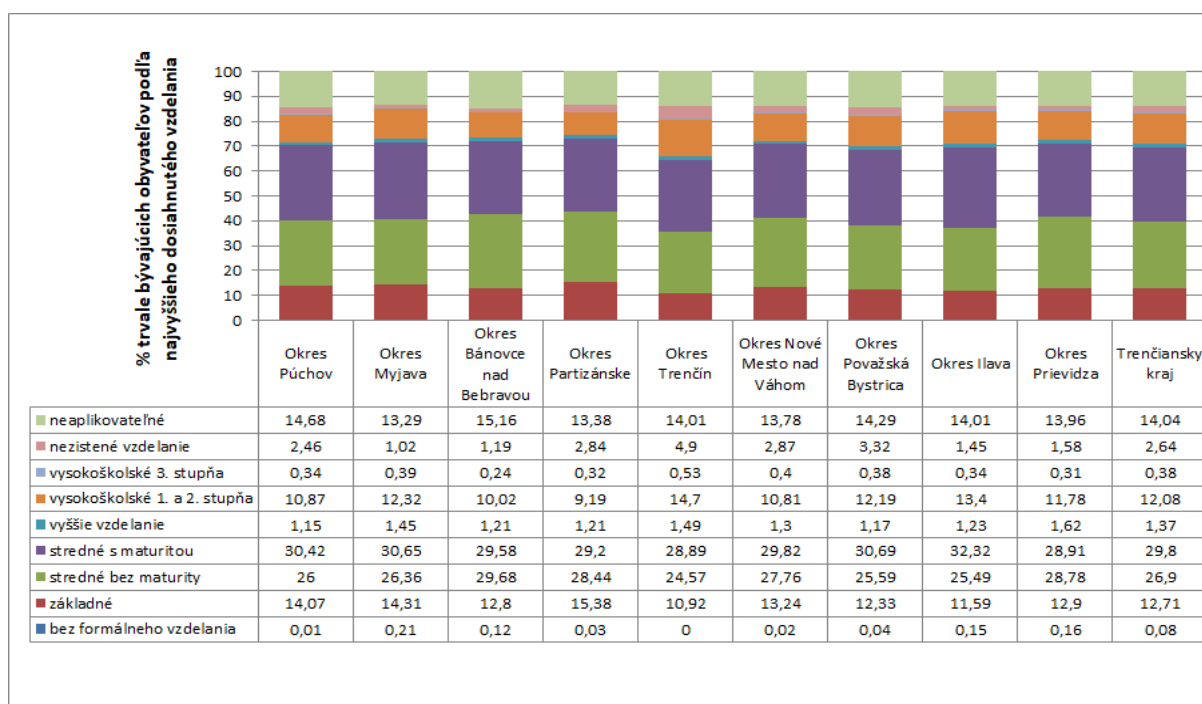
Z pohľadu dlhodobého vývoja vzdelanosti možno konštatovať, že obyvateľstvo Trenčianskeho kraja vykazuje priaznivý trend vývoja vzdelanostnej úrovne (vzhľadom na výsledky SODB 2001).

Do roku 2011 vzrástol podiel obyvateľov bez formálneho vzdelania, podiel obyvateľov so stredným vzdelaním s maturitou, podiel obyvateľov s vyšším vzdelaním, podiel obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním I., II. a III. stupňa, rovnako podiel obyvateľov s neudaným vzdelaním. Naopak do roku 2011 klesol podiel obyvateľov so základným vzdelaním, podiel obyvateľov so stredným vzdelaním bez maturity.

Vzdelanostnú úroveň obyvateľstva Trenčianskeho kraja výrazne ovplyvňuje okres Ilava s najvyšším počtom obyvateľov (47,29%) so stredným vzdelaním s maturitou, vyšším a vysokoškolským vzdelaním. Na úrovni jednotlivých okresov Trenčianskeho kraja, najvyšší podiel obyvateľov s ukončeným vysokoškolským vzdelaním ďalej sledujeme v okrese Trenčín (15,23%) a najvyšší podiel obyvateľov s ukončeným stredným vzdelaním s maturitou dosahoval okres Ilava (32,32%). Najnižší podiel vysokoškolsky vzdelaného obyvateľstva vykazoval okres Partizánske (9,51%).

Z hľadiska vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva je možné aj naďalej počítať s neustálym nárastom vzdelanostnej úrovne obyvateľstva kraja, najmä so zvýšením počtu vysokoškolsky vzdelaných a stredoškolsky vzdelaných obyvateľov s maturitou.

Graf 6 Trvalo bývajúce obyvateľstvo v okresoch Trenčianskeho kraja podľa najvyššieho dosiahnutého vzdelania v r. 2011 (%)

Zdroj: ŠÚ SR - SODB 2011, vlastné spracovanie

Národnostná štruktúra obyvateľstva ³

V národnostnej štruktúre obyvateľstva Trenčianskeho kraja má podstatné zastúpenie obyvateľstvo slovenskej národnosti. Ku dňu SODB 2011 to bolo 91,79%. K českej národnosti sa hlásilo 0,69% obyvateľov, k maďarskej 0,13% a k rómskej 0,10% obyvateľov. Zastúpenie všetkých ostatných národností jednotlivo sledovaných (predznačených) pri SODB 2011 porovnanie nedosahovalo ani štvrt percenta. Obyvateľstvo nezistenej národnosti tvorilo 6,82% obyvateľstva kraja.

Na úrovni jednotlivých okresov Trenčianskeho kraja, zastúpenie hlavných národností vo všetkých okresoch podľa SODB 2011 kopírujú štruktúru kraja. V okrese Nové Mesto nad Váhom, v porovnaní s ostatnými okresmi, dosahuje zastúpenie slovenskej národnosti najvyššie hodnoty 92,88%. Zastúpenie českej národnosti dominuje najviac v okrese Trenčín s hodnotou 1,05%, maďarská národnosť je najpočetnejšia v okrese Partizánske 0,23%, rómska národnosť prevláda v okresoch Bánovce nad Bebravou a Nové Mesto nad Váhom 0,19%.

Podľa dostupných podkladov ŠÚ SR (databáza DATAcube., bilancia obyvateľstva podľa národnosti a pohlavia) za rok 2019 zostáva v Trenčianskom kraji zastúpenie slovenskej (92,58%), českej (0,83%), maďarskej a rumunskej (0,18%), iné národnosti viac-menej stabilné, z ostatných národností sledujeme nárast podielu obyvateľstva ukrajinskej národnosti (22 osôb oproti minulému roku).

Religiózna štruktúra obyvateľstva ⁴

Údaje za religióznu štruktúru obyvateľstva sa podrobne sledujú pri sčítaní obyvateľov, domov a bytov.

³ Národnosťou sa rozumie príslušnosť k národu alebo etnickej skupine. Pri SODB 2011 sa vyznačovala podľa vlastného rozhodnutia. Nebol určujúci materinský jazyk, ani reč, ktorú obyvateľ používal alebo ovládal, ale vlastné rozhodnutie obyvateľa o príslušnosti k určitému národu, národnostnej menšine alebo etnickej skupine. Národnosť detí do 15 rokov sa vyznačila/zapísala podľa národnosti rodičov. Ak mali rodičia rôznu národnosť, národnosť dieťaťa sa vyznačila/zapísala podľa národnosti jedného z rodičov.

⁴ Pod náboženským vyznaním sa rozumie účasť obyvateľov na náboženskom živote niektorej cirkvi (náboženskej spoločnosti) alebo vzťah k nej. Na sčítacom formulári boli predznačené cirkvi a náboženské spoločnosti registrované v SR, možnosť „iné“ (náboženské vyznanie) a možnosť „bez vyznania“. Obyvateľ vyznačil/zapísal odpoveď podľa vlastného rozhodnutia. Náboženské vyznanie detí do 15 rokov sa vyznačilo/zapísalo podľa rozhodnutia rodičov pri zohľadnení názoru dieťaťa.

V Trenčianskom kraji sa ku dňu SODB 2011 (stav k 21.5.) hlásilo k rímskokatolíckemu vyznaniu 64,12 % obyvateľov a k evanjelickej cirkvi augsburského vyznania 8,13 % obyvateľov. Bez vyznania bolo 15,28 % obyvateľov a 10,87% obyvateľov náboženské vyznanie neuviedlo.

Na úrovni jednotlivých okresov Trenčianskeho kraja, v okresoch Myjava, Nové Mesto nad Váhom a Prievidza podiel obyvateľstva rímskokatolíckeho vyznania dosahuje nižšie hodnoty, než bol priemer kraja (z toho najnižší podiel v okrese Myjava 13,50 %), a zároveň v týchto okresoch podiel obyvateľstva bez vyznania dosahuje vyššie hodnoty, ako bol krajský priemer (z toho najvyšší podiel v okrese Prievidza a to 22,46 %).

Okres Bánovce nad Bebravou, Ilava, Považská Bystrica, Partizánske, Púchov a Trenčín dosahujú vyšší podiel obyvateľstva rímskokatolíckeho vyznania, než bol priemer kraja (z toho najvyšší podiel v okrese Považská Bystrica a to 77,05%) a zároveň v týchto okresoch podiel obyvateľstva bez vyznania dosahuje nižšie hodnoty, ako bol krajský priemer (z toho najnižší podiel v okrese Púchov, a to 7,06 %). Okrem toho, v porovnaní s krajským priemerom, v okresoch Bánovce nad Bebravou (12,95%), Myjava (50,94%), Nové Mesto nad Váhom (19,95%) a Púchov (11,64%) sledujeme vyšší podiel obyvateľstva evanjelickej cirkvi augsburského vyznania, nižší podiel tohto vierovyznania bol dosiahnutý v okrese Ilava (1,83%), Považská Bystrica (1,88%), Prievidza (1,36%), Partizánske (1,48%) a Trenčín (6,11%).

Výhľadový počet obyvateľov

Pri stanovovaní výhľadového počtu obyvateľov Trenčianskeho kraja je potrebné zohľadniť očakávané dlhodobé trendy demografického vývoja na Slovensku. Tieto boli spracované vo Výskumnom demografickom centre pri INFOSTAT-e v práci **Prognóza populačného vývoja Slovenskej republiky do roku 2060**. Prognóza bola publikovaná v marci 2013 (v nadväznosti na výsledky Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011) v troch základných scenároch vývoja – nízkom, strednom a vysokom. Tieto scenáre pokrývajú celé reálne spektrum možného budúceho vývoja počtu, prírastku a vekovej štruktúry obyvateľstva SR. Stredný scenár je z dnešného pohľadu najpravdepodobnejším scenárom budúceho vývoja. Hlavné závery tejto práce sú zhrnuté nasledovne:

- obdobie najbližších rokov bude charakteristické zmenou trendu vo vývoji počtu obyvateľov a kontinuálnym pokračovaním populačného starnutia,
- obyvateľstvo Slovenska v roku 2060 bude menej početné, staršie a pravdepodobne aj etnicky pestrejšie,
- úbytok počtu obyvateľov začne s veľkou pravdepodobnosťou najneskôr v roku 2030 a s veľmi veľkou pravdepodobnosťou, ktorá hraničí s istotou, sa zachová až do konca prognózovaného obdobia,
- starnutie obyvateľstva bude počas celého prognózovaného obdobia nezvratné a hlavne v období 2020 až 2040 veľmi intenzívne,
- počet obyvateľov SR v roku 2060 by sa mal pohybovať okolo hranice 5,3 milióna osôb.

Z hľadiska vývoja obyvateľstva na úrovni jednotlivých krajov SR, najväčší rast do roku 2035 sa predpokladá v Bratislavskom kraji, ďalej nasledujú Košický, Prešovský, Trnavský a Žilinský kraj. Naopak, najväčší úbytok počtu obyvateľov je očakávaný v Banskobystrickom kraji, ale aj v Nitrianskom a Trenčianskom kraji.

V novembri 2018 vydal INFOSTAT revidovanú Prognózu obyvateľstva Slovenska do roku 2060 – Revízia poznatkov a predpokladov v kontexte pokračujúcej transformácie (autori: Bleha, B., Šprocha, B., Vaňo, B.). Hlavnými dôvodmi na vypracovanie aktualizovanej prognózy v priebehu intercenzálného obdobia bola potreba aktualizácie pozorovaných trendov, ktoré sa odchyľujú od predpokladaného vývoja scenárov jednotlivých komponentov kmeňovej prognózy, ale aj zohľadnenie výsledkov nových výskumov teoretického i empirického charakteru.

Demografický vývoj na Slovensku je najmä v posledných rokoch veľmi turbulentný, dynamický. Netýka sa to iba migrácie, ale aj ostatných demografických procesov priamo ovplyvňujúcich vývoj počtu, prírastkov a vekového zloženia obyvateľstva. Prognóza bola spracovaná najčastejšie aplikovanou kohortne-komponentnou metódou v troch variantoch. Prahom prognózy je koniec roka 2017 (31.12.) a horizontom prognózy koniec roka 2060 (31.12.).

Základným výsledkom kohortne-komponentnej populačnej prognózy sú údaje o počte obyvateľov podľa pohlavia a veku. Ide o údaje založené na trvalom pobyte osôb. Kombináciou variantov plodnosti, úmrtnosti a migrácie vznikli prognostické scenáre – stredný, nízky a vysoký. Stredný scenár predstavuje najpravdepodobnejší budúci vývoj počtu, prírastku a vekového zloženia obyvateľstva. Vysoký a nízky scenár predstavujú hranicu, kam by sa až mohol budúci vývoj posunúť v prípade priaznivých alebo nepriaznivých (ale stále reálnych) okolností budúceho vývoja plodnosti, úmrtnosti a migrácie.

Hlavným zistením pri prvotnom porovnaní prognózovaného stavu počtu obyvateľov v kmeňovej prognóze a reálneho bilanciou zostaveného počtu osôb s trvalým pobytom na Slovensku ku koncu roka je, že posledná národná kmeňová prognóza vo všetkých variantoch predikovala mierne nadhodnotené výsledky. Najpravdepodobnejším vývojom počtu obyvateľov do roku 2060 bude pokles, ktorému by malo predchádzať krátke obdobie stagnácie trvajúce zhruba do roku 2030.

Podľa najpravdepodobnejšieho scenára sa počet obyvateľov na Slovensku zníži v období 2017-2060 o 308,3 tis. osôb, resp. 5,7 %, pričom reálne znižovanie počtu obyvateľov by malo začať až na konci 20. rokov, t.j. nie skôr ako o 10 rokov. Reálnou možnosťou budúceho vývoja počtu obyvateľov na Slovensku je aj výrazný pokles, ktorý by mohol nastať predovšetkým ako dôsledok nízkeho migračného prírastku. Tento vývoj odráža nízky prognostický scenár. Znižovanie počtu obyvateľov by sa začalo skôr, ako v prípade stredného scenára. Obdobie stagnácie počtu obyvateľov by trvalo len do roku 2022. Za celé prognózované obdobie 2017-2060 by sa počet obyvateľov SR znížil zhruba o 734 tis. osôb, resp. 13,5 %, pričom úbytok obyvateľstva by sa postupne zrýchľoval.

V prípade, že by vývoj počtu obyvateľov prebiehal podľa vysokého scenára, počet obyvateľov SR by sa do roku 2060 výraznejšie nezmenil a stagnoval by na hodnotách mierne vyšších, ako je súčasný stav. To znamená, že v prípade vyššieho migračného salda a vyššej pôrodnosti by sa mal počet obyvateľov na Slovensku od roku 2025 pohybovať tesne nad hranicou 5,5 mil. osôb. V roku 2060 by sa mal počet obyvateľov SR pohybovať v rozpätí od 4 709 tis. do 5 556 tis. osôb. Najpravdepodobnejšie by mal dosiahnuť hodnotu 5 135 tis. osôb.

Hlavnými demografickými trendmi na Slovensku do roku 2060 bude úbytok počtu obyvateľov, ktorý nastane s veľkou pravdepodobnosťou a intenzívne populačné starnutie, ktoré je v najbližších desaťročiach nezvratné. Pri klesajúcom celkovom počte obyvateľov zostane podiel obyvateľov v predproduktívnom veku stabilný. Celkom inak sa bude vyvíjať situácia u produktívneho a poproduktívneho obyvateľstva. Produktívne obyvateľstvo čaká do roku 2060 dramatický pokles a poproduktívne zas naopak dramatický rast. (Zdroj: BLEHA, B., ŠPROCHA, B., VAŇO, B. (2018). *Prognóza obyvateľstva Slovenska do roku 2060 – Revízia poznatkov a predpokladov v kontexte pokračujúcej transformácie*. Bratislava: Infostat.)

Vzhľadom na výrazné regionálne a priestorové rozdiely a disparity, ktoré sú pre Slovenskú republiku značne charakteristické, bola pôvodná kmeňová Prognóza populačného vývoja Slovenskej republiky do roku 2060 ďalej rozpracovaná v októbri 2013 do podrobnosti jednotlivých okresov s časovým horizontom do roku 2035. Revidovaná novšia celoslovenská prognóza zatiaľ do úrovne krajov a okresov SR rozpracovaná nebola.

Prognóza vývoja obyvateľstva v okresoch Slovenskej republiky do roku 2035 (publikovaná v októbri 2013) je výsledkom priamej spolupráce troch inštitúcií: Prognostického ústavu Slovenskej akadémie vied, Výskumného demografického centra pri INFOSTAT-e a Katedry humánnej geografie a demografie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského. Prognóze predchádzala vedecká analýza demografických a sociálno-ekonomických trendov na úrovni okresov Slovenska. Je spracovaná klasickou kohortne-komponentnou metódou. Východiskovým rokom prognózy je koniec roka 2012 (stav k 31.12.).

Podľa Prognózy vývoja obyvateľstva v okresoch SR do roku 2035 sa predpokladá, že vývoj počtu obyvateľov v jednotlivých okresoch Trenčianskeho kraja bude do roku 2035 prebiehať nasledovne:

Tabuľka 13 Predpokladaný vývoj počtu obyvateľov v okresoch Trenčianskeho kraja do r. 2035

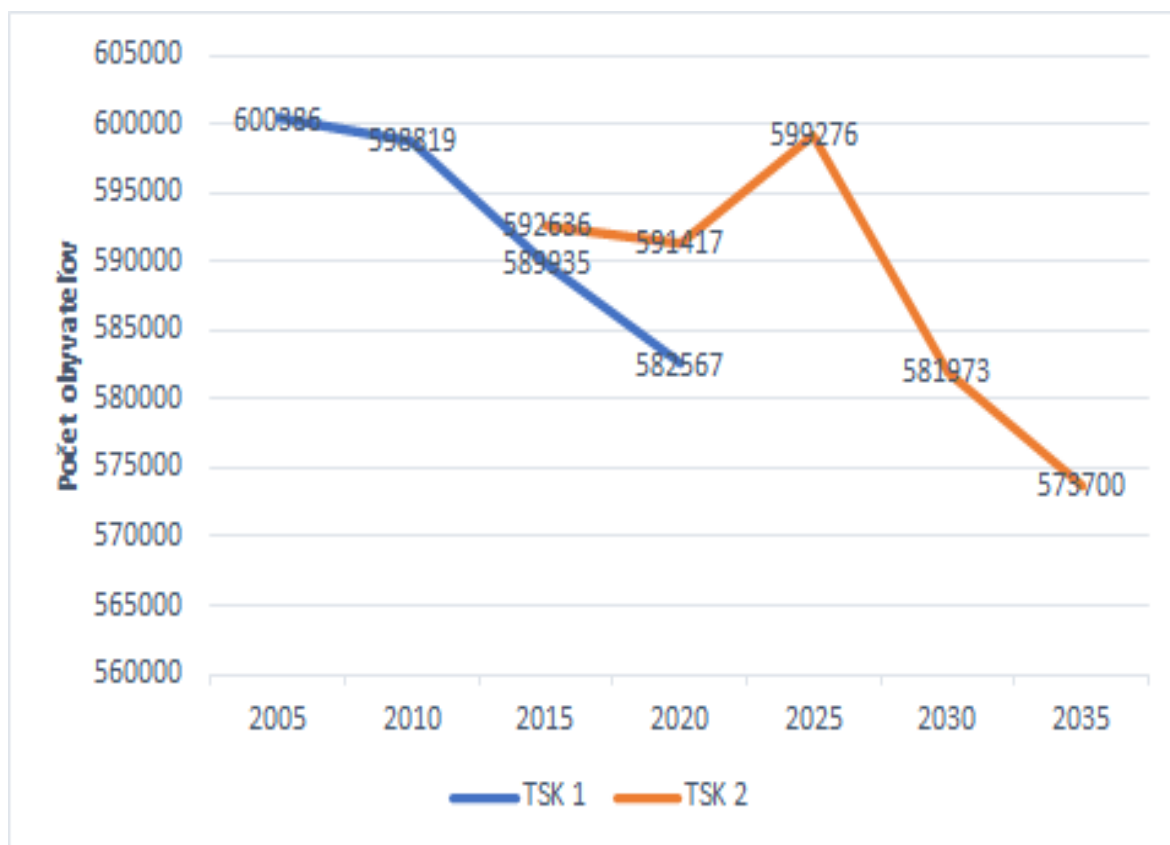
sídlna štruktúra	Počet obyvateľov v roku		
	2025	2030	2035
Trenčín	117 242	117 232	116 376
Bánovce nad Bebravou	36 296	35 803	35 227
Ilava	59 596	58 725	57 764
Myjava	36 100	25 484	24 812
Nové Mesto nad Váhom	63 460	63 248	62 717
Partizánske	45 285	44 439	43 488
Považská Bystrica	62 786	62 132	61 362
Prievidza	133 980	131 937	129 684
Púchov	43 531	42 973	42 341
TSK spolu	590 301	584 003	575 806

Zdroje: Prognostický ústav Slovenskej akadémie vied INFOSTAT - Výskumné demografické centrum Katedra humánnej geografie a demografie Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského- Prognóza vývoja obyvateľstva v okresoch Slovenskej republiky do roku 2035 , Prognóza vývoja obyvateľstva v okresoch Slovenskej republiky do roku 2035, PU SAV, INFOSTAT – VDC, KHGaD PriF UK, október 2013

Oficiálna prognóza predpokladá, že počet obyvateľov Trenčianskeho kraja dosiahne v roku 2025 celkom 590 301 osôb, v roku 2030 celkom 584 003 osôb a v horizonte publikovanej prognózy (rok 2035) celkom 575 806 osôb. Vzhľadom na súčasný stav počtu obyvateľov Trenčianskeho kraja sa do roku 2035 predpokladá vo výhľadových etapách úbytok obyvateľstva cca 18 846 osôb čo je približne 3,17 % obyvateľov.

V čase spracovania po SODB 2011 predpokladala regionálna prognóza v Trenčianskom kraji celkom 599 084 obyvateľov k roku 2019. Podľa podkladov ŠÚ SR reálny stav počtu obyvateľov kraja ku koncu roka 2019 predstavoval 584 569 osôb, tzn. o 14 515 osôb (o 2,43%) menej oproti oficiálnej prognóze.

Graf 7 Vývoj počtu obyvateľov Trenčianskeho kraja do r. 2035

TSK1 – stav k 31.12., TSK2 prognóza k 31.12.

Zdroj: ŠÚ SR, 2019 a Prognózy vývoja obyvateľstva v okresoch Slovenskej republiky do roku 2035, PU SAV, INFOSTAT – VDC, KHGaD PriF UK, október 2013, vlastné spracovanie

Podľa demografických údajov (pohyb obyvateľstva, priemerný vek, pôrodnosť, úmrtnosť), ktoré môžeme sledovať v predchádzajúcich kapitolách, je nutné konštatovať, že v Trenčianskom kraji je možné sledovať prejavy negatívnych trendov, ktoré sa prejavujú aj v celej Európe. Ide najmä o znížovanie počtu obyvateľov či už prirodzeným prírastkom, alebo migračným saldóm a na neho nadväzujúce starnutie obyvateľstva. Tieto dva trendy budú určujúce pre ďalší vývoj, ako je uvedené ďalej, ide iba o demografické charakteristiky, ktoré je možné ovplyvniť vhodnými podmienkami a zatriktívniť región tak, aby zvrátil nepriaznivé údaje o sťahovaní obyvateľstva.

V prognóze populačného vývoja Slovenskej republiky do roku 2060 (INFOSTAT, 2013) sa jednoznačne konštatuje, že:

- obdobie najbližších 60 rokov bude charakteristické zmenou trendu vo vývoji počtu obyvateľov a kontinuálnym pokračovaním populačného starnutia. V roku 2060 bude obyvateľstvo Slovenska menej početné, staršie a pravdepodobne aj etnicky pestrejšie,
- úbytok počtu obyvateľov na Slovensku sa začne s veľkou pravdepodobnosťou najneskôr v roku 2030 a s veľmi veľkou pravdepodobnosťou sa zachová do konca - 42 - prognózovaného obdobia. Počet obyvateľov SR by sa mal v roku 2060 pohybovať okolo hranice 5,3 milióna osôb,
- čo sa týka starnutia obyvateľstva na Slovensku, počas celého prognózovaného obdobia bude nezvratné a hlavne v období r. 2020 – 2040 veľmi intenzívne. Slovensko sa spolu s Poľskom stane najstaršou krajinou EÚ a zaradí sa medzi najstaršie krajiny na svete (Eurostat, OSN).

Tabuľka 14 Prognóza vývoja počtu obyvateľov Slovenskej republiky

Rok	Scenár vývoja		
	Nízky	Stredný	Vysoký
2015	5 440 725	5 448 310	5 453 060
2020	5 467 657	5 503 107	5 520 834
2025	5 467 122	5 543 161	5 592 528
2030	5 434 905	5 550 391	5 653 541
2035	5 375 459	5 532 024	5 702 041
2040	5 299 636	5 532 024	5 749 902
2045	5 211 435	5 506 568	5 799 984
2050	5 108 888	5 470 002	5 846 252
2055	4 988 855	5 417 799	5 883 280
2060	4 847 460	5 344 930	5 906 625

Zdroj: INFOSTAT, 2013, spracovanie Aurex spol. s r.o., 2013

Najnovšia prognóza vývoja obyvateľstva v okresoch SR je výsledkom priamej spolupráce troch inštitúcií: Prognostického ústavu SAV, INFOSTATU a Prírodovedeckej fakulty UK. Vznikla na konci roku 2013 v nadväznosti na výsledky Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011 a na Prognózu vývoja obyvateľstva SR z roku 2012. Bolo spracovaných niekoľko regionálnych variantov (typov) možného budúceho vývoja plodnosti, úmrtnosti a migrácie. Následne bol vypracovaný scenár prognózy, ktorý vznikol ako kombinácia najpravdepodobnejšieho vývoja plodnosti, úmrtnosti a migrácie pre každý okres.

Tabuľka 15 Prognózovaný počet obyvateľov Trenčiansky kraj

Prognózovaný počet obyvateľov v TSK	Rok	Bánovce nad Bebravou	Ilava	Myjava	Nové Mesto nad Váhom	Partizánske	Považská Bystrica	Prievidza	Púchov	Trenčín	TSK
Počet obyvateľov	2015	36908	60352	27075	62904	46537	63214	136701	44304	114641	592636
	2020	36654	60113	26633	63319	45947	63080	135529	43919	116223	591417
	2025	36296	59596	26100	63460	56285	62786	133980	43531	117242	599276
	2030	35803	58725	25484	63248	44439	62132	131937	42973	117232	581973
	2035	35227	57764	24812	62717	43488	61362	129684	42341	116376	573771
Prírodný prírastok obyvateľov	2015	0,25	0,86	-1,69	-0,98	-0,79	0,87	0,06	-0,48	0,67	-0,14
	2020	-0,85	-0,44	-2,92	-2,1	-2,07	0,14	-1,36	-1,16	-0,83	-1,29
	2025	-2,56	-2,63	-4,67	-3,5	-3,49	-1,72	-2,94	-2,39	-2,36	-2,93
	2030	-4,39	-4,61	-6,44	-4,65	-5,4	-3,87	-4,74	-4,13	-4,18	-4,71
	2035	-5,58	-5,59	-7,63	-5,33	-6,79	-4,96	-5,84	-5,19	-5,43	-5,82
Celkový prírastok obyvateľov	2015	-1,7	-1,09	-3,65	1,51	-2,75	-1,09	-1,89	-2,43	3,17	-1,1
	2020	-1,83	-1,41	-3,9	0,89	-3,04	-0,84	-2,34	-2,14	2,16	-1,38
	2025	-2,56	-2,63	-4,67	-0,02	-3,49	-1,72	-2,94	-2,39	1,13	-2,14
	2030	-3,41	-3,63	-5,46	-1,16	-4,41	-2,88	-3,76	-3,14	-0,69	3,17
	2035	-3,56	-3,57	-5,61	-1,84	-4,77	-2,94	-3,82	-3,17	-1,94	-3,47
Priemerný vek obyvateľov	2015	40,85	41,08	52,93	42,22	42,15	40,39	41,72	40,53	41,76	41,51
	2020	42,21	42,42	44,07	43,49	43,45	41,74	43,17	41,8	43,19	42,84
	2025	43,68	43,9	45,35	44,88	44,84	43,17	44,67	43,14	44,72	44,26
	2030	45,31	45,61	46,81	46,39	46,4	44,83	46,33	44,64	46,38	45,86
	2035	46,99	47,35	48,37	47,85	48,05	46,57	48	46,3	47,93	47,49

Zdroj: PUM TSK 2018

Z Územného plánu veľkého územného celku Trenčianskeho kraja z roku 2012 vyplýva, že predpoklad potreby novej bytovej výstavby pre celé územie Trenčianskeho kraja a pre vyhľadované obdobie r. 2007 - 2025 je 43,7 tis. bytov, ktorý v ročnom priemere predstavuje 2,4 tis. bytov. V - 44 - etape do r. 2015 priemerná ročná potreba bytov v novej bytovej výstavbe predstavuje 2,4 tisíce a v etape 2015 - 2025 2,5 tis. bytov. Z predpokladanej celkovej potreby novej bytovej výstavby v

Trenčianskom kraji 43,7 tis. bytov v r. 2007 - 2025 pripadá na predpokladané čisté prírastky bytov 73 % a na náhradu za uvažovaný odpad bytov 27 %. V zmenách a doplnkoch pre Územný plán veľkého územného celku Trenčianskeho kraja vydaných v roku 2018 nebola spracovaná aktualizácia tejto prognózy.

Kapitola vychádza z Konceptie rozvoja sociálnych služieb Trenčianskeho samosprávneho kraja na roky 2015 – 2020, zo štatistických údajov ŠÚ SR, Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Národného centra zdravotných informácií, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny. Identifikuje najvýznamnejšie problémy súvisiace so zdravotníctvom a sociálnymi službami, ako sú sociálne služby krízovej intervencie (napr. nocľaháreň, útulok,...), sociálne služby na podporu rodiny s deťmi, riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku (napr. zariadenie pre seniorov, zariadenie opatrovateľskej služby, špecializované zariadenie, domov sociálnych služieb,...), sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií, podporné služby. Kapitola dopĺňa problematiku aj o marginalizované komunity, ľudí bez domova, migrujúcich pracovníkov a migrantov z tretích krajín a pracujúcej chudoby.

2) Zdravotníctvo, sociálne služby, sociálna inklúzia

Kapitola vychádza z Konceptie rozvoja sociálnych služieb Trenčianskeho samosprávneho kraja na roky 2015 – 2020, zo štatistických údajov ŠÚ SR, Ministerstva vnútra Slovenskej republiky, Národného centra zdravotných informácií, Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny. Identifikuje najvýznamnejšie problémy súvisiace so zdravotníctvom a sociálnymi službami, ako sú sociálne služby krízovej intervencie (napr. nocľaháreň, útulok,...), sociálne služby na podporu rodiny s deťmi, riešenie nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku (napr. zariadenie pre seniorov, zariadenie opatrovateľskej služby, špecializované zariadenie, domov sociálnych služieb,...), sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií, podporné služby. Kapitola dopĺňa problematiku aj o marginalizované komunity, ľudí bez domova, migrujúcich pracovníkov a migrantov z tretích krajín a pracujúcej chudoby.

Zdravotníctvo

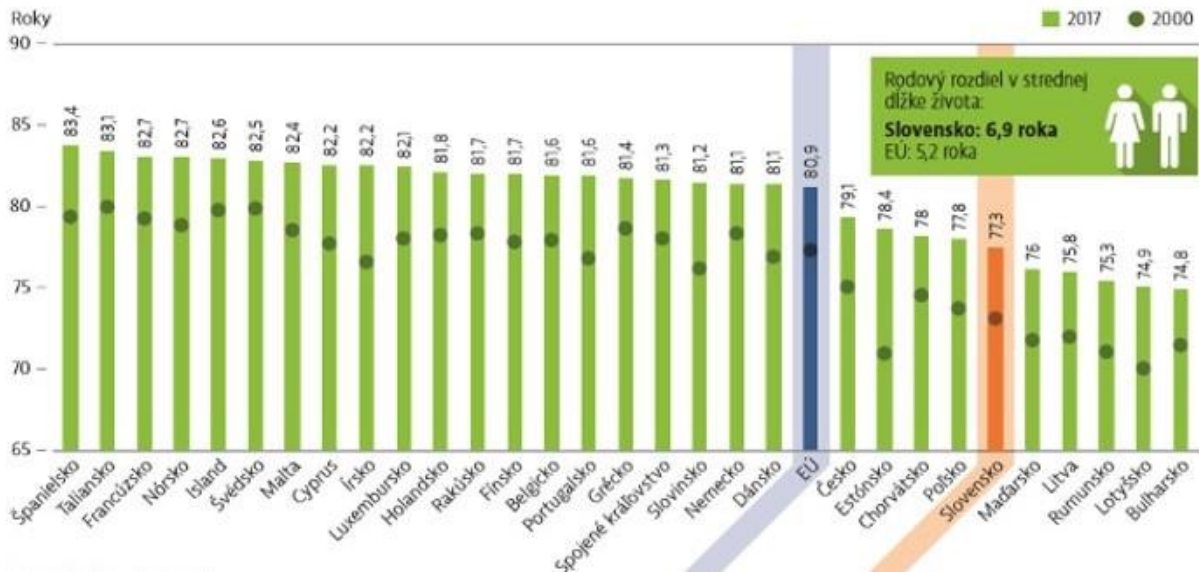
Európska komisia uverejnila správy opisujúce profil systémov zdravotníctva v 30 krajinách. Zdravotné profily krajín sa vydávajú spolu so sprievodnou správou, ktorá poukazuje na niektoré z najvýznamnejších trendov transformácie systémov zdravotníctva a uvádza kľúčové závery vyplývajúce z jednotlivých profilov (Zdroj: https://ec.europa.eu/slovakia/news/state_of_health_eu_and_slovakia_2019_sk):

V sprievodnej správe sú uvedené **niektoré z najvýznamnejších trendov transformácie systémov zdravotníctva:**

- **jednou z najväčších hrozieb** v oblasti verejného zdravia v celej Európe je **váhavosť v očkovaní**. Možným riešením je zlepšenie informovanosti v oblasti zdravia, boj proti dezinformáciám a aktívne zapojenie zdravotníckych pracovníkov,
- **digitálna transformácia podpory zdravia a prevencie ochorení** môže mať víťazov i porazených. Ľudia, ktorí by z mobilných zdravotníckych aplikácií a ďalších podobných digitálnych nástrojov mali najväčší ošoh, budú s najväčšou pravdepodobnosťou tými, ktorí k nim nebudú mať ľahký prístup,
- **nedostatočná dostupnosť zdravotnej starostlivosti** je v EÚ stále bežnou realitou,
- veľký potenciál, pokiaľ ide o zvýšenie odolnosti systémov zdravotníctva, vykazujú **inovácie** týkajúce sa **kombinácie zručností zdravotníckeho personálu**,
- veľké možnosti, pokiaľ ide o **spoluprácu členských štátov pri zaistovaní bezpečnej, účinnej a dostupnej liečby**, sa črtajú v oblasti životného cyklu liekov.

Zistenia pre Slovensko hovoria, že zdravotný stav slovenského obyvateľstva sa od roku 2000 zlepšil. Stredná dĺžka života stúpa, v roku 2017 dosiahla 77,3 rokov a v roku 2019 dokonca 77,6 rokov (74,3 muži, 80,8 ženy). Stále je to však takmer o 4 roky menej ako priemer EÚ. Ženy zvyčajne žijú približne o 7 rokov dlhšie než muži.

Graf 8 Stredná dĺžka života pri narodení – porovnanie s priemerom EÚ

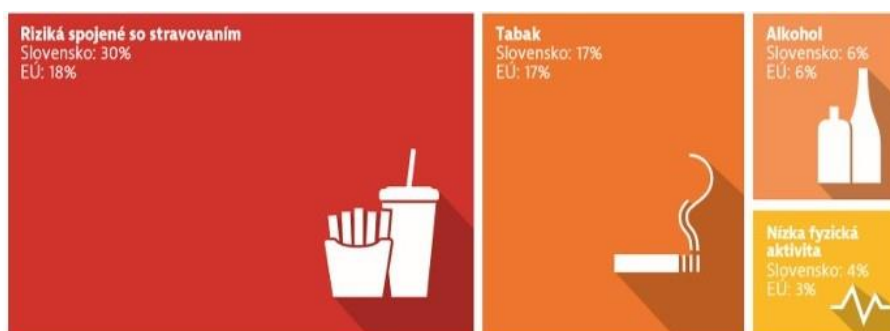
Zdroj: Eurostat

Stredná dĺžka života pri narodení v SR je takmer o štyri roky kratšia ako priemer EÚ. Stredná dĺžka života pri narodení v Trenčianskom kraji v roku 2019 bola **78,15 r.** (74,8 muži, 81,5 ženy), čo je síce hodnota vyššia ako slovenský priemer a druhá najvyššia po Bratislavskom kraji, no stále o dva a trištvrte roka menej ako priemer EÚ. (Zdroj: ŠÚ SR, *Trenčiansky kraj v číslach*, 2020)

Príčiny úmrtí

Približne polovicu všetkých úmrtí na Slovensku možno pripísať rizikovým faktorom správania. Pre zdravie slovenských občanov predstavuje hrozbu dlhodobou vysoká spotreba tabaku a rastúce miery nadváhy a obezity u detí. Zatiaľ čo vo väčšine krajín EÚ podiely fajčiarov za posledné desaťročie výrazne klesali, na Slovensku zostala spotreba tabaku stabilná, pričom každý piaty dospelý fajčí každodenne. Každý šiesty 15-ročný človek trpel v rokoch 2013 až 2014 nadváhou či obezitou, pričom táto miera sa od rokov 2001 až 2002 takmer zdvojnásobila. V rokoch 2016 a 2018 boli zavedené niektoré politické opatrenia, napríklad kontrola uvádzania nezdravých potravín a nápojov na trh pre deti, s cieľom zabrzdiť rast obezity u detí, ale vplyv týchto opatrení ešte nebol hodnotený. Miera obezity u dospelých na Slovensku patrí k najnižším v EÚ.

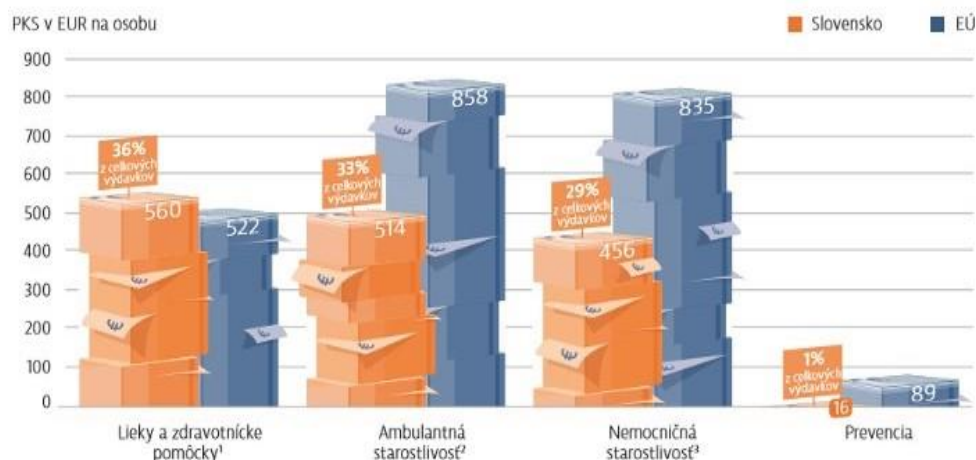
Graf 9 Rizikové faktory úmrtnosti na Slovensku

Poznámka : Celkový počet úmrtí súvisiacich s týmito rizikovými faktormi (26 000) je nižší ako súčet faktorov jednotlivo (30 000), pretože jedno úmrtie možno pripísať aj viac ako jednému faktoru. Riziká súvisiace so stravovaním zahŕňajú 14 zložiek, ako je nízka spotreba ovocia a zeleniny a vysoká spotreba cukrom sladených nápojov a soli.

Zdroj: IHME (2018), *Global Health Data Exchange* (odhady za rok 2017)

Slovensko však zároveň vykazuje vysoké miery úmrtnosti z príčin, ktorým sa dalo predísť a ktoré sa dali liečiť, z čoho vyplýva naliehavá potreba obmedziť počet predčasných úmrtí prostredníctvom politík verejného zdravotníctva a zdravotnej starostlivosti. Investovanie do prevencie by mohlo pomôcť zlepšiť zdravotný stav obyvateľstva a znížiť rozdiely v oblasti zdravia. Len 1 % výdavkov na zdravotníctvo na Slovensku je pridelených na prevenciu v porovnaní s priemerom EÚ na úrovni 3 %.

Graf 10 Výdavky na lieky a zdravotnícke pomôcky

Poznámka : Administratívne náklady nie sú zahrnuté. 1.Zahŕňa len trh s ambulantnými pacientmi 2.Vrátanie domácej starostlivosti 3. Vratane liečebno – rehabilitačnej starostlivosti v nemocničných a iných zariadeniach. PKS = parita kúpnej sily.

Zdroj: Štatistika OECD týkajúca sa verejného zdravia za rok 2019, databáza Eurostatu (údaje sa týkajú roku 2017)

Celkový počet a príčiny úmrtí

V Trenčianskom kraji zaznamenávame v posledných dvoch rokoch celkovo **viššie 6 tisíc úmrtí ročne**, čo je v absolútnom vyjadrení mierny nárast oproti roku 2015. V prepočte na 1000 obyvateľov ide o počty **vyššie ako celoslovenský priemer** a v poradí krajov v tomto ukazovateli obsadzuje Trenčiansky kraj aktuálne nelichotivú **tretiu priečku**. V roku 2016 dosiahol okres Myjava dokonca najvyššiu mieru úmrtnosti na 1000 obyvateľov v rámci všetkých okresov SR – až 13,4 úmrtí na 1000 obyvateľov. (Zdroj: NCZI, Zdravotnícka ročenka 2016, str.20)

Tabuľka 16 Počet úmrtí v Trenčianskom kraji v porovnaní so SR a ostatnými krajinami SR

Rok	Počet úmrtí v SR	= počet osôb na 1000 obyvateľov	Z toho počet úmrtí v TSK	= počet osôb na 1000 obyvateľov	Poradie TSK spomedzi 8 krajov SR
2019	53 234	9,8	6 031	10,3	3.
2018	54 293	10	6 228	10,4	3.
2017	(dáta nie sú k dispozícii)				
2016	52 351	9,6	5 996	10,2	3.
2015	53 826	9,9	5 862	9,9	4.

Zdroj: NCZI, Zdravotnícke ročenky 2015-2019, vlastné spracovanie

Najčastejšou príčinou úmrtí v rámci sledovaných údajov za SR sú už dlhodobo choroby obehovej sústavy, za nimi nasledujú nádorové ochorenia a choroby dýchacej a tráviacej sústavy. Štvrtou najčastejšou príčinou smrti sú choroby tráviaceho traktu. Z diagnóz chorôb obehovej sústavy (ďalej aj ako „CHOS“) prevládali ischemické choroby srdca, cievne choroby mozgu, iné choroby srdca, či choroby tepien, tepničiek a vlásočníc. Hodnota hrubej miery úmrtnosti na CHOS má u mužov aj u žien v dlhodobom horizonte od roku 2010 klesajúcu tendenciu. V úmrtnosti na nádory naopak, sledujeme od roku 2010 celkovo **rastúci trend**. U oboch pohlaví bolo úmrtie na nádory najčastejšie spôsobené v dôsledku nádorov tráviacich orgánov. U mužov nasledovali nádory dýchacích a vnútrohruďníkových orgánov, mužských pohlavných orgánov a močového systému. V ženskej populácii to boli nádory prsníka, ženských pohlavných orgánov či dýchacích a vnútrohruďníkových orgánov. Hlavným dôvodom úmrtnosti v kategórii chorôb dýchacej a tráviacej sústavy boli chrípka a zápal pľúc, nasledovali chronické choroby dolných dýchacích ciest. V dlhšom časovom období úmrtia v dôsledku chorôb dýchacej sústavy celkovo majú **rastúci trend**. V oblasti ochorení tráviaceho traktu hrubá miera úmrtnosti v roku 2019 porovnaní s rokom 2018 mierne klesla u mužov i žien, stále prevažujú choroby pečene. Úmrtia v dôsledku ďalších ochorení tráviaceho traktu (iné choroby čriev, choroby žlčníka, žlčových ciest a podžalúdkovej žľazy a ďalšie) boli v porovnaní s úmrtnosťou pri chorobe pečene aspoň 4,5 násobne menej pravdepodobné. (Zdroj: NCZI, Zdravotnícka ročenka 2019, str.15)

Personálne zabezpečenie

Lekári na Slovensku sú v rámci krajiny rozdelení nerovnomerne a súčasná pracovná sila starne. V Bratislavskom kraji je podstatne viac lekárov než vo zvyšku krajiny, čo dokumentuje aj nasledovný graf :

Obrázok 7 Počet lekárov na 1000 obyvateľov v jednotlivých krajoch SR

Zdroj: NCZI, 2018

Zdravotnú starostlivosť v Trenčianskom samosprávnom kraji poskytujú poskytovatelia ambulancnej, ústavnej zdravotnej starostlivosti, záchranej zdravotnej služby a lekárskej starostlivosti.

Všeobecnú ambulancnú zdravotnú starostlivosť v kraji poskytujú **372 poskytovateľov** všeobecnej ambulancnej starostlivosti. Z tohto počtu je 255 všeobecných lekárov pre dospelých a 124 všeobecných lekárov pre deti a dorast. Dlhodobým problémom je starnutie všeobecných lekárov. Priemerný vek všeobecných lekárov pre dospelých v Trenčianskom kraji je 56,76 rokov a priemerný vek všeobecných lekárov pre deti a dorast je 58,72 rokov.

Lekársku službu prvej pomoci pre deti a dorast v kraji zabezpečuje 11 poskytovateľov, lekársku službu prvej pomoci pre dospelých tiež 11 poskytovateľov a zubno-lekársku službu prvej pomoci 4 poskytovatelia zdravotnej starostlivosti. V súvislosti s prevádzkovaním lekárskej služby prvej pomoci sa čoraz častejšie riešia problémy so zabezpečením LSPP, ktoré sú spôsobené nedostatočným financovaním tejto služby a následne lekári podmieňujú výkon služby zvýšením finančného ohodnotenia zo strany prevádzkovateľa LSPP.

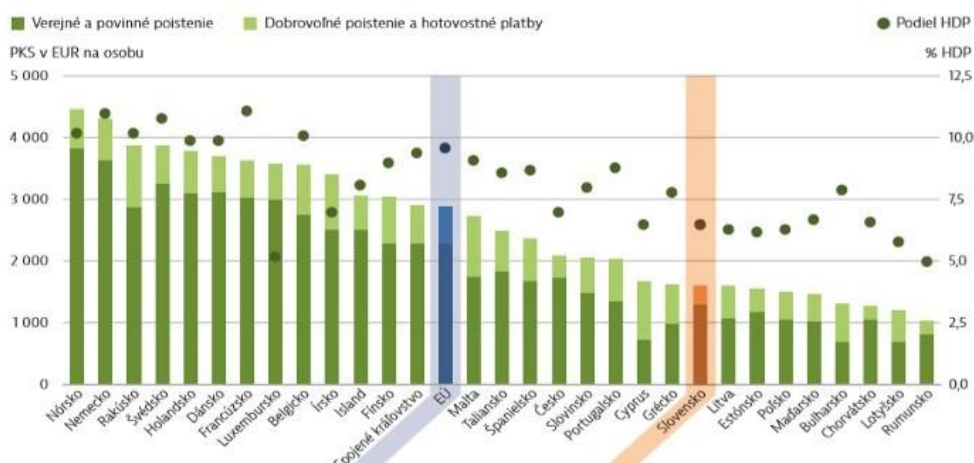
Špecializovanú ambulancnú zdravotnú starostlivosť poskytuje v kraji 795 ambulancných zdravotníckych zariadení a 5 samostatných polikliník

Záchrannú zdravotnú službu v Trenčianskom kraji zabezpečujú neštátni poskytovatelia záchranej zdravotnej služby. Z celkového počtu 27 sídiel staníc záchranej zdravotnej služby je 10 ambulancií rýchlej lekárskej pomoci a 16 ambulancií rýchlej zdravotnej pomoci a 1 ambulancia vrtuľníkovej záchranej zdravotnej služby. Za posledný rok sa zaznamenávajú problémy pri zabezpečovaní transportov pacientov medzi zdravotníckymi zariadeniami buď za účelom vyšetrení, resp. preklady na vyššie pracovisko, ktoré vyžadujú zabezpečenie prevozu vozidlom záchranej zdravotnej služby. V prípade vysoko nebezpečných nákaz pre Trenčiansky kraj zabezpečuje ZS Bratislava v Topoľčanoch, Štummerova 79 – biohazard tím.

(Zdroj: Odbor zdravotníctva a sociálnej pomoci TSK)

Ako ukazuje nasledujúci graf, **celkové výdavky na zdravotníctvo na Slovensku sú oveľa nižšie než vo väčšine krajín EÚ**, dosahujú 6,7 % HDP v porovnaní s 9,8 % HDP v EÚ. Napriek pomerne nízkej úrovni výdavkov poskytuje slovenský systém zdravotnej starostlivosti komplexný balík výhod takmer celému obyvateľstvu, s nízkymi hotovostnými výdavkami.

Graf 11 Výdavky Slovenskej republiky na zdravotníctvo v porovnaní s krajinami EÚ

Zdroj: štatistika OECD týkajúca sa verejného zdravia za rok 2019 (údaje sa týkajú roku 2017)

Starnutie obyvateľstva bude vyvíjať značný tlak na výdavky na zdravotníctvo a dlhodobú starostlivosť na Slovensku a očakáva sa, že miera rastu výdavkov na zdravotníctvo bude v najbližších niekoľkých desaťročiach vyššia ako priemer EÚ.

Kompetencie kraja v oblasti zdravotníctva

Samosprávny kraj v rámci preneseného výkonu štátnej správy vykonáva miestne operatívne kompetencie na zabezpečenie plynulého fungovania zdravotníctva, najmä : vydáva povolenia na prevádzkovanie zdravotníckych zariadení (pričom však o ich umiestnení rozhodujú podpísaním/nepodpísaním zmlúv de facto zdravotné poisťovne), určuje aj rozsah zdravotného obvodu, schvaľuje a potvrdzuje ordinačné hodiny či zverejňuje rozpis služieb prvej pomoci, menuje etické komisie, schvaľuje biomedicínsky výskum v ambulanciách, uschováva zdravotnú dokumentáciu po zániku poskytovateľa, zabezpečuje zastupovanie počas dočasného pozastavenia povolenia alebo licencie poskytovateľa, alebo určuje pacientom náhradného lekára, ak ich niekto pre pracovnú vyťaženosť odmietol ošetriť.

Samosprávny kraj má aj kompetenciu **dozoru** nad poskytovateľmi zdravotníckej a lekárenskej starostlivosti a za porušenie povinností môže udeľovať rôzne sankcie – od finančných pokút až po dočasné či trvalé odňatie povolenia. Ako vyplýva zo šetrenia NKÚ (graf nižšie), TSK vykonal v rozmedzí rokov 2014 – 2019 najmenší počet dozorov nad zdravotnou starostlivosťou spomedzi všetkých krajov SR.

Z rozsahu svojej pôsobnosti má kraj **obmedzené možnosti priamo ovplyvniť celkové výkony zdravotníctva**, ktoré závisia od centrálnych politík. Potvrďuje to i Záverečná správa Najvyššieho kontrolného úradu SR „VÚC-tvorcovia a realizátori vybraných verejných politík“ z roku 2019, ktorá konštatuje :

„Slovensko dnes nemá ucelenú víziu, ako by malo fungovať zdravotníctvo v prenesenom výkone štátnej správy na krajské samosprávy. Kontrolóri identifikovali riziko, ktoré súvisí napr. s neuhádzaním všetkých nákladov zo strany rezortu zdravotníctva krajským samosprávam na riadenie regionálnych zdravotníckych zariadení. Viditeľne to počítal trenčiansky a žilinský VÚC, ktoré spravovali nemocnice vo vlastnej réžii. Kraje, ktoré odovzdali svoje nemocnice do súkromných rúk, sa obmedzili len na vydávanie rôznych povolení a na splácanie záväzkov po bývalých nemocniciach. Jedinou možnosťou, ako mohli samosprávy ovplyvňovať kvalitu v zdravotníctve bol dozor nad poskytovaním zdravotnej a lekárenskej starostlivosti. Vnútorne kontroly v tejto oblasti však kraje nevykonávali (graf).

Graf 12 Počet dozorov nad zdravotnou a lekárenskou starostlivosťou realizovaných VÚC v rokoch 2014 - 2019

Zdroj: NKÚ SR

Demografická krivka sa negatívne prejavuje aj v slovenskom zdravotníctve. Na jednej strane rastie počet pacientov hlavne z dôvodu starnutia obyvateľstva, na druhej strane na trhu čoraz akútnejšie chýbajú noví, mladí lekári. **VÚC nemajú reálne nástroje, ako tento problém riešiť, pretože rozhodujúcu úlohu tu zohrávajú zdravotné poisťovne.** Kontrolný úrad upozorňuje, že už od roku 2008 požadovali krajské samosprávy zmenu štátom definovanej minimálnej siete poskytovateľov zdravotnej starostlivosti, pretože nevyhovuje aktuálnym potrebám. VÚC nemajú právomoc priamo ovplyvniť rozmiestnenie všeobecných či odborných ambulancií, ktorým síce môžu kraje vydať povolenie, ale len zdravotné poisťovne môžu rozhodnúť s kým v konečnom dôsledku zmluvu podpíšu a v akom rozsahu.“

(Zdroj: <https://www.nku.gov.sk/documents/10157/265201/96546-0-110.pdf>)

Nástroje, ktorými za daného stavu VÚC môže čiastočne prispieť k zlepšovaniu zdravotného stavu obyvateľov viac než v priamej zdravotníckej starostlivosti vidíme v nepriamych politikách budovania **programov prevencie**, rozvoja športu mládeže, programami zameranými na duševné zdravie, aktívne starnutie, dôstojnú starobu a podobne.

Sociálne služby

Sociálne služby sú súborom odborných, obslužných alebo ďalších činností zameraných na prevenciu vzniku nepriaznivej sociálnej situácie, riešenie nepriaznivej sociálnej situácie alebo zmiernenie nepriaznivej sociálnej situácie fyzickej osoby, rodiny alebo komunity.

Sociálne služby pri riešení nepriaznivej sociálnej situácie z dôvodu ťažkého zdravotného postihnutia, nepriaznivého zdravotného stavu alebo z dôvodu dovŕšenia dôchodkového veku sa stávajú **akútnym ťaživým bremenom** v oblasti plánovania rozvoja či už z pohľadu globálnych a národných kontextov, alebo z pohľadu jednotlivých regiónov. Je to najmä z dôvodu **narastajúceho počtu ľudí v poproduktívnom veku** ako dôsledok dlhodobých trendov demografického vývoja, ale aj z dôvodu zlého zdravotného stavu obyvateľstva s častým výskytom **civilizačných a chronických ochorení** - v Trenčianskom kraji boli v roku 2017 na vzostupe najmä ischemické choroby srdca a diabetes mellitus 2.typu (Zdroj: https://www.ruvztn.sk/Stranka_DEMO/ZSO_2019.pdf). Aktuálnou otázkou je nepredvídateľná hrozba šírenia pandémie Covid-19 a v tejto súvislosti sa stávajú alarmujúcimi aj informácie o zhoršovaní už aj tak neuspokojivého duševného stavu obyvateľstva, resp. nárastu depresí v dôsledku dlhodobo pretrvávajúcich pandemických opatrení - strata sociálneho kontaktu, odlúčenosť rizikových skupín – najmä seniorov, preťaženosť zdravotníckeho personálu, možný kolaps zdravotníckeho, ekonomického či vzdelávacieho systému, a pod.

(Zdroj: https://www.sav.sk/index.php?lang=sk&doc=services-news&source_no=20&news_no=8928)

Sociálna služba sa poskytuje **ambulantnou, terénnou** alebo **pobytovou** (týždennou a celoročnou) formou podľa stavu sociálnej situácie a prostredia, v ktorom sa fyzická osoba nachádza. Zariadenia sociálnych služieb (ďalej aj ako ZSS) pre fyzické osoby, ktoré sú odkázané na pomoc inej fyzickej osoby alebo pre osoby, ktoré dosiahli dôchodkový vek (seniori), poskytujú sociálnu službu pobytovou alebo ambulantnou formou. Medzi pobytové sociálne služby patrí najmä poskytovanie sociálnej služby v zariadení podporovaného bývania (ďalej aj ako ZPB), zariadení pre seniorov (ďalej aj ako ZPS), zariadení opatrovateľskej služby (ďalej aj ako ZOS), rehabilitačnom stredisku (ďalej aj ako RS), domove sociálnych služieb (ďalej aj ako DSS) a špecializovanom zariadení (ďalej aj ako ŠZ). Ambulantnou formou sa poskytuje sociálna služba fyzickým osobám, ktoré dochádzajú, sú sprevádzané alebo sú dopravované do miesta poskytovania sociálnej služby. Ide najmä o sociálnu službu

poskytovanú v domovoch sociálnych služieb (DSS), denných stacionároch (ďalej aj ako DS), špecializovaných zariadeniach (ŠZ) a rehabilitačných strediskách (RS).

Pred poskytovaním sociálnych služieb pobytovou formou má prednosť poskytovanie ambulantnej alebo terénnej formy sociálnej služby.

Terénnou formou sociálnej služby sa poskytuje najmä opatrovateľská služba, služba podpory samostatného bývania, služba včasnej intervencie ale aj prepravná služba. Táto skupina sociálnych služieb tvorí zároveň i **jadro potenciálnej potreby zdravotnej starostlivosti**, ktorá je sústredená predovšetkým do pobytových sociálnych služieb. Inými slovami, obyvatelia (klienti, resp. poberatelia sociálnych služieb) či už v kategórii odkázaných osôb alebo osôb v dôchodkovom veku sa vzhľadom na demografické ukazovatele ako aj ukazovatele o zdravotnom či duševnom stave obyvateľstva môžu reálne, t.j. vo veľmi krátkom čase zmeniť z **poberateľov sociálnej starostlivosti na poberateľov zdravotnej starostlivosti**.

Otázkou je, akým spôsobom dokážeme na tieto situácie reagovať nielen v samotnej oblasti sociálnej či zdravotníckej služby, ale tiež (a najmä) v oblasti **nástrojov prevencie**. Rovnako oprávnenými sú otázky týkajúce sa účinných reakcií na vzniknutý stav prostredníctvom plánovaných **ekonomických, ako aj neekonomických (vzdelávacích, inštitucionálnych,..) nástrojov**.

Otázka sociálnej inklúzie tak nadobúda výrazne multidisciplinárny prierezočný charakter. V záujme jej efektívneho vyriešenia vyvstáva naliehavá nutnosť integrovať do jej riešenia čo najširšie spektrum aktérov a naplno zapojiť ich jednotlivý kreatívny potenciál s cieľom spoločného návrhu originálnych, inovatívnych medzisektorových riešení.

Pri ich plánovaní je nutné prihliadať **okrem aktuálnych štatistík a evidovaných dát** o zastúpení (počte) tých, ktorým sa v súčasnosti poskytuje nejaká sociálna intervencia určená z dôvodu sociálnej odkázanosti (nielen ambulantná či pobytová sociálna služba, opatrovateľská služba poskytovaná v domácom prostredí, ale aj peňažný príspevok na opatrovanie poskytnutý neformálne opatrujúcej osobe, peňažný príspevok na osobnú asistenciu atď.) **aj na indikátory vyplývajúce z odborných výskumov**. Podľa nich totiž v oblasti odkázanosti na pomoc inej osoby pri sebaobsluže (ďalej aj ako OPIOS – čo je podľa oficiálnej definície „stav, kedy je osoba akéhokoľvek veku a stupňa - vrátane ľahkého, odkázaná na pomoc alebo asistenciu inej osoby pri vykonávaní bežných denných činností z dôvodu nedostatku či úplnej straty telesnej, fyzickej alebo mentálnej autonómie“), existuje vysoká miera tzv. prevalencie (výskytu) OPIOS, do ktorej je popri ohlásenej a uznannej odkázanosti, potrebné prirátavať aj ohlásenú, ale neuznanú odkázanosť a takisto latentnú (zatiaľ neprejavenu, potenciálnu) odkázanosť.

Poukázal na to napr. výskum realizovaný v roku 2014 Inštitútom pre výskum práce a rodiny (Zdroj: Výskumná úloha č. 2286 *Odkázanosť na pomoc inej osoby pri sebaobsluže vo verejnej politike – vybrané výskumné úlohy, autorka : Kvetoslava Repková. https://www.ceit.sk/IVPR/images/IVPR/vyskum/2014/Repkova/2286_ciastkova_web.pdf), podľa ktorého :*

- pod deklarovanou („ohlásenou“) a uznanou OPIOS rozumieme osoby, ktorým sa v súčasnosti už poskytuje nejaká forma OPIOS intervencie na základe ich žiadosti a splnenia zákonom stanovených podmienok. V podmienkach Slovenska ide o takmer 117 tisíc OPIOS osôb (cca 2,2% populácie), pre potreby ktorých sa najčastejšie poskytuje peňažný príspevok na opatrovanie (cca 61 tis. osôb 6+); cca 8 600 osôb 6+ poberá peňažný príspevok na osobnú asistenciu; cca 32 tis. osobám sa poskytuje ambulantná a rezidenčná starostlivosť a cca 15 tis. osobám sa v domácom prostredí poskytuje opatrovateľská služba. Trenčiansky kraj sa na týchto číslach podieľa,
- pri deklarovanej („ohlásenej“) ale neuznanej OPIOS ide o odkázané osoby, ktoré si požiadali o niektorú z možných OPIOS intervencií, ale táto jej nebola priznaná pre nesplnenie zákonom stanovených podmienok; jej OPIOS potreba teda naďalej môže fungovať ako latentná,
- a napokon latentná OPIOS predstavuje odkázané osoby, ktoré doposiaľ nepožiadali o žiadnu formu OPIOS sociálnej intervencie a pomoc sa im poskytuje mimo formálneho sociálneho systému (blízkymi, priateľmi, dobrovoľníkmi/čkami).

Až súčtom všetkých troch kategórií je možné získať vierohodnejšiu **indikatívnu predstavu o výskyte (prevalencii) OPIOS v populácii** ako sociálneho javu. Indikatívnosť odráža skutočnosť, že tá istá osoba sa môže objavovať vo viacerých kategóriách naraz (napr. po nepriznaní oprávnenosti v rámci kategórie „ohlásená a neuznaná OPIOS“ z dôvodu nesplnenia minimálneho rozsahu odkázanosti v stupni 5., sa môže následne odkázanej osobe poskytnúť opatrovateľská služba alebo starostlivosť v nejakej pobytovej forme sociálnej služby - napr. v rámci zariadenia pre seniorov, a pod.).

Na základe expertných odhadov uvedenej štúdie je počet OPIOS osôb na Slovensku **viac ako dvojnásobný** v porovnaní s podielom tých, ktorým sa už v súčasnosti poskytuje nejaká forma OPIOS pomoci. Predpoklad časovania „prílivu“ latentných OPIOS osôb do opatrení verejnej politiky sťažujú určité protichodné signály, ktoré v súčasnosti vysiela najmä OPIOS u staršej populácie. Na jednej strane napríklad stále fungujú poradovníky na poskytovanie jednotlivých druhov rezidenčných sociálnych služieb, ktoré signalizujú nerovnováhu medzi ich dopytom a ponukou. Nemalá časť osôb si zaradením do poradovníka zabezpečuje istotu do budúcnosti, bez aktuálneho záujmu o sociálnu službu (podľa skúseností poskytovateľov sociálnych služieb). V rámci TSK ide napríklad len podľa štatistík čakateľov v poradovníkoch na pobytové služby v špecializovaných

zariadeniach až o cca 1/4 občanov, ktorým sú služby už poskytované u iného poskytovateľa sociálnych služieb, prípadne svoju nepriaznivú sociálnu situáciu riešia iným druhom sociálnej služby, avšak majú záujem výlučne o vybrané zariadenie sociálnych služieb aj za podmienky zotrvania ich žiadosti v poradovníku.

Poskytovatelia sociálnych služieb však podľa uvedeného výskumu signalizujú aj iný, opačný typ skúsenosti. Ak sa snažia starších ľudí dopredu informovať o možnostiach a svojich ponukách (napr. v rámci dní sociálnych služieb organizovaných strešnými organizáciami poskytovateľov; Bušová, 2014), staršie osoby sa od takýchto akcií dištancujú s odôvodnením, že momentálne takúto informáciu nepotrebujú, nakoľko nie sú zatiaľ na pomoc odkázaní. Ak však v rodine dôjde k akútnej potrebe, najmä pri náraste stupňa odkázanosti, cítia sa nedostatočne orientovaní a teda nepripravení k informovanému rozhodnutiu. Aj preto štúdia konštatovala, že výkon OPIOS súčasných verejných politík sa viaže predovšetkým na staršie osoby v najvyšších stupňoch odkázanosti, bez jasnejšieho včasného a preventívneho prvku.

Pri návrhu hlavných črt architektúry OPIOS verejnej politiky vychádza štúdia okrem vlastných expertných zistení aj z medzinárodných záväzkov Slovenska v tejto oblasti, a tiež zo skúseností a foriem riešenia vo vybraných európskych krajinách.

Definuje štyri systémové piliere OPIOS verejných politík, z ktorých časť môže významnou mierou pokryť v rámci svojich rozvojových politík práve regionálna samospráva / VÚC - jednak ako zriaďovateľ vlastných zariadení sociálnych služieb, jednak ako subjekt zodpovedný za rozvoj a koordináciu lokálnych politík podpory služieb zabezpečovaných všetkými poskytovateľmi v rámci svojho územia (t.j. aj neverejných, súkromných, cirkevných, mimovládnych, obecných a pod.) :

1. PREVENCIA

- zvyšovanie povedomia, podpora zdravého a aktívneho životného štýlu
- kvalitné a včasné informácie pre informovaný výber, poradenstvo

2. UNIVERZÁLNA PODPORA

- poskytovanie príspevku pri odkázanosti/na starostlivosť
- informácie o formách OPIOS pomoci

3. INDIVIDUALIZOVANÉ FORMY POMOCI

- neformálna pomoc blízkych, známych
- formálne sociálne služby (v domácom prostredí, ambulantné, pobytové)

4. PODPORA AKTÉROV

- podpora neformálne opatrujúcich osôb - pravidlá pre formálnych poskytovateľov a ich podpora
- podpora OPIOS dobrovoľníctva

Uvedené zistenia, ako aj následné analýzy Inštitútu zdravotnej politiky MZ SR z roku 2015 (čiastočne pripomienkované Sekciou zdravia MZ SR a MPSVR SR), boli pretavené do návrhu **Stratégie dlhodobej sociálno-zdravotnej starostlivosti v Slovenskej republike**, vypracovaného Asociáciou na ochranu práv pacientov SR (AOPP SR) v rámci Pilotného projektu č. 1 - STRATÉGIA DLHODOBEJ STAROSTLIVOSTI, realizovaného v rámci pilotnej schémy participatívnej tvorby verejných politík (OP Efektívna verejná správa), v gescii Splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti a subjektov verejnej správy - Ministerstvo zdravotníctva SR (ďalej len „MZ SR“), Ministerstvo práce sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej len „MPSVR SR“).

(Zdroj: <https://www.health.gov.sk/Clanok?strategia-dlhodobej-socialno-zdravotnej-starostlivosti-v-sr>)

Konštatuje sa v ňom, že zo strany kompetentných orgánov **trvale absentujú komplexný systém myslenia, analýzy fungovania zdravotného a sociálneho systému, dáta, stratégie a legislatívne návrhy**, ktoré by priniesli zásadné a potrebné zmeny v oblasti **prepojenia sociálnej a zdravotnej starostlivosti a nastavenie systému dlhodobej starostlivosti**.

Tento stav môžeme potvrdiť v oblasti (ne)dostupnosti všetkých potrebných dát relevantných pre spracovanie analýzy stavu v Trenčianskom kraji v rámci tejto kapitoly. TSK eviduje predovšetkým zariadenia vo vlastnej zriaďovateľskej pôsobnosti, avšak nevedie celkové štatistiky (napríklad stavu odkázanosti, počtu žiadostí o služby a podobne) – u zariadení v zriaďovateľskej kompetencii ostatných subjektov/poskytovateľov v rámci všetkých obcí na území TSK – verejných i neverejných. Pre analytické východiská sme preto museli siahnuť do vyššie spomínaných národných strategických a analytických dokumentov a oprieť sa o ich expertné stanoviská.

Podľa týchto zistení, pre akékoľvek zmeny sú nevyhnutným predpokladom:

1. zásadná zmena iniciovaná štátom, podporená naprieč politickým spektrom a systematicky realizovaná v časovom horizonte prekračujúcom volebné obdobia,
2. všetky aspekty zmeny musia prioritne riešiť potreby odkázaného človeka (prijímateľa sociálnych služieb / pacienta / klienta / zomierajúcej osoby),

a sú pre ne definované nasledovné základné rámce :

- a) starnutie je strednodobo nemenný trend,
- b) štruktúra rodiny sa mení,

- c) vek dožitia sa bude ďalej zvyšovať,
- d) človek žije a starne „niekde“ (na konkrétnom mieste, v konkrétnej lokalite),
- e) priemyselná revolúcia 4.0 zmení štruktúru zamestnancov a zvýši nenahraditeľnosť „hand touch“ profesií - strategické plánovanie, motivácia a stabilizácia ľudských zdrojov v oblasti poskytovania dlhodobej starostlivosti,
- f) udržateľnosť a rozvoj dlhodobej starostlivosti.

Z kompetenčného usporiadania (júl 2019), vyplýva, že odkázaný človek (a jeho rodina) je predmetom záujmu (často obeťou) troch vzájomne nezávislých (nespolpracujúcich) štruktúr:

- Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR
- Ministerstva zdravotníctva SR
- Samosprávy

Medzi týmito štruktúrami a občanom (odkázaným človekom / pacientom / klientom) stojí reálny poskytovateľ pomoci (nemocnica / ambulancia / hospic / agentúra domácej ošetrovateľskej starostlivosti / dom ošetrovateľskej starostlivosti / zariadenie sociálnych služieb a pod.), prostredníctvom ktorého má byť táto pomoc poskytovaná.

Z tohto pohľadu VÚC ako jedna zo súčastí, môže prispieť do systémových zmien svojim dielom, hoci bez súčinnosti ostatných štruktúr vrátane zmeny legislatívneho prostredia komplexnú zmenu sám nedocieli. Napriek tomu, je v jeho kompetencii urobiť **viacero efektívnych krokov aspoň na svojom poli**. Pri zabezpečovaní služieb má územná samospráva v rukách **kvalitu, dostupnosť i efektivitu** poskytovaných služieb, a to aj bez ohľadu na kroky ostatných spomenutých zainteresovaných štruktúr. Vzhľadom na akútnu hrozbu nezmeniteľného trendu starnutia obyvateľstva v najbližších desaťročiach a ďalších vyššie spomenutých rámcov, je to zároveň jeho dlhodobou zodpovednosťou.

Prvým krokom by mal byť zber a spracovanie dát o všetkých formách a prijímateľoch poskytovaných služieb sociálnej starostlivosti, **bez ohľadu na zriaďovateľa**, nakoľko – aktuálne sú k dispozícii prevažne informácie zbierané len zo zariadení sociálnych služieb vo vlastnej zriaďovateľskej pôsobnosti TSK, čo je pre tvorbu celoplošne účinných regionálnych politík nepostačujúce. Tieto politiky by mali zahŕňať programy podpory a spolupráce so všetkým aktérmi v oblasti starostlivosti o seniorov, ako aj preventívne a osvetové programy zamerané na aktívne a dôstojné starnutie.

Posudzovanie odkázanosti na sociálnu službu

V zmysle zákona č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách a o zmene a doplnení zákona č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní (živnostenský zákon) v znení neskorších predpisov v znení neskorších predpisov (ďalej len zákon o sociálnych službách) je TSK správnym orgánom v konaní o posúdenie odkázanosti na sociálnu službu v domove sociálnych služieb, v špecializovanom zariadení, v rehabilitačnom stredisku a v zariadení podporovaného bývania. TSK je povinný v zmysle zákona o sociálnych službách viesť register vydaných posudkov/rozhodnutí o odkázanosti na sociálnu službu (viď tabuľka nižšie).

Tabuľka 17 Počet vydaných rozhodnutí v kompetencii TSK podľa stupňa odkázanosti

Stupeň odkázanosti fyzickej osoby na pomoc inej fyzickej osoby	Rok						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
zastavenie konania	78	67	51	57	78	84	72
I. / zamietnutie žiadosti	2	31	41	44	55	68	39
II.	9	5	24	8	6	14	9
III.	8	7	9	5	10	8	3
IV.	14	14	12	16	15	9	2
V.	83	99	51	32	22	29	9
VI.	1077	907	856	736	744	736	549
Spolu	1271	1130	1044	898	930	948	683

Zdroj: TSK, oddelenie sociálnej pomoci, 2021, vlastné spracovanie.

Evidencia žiadateľov o zabezpečenie poskytovania sociálnej služby

V zmysle zákona o sociálnych službách vyšší územný celok v rozsahu svojej pôsobnosti zabezpečuje dostupnosť sociálnej služby pre fyzickú osobu, ktorá je odkázaná na sociálnu službu a ak má táto fyzická osoba záujem o poskytovanie sociálnej služby alebo jej zabezpečenie. TSK má na svojom webovom sídle určené a zverejnené podmienky vedenia poradia žiadostí o zabezpečenie poskytovania sociálnych služieb fyzickým osobám odkázaným na sociálnu službu (https://www.tsk.sk/socialna-pomoc/zoznam-cakatelov-a-volnych-miest-v-zss-tsk/podmienky-vedenia.html?page_id=601943).

TSK na svojom webovom sídle v časti sociálna pomoc mesačne aktualizuje počet žiadateľov o zabezpečenie sociálnej služby a zároveň zverejňuje aj počet voľných miest v zariadeniach vo svojej zriaďovateľskej pôsobnosti.

Tabuľka 18 Zoznam čakaťelov o uzatvorenie zmluvy o poskytovaní sociálnej služby v zariadeniach sociálnej služby v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK za roky 2014 – 2020 (údaje k 31.12.)

Okres	2014					2015					2016					2017					2018					2019					2020				
	DSS	ŠZ	ZPB	RS	Spolu	DSS	ŠZ	ZPB	RS	Spolu	DSS	ŠZ	ZPB	Spolu	DSS	ŠZ	ZPB	Spolu	DSS	ŠZ	ZPB	Spolu	DSS	ŠZ	ZPB	Spolu	DSS	ŠZ	ZPB	Spolu					
Bánovce n.B.	9	10	0	0	19	8	15	0	0	23	1	23	0	24	1	11	0	12	0	9	0	9	2	18	0	2	2	15	0	17					
Ilava	22	8	0	0	30	1	6	0	0	17	3	3	0	6	1	4	0	5	3	4	0	7	6	2	0	8	5	8	0	13					
Myjava	19	5	0	0	24	3	23	0	0	26	0	4	0	4	0	8	0	8	0	5	0	5	0	6	0	6	0	16	0	16					
Nové Mesto n.V.	57	8	1	0	66	4	26	0	0	74	2	50	0	79	1	40	0	51	8	38	0	46	8	42	0	58	49	4	0	57					
Partizánske	10	0	0	0	10	1	1	0	0	2	3	12	0	15	0	16	0	16	3	13	0	16	3	12	0	1	0	8	0	8					
Pov.Bystrica	71	13	1	0	85	4	31	1	0	86	4	31	3	79	1	30	0	48	8	79	0	87	7	86	2	9	10	8	2	92					
Prievidza	68	12	1	0	81	5	18	1	0	73	3	38	1	63	3	30	1	66	2	35	1	61	1	54	0	4	19	1	0	36					
Púchov	23	9	0	0	32	1	54	0	0	49	5	68	0	73	5	85	0	90	0	86	0	86	1	61	0	6	3	4	0	49					
Trenčín	61	2	0	0	84	4	43	0	0	87	6	37	0	43	6	40	0	46	4	23	3	35	1	34	1	5	13	1	4	49					
Spolu	340	86	3	0	429	21	219	2	0	432	12	258	4	384	8	261	1	380	5	224	4	352	5	288	2	3	5	2	3	33					

Legenda - druhy poskytovanej služby: DSS = Domov sociálnej starostlivosti, ŠZ = Špecializované zariadenie, ZPB = Zariadenie podporovaného bývania, RS = Rehabilitačné stredisko

Zdroj: TSK, oddelenie sociálnej pomoci, 2021, vlastné spracovanie.

Podľa uvedených údajov za posledné roky klesá počet žiadateľov o zabezpečenie sociálnej služby v domove sociálnych služieb (za posledných 7 rokov o 80 %) a naopak je zaznamenaný zvýšený počet žiadateľov o zabezpečenie sociálnej služby v špecializovanom zariadení (za posledných 7 rokov o 220 %).

Pre objektívne posúdenie potrebnosti kapacít v jednotlivých zariadeniach sociálnych služieb je v tabuľke nižšie uvedený prehľad evidovaných žiadostí o zabezpečenie poskytovania sociálnych služieb v ŠZ a v DSS (poradovník) - **všetci poskytovatelia v územnom obvode TSK.**

Tabuľka 19 Zoznam čakaťelov o uzatvorenie zmluvy o poskytovaní sociálnej služby v ZSS k 31.12.2020 - všetci poskytovatelia v TSK vrátane poskytovateľov v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK

Okres	Druh sociálnej služby				
	DSS		ŠZ		ZPB
	ambulantná	pobytová	ambulantná	pobytová	
Bánovce nad Bebravou	0	2	0	21	0
Ilava	0	5	0	14	0
Myjava	0	0	0	16	0
Nové Mesto nad Váhom	0	8	0	49	0
Partizánske	2	0	0	8	0

rozsahu minimálneho počtu lôžok na účely poskytovania ošetrovateľskej starostlivosti v zariadení sociálnych služieb podľa samosprávnych krajov.

Minimálny počet lôžok na účely poskytovania ošetrovateľskej starostlivosti v zariadeniach sociálnych služieb v Trenčianskom kraji bol stanovený na **1194 lôžok**. Prepojenie sociálnej a zdravotnej starostlivosti, ktorá je čiastočne financovaná aj zo zdrojov verejného zdravotného poistenia je možné vidieť aj v zariadení sociálnych služieb CSS - SLOVEN, ktoré splnilo podmienky pre uzatvorenie zmlúv o úhrade za poskytovanú zdravotnú starostlivosť so všetkými zdravotnými poisťovňami. Poskytovanie sociálnych služieb je poskytované súboru odborných, obslužných a ďalších činností. Najdôležitejšiu oblasť pri poskytovaní sociálnych služieb predstavujú odborné činnosti, pre ktoré sú zadané kvalifikačné predpoklady jednotlivých pracovných pozícií. Jednou z odborných činností poskytovaných v rámci sociálnych služieb je ošetrovateľská starostlivosť. Ide o formu poskytovania zdravotnej starostlivosti a v prípade, že zariadenie túto činnosť poskytuje a nielen zabezpečuje je dôležité, aby osoba zodpovedná za poskytovanie ošetrovateľskej starostlivosti spĺňala kvalifikačné predpoklady.

Služby krízovej intervencie

Ide o sociálne služby zamerané na riešenie nepriaznivej sociálnej situácie fyzickej osoby, ktorá je ohrozená sociálnym vylúčením alebo má obmedzené schopnosti sa spoločensky začleniť a samostatne riešiť svoje problémy:

- z dôvodu, že nemá zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb,
- pre svoje životné návyky, spôsob života, závislosť od návykových látok alebo návykových škodlivých činností,
- pre ťažké zdravotné postihnutie alebo nepriaznivý zdravotný stav,
- pre ohrozenie správaním iných fyzických osôb alebo, ak sa stala obeťou správania iných fyzických osôb,
- pre zotrvávanie v priestorovo segregovanej lokalite s prítomnosťou koncentrovanej a generačne reprodukovanej chudoby,
- z dôvodu straty bývania alebo ohrozenia stratou bývania.
-

Sociálne služby sa poskytujú prostredníctvom terénnej sociálnej služby krízovej intervencie alebo v zariadeniach, ktorými sú **nízkoprahové denné centrá, integračné centrá, komunitné centrá, nocľahárne, útulky, domovy na polceste, zariadenia núdzového bývania a nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu**. V rámci týchto druhov sociálnych služieb sa neposkytuje ošetrovateľská starostlivosť.

Podľa Sčítania obyvateľov, domov a bytov v roku 2011 je v Trenčianskom kraji 6 638 ľudí bez domova, z toho mužov 4 380 a žien 2 258. Ide o tzv. koncept sekundárneho bezdomovectva, ktorý použil Štatistický úrad SR v rámci SODB 2011. Išlo o osoby sčítané v obydlí mimo bytového fondu, v hromadnom ubytovacom zariadení dočasného ubytovania (nocľaháreň, domov na pol ceste, útulok, ubytovňa pre ľudí bez domova, zariadenia pre ľudí bez domova), bez prístrešia a vo fiktívnom dome.

V okresných mestách Trenčianskeho kraja, ktoré spadajú do kategórie menších miest s 10 000 až 19 999 obyvateľmi (Púchov, Myjava, Bánovce nad Bebravou), bolo pri sčítaní **658 ľudí bez domova**.

Podľa neziskovej organizácie Depaul Slovensko je z uvádzaných počtov ľudí bez domova len 20 % tých, ktorých ľudia spoznávajú podľa neupraveného vzhľadu, špinavého oblečenia či toho, že sú pod vplyvom alkoholu. Na väčšine, presnejšie 80 % týchto ľudí, však nie je možné spoznať, že nemajú domov.

Pre úzko špecifikované znevýhodnené skupiny je otázka bývania zabezpečovaná v zariadeniach sociálnych služieb na riešenie krízovej intervencie, ktorými sú nocľaháreň, útulok, domov na polceste, zariadenie núdzového bývania alebo aj zariadenia sociálnoprávnej ochrany detí a sociálnej kurately.

V Trenčianskom kraji je registrovaných **23 poskytovateľov sociálnych služieb krízovej intervencie**, ktoré poskytujú ubytovanie s celkovou kapacitou **467 miest**. Najviac miest - 236 je v útulkoch. Nasleduje sociálna služba poskytovaná v nocľahárni s celkovou kapacitou 105 miest.

Služby pre ľudí bez prístrešia

Problematika dostupnosti bývania sa javí ako najzávažnejšia pre skupinu ľudí bez domova, ktorí nemajú zabezpečenú jednu zo základných životných potrieb – strechu nad hlavou. Pre Slovensko je bezdomovectvo pomerne novým fenoménom, objavilo sa až po roku 1989, dnes sa s ľuďmi bez domova stretávame predovšetkým v uliciach väčších miest, do ktorých prichádzajú z celého kraja, resp. Slovenska. Podľa poskytnutých informácií z obcí a miest v územnom obvode TSK (z 276 nám poskytnutých požadovaných údajov celkom 148 obcí) existuje zvyšujúca sa početná skupina občanov bez prístrešia, napríklad aj takí, ktorí majú len evidovaný trvalý pobyt na obci / meste (viď tabuľka nižšie).

Tabuľka 21 Počet osôb bez prístrešia

Okres	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bánovce nad Bebravou	3	4	6	609	614	626
Ilava	395	429	433	720	745	771
Myjava	55	71	62	91	88	87
Nové Mesto nad Váhom	62	67	75	846	931	1011
Partizánske	1	1	1	1015	993	993
Považská Bystrica	99	108	106	99	95	85
Prievidza	39	51	131	208	213	235
Púchov	27	31	28	754	765	807
Trenčín	1	1	1	507	542	561
Spolu	682	763	843	4849	4986	5176

Zdroj: TSK, oddelenie sociálnej pomoci

Na základe výsledkov prieskumu sa zistilo, že:

- 72 z týchto ľudí trpí dlhodobým zdravotným problémom,
- 95 ľudí bez domova čelí exekúciám a
- 195 z nich má problém s dlhmi.

Najväčší počet osôb bez prístrešia, t. j. má evidovaný trvalý pobyt na obci / meste, sa nachádza v meste Partizánske, kde žije každý 5 takto sčítaný človek bez domova.

V rámci TSK je na ulici alebo v zariadení (nocľaháreň, útulok,...) celkom 476 osôb, z ktorých väčšinu tvoria muži (72 %). Trvalý pobyt v TSK uviedlo 93 % týchto osôb. Najviac osôb žijúcich v zariadeniach a na ulici je vo veku 41 - 50 rokov. Najvyššie percento osôb bez domova žije v podnájme alebo u príbuzných (91 %). V prípade sčítaných detí išlo o celkový počet 595 z toho bolo 26 detí umiestnených v zariadeniach a na ulici nebolo sčítané ani jedno dieťa.

Osoby bez domova žijú najčastejšie osamote, v ojedinelých prípadoch s partnerom / partnerkou, s kamarátom či známym. Iné druhy spoluzitia sú zriedkavé. Podľa získaných informácií je viac ako rok bez občianskeho preukazu 25 osôb bez domova.

Desať a viac rokov bez domova je 269 občanov, t. j. 5 % z celkového počtu osôb bez domova. Z toho sa približne 86 osôb nachádza v zariadeniach alebo na ulici a trpí dlhodobým bezdomovectvom. To potvrdzuje, že systém týmto osobám neponúka možnosť vymaniť sa z bezdomovectva.

Osoby bez prístrešia po splnení podmienok odkázanosti na príslušný druh sociálnej služby tvoria aj značnú časť prijímateľov sociálnej služby v zariadeniach sociálnych služieb (domov sociálnych služieb, špecializované zariadenie, zariadenie opatrovateľskej služby, zariadenie pre seniorov).

Na území TSK je zriadených viacero zariadení pre osoby bez domova. Ich zriaďovateľmi sú mestá/obce, Trenčiansky samosprávny kraj, neziskové organizácie a cirkev.

Sociálne služby na zabezpečenie nevyhnutných podmienok na uspokojovanie základných životných potrieb sú poskytované v registrovaných zariadeniach sociálnych služieb – v nízkoprahových denných centrách (2), komunitných centrách (12 – poskytovatelia poskytujú službu viacerými formami), nocľahárňach (6), útulkoch (11 – 2 poskytovatelia poskytujú služby na viacerých miestach), domovoch na polceste (2), zariadeniach núdzového bývania (3) a prostredníctvom nízkoprahovej sociálnej služby pre deti a rodinu (5 – 2 poskytovatelia poskytujú službu viacerými formami a na viacerých miestach).

Tabuľka 22 Zoznam poskytovateľov sociálnych služieb na území TSK, ktoré poskytujú služby krízovej intervencie ľuďom bez domova:

Okres	Poskytovateľ sociálnej služby	Druh sociálnej služby	Forma sociálnej služby	Kapacita
	Mesto Bánovce nad Bebravou	komunitné centrum	ambulantná / terénna	30

Bánovce nad Bebravou	Obec Uhrovec	komunitné centrum	ambulantná / terénna	nie je uvedená
Ilava	Mesto Dubnica nad Váhom	nocľaháreň	pobytová - ročná	14
	Mesto Nová Dubnica	nocľaháreň	pobytová - ročná	15
Myjava	Drahuška a my...	domov na polceste	pobytová - ročná	10
	Mesto Brezová pod Bradlom	nocľaháreň	pobytová - ročná	23
	Mesto Myjava	komunitné centrum	ambulantná / terénna	40
	Sociálne služby Myjava, n. o.	nocľaháreň	pobytová - ročná	17
útulok		pobytová - ročná	47	
Nové Mesto nad Váhom	Katolícka jednota Slovenska	zariadenie núdzového bývania	pobytová - ročná	15
	Mesto Nové Mesto nad Váhom	útulok	pobytová - ročná	30
Partizánske	Mesto Partizánske	komunitné centrum	ambulantná / terénna	50
		nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu	ambulantná / terénna	nie je uvedená
		útulok	pobytová - ročná	20
Považská Bystrica	Centrum sociálnych služieb - BYSTRICAN	útulok	pobytová - ročná	20
	Mesto Považská Bystrica	zariadenie núdzového bývania	pobytová - ročná	20
Prievidza	HARMÓNIA n.o.	útulok	pobytová - ročná	41
	HUMANITY - Centrum sociálnej pomoci	útulok	pobytová - ročná	15
	Charita - dom sv. Vincenta, n. o.	nízkoprahové denné centrum	ambulantná	nie je uvedená
		nocľaháreň	pobytová - ročná	20
	JAZMÍN n.o.	útulok	pobytová - ročná	45
	Mesto Handlová	komunitné centrum	ambulantná / terénna	20
	Provital	domov na polceste	pobytová - ročná	16
	SPOKOJNOSŤ - centrum sociálnych služieb, n. o.	komunitné centrum	ambulantná / terénna	25
nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu		ambulantná / terénna	50	
Trenčín	Centrum sociálnych služieb Svinná, n.o.	útulok	pobytová - ročná	11
	LUNA, n.o.	zariadenie núdzového bývania	pobytová - ročná	53
	Mesto Nemšová	útulok	pobytová - ročná	7
	Sociálne služby mesta Trenčín, m. r. o.	nízkoprahové denné centrum	ambulantná	16
		nocľaháreň	pobytová - ročná	16
Spolu				698

Zdroj: TSK, oddelenie sociálnej pomoci

Využitelnosť existujúcich kapacít útulkov (celkový počet registrovaných útulkov) ovplyvňuje nezáujem alebo neschopnosť fyzických osôb, ktoré nemajú zabezpečené nevyhnutné podmienky na uspokojovanie základných životných potrieb, prispôbiť sa podmienkam a režimu v útulku. Vplyv na obsadenosť majú aj poveternostné podmienky v aktuálnom ročnom období. Ako však vidieť podľa prepočítaného počtu prijímateľov sociálnej služby v útulku za jednotlivé roky (viď tabuľka nižšie), kapacita útulkov bola vzhľadom na dopyt postačujúca, len v jednom prípade bola kapacita útulku mierne prekročená (HARMÓNIA, n. o.).

Tabuľka 23 Prepočítaný počet prijímateľov v útulku

Poskytovateľ sociálnej služby	Registrovaná kapacita TSK	Prepočítaný počet prijímateľov za rok					
		2015	2016	2017	2018	2019	2020
Centrum sociálnych služieb - BYSTRICAN	20	16,86	17,22	19,35	18,34	15,37	11,98

Centrum sociálnych služieb Svinná, n. o.*	11	neposkytovali sociálnu službu				2,52	4,8
HARMÓNIA n. o.**	25/41	26,13	25,89	43,36	41,94	42,67	40,41
HUMANITY - Centrum sociálnej pomoci	15	13	13	14	13	14	12
Jazmín n. o.	45	45,72	47,51	51,16	neposkytli údaje		
Mesto Nemšová	7	0	1	0,93	6,94	6,87	6,73
Mesto Nové Mesto nad Váhom	30	22,09	16,7	16,73	21,6	19,45	17,5
Mesto Partizánske	20	18,41	19,21	19,14	18,54	17,21	17,29
Sociálne služby Myjava, n. o.	47	36,95	41,78	43,69	43	45	45
Spolu	236	179,16	182,31	208,36	163,36	163,09	155,71

* sociálnu službu začali poskytovať od 01.07.2019

** kapacita útulku v rokoch 2015 a 2016 bola 25 miest

Zdroj: TSK, oddelenie sociálnej pomoci

Sociálne služby na podporu rodín s deťmi

Do tejto skupiny patrí pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa a služba na podporu zosúladovania rodinného a pracovného života, poskytovanie sociálnej služby v zariadení dočasnej starostlivosti o deti, zariadení starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa (jasle) a služba včasnej intervencie (ďalej aj ako „SVI“). Pri uvedenom druhu sociálnej služby z hľadiska dlhodobej starostlivosti je dôležité poukázať na poskytovanie služby včasnej intervencie, ktorá môže priniesť skorú podporu aj pre deti so zdravotným postihnutím, čoho dôsledkom môže byť eliminácia potreby inštitucionálnej starostlivosti v neskoršom veku. Sociálna služba včasnej intervencie má preventívny charakter.

Tabuľka 24 Sociálne služby na podporu rodín s deťmi

Okres	Počet obyvateľov	Počet poskytovateľov sociálnej služby 3/2021				
		Pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa	Zariadenie dočasnej starostlivosti o deti	Služba na podporu zosúladovania rodinného a pracovného života	Zariadenie starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa (jasle) / kapacita	Služba včasnej intervencie
Bánovce nad Bebravou	35 972					
Ilava	58 811				5/67	
Myjava	26 062				1/20	
Nové Mesto nad Váhom	62 572				1/10	
Partizánske	45 293	x			2/34	
Považská Bystrica	61 993				4/85	
Prievidza	132 891	x		x	3/58	x
Púchov	44 136				1/12	
Trenčín	114 837				4/75	x
Spolu	582 567	x		x	21/361	x

Zdroj: TSK, oddelenie sociálnej pomoci

V nadväznosti na komunitné plány obcí vystala potreba navýšenia kapacít na podporu služieb včasnej intervencie. TSK v rokoch 2019-2020 plánovalo navýšiť podporu SVI o 4 000 hodín, t. j. 2 pracovné úväzky v existujúcich zariadeniach a 4 000 hodín, t. j. 2 pracovné úväzky u nového poskytovateľa SVI.

Tento plán sa podarilo naplniť, v rokoch 2019-2020 TSK navýšil podporu SVI o 4 720 hodín v existujúcich zariadeniach. Príspevok bol poskytnutý na všetky pracovné úväzky jednotlivých poskytovateľov služby včasnej intervencie, preto nebolo

možné poskytnúť viac finančných prostriedkov. V priebehu rokov 2019-2020 nepožiadal o registráciu služby včasnej intervencie žiadny poskytovateľ, ani nebolo rozšírenie miesta výkonu u zapísaného poskytovateľa sociálnej služby.

Priestor pre svojpomocné skupiny rodičov s malými deťmi do 3, resp. až 5 rokov veku dieťaťa poskytujú aj **Materské a rodinné centrá** (ďalej ako MC/RC), ktoré fungujú ako občianske združenia. Únia materských centier v Trenčianskom kraji zastrešuje 11 takýchto centier, pre ktoré je garantom činnosti a programových náplní v nich, poskytuje vzdelávacie programy a poradenstvo – okrem iného aj špecializované sociálne poradenstvo v Poradenskom centre Ženy ženám pre ženy ohrozené násilím. Materské centrum/rodinné centrum je priestor, kde sa môžu realizovať matky, rodičia svojou aktívnou činnosťou prostredníctvom vzájomnej podpory (psycho-emocionálna, praktická), zdieľaním skúseností. Realizujú sa tu vzdelávacie programy pre rodičov a deti, čiže odborné vzdelávanie i neformálne. (Zdroj: Únia materských centier)

Služby pre osoby, na ktorých je páchané násilie

Domáce násilie má rôzne formy – fyzické, sexuálne, psychické a často aj ekonomické. Fyzické násilie je spravidla sprevádzané ťažkým psychickým nátlakom a verbálnou agresiou. Protiprávne konanie páchatela môže mať podobu priestupku proti verejnému poriadku či občianskemu spolunažívaniu, ale môže ísť i o trestný čin, najmä týranie blízkej a zverenej osoby podľa § 208 Trestného zákona. V rámci TSK podľa získaných informácií z Ministerstva Vnútra Slovenskej republiky (viď tabuľka nižšie) evidujeme v roku 2020 pokles zistených trestných činov (týranie blízkej a zverenej osoby), kedy bola obeťou žena, takisto majú klesajúcu tendenciu aj obeť trestných činov – dievčatá do 18 rokov.

Pre osoby, na ktorých je páchané násilie, slúžia **Zariadenia núdzového bývania** (ďalej aj ako „ZNB“). V rámci TSK je tento druh sociálnej služby poskytovaný celkom u troch poskytovateľov sociálnej služby (viď tabuľka nižšie). Aby bola zabezpečená dostupnosť sociálnych služieb pre danú cieľovú skupinu, TSK poskytuje finančný príspevok na prevádzku neverejným poskytovateľom. Verejnému poskytovateľovi sociálnych služieb je poskytovaný finančný príspevok z rozpočtovej kapitoly MPSVR SR.

Tabuľka 25 Tabuľka Počet trestných činov v TSK

	Rok					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Zistené trestné činy v SR	272	453	502	423	405	478
Z toho v TSK	20	61	52	39	51	45
Obeť žena v SR	208	344	380	331	318	364
Z toho v TSK	18	48	43	32	44	36
Obeť dievča do 18 rokov v SR	29	43	40	33	41	53
Z toho obeť dievča do 18 rokov v TSK	2	4	5	4	7	2
Obeť chlapec do 18 rokov v SR	23	34	35	26	32	35
Z toho obeť chlapec do 18 rokov v TSK	1	5	6	2	2	3

Zdroj: MV SR

Tabuľka 26 Prepočítaný počet prijímateľov v ZNB

Poskytovateľ sociálnej služby	Registrovaná kapacita TSK	Prepočítaný počet prijímateľov za rok			
		2017	2018	2019	2020
Katolícka jednota Slovenska	15	1	6,16	5,02	8,86
LUNA, n. o.	53	0	28,49	28,78	37,04
Mesto Považská Bystrica	20	19,25	20	20	20
Spolu	88	20,25	54,65	53,8	65,9

Zdroj: TSK, oddelenie sociálnej pomoci

Služby pre rodiny so zdravotne znevýhodnenými deťmi

S účinnosťou od 1.1.2014 bol do zákona o sociálnych službách právne zakomponovaný nový druh sociálnej služby – **služba včasnej intervencie** (ďalej aj ako „SVI“), ktorá je súčasťou širšej oblasti sociálnych služieb zameraných na podporu rodín so zdravotne postihnutými deťmi. SVI sa poskytuje pomoc a podpora dieťaťu do sedem rokov veku a jeho rodine v prípade, že je vývoj dieťaťa ohrozený z dôvodu zdravotného postihnutia.

SVI v rámci SR bola poskytovaná v roku 2020 celkom 36 poskytovateľmi SVI (jeden poskytovateľ zabezpečoval sociálnu službu viacerými formami) a bola poskytovaná vo všetkých regiónoch Slovenska. Na základe dostupných údajov z Národného centra zdravotných informácií (ďalej NCZI) a Neonatologickej sekcie Slovenskej pediatickej spoločnosti sa odhaduje, že ročne sa na Slovensku narodí približne **2 000 detí**, ktoré potrebujú služby včasnej intervencie. Z toho sa v TSK narodí ročne približne 255 detí s vrodenuou chybou. Vzhľadom na teritoriálnu dostupnosť služby pri zachovaní efektivity, abscentuje pokrytie SVI v regióne Myjava.

Od roku 2017 poskytujú SVI v Trenčianskom kraji 3 poskytovatelia (1 verejný a 2 neverejní). V roku 2020 TSK poskytol finančný príspevok 3 neverejným poskytovateľom SVI (región Považie je pokrytý Centrom včasnej intervencie Žilina, n. o.).

Tabuľka 27 Poskytovanie služieb včasnej intervencie v TSK

Názov zariadenia	Forma poskytovanej služby	Počet rodín v TSK, ktorým bola poskytnutá pomoc			
		2017	2018	2019	2020
Centrum včasnej intervencie Trenčín, n.o.	ambulantná / terénna	30	63	74	79
Centrum sociálnych služieb - DOMINO	ambulantná / terénna	10	21	28	37
NOVÝ DOMOV n.o.	terénna	6	8	9	19
Centrum včasnej intervencie Žilina, n.o.	ambulantná / terénna	12	9	23	15
Spolu		58	101	134	150

Zdroj: TSK, oddelenie sociálnej pomoci

Ako sa uvádza v Konceptii rozvoja sociálnych služieb TSK 2015-2020 (aktualizácia z r.2018) „Asociácia poskytovateľov a podporovateľov včasnej intervencie v čase spracovania Konceptie rozvoja sociálnych služieb TSK udávala kvantifikovaný odhad (pri porovnaní s Českou republikou), že v horizonte troch rokov (t.j.do r.2021) bude v TSK využívať SVI okolo **400 rodín** (čo malo predstavovať viac ako 4-násobný nárast oproti súčasnému stavu). Taktiež udávali, že hornou hranicou počtu detí so zdravotným postihnutím alebo rizikovým vývinom v TSK je celkom **1332 detí** (3,5 % z populácie detí), čo je predpoklad aj celkového počtu rodín, ktorým môže byť poskytnutá SVI v prípade, že o ňu požiadajú (v prepočte na počet rodinných príslušníkov je to takmer 5 500 rodinných príslušníkov).“ (Zdroj: https://www.tsk.sk/dokumenty/socialna-pomoc/koncepcia-rozvoja-socialnych-sluzieb-tsk/koncepcia-rozvoja-ss-tsk-na-roky-2015-2020-aktualizacia-2018/koncepcia-rozvoja-socialnych-sluzieb-tsk-na-roky-2015-2020-aktualizacia-2018.html?page_id=584966)

V čase spracovania tejto kapitoly boli od poskytovateľov služby včasnej intervencie k dispozícii nasledovné údaje:

- v roku 2020 sa služba včasnej intervencie v TSK poskytovala 150 rodinám,
- predpoklad na rok 2021 je, že službu včasnej intervencie bude využívať v rámci TSK cca 180 rodín.

Služby pre osoby so zdravotným znevýhodnením

Zdravotné postihnutie predstavuje zmenu zdravotného stavu, ktorá je dlhodobá a objektívne človeka znevýhodňuje oproti iným ľuďom. Medzi osobami so zdravotným postihnutím je v SR ohrozených chudobou alebo sociálnym vylúčením výrazne viac osôb ako v prípade osôb bez zdravotného postihnutia. Toto riziko sa zvyšuje so závažnosťou postihnutia. Miera rizika chudoby a sociálneho vylúčenia osôb so ZP (18,4 %) je vyššia ako u osôb bez ZP (13,6 %).

Podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva so zdravotným postihnutím v Trenčianskom kraji predstavuje hodnotu 17,3 %. K tejto skupine je potrebné zahrnúť aj osoby, resp. rodiny starajúce o osobu so zdravotným postihnutím, nakoľko z dôvodu opatery sú často nútení vzdať sa zamestnania, a teda aj zdroja príjmu.

Uchádzačov o zamestnanie (UoZ) so zdravotným postihnutím⁵ ku koncu roku 2020 bolo v evidencii ÚPSVaR 977, z toho najviac je v okrese Prievidza – 290, čo predstavuje 5,5 % z celkového počtu UoZ v okrese Prievidza a najmenej je v okrese Bánovce nad Bebravou – 40, čo predstavuje 3,6 % z celkového počtu UoZ v okrese Bánovce nad Bebravou.

Tabuľka 28 Uchádzači o zamestnanie so zdravotným postihnutím v okresoch Trenčianskeho kraja

Okres	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bánovce nad Bebravou	137	98	66	49	37	23	40
Ilava	118	109	76	42	33	46	93
Myjava	60	54	56	30	27	33	58
Nové Mesto nad Váhom	109	117	121	52	56	67	85
Partizánske	125	108	56	39	22	45	57
Považská Bystrica	228	185	138	104	96	81	156
Prievidza	811	653	453	255	223	200	290
Púchov	93	79	72	56	48	65	89
Trenčín	176	170	117	58	55	48	109
Trenčiansky kraj spolu	1 857	1 573	1 155	685	597	608	977

Zdroj: ÚPSVaR, 2021

Stav regionálneho trhu práce je výrazne ovplyvnený ponukou voľných pracovných miest (ďalej aj ako „VPM“), avšak predpokladom vyrovnaného regionálneho trhu práce je súlad medzi profesijnou a vzdelanostnou štruktúrou UoZ na jednej a požiadavkami a nárokmi zamestnávateľov na profesijné a kvalifikačné nároky na pracovné miesta na strane druhej.

Počet voľných pracovných miest na regionálnom trhu práce, osobitne pre problémové skupiny UoZ, je primárnym predpokladom pre aktívne zapojenie sa do pracovného trhu a vymanenie sa zo svojej nepriaznivej ekonomickej a sociálnej situácie. V roku 2020 bolo v ponuke pracovného trhu Trenčianskeho kraja približne 7 tis. voľných pracovných miest a na 1 voľné pracovné miesto pripadalo cca 2,5 uchádzačov. Tvorba a ponuka nových pracovných miest v Trenčianskom kraji zintenzívnila vnútroštátnu mobilitu pracovných síl. Pracovné miesta v Trenčianskom kraji sú obsadzované aj nezamestnanými z iných krajov a niektoré odvetvia riešia nedostatok pracovných síl zamestnancami zo zahraničia.

Tabuľka 29 Voľné pracovné miesta v okresoch TSK

Okres	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bánovce nad Bebravou	34	166	175	289	523	520	295
Ilava	100	497	528	716	1 129	1 069	513
Myjava	56	99	220	446	697	241	141
Nové Mesto nad Váhom	76	592	703	1 313	1 926	2 154	1 864
Partizánske	63	146	498	725	338	223	171
Považská Bystrica	48	359	471	486	1 003	1 507	1 195
Prievidza	235	674	1 134	1 205	1 326	1 829	927
Púchov	69	288	245	600	807	616	340
Trenčín	96	803	522	1 098	2 641	2 907	1 752
Trenčiansky kraj spolu	777	3 624	4 496	6 878	10 390	11 066	7 198

⁵Uchádzači o zamestnanie so zdravotným postihnutím v zmysle zákona č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zdroj: UPSVaR, 2021

Pre UoZ s neukončeným, základným a nižším stredným vzdelaním je v ponuke cca 5 tis. voľných pracovných miest (67 % z celkového počtu voľných pracovných miest). Na základe dopytu a ponuky by sa dalo predpokladať, že všetci UoZ s nízkym stupňom vzdelania majú reálnu možnosť zamestnať sa, avšak pravdepodobne z dôvodov nízkej motivácie a vlastnej preferencie zotrávajú v stave nezamestnanosti a odkázanosti.

Tabuľka 30 Voľné pracovné miesta pre UoZ s neukončeným, základným a nižším stredným vzdelaním bez maturity v okresoch Trenčianskeho kraja k 31.12.2020

Okres	Voľné pracovné miesta spolu	v tom pre UoZ so vzdelaním		
		neukončeným	základným	nižším stredným bez maturity
Bánovce nad Bebravou	295	0	17	123
Ilava	513	0	261	68
Myjava	141	0	34	29
Nové Mesto nad Váhom	1 864	91	417	877
Partizánske	171	0	25	29
Považská Bystrica	1 195	1	494	163
Prievidza	927	72	260	369
Púchov	340	0	59	139
Trenčín	1 752	30	1 060	249
Trenčiansky kraj spolu	7 198	194	2 627	2 046

Zdroj: UPSVaR, 2021

Podľa údajov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny pre 977 uchádzačov o zamestnanie (UoZ) so zdravotným postihnutím je na regionálnom pracovnom trhu v ponuke 207 voľných pracovných miest. Na jedného zdravotne postihnutého pripadá 0,21 pracovného miesta, rozdielne podľa okresov: napr. v okrese Prievidza je na jedno voľné pracovné miesto evidovaných skoro 13 UoZ so zdravotným postihnutím, v ostatných okresoch je situácia relatívne priaznivá. Zdravotne postihnutí nie sú v súčasnosti ohrození zotrvaním v stave nezamestnanosti. Problematická však môže byť ich zamestnateľnosť z iných dôvodov, ako sú napríklad (ne-)súlady medzi zdravotným postihnutím a schopnosťou vykonávať ponúkané pracovné miesta, alebo nízka motivácia zamestnať sa a pod..

V súlade s charakterom trhu práce v Trenčianskom kraji, kde sa prejavuje nárast celkového počtu UoZ, nárast UoZ so zdravotným postihnutím spolu s klesajúcou ponukou voľných pracovných miest, je možné jednoznačne preukázať riziko sociálneho vylúčenia vybraných skupín UoZ z dôvodu situácie na trhu práce. V roku 2020 boli 12 734 UoZ, okrem podpory v nezamestnanosti, vyplatené aj dávky v hmotnej núdzi a príspevky pre uchádzačov o zamestnanie v celkovom objeme 1 584 515,30 Eur, s najvyšším počtom poberateľov tejto dávky v okresoch Prievidza a Považská Bystrica.

Služby pre osoby s duševným ochorením

V súvislosti s aktuálnymi problémami súvisiacimi s pandemiou Covid-19, ktorá v čase spracovania tejto kapitoly dosahovala po takmer roku stále vysokú intenzitu, ako aj dlhotrvajúcimi podstupenými opatreniami najmä v podobe karanténnych obmedzení a najmä z nich vyplývajúcej sociálnej izolácie, sa objavujú pesimistické prognózy o zhoršovaní už aj tak nepriaznivého stavu vo všetkých oblastiach sociálnej či zdravotnej starostlivosti, no špecificky v oblasti duševného zdravia.

Tretia vlna kontinuálneho výskumu Slovenskej akadémie vied *Ako sa máte, Slovensko?* zisťovala dôsledky koronavírusu na duševné zdravie Slovákov. Výsledky hovoria, že dôležitú úlohu počas pandémie zohrali vzťahy v domácnosti ale aj situácia v práci. Respondenti, ktorí uviedli, že sa vzťahy v ich domácnosti počas pandémie zhoršili, uviedli, že došlo aj k zhoršeniu ich duševného stavu. Zároveň Slováci, ktorým sa zmenila pracovná situácia, prípadne ich pracovná pozícia bola ohrozená v súvislosti s pandemiou, pociťovali častejšie celkové zhoršenie svojho duševného stavu. Podľa vyjadrenia prezidentky

Slovenskej psychiatrickej spoločnosti MUDr. Izákovéj, budeme následky tejto krízy na duševné zdravie cítiť dlhodobo a je preto „o to dôležitejšie zaoberať sa duševným zdravím na Slovensku hlbšie a komplexnejšie“.

(Zdroj: https://www.sav.sk/index.php?lang=sk&doc=services-news&source_no=20&news_no=8928)

Podľa diskusnej štúdie *Duševné zdravie a verejné financie*, ktorú v máji 2020 spracoval Útvar hodnoty za peniaze MF SR (Zdroj: https://www.mfsr.sk/files/archiv/9/Dusevne_zdravie_verejne_financie_UHP.pdf) trpí na Slovensku duševnými ochoreniami **minimálne jeden z deviatich ľudí; viac ako polovica ľudí s duševnou poruchou je v produktívnom veku a duševné ochorenia sú na 3. mieste čo sa týka celkovej záťaže počas života**. Podľa údajov Sociálnej poisťovne, tvoril na Slovensku v roku 2018 podiel priznaných invalidných dôchodkov z dôvodov duševných porúch až **17%** zo všetkých novopriznaných invalidných dôchodkov, pričom duševné poruchy boli po muskulárno-skeletových a kardiovaskulárnych ochoreniach **treťou najčastejšiu príčinou priznania invalidného dôchodku**.

Dôsledky duševných porúch podľa uvedenej štúdie skracujú život o 7,5 roka, zvyšujú výskyt telesných ochorení, zvyšujú riziko nezamestnanosti, zhoršujú školský prospech a dochádzku, ako aj znižujú šance na dobré vzdelanie. Priame a nepriame náklady spojené s duševnými ochoreniami (náklady na zdravotnícku starostlivosť, sociálne zabezpečenie a výpadky produktivity) predstavovali podľa prepočtov Útvaru hodnoty za peniaze MF SR v roku 2019 sumu až **2,1 mld. Eur**. Odporúčaním sú preto popri nutnej reforme a zvýšení investícií do psychiatrickej a psychologicko-zdravotnej starostlivosti zo strany štátu, najmä **opatrenia na prevenciu zhoršovania duševného stavu obyvateľstva**.

To je oblasť, v ktorej by sa regionálna samospráva mohla a mala svojim dielom angažovať aj bez ohľadu na to, aké opatrenia prijme štát. Ide predovšetkým o investície do projektov zameraných na **ozdravenie životného prostredia (regenerácia zelene, ovzdušia, pôdy, vody a ďalších ekosystémových zložiek) a s tým súvisiace celkové zlepšenie zdravotného a psychického stavu obyvateľstva, budovanie komunitných vzťahov, zmysluplné využitie voľného času mládeže, projekty so zameraním na dôstojné starnutie, výmenu skúseností medzi generáciami, v kombinácii s prvkami podpory striebornej ekonomiky, a pod.**

Tabuľka 31 Vyšetrené osoby v psychiatrických ambulanciách SR

Diagnóza MKCH - 10	2014	2015	2016	2017	2018	2019
F00.0 - F99*	382 665	406 758	395 197	374 167	383 888	393 920
F00.0 - F09	74 114	71 868	70 352	68 731	71 146	75 611
F10.0 - F19.9	41 863	41 658	38 574	39 508	39 881	39 853
F20.0 - F29	58 526	59 353	59 467	53 339	56 381	58 556
F30.0 - F39	118 268	127 521	121 509	114 816	120 201	123 912
F40.00 - F48.9	95 806	98 046	97 415	95 942	97 365	100 312
F50.0 - F59	6 050	7 056	6 557	7 343	7 256	8 169
F60.0 - F69	10 151	10 076	10 004	9 455	10 196	10 437
F70.0 - F79.9	18 299	18 814	18 891	17 024	18 557	19 518
F80.0 - F89	3 767	4 518	4 949	4 944	4 852	5 614
F90.0 - F98.9	18 925	18 092	19 821	17 813	15 252	14 837
F99	883	415	446	376	339	558
bez zistenej psychiatrickej poruchy	6 810	19 058	3 132	3 141	3 118	3 755

*Ak bola osoba ošetrovaná a liečená pre rôzne diagnózy, je započítaná v riadku F00.0 – F99 len raz, v nasledujúcich riadkoch sa táto osoba uvádza pri všetkých diagnózach, pre ktoré je liečená.

Zdroj: NCZI

Tabuľka 32 Vyšetrené osoby v psychiatrických ambulanciách TSK

Diagnóza MKCH - 10	2014	2015	2016	2017	2018	2019

F00.0 - F99*	34 367	34 841	35 715	31 780	32 907	34 989
F00.0 - F09	7 308	7 377	7 514	7 032	7 395	7 714
F10.0 - F19.9	4 779	4 523	4 785	4 621	4 803	5 287
F20.0 - F29	4 389	4 433	4 715	4 067	4 176	4 509
F30.0 - F39	11 480	11 629	11 716	10 189	10 951	11 757
F40.00 - F48.9	8 346	8 517	8 830	8 087	8 870	9 284
F50.0 - F59	628	580	571	883	1 236	1 465
F60.0 - F69	1 162	1 002	907	884	1 017	1 105
F70.0 - F79.9	1 262	1 198	1 090	1 018	1 112	1 127
F80.0 - F89	295	360	410	459	564	669
F90.0 - F98.9	1 306	1 284	1 367	1 346	1 337	1 390
F99	81	95	107	62	42	43
bez zistenej psychiatrickej poruchy	258	367	389	631	606	591

*Ak bola osoba ošetrovaná a liečená pre rôzne diagnózy, je započítaná v riadku F00.0 – F99 len raz, v nasledujúcich riadkoch sa táto osoba uvádza pri všetkých diagnózach, pre ktoré je liečená.

Zdroj: NCZI

Skupinou osôb s poruchou psychiky vyžadujúcou si časté hospitalizácie – 21,4 na 10 000 obyvateľov, boli osoby s poruchou psychiky a správania zapríčinenou užívaním alkoholu (F10). Zo všetkých prijatí tvorila 26,5 %. Najväčší počet (43,3/10 000) hospitalizácií s touto skupinou diagnóz sme zaznamenali vo veku 50 až 54 rokov. Rovnaká veková skupina prevládala u mužov (63,5/10 000) aj u žien (23,4/10 000). Z regionálneho hľadiska bolo najsilnejšie zastúpenie u osôb s trvalým bydliskom v Košickom kraji (28,5/10 000), **Trenčianskom kraji** (27,3/10 000) a Prešovskom kraji (26,4/10 000). Išlo predovšetkým o nezamestnaných (34,5 %) a so zreteľom na rodinný stav o slobodných (40,3 %).

Tabuľka 33 Hospitalizácie v ústavnej psychiatrickej starostlivosti SR – spolu

Diagnóza	2014	2015	2016	2017	2018	2019
F00 – F09	6 324	6 533	6 308	6 265	6 433	6 624
F10	11 392	10 931	11 342	11 391	11 588	11 691
F11 – F19	2 626	2 787	2 834	3 001	2 913	3 104
F20 – F29	8 819	8 697	8 390	7 971	8 270	8 306
F30 – F39	6 293	6 274	6 263	6 117	6 309	6 099
F40 – F48	3 718	3 630	3 639	3 651	3 776	3 721
F50 – F59	151	174	202	180	186	189
F60 – F69	1 676	1 538	1 510	1 460	1 448	1 313
F70 – F79	1 769	1 837	1 877	1 831	1 849	1 947
F80 – F89	158	130	107	154	160	120
F90 – F98	1 074	988	1 039	980	1 028	942
F99	10	10	5	8	11	14
Spolu	44 010	43 529	43 516	43 009	43 971	44 070

Zdroj: NCZI, 2020

Tabuľka 34 Hospitalizácie v ústavnej psychiatrickej starostlivosti – občania TSK spolu

Diagnóza	2014	2015	2016	2017	2018	2019
F00 – F09	512	493	552	508	535	538
F10	1 483	1 478	1 496	1 371	1 414	1 599
F11 – F19	414	442	429	399	430	464
F20 – F29	1 046	1 000	1 002	945	944	949
F30 – F39	691	671	714	704	645	631
F40 – F48	452	422	506	429	493	533

F50 – F59	26	18	33	19	12	29
F60 – F69	137	136	120	143	118	132
F70 – F79	84	104	128	94	94	112
F80 – F89	16	20	15	21	16	11
F90 – F98	79	77	84	53	72	75
F99	1	4	1	2	2	1
Spolu	4 941	4 865	5 080	4 688	4 775	5 074

Zdroj: NCZI, 2020

Tabuľka 35 Hospitalizácie v ústavnej psychiatrickej starostlivosti SR – prvé prijatie

Diagnóza	2014	2015	2016	2017	2018	2019
F00 – F09	2 962	2 999	2 860	2 935	2 846	2 934
F10	4 173	3 728	4 118	4 152	3 904	3 935
F11 – F19	1 047	1 057	1 095	1 139	1 101	1 072
F20 – F29	1 933	1 807	1 777	1 758	1 718	1 621
F30 – F39	2 095	2 087	2 063	1 978	1 915	1 808
F40 – F48	2 007	1 964	1 920	1 989	1 979	1 856
F50 – F59	90	103	100	102	109	96
F60 – F69	595	541	515	568	461	408
F70 – F79	506	523	510	516	460	488
F80 – F89	78	67	51	78	55	70
F90 – F98	638	564	589	559	573	558
F99	5	5	3	5	9	8
Spolu	16 129	15 445	15 601	15 779	15 130	14 854

Zdroj: NCZI, 2020

Prijatia do ústavnej psychiatrickej starostlivosti pacientov vo veku 60 a viac rokov (92,8/10 000) predstavovali 26 %, najčastejšie (46,5 %) pritom išlo o organické duševné poruchy (F00 – F09). Z nich dominovali predovšetkým diagnóza F06 – iné duševné poruchy zapríčinené poškodením a dysfunkciou mozgu a somatickou chorobou a diagnóza F00 – demencia pri Alzheimerovej chorobe.

Po prepustení bola v 89,2 % prípadoch nutná následná ambulantná psychiatrická starostlivosť, najmä u pacientov s poruchou psychiky a správania zapríčinenou užívaním alkoholu a skupinou diagnóz schizofrénia, schizotypové poruchy a poruchy s bludmi.

Tabuľka 36 Počet psychologických ambulancií, psychiatrických ambulancií, psychiatrických stacionárov a Centier pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v TSK

Okres	Počet			
	Psychologických ambulancií	Psychiatrických ambulancií	Psychiatrických stacionárov	CPPPaP
Bánovce nad Bebravou	1	2	0	1
Ilava	2	5	0	1
Myjava	1	2	0	1
Nové Mesto nad Váhom	3	5	0	1
Partizánske	3	1	0	1
Považská Bystrica	7	8	2	1
Prievidza	9	9	1	1
Púchov	1	1	0	1
Trenčín	11	11	1	1
Spolu	38	44	4	9

Zdroj: TSK, oddelenie zdravotníctva a humánnej farmácie

Tabuľka 37 Hospitalizácie v ústavnej psychiatrickej starostlivosti pacientov vo veku 0 – 17 rokov – občania TSK spolu

Diagnóza	2014	2015	2016	2017	2018	2019
F00 – F09	1	2	2	1	3	1
F10	2	0	1	2	1	5
F11 – F19	25	24	16	24	31	28
F20 – F29	26	14	13	21	18	16
F30 – F39	15	27	42	33	25	34
F40 – F48	24	46	38	14	25	17
F50 – F59	12	9	10	11	2	17
F60 – F69	0	0	1	0	0	0
F70 – F79	18	32	21	13	10	12
F80 – F89	16	17	12	20	14	10
F90 – F98	72	74	82	52	70	68
F99	0	0	0	0	0	1
Spolu	211	245	238	191	199	209

Zdroj: NCZI

Prijatia do ústavnej psychiatrickej starostlivosti pacientov vo veku 0 - 17 rokov s trvalým pobytom v TSK predstavovali 4,1 % zo všetkých hospitalizácií občanov TSK. Najčastejšie (32,5 %) pritom išlo o poruchy správania a emotivity so zvyčajným začiatkom v detstve a počas dospievania (F90 – F98).

Služby pre osoby so zdravotným postihnutím - slabozrakí a nevidiaci, nepočujúci

Na základe údajov z Únie nevidiacich a slabozrakých Slovenska (ďalej len ÚNSS) boli v rámci TSK v rokoch 2016 - 2020 poskytované služby prevažne v okrese Trenčín a Prievidza, kde sú nastavené pravidelné poradenské dni. Okresy, kde nie je pravidelná poradenská a vyhľadávacia činnosť zamestnancov, nedochádza k dostatočnému prepojeniu medzi očnými lekármi a zamestnancami ÚNSS. Z tohto dôvodu bude potrebné v okresoch Bánovce nad Bebravou, Ilava, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Partizánske, Považská Bystrica a Púchov zabezpečiť **väčšiu dostupnosť odborných činností** (sociálna rehabilitácia a špecializované sociálne poradenstvo) poskytovaných tejto skupine obyvateľov kraja. Poskytovanie sociálnych služieb osobám s poruchami sluchu - nepočujúci alebo nedoslýchaví, sa v rámci TSK zabezpečuje tlmočnickou službou. Je poskytovaná terénnou formou Krajským centrom ANEPS Trenčín, n.o. a ambulatnou formou fyzickou osobou Ing. Jaroslavom Smatanom. Na uvedené druhy sociálnych služieb TSK zo svojho rozpočtu prispieva finančným príspevkom.

Tabuľka 38 Členenie poskytnutých služieb nevidiacim a slabozrakým

Okres / rok 2020	Špecializované sociálne poradenstvo	Sociálna rehabilitácia	Počet prijímateľov sociálnej služby celkom
Bánovce nad Bebravou	29	9	32
Ilava	46	22	50
Myjava	22	12	23
Nové Mesto nad Váhom	48	20	52
Partizánske	23	16	26
Považská Bystrica	18	11	21
Prievidza	98	32	103
Púchov	11	8	15
Trenčín	100	60	113
Spolu	395	190	435

Zdroj: TSK, oddelenie sociálnej pomoci, 2021

Služby pre seniorov a sociálne vylúčených obyvateľov

Podobne, ako aj v ďalších krajinách Európy, tak aj Slovenskú republiku čakajú v najbližšej dobe výrazné demografické zmeny, ktoré zásadne ovplyvnia aj poskytovanie sociálnych služieb. Podľa aktuálnych údajov Štatistického úradu SR žilo v roku 2020 v Slovenskej republike 5 459 781 obyvateľov. Z toho počtu bolo 932 024 seniorov vo veku nad 65 rokov, t. j. 17,1 %. Za posledných 20 rokov badať výrazný trend starnutia obyvateľstva.

Porovnanie za posledných 20 rokov nám ukazuje, že počet občanov v predproduktívnom veku klesol a počet seniorov nad 65 rokov narástol. Počet obyvateľov v produktívnom veku je mierne vyšší ako bol v roku 1997. Prognostický ústav SAV (2013) uvádza, že sa počet obyvateľov do roku 2030 mierne zvýši na približne 5,56 mil. obyvateľov. Z prognostických údajov SAV je jednoznačne možné uviesť, že Slovensko v najbližších rokoch čaká dynamické starnutie populácie, spôsobené predovšetkým posúvaním početných generácií do seniorského veku. Podľa prognózy bude priemerný vek obyvateľstva stúpať a do roku 2025 sa priblíži k hodnote 43 rokov. Ako vyplýva z údajov v predošlých kapitolách, v Trenčianskom kraji sa priemerný vek v roku 2035 prognózuje dokonca na 47,5 roka.

Ľudia v poproduktívnom veku patria k najohrozenejším skupinám z hľadiska rizika chudoby a často sú ohrození sociálnym vylúčením. Sú obmedzovaní hlavne nízkymi príjmami (podľa údajov zo ŠÚ SR **priemerný starobný dôchodok v Trenčianskom kraji v roku 2019 predstavoval 459 Eur**), nedostatkom mobility, neúctou a zdravotnými problémami. Majú rozdielny prístup k službám a nerovnaké podmienky pri zabezpečovaní svojich životných podmienok. Hlavne osamelí seniori, s určitým druhom postihnutia a ženy sú najviac vystavení riziku chudoby.

Veková štruktúra obyvateľstva Trenčianskeho kraja k 31.12.2020 (ŠÚ SR) bola v porovnaní s rokom 2011 menej priaznivá v porovnaní s celoslovenským priemerom.

- podiel predproduktívnej zložky obyvateľstva sa zvýšil z 13,39 % na 14,02 %,
- podiel produktívneho obyvateľstva sa znížil z 72,65 % na 67,1 %,
- podiel najstaršej zložky (65 a viac rokov) obyvateľstva sa zvýšil z 13,96 % na 18,88 %.

Celková tendencia vo vývoji vekovej štruktúry obyvateľstva kraja povedie k zhoršovaniu jej skladby v dôsledku výrazného zvyšovania podielu obyvateľstva v poproduktívnom veku a znižovania počtu produktívneho obyvateľstva.

Populácia v Trenčianskom kraji sa zaraďuje k regresívnemu typu. Znižovaním podielu a počtu osôb v predproduktívnom veku a rastom početnosti obyvateľov v poproduktívnom veku sa vplyvom starnutia obyvateľstva postupne ročne zvyšuje aj priemerný vek žijúcich obyvateľov. Index starnutia v TSK dosiahol v roku 2019 hodnotu 131,85, čo znamená, že na 100 obyvateľov vo vekovej skupine 0 - 14 rokov pripadalo takmer 132 obyvateľov v poproduktívnom veku.

Zmeny vo vekovom zložení obyvateľstva sa premietajú aj do ekonomického zaťaženia. Index ekonomického zaťaženia, ktorý v roku 2020 dosiahol hodnotu 49,01 vyjadruje, akou mierou je v populácii zaťažená produktívna zložka obyvateľstva neproduktívnou zložkou. Vývoj je ovplyvnený klesajúcim zastúpením detí a zvyšujúcim sa zastúpením produktívnej zložky obyvateľstva.

Pri poskytovaní sociálnych služieb má pred pobytovými formami prednosť poskytovanie terénnych a ambulantných foriem sociálnych služieb, a to nielen zo sociálnych, ale i ekonomických dôvodov. Skutočnosť je iná, nakoľko ako nám ukazuje prax, nastavenie financovania systému sociálnych služieb zo strany štátu je primárne orientované na podporu dlhodobých pobytových služieb. Tento trend predstavuje z hľadiska budúcnosti vysoké riziko finančnej náročnosti celého systému sociálnych služieb, na čo upozorňuje aj štúdia Inštitútu ekonomických a spoločenských analýz (INESS) – Ako určiť cenu sociálnej služby. (Zdroj: <http://iness.sk/stranka/12550-Ako-urcit-cenu-socialnej-sluzby.html>)

Tabuľka 39 Sociálne služby odkázanosti v TSK

Okres	Opatrovateľská služba (počet poskytovateľov)	ŠZ (počet lôžok)		DSS (počet lôžok)		ZOS	Denný stacionár	ZPB	ZPS (počet lôžok)	
		ambul.	pobyt.	ambul.	pobyt.				ambul.	pobyt.
Bánovce nad Bebravou	10	0	51	24	34	0	15	0	0	37
Ilava	17	0	117	0	274	30	0	0	0	334
Myjava	5	0	67	30	73	180	0	0	0	40

Nové Mesto nad Váhom	6	0	121	20	119	129	18	8	0	207
Partizánske	10	0	40	30	70	25	8	0	0	196
Považská Bystrica	6	0	130	26	213	3	0	10	0	353
Prievidza	43	8	50	32	253	38	3	6	0	755
Púchov	12	0	133	2	135	25	20	0	0	120
Trenčín	30	20	107	87	280	167	10	6	0	330
Spolu	139	28	816	251	1451	597	74	30	0	2372

Zdroj: TSK, oddelenie sociálnej pomoci, 2021

Ako vidieť z uvedených údajov, sociálne služby odkázanosti v TSK - opatrovateľská služba – t. j. domáca starostlivosť - je poskytovaná z celkového počtu 276 obcí v našom kraji **len 124 verejnými poskytovateľmi (obcami a mestami) a tiež 15 neverejnými poskytovateľmi** s rozšírenou pôsobnosťou. Neverejní poskytovatelia poskytujú opatrovateľskú službu aj v rámci celej SR.

Tabuľka 40 Počet lôžok v ZPS na 100 obyvateľov vo veku 65+ v okresoch TSK

Okres / rok 2020	Počet obyvateľov	Počet obyvateľov vo veku 65+	Počet lôžok v ZPS	Počet lôžok na 100 obyvateľov 65+
Bánovce nad Bebravou	35 972	6 629	37	0,6
Ilava	58 811	10 675	334	3,1
Myjava	26 062	5 557	40	0,7
Nové Mesto nad Váhom	62 572	12 388	207	1,7
Partizánske	45 293	9 208	196	2,1
Považská Bystrica	61 993	10 324	353	3,4
Prievidza	132 891	25 425	755	3,0
Púchov	44 136	7 566	120	1,6
Trenčín	114 837	22 190	330	1,5
Spolu	582 567	109 962	2 372	2,2

Zdroj: TSK, oddelenie sociálnej pomoci, 2021

Ako vidno z uvedených údajov, počet lôžok v ZPS na 100 obyvateľov vo veku 65+ v jednotlivých okresoch je najnižší v okrese Bánovce nad Bebravou, kde na 100 obyvateľov pripadá 0,6 lôžok v ZPS, nasledujú okresy Myjava, Trenčín, Púchov a Nové Mesto nad Váhom. Treba poukázať aj na demografiu – starnutie populácie – najvyšší index starnutia má okres Myjava (168,04).

Poskytovanie sociálnej služby seniorom je v kompetencii obcí. Z tohto dôvodu TSK neurčuje v prioritách kvantifikovaný počet navýšenia týchto lôžok. Keďže v zmysle zákona o sociálnych službách poskytovanie finančného príspevku na prevádzku je povinná poskytnúť poskytovateľovi obec v prípade, že daný druh sociálnej služby neposkytuje, ale zabezpečuje. Preto je na zvážení každej obce, akým spôsobom bude poskytovať, resp. zabezpečovať tento druh sociálnej služby.

Služby pre marginalizované komunity

Typickou črtou chudoby marginalizovaných komunít je jej previazanosť so sociálnym vylúčením, ktorá pramení z kombinácie historických, kultúrnych, sociálnych a priestorových faktorov (Džambazovič, Jurásková, 2002). Pri rómskom etniku sa kombinuje viacero znevýhodnení. Vyskytuje sa u nich chudoba previazaná s demografickými podmienkami, chudoba ako dôsledok nezamestnanosti alebo nízko kvalifikovaného a slaboplatného zamestnania, chudoba spojená s nedostatočným vzdelaním a diskrimináciou. Významnou dimenziou, ktorá sa pri výskumoch chudoby sleduje, je obdobie trvania takéhoto stavu. Rómovia sú jednou zo skupín najviac postihnutých dlhodobou chudobou a zároveň jej medzigeneračnou reprodukciou.

Rómske komunity v TSK

Podľa údajov SODB sa v roku 2011 v Trenčianskom kraji prihlásilo k rómskej národnosti 574 obyvateľov, avšak odhadované počty Rómov v sledovaných obciach, ktoré sú uvádzané v Atlase rómskych komunít, sú vzhľadom na inú metodiku odlišné.

Podľa informácií uverejnených na webovom sídle Splnomocnenca vlády pre rómske komunity pri MV SR, bol celkový počet Rómov žijúcich na Slovensku podľa sociografického mapingu (Atlasu rómskych komunít, 2004) 320 tisíc. Z nich približne 60 % žilo integrované, v rozptyle medzi majoritnou populáciou. Zvyšok, t.j. približne 40 percent žilo v (i) mestských alebo obecných koncentráciách alebo (ii) osídleniach lokalizovaných na okraji obce/mesta, v osídleniach, ktoré sú od obce/mesta priestorovo vzdialené, alebo oddelené prírodnou alebo umelou bariérou (potok, železnica, cesta...). Podľa výskumu, v ktorom anketári navštívili 1 087 obcí alebo miest, identifikovali v týchto miestach 1 575 osídlení rôzneho typu, v ktorých žijú komunity majoritou vnímané ako rómske. V 772 obciach alebo mestách boli tieto komunity integrované, t.j. žili v rozptyle medzi majoritnou populáciou. Za segregované bolo možné považovať 149 z týchto lokalít, t.j. tieto osídlenia sa nachádzali na okraji alebo mimo obce/mesta. (Zdroj: https://www.minv.sk/?regiony_atlas). Podľa uvedeného zdroja bola situácia v obciach Trenčianskeho kraja nasledovná :

Tabuľka 41 Percentuálne zastúpenie Rómov v obciach TSK - sociografický mapping (2004)

Obec	Podiel na celkovom počte obyvateľov (%)	Počet rómskych obyvateľov	Obec	Podiel na celkovom počte obyvateľov (%)	Odhadovaný počet rómskych obyvateľov
Okres Ilava		483	Okres Partizánske		187
Bolešov	1,4	20	Partizánske - na okraji	0,4	88
Dubnica n.V.	1,2	300	Veľké Kršteňany	13,8	85
Kameničany	3,1	14	Žabokreky nad Nitrou	0,9	14
Košeca	1,8	42	Okres Prievidza		939
Ladce	2,1	52	Dolné Vestenice	0,4	11
Pruské	1,7	35	Handlová	3,8	720
Zliechov	3,2	20	Kamenec pod Vtáčnikom	1,6	30
Okres Nové Mesto n.V.		1558	Kľačno	1,3	14
Bošáca	1,5	20	Malinová	3,5	30
Bzince p.Javorinou	1,0	21	Nitrianske Pravno	1,8	55
Čachtice	8,1	290	Nováky	0,6	27
- z toho na okraji		188	Oslany	1,5	33
Častkovce	6,8	69	Pravenec	1,6	19
- z toho na okraji		38	Okres Púchov		262
Horná Streda	1,6	20	Lednické Rovne	1,7	72
Hôrka n.V.	1,2	8	- z toho na okraji		53
Hrádok	2,3	14	Nimnica	2,8	18
Hrachovište (Mlyn/Otrubná)	11,4	78	Púchov	0,9	172
Kálnica	1,2	12	- z toho na okraji		107
Lubina	3,3	48	Púchov		
Modrová	5,0	25	Okres Trenčín		97
Mor.Lieskové	0,8	19	Horná Súča	0,6	20
Nová Lehota - na okraji	11,4	27	Horné Sfnie	0,6	17
Nové Mesto n.V.	2,0	436	Nemšová	0,3	16
Pobedim	9,6	117	Trenčianska Teplá	1,1	44
Podolie	9,6	196	Okres Bánovce nad Bebravou		744
Považany	1,0	13	Bánovce nad Bebravou	2,9	600

Stará Turá	0,8	80	Pečeňany	9,0	43
Vadovce	7,7	55	Rybany	6,1	90
Višňové	5,1	10	Žitná-Radiša	2,3	11
Okres Myjava		55		Podiel na celkovom počte obyvateľov (%) :	Odhadovaný počet rómskych obyvateľov :
Kostolné	3,3	22			
Krajné	2,0	33	SPOLU TSK	0,74	4325
- z toho na okraji		25	- z toho segregovaní (na okraji)		338

Zdroj: https://www.minv.sk/?regiony_atlas (sociografický mapping rómskych komunit v krajoch SR, 2004), vlastné spracovanie

Z uvedených údajov vyplýva, že v roku 2004 bolo v Trenčianskom kraji sledovaných 28 obcí s rómskou komunitou, čo znamenalo 1,8 % podiel z celkového počtu 1 575 obcí na geografickom rozmiestnení v rámci SR. Odhadovaný počet rómskych obyvateľov v Trenčianskom kraji bol **4 325**, čo predstavuje **1,35 %** z celkového odhadovaného počtu 320 tisíc občanov rómskeho etnika žijúcich v danom období v sledovaných obciach na Slovensku.

V ďalšom vývoji podľa Atlasu rómskych komunit bolo v roku 2013 na území TSK sledovaných 41 obcí s rómskou komunitou, čo tvorilo 3,8 % podiel na celkovom sledovanom počte 1 070 obcí s rómskou komunitou na Slovensku. Odhadovaný počet obydľí s rómskou komunitou v TSK bol **1 018**, čo je 3,5% na celkovom odhadovanom počte 29 406 obydľí s rómskou komunitou v rámci SR. Odhadovaný počet rómskych obyvateľov v Trenčianskom kraji bol **3 964**, t.j. 1,8 % z celkového odhadovaného počtu 215 436 občanov rómskeho etnika žijúcich v sledovaných obciach na Slovensku.

V roku 2019 bolo na území TSK sledovaných **21 obcí s rómskou komunitou**, čo tvorilo **3 %** podiel na celkovom sledovanom počte 696 obcí s rómskou komunitou na Slovensku. Odhadovaný počet obydľí s rómskou komunitou v TSK bol **1 200**, čo predstavuje 3,2% z celkového odhadovaného počtu 37 955 obydľí s rómskou komunitou v rámci SR. Odhad počtu obyvateľov rómskeho etnika Atlas v roku 2019 nevyššuje v absolútnych číslach, ale uvádza iba rozptyly počtu osôb v jednotlivých osídleniach (od-do), preto celkové počty za jednotlivé kraje nie je možné vyčíslieť.

Tabuľka 42 Počet obcí s rómskymi komunitami zaradených do Atlasu rómskych komunit, podľa krajov v r.2013

Kraj	Celkový počet obcí	Počet sledovaných obcí s rómskou komunitou	% podiel na celkovom počte obcí	% podiel na celkovom počte obcí s rómskou komunitou v SR	Počet osídlení s rómskou komunitou	Počet obydľí s rómskou komunitou	% podiel na celkovom počte	Odhad. počet obyvateľov osídlení s rómskou komunitou	% podiel na celkovom počte
BBSK	516	266	51,6	24,9	142	3 665	12,5	21 131	9,8
BSK	73	27	37,0	2,5	19	509	1,7	2 629	1,2
KSK	440	256	58,2	23,9	230	9 625	32,7	77 918	36,2
NSK	354	134	37,9	12,5	65	1 468	5,0	8 712	4,0
PSK	665	243	36,5	22,7	254	10 731	36,5	88 775	41,2
TSK	276	41	14,9	3,8	13	1 018	3,5	3 964	1,8
TTSK	251	76	30,3	7,1	61	1 508	5,1	8 831	4,1
ZSK	315	27	8,6	2,5	19	882	3,0	3 476	1,6
Celá SR	2890	1070		37,0	803	29 406		215 436	

Zdroj: Atlas rómskych komunit, 2019 - vlastné spracovanie

Tabuľka 43 Počet obcí s rómskymi komunitami zaradených do Atlasu rómskych komunit, podľa krajov v r.2019

Kraj	Celkový počet obcí	Počet sledovaných obcí s rómskou komunitou	% podiel na celkovom počte obcí	% podiel na celkovom počte obcí s rómskou komunitou v SR	Počet osídlení s rómskou komunitou	Počet obydí s rómskou komunitou	% podiel na celkovom počte	Odhad. počet obyvateľov osídlení s rómskou komunitou
BBSK	516	132	25,6	19,0	209	5 505	14,5	nie je možné vypočítať, nakoľko metodika uvádza len rozptyly počtu osôb v jednotlivých osídleniach (od-do)
BSK	73	24	32,9	3,4	24	1 158	3,1	
KSK	440	187	42,5	26,9	291	11 478	30,2	
NSK	354	65	18,4	9,3	118	2 119	5,6	
PSK	665	216	32,5	31,0	309	14 113	37,2	
TSK	276	21	7,6	3,0	28	1 200	3,2	
TTSK	251	37	14,7	5,3	50	1 457	3,8	
ZSK	315	14	4,4	2,0	23	925	2,4	
Celá SR	2890	696		24,1	1 052	37 955		

Zdroj:

Atlas rómskych komunít, 2019 - vlastné spracovanie

Dôležitým ukazovateľom pre sledovanie úrovne životných podmienok je dostupnosť a využívanie inžinierskych sietí. V prvom rade ide o dostupnosť a využívanie rozvodov elektrickej energie, verejného vodovodu, verejnej kanalizácie a plynu.

Sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií

Z pohľadu poskytovania sociálnych služieb do budúcnosti, ide o perspektívny druh sociálnej služby, ktorý môže byť využívaný na podporu zotrvania osôb v domácom prostredí bez inštitucionálnej starostlivosti.

Ide o služby, ktoré predstavujú monitorovanie, signalizáciu potreby pomoci a krízovú pomoc poskytovanú prostredníctvom telekomunikačných technológií. Aktuálne sú v TSK zaregistrovaní dvaja poskytovatelia v okrese Prievidza (viď tabuľka nižšie).

TSK sa pri výkone samosprávy stará o všestranný rozvoj svojho územia a o potreby svojich obyvateľov. Práve z tohto dôvodu sa zapojil do výzvy vyhlásenej v rámci Operačného programu Integrovaná infraštruktúra a následne sa stal úspešným žiadateľom o nenávratný finančný príspevok na realizáciu projektu „Podpora AAL v podmienkach TSK“ (Podpora aktívneho asistovaného života v podmienkach TSK) realizovaného v rámci Operačného programu Integrovaná infraštruktúra.

Predmetom projektu je vytvorenie elektronického nástroja pre zabezpečenie služby monitorovanie a signalizácie potreby pomoci pre občanov TSK, ktorí sú vzhľadom k svojmu veku alebo zdravotnému stavu odkázaní na pomoc. Využitie novej sociálnej služby umožní znížiť zdravotné, sociálne a bezpečnostné riziká u seniorov a zdravotne postihnutých ľudí, **prinesie predĺženie samostatného a nezávislého života v prirodzenom domácom prostredí, príp. umožní predchádzať nástupu občana do pobytového zariadenia sociálnych služieb.** Začiatok realizácie projektu je plánovaný v 2. polovici r. 2021, pričom **samotná prevádzka systému pre monitorovanie a signalizáciu potreby pomoci bude spustená v 3/2022.** Elektronický systém bude bezplatne k dispozícii mestám, obciam a poskytovateľom sociálnych služieb v TSK. Po skončení projektu bude TSK v dobe udržateľnosti zabezpečovať prevádzku systému z vlastných zdrojov.

Z istého uhla pohľadu, táto forma starostlivosti nesie so sebou aj určité riziká – najmä riziko eliminácie osobných kontaktov zo strany blízkych osôb, zapríčinená pocitom určitého uspokojenia, že je kontrola zabezpečená a osobný denno-denný kontakt so seniorom či osobou v istom stupni odkázanosti je možné nahradiť za monitorovací náramok či aplikáciu. To je však už otázkou vyzretosti, zrelosti, osvety, či výchovy k empatii už v mladom veku a pod., a teda filozoficko-morálnou otázkou.

Tabuľka 44 Sociálne služby s použitím telekomunikačných technológií

Okres / rok 2020	Počet obyvateľov	Krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií
Bánovce nad Bebravou	35 972	
Ilava	58 811	
Myjava	26 062	
Nové Mesto nad Váhom	62 572	
Partizánske	45 293	
Považská Bystrica	61 993	

Prievidza	132 891	x
Púchov	44 136	
Trenčín	114 837	
Spolu	582 567	

Zdroj: TSK, oddelenie sociálnej pomoci, 2021

Podporné služby

Posledný okruh druhov sociálnych služieb tvoria podporné služby (viď tabuľka nižšie), kde patrí odľahčovacia služba, pomoc pri zabezpečení opatrovníckych práv a povinností, podpora samostatného bývania a poskytovanie sociálnej služby v dennom centre. Ďalej poskytovanie sociálnej služby v jedálni, práčovni a v stredisku osobnej hygieny. Ide o taký druh sociálnej služby, kedy je občanovi poskytovaná taká miera podpory, ktorú si vyžaduje jeho zdravotný stav a sociálna situácia. Pre budúcnosť vzhľadom k ekonomickej situácii v sociálnych službách predstavuje poskytovanie tohto druhu sociálnej služby ich udržateľnosť. Vhodné je ich vzájomné prepojenie s inými druhmi sociálnej služby.

Tabuľka 45 Podporné služby

Okres	Počet obyvateľov v	Odľahčovacia služba	Pomoc pri zabezpečení opatrovníckych práv a povinností	Denné centrum	Podpora samostatného bývania	Jedáleň	Práčovňa	Stredisko o osobnej hygieny
Bánovce nad Bebravou	35 972	1						
Ilava	58 811	3		4		3		
Myjava	26 062	2		2				
Nové Mesto nad Váhom	62 572			1				
Partizánske	45 293	1	2	5		3		1
Považská Bystrica	61 993	1		1	1	2		
Prievidza	132 891	6		9		3		
Púchov	44 136	2		3				
Trenčín	114 837	2		1				
Spolu	582 567	18	2	26	1	11	0	1

Zdroj: TSK, oddelenie sociálnej pomoci, 2021

Pracujúca chudoba

Nezanedbateľnou skupinou ohrozenou sociálnym vylúčením je skupina pracujúcich chudobných. V Trenčianskom kraji v porovnaní s menej rozvinutými regiónmi SR sa nenachádza až taký veľký podiel obyvateľov pod hranicou chudoby (5,1 % domácností na základe EU SILC 2019). Zároveň však tí, čo sú chudobní sa nachádzajú pod hranicou chudoby.

Na základe EU SILC 2019 uvádza ťažkosti pri platení zvyčajných výdavkov v Trenčianskom kraji 17,1 % domácností. 41,1 % domácností v kraji uvádza, že má určité ťažkosti pri platení celkových nákladov na bývanie. Splácať pôžičky, leasing, nákup na splátky trochu zaťažuje až 51 % domácností, pričom 36,4 % zaťažuje veľmi, čo je jedna z najnižších hodnôt na Slovensku (priemer je 40,3 % domácností).

Jednou z možných príčin nízkych miezd a následného vyššieho rizika chudoby pracujúcich môže byť nízke slovenské HDP. Ďalším dôvodom môže byť, že nemalá časť ekonomických aktivít sa neodohráva v bežnom prostredí ekonomiky, teda ľudia vytvárajú hodnoty a získavajú príjmy, ktoré štatistický úrad nevie zaradiť a finančná správa správne zdaníť.

Dôležitá je aj veľkosť a štruktúra domácnosti. Osoba, ktorá pracuje, sa môže stať chudobnou v podstate dvojakým spôsobom: buď má veľmi nízku mzdu (ktorú dostatočne nedoplnia iný príjem/finančné transfery), alebo má postačujúci príjem, ale

zloženie domácnosti ho posúva pod hranicu chudoby. Ohrozené sú napríklad jednorodičovské domácnosti, pracujúci na vybraných pracovných pozíciách v odevnom priemysle, zdravotníctve, sociálnych službách, cestovnom ruchu, pomocných prácach.

Podľa stránky platy.sk sú v Trenčianskom kraji pozície s najnižším platom:

1. Opatrovateľ, osobný asistent – 636 Eur,
2. Krajčír – 643 Eur,
3. Vrátnik, informátor – 658 Eur,
4. Upratovačka – 678 Eur,
5. Šička – 692 Eur,
6. Pomocný kuchár – 704 Eur,
7. Plavčík – 715 Eur,
8. Strihač textilu – 722 Eur,
9. Priehradkový pracovník – 723 Eur,
10. Školník – 723 Eur.

3) Ekonomika a hospodárstvo

Predmetom tejto kapitoly analýza ekonomických ukazovateľov, ekonomickej aktivity obyvateľstva, dochádzanie a odchádzanie (pohyb za prácou), identifikácia regionálne významných zamestnávateľov, popis stavu a vývoja malého a stredného podnikania, popis ekosystému start-up a spin-off firiem v TSK, analýza cezhraničného obchodu, priamych zahraničných investícií, prehľad štruktúry podnikateľského sektoru podľa oblastí podnikania, analýza stavu a potenciálu regiónu z hľadiska princípov 4. priemyselnej revolúcie, stavu a potenciálu priemyselných a logistických parkov, potenciálu striebornej ekonomiky a pod. V rámci tejto kapitoly je zhrnutá celková makroekonomická úroveň kraja, ďalej je tu analyzovaná hospodárska situácia z pohľadu podnikateľských charakteristík a bližšie sú identifikované jednotlivé sektory hospodárstva. Ako zdroje dát boli využité údaje zo Štatistického úradu SR, údaje špecializovaných odvetvových štatistík (napr. Trend Analyses) ale aj dáta z územného plánu regiónu.

Hrubý domáci produkt

Hrubý domáci produkt (HDP) je v súčasnosti na úrovni EÚ považovaný za kľúčový ekonomický ukazovateľ pre meranie vyspelosti štátov či regiónov resp. na skúmanie konvergencie medzi štátmi/regiónmi a vo všeobecnosti je považovaný za jeden z hlavných ukazovateľov ekonomického úspechu. HDP je zároveň hlavným indikátorom, ktorý ovplyvňuje výšku alokácie v rámci kohéznej politiky EÚ. Tento stav zostane s veľkou pravdepodobnosťou zachovaný aj v budúcom programovom období 2021-2027.

Pri hodnotení rozvinutosti regiónov EU podľa metodiky Eurostatu je hlavným a rozhodujúcim indikátorom **podiel HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily**. Konkurencieschopnosť regiónov v rámci EU je sledovaná na úrovni NUTS2, v rámci ktorej je Trenčiansky kraj hodnotený iba ako súčasť regiónu Západné Slovensko. Ten je klasifikovaný ako 178.⁶ najrozvinutejší región s HDP na úrovni 70% priemeru EU28.

Existuje niekoľko dôvodov, ktoré môžu spôsobiť nepresnosť štatistík úrovne HDP v regiónoch:

- Vyšší počet obyvateľov, ktorí pracujú, denne dochádzajú - prípadne aj žijú, v inom regióne, než v ktorom majú registrovaný oficiálny pobyt. Tým môže byť produktivita práce v regióne nadhodnotená, resp. podhodnotená, pretože obyvatelia vytvárajú HDP v regióne, kde nemajú trvalý pobyt - na úkor regiónu, v ktorom oficiálny pobyt majú.
- Sídlo centrálnych podnikov v jednom regióne, s pôsobnosťou v iných regiónoch. Pridaná hodnota vytvorená v iných regiónoch sa tak započítava do štatistík regiónu, v ktorom má centrála sídlo, čím je produktivita tohto regiónu takisto umelo nadhodnotená.
- Nezhľadnenie parity kúpnej sily, resp. cenových rozdielov v regiónoch. Pre reálnejšiu interpretáciu HDP je potrebné zohľadniť rôzne cenové úrovne v regiónoch. Ako príklad možno uviesť porovnanie regiónov metodikou Eurostat na úrovni NUTS2. Región Bratislava, prípadne Západného Slovenska (Trnavský, Trenčiansky a

⁶ Zdroj: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tgs00003/default/table?lang=en>

Index sociálneho rozvoja bol zavedený americkou neziskovou organizáciou Social Progress Imperative pre zadefinovanie úrovne sociálneho rozvoja v jednotlivých krajinách a regiónoch, a to na základe súboru 50 indikátorov. Index dopĺňa existujúce štatistické spôsoby merania vyspelosti regiónov (ako napríklad HDP, nezamestnanosť a pod.).

Tvorba hrubej pridanej hodnoty v bežných cenách je z regionálneho pohľadu úrovne NUTS 3 dominanciou Bratislavského kraja, ktorý z pomedzi ôsmich samosprávnych krajov vytváral v roku 2019 takmer 9 % národnej hrubej pridanej hodnoty. Za ostatných sedem rokov (2013-2019) však môžeme vo všetkých krajoch SR, a teda aj v Trenčianskom kraji sledovať stabilný nárast tohto ukazovateľa. Z pohľadu odvetvového členenia sa v Trenčianskom kraji najviac na tvorbe hrubej pridanej hodnoty podieľajú odvetvia: Verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie; vzdelávanie; zdravotníctvo a sociálna pomoc (O-Q) a Priemysel spolu (B-E).

Tabuľka 47 Vývoj regionálnej hrubej pridanej hodnoty v bežných cenách v miliónoch EUR

	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Bratislavský kraj	19 234	19 344	20 469	21 039	21 746	22 833	N/A
Trnavský kraj	7 596	7 950	7 882	8 168	8 413	9 050	N/A
Trenčiansky kraj	6 274	6 419	6 670	6 585	6 596	7 231	N/A
Nitriansky kraj	7 342	7 447	7 505	7 714	8 100	8 369	N/A
Žilinský kraj	7 317	7 651	8 007	8 027	8 242	8 728	N/A
Banskobystrický kraj	5 858	5 871	6 226	6 314	6 586	7 023	N/A
Prešovský kraj	5 933	6 185	6 500	6 682	6 870	7 682	N/A
Košický kraj	7 712	7 977	8 517	8 419	9 234	9 579	N/A
Slovenská republika	67 265	68 843	71 777	72 948	75 786	80 495	N/A

Zdroj: ŠÚ SR < [**Tabuľka 48 Hrubá pridaná hodnota Trenčianskeho samosprávneho kraja podľa ekonomických činností v bežných cenách v miliónoch EUR v roku 2018**](http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID(%22i1357A4BF25EF40E1943195E2A720C621%22)&ui.name=Hrub%c3%a1%20pridan%c3%a1%20hodnota%20%5bnu3007rr%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fcps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html#></p>
</div>
<div data-bbox=)

	SR		TSK	
	mil. €	%	mil. €	%
Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	2 120	100	176	8,30
Priemysel spolu (B-E)	20 661	100	2 073	10,03
Priemyselná výroba (C)	17 653	100	1 770	10,02
Stavebníctvo (F)	6 375	100	552	8,66
Veľkoobchod a maloobchod, oprava motor. vozidiel a motocyklov; doprava a skladovanie; ubyt. a strav. služby (G-I)	15 685	100	1 399	8,91
Informácie a komunikácia (J)	3 786	100	206	5,44
Finančné a poisťovacie činnosti (K)	2 508	100	161	6,42
Činnosti v oblasti nehnuteľností (L)	7 902	100	396	5,01
Odborné, vedecké a technické činnosti; administratívne služby (M-N)	8 167	100	654	8,01
Verejná správa, obrana, povin. sociál. zabezpečenie; vzdelávanie; zdravotníctvo a sociálna pomoc (O-Q)	11 626	100	1 488	12,80
Umenie, zábava, domácnosti, ostatné činnosti	1 665	100	127	7,63
Spolu	80 495	100	7 231	8,98

Zdroj: ŠÚ SR

Fixný kapitál

V roku 2017 sa na tvorbe hrubého fixného kapitálu v Trenčianskom kraji najviac podieľali oblasti : Priemyselná výroba , Umenie, zábava a rekreácie, ostatné činnosti a Verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie; vzdelávanie; zdravotníctvo, sociálna pomoc.

Tabuľka 49 Tvorba hrubého fixného kapitálu v SR a Trenčianskom kraji v bežných cenách v roku 2017

	SR		TSK	
	mil. EUR	%	mil. EUR	%
Ekonomická činnosť				
Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	706	100	62	8,78
Priemysel spolu (B-E)	6 556	100	760	11,59
z toho: priemyselná výroba (C)	5 167	100	723	13,99
Stavebníctvo (F)	396	100	29	7,32
Veľkoobchod; maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov; doprava a skladovanie; ubytovacie a stravovacie služby (G-I)	2 884	100	272	9,43
Informácie a komunikácia (J)	741	100	30	4,05
Finančné a poisťovacie činnosti (K)	343	100	1	0,30
Činnosti v oblasti nehnuteľností (L)	3 076	100	236	7,67
Odborné, vedecké a technické činnosti; administratívne služby (M-N)	1 093	100	59	5,40
Verejná správa, obrana, povinné sociálne zabezpečenie; vzdelávanie; zdravotníctvo, sociálna pomoc (O-Q)	1 950	100	181	9,28
Umenie, zábava a rekreácia; ostatné činnosti (R-U)	219	100	23	10,50
Spolu	17 965	100	1 655	9,21

Zdroj: ŠÚ SR

Zahraničný obchod

Import

Do Slovenskej republiky boli v roku 2019 dovezené komodity v hodnote 79 275 mil. eur pri medziročnom náraste o 3,2%

Z tovarového hľadiska medziročne najviac, o 12% , vzrástol dovoz tovarov z kategórie rôzne priemyselné výrobky, o 11% vzrástol dovoz textílií a textilných výrobkov ako aj Vozidiel, lietadiel, plavidiel a dopravných zariadení.

Najviac klesol dovoz tovarov a produktov z kategórie Umelecké diela, zberateľské predmety a starožitnosti a to o 21,1%. Klesol aj dovoz ďalších komodít, ako Surové kože, kožky, usne, kožušiny a výrobky z nich; cestovné potreby o hodnotu o 15,6% či Zbrane a strelivo; ich časti a príslušenstvo o 12,2%.

Vo vzťahu k najvýznamnejším obchodným partnerom vzrástol dovoz z Českej republiky o 2,9%, Číny o 10%, Poľska o 7%, Maďarska o 16,6%, Francúzska o 17,5%, Talianska o 3,2% a Rakúska o 7,5%. Klesol dovoz z Nemecka o 5%, Ruskej federácie o 2,4%, Kórejskej republiky o 4,7% a Vietnamu o 9,3%.

Export

Zo Slovenskej republiky sa v roku 2019 vyviezol tovar v hodnote 80 337,7 mil. eur. V porovnaní s rokom 2018 sa celkový vývoz zvýšil o 1,5%.

V porovnaní s rokom 2018 z tovarového hľadiska najvýraznejšie vzrástol vývoz tovarov z kategórie Výrobky potravinárskeho priemyslu; nápoje; tabak o 11,7%. Výraznejšie vzrástol aj vývoz z kategórie Perly, drahokamy, drahé kovy; umelá bižutéria; mince o 10%, Umelecké diela, zberateľské predmety a starožitnosti o 115,9%, či Vozidlá, lietadlá, plavidlá a dopravné zariadenia o 8,9%.

Najviac klesol vývoz tovarov z kategórie Živočíšne a rastlinné tuky, oleje, vosky o 35%. Mierny pokles zaznamenali aj tovary a produkty Surové kože, kožky, usne, kožušiny a výrobky z nich; cestovné potreby o 22% či Základné kovy a výrobky zo základných kovov o 7,6%.

Spomedzi najvýznamnejších obchodných partnerov minulý rok vzrástol vývoz do Nemecka o 0,8%, Francúzska o 12,3%, Maďarska o 8,1%, Spojeného kráľovstva o 10,6% a Číny o 24,4%.

Tabuľka 50 Najväčší exportéri Trenčianskeho kraja vo vývoze tovarov a služieb

	Spoločnosť	Export (tis. EUR)		Zmena (%)		Export / tržby (%)		Export na zamestnanca (tis. EUR)	
		2018	2017	2018/17	2017/16	2018	2017	2018	2017
1	Continental Matador Rubber, s.r.o., Púchov	879 191	820 925	7,1	7,0	80,7	81,5	274	274
2	Continental Matador Truck Tires, s.r.o., Púchov	486 951	483 300	0,8	3,3	83,2	86,4	321	341
3	Hanon Systems Slovakia, s.r.o., Ilava	243 846	198 029	23,1	5,9	60,2	58,6	332	271
4	TRW Automotive (Slovakia), s.r.o., Nové Mesto nad Váhom	232 649	263 737	-11,8	-1,7	90,6	90,9	368	401
5	C & A Mode, s.r.o., Kočovce	192 837	189 539	1,7	-7,4	87,4	86,9	701	702
6	Leoni Slovakia, s.r.o., Trenčín	191 978	184 447	4,1	26,0	100,0	99,9	81	75
7	Yura Corporation Slovakia, s.r.o., Lednické Rovne	191 858	180 018	6,6	-0,6	50,3	49,6	118	95
8	Vertiv Slovakia, a.s., Nové Mesto nad Váhom	176 896	165 734	6,7	-0,2	99,7	99,8	148	147
9	Elster, s.r.o., Stará Turá	169 029	141 210	19,7	32,9	98,5	98,8	186	196

Zdroj: TREND Analyses, dostupné na <https://www.trend.sk/trend-archiv/rok-2019/cislo-44/najvacsi-exporteri-slovenska-1.html>

Priame zahraničné investície

Stav celkových priamych zahraničných investícií (ďalej aj ako „PZI“) v krajine dlhodobo stále výrazne determinovaný stavom v Bratislavskom kraji, do ktorého prúdi v priemere okolo 68% všetkých investícií na Slovensku. Celkový stav priamych zahraničných investícií v Slovenskej republike dosiahol za rok 2018 úroveň 52 279 396 tis. EUR a za rok 2019 úroveň

54 258 583 tis. EUR čo predstavuje medziročný nárast o 3,7%. Z toho prílev investícií do Trenčianskeho kraja v roku 2018 predstavoval 339 859 tis. EUR, t.j. podiel 0,65%.

Tabuľka 51 Stav priamych zahraničných investícií v SR (v mld. EUR)

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
SR	40,17	41,78	42,07	40,97	42,27	45,15	49,62	52,27	54,25
TSK	2,08	1,98	2,14	2,29	2,26	2,70	2,58	2,53	N/A

Zdroj: NBS < <https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platebnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>>

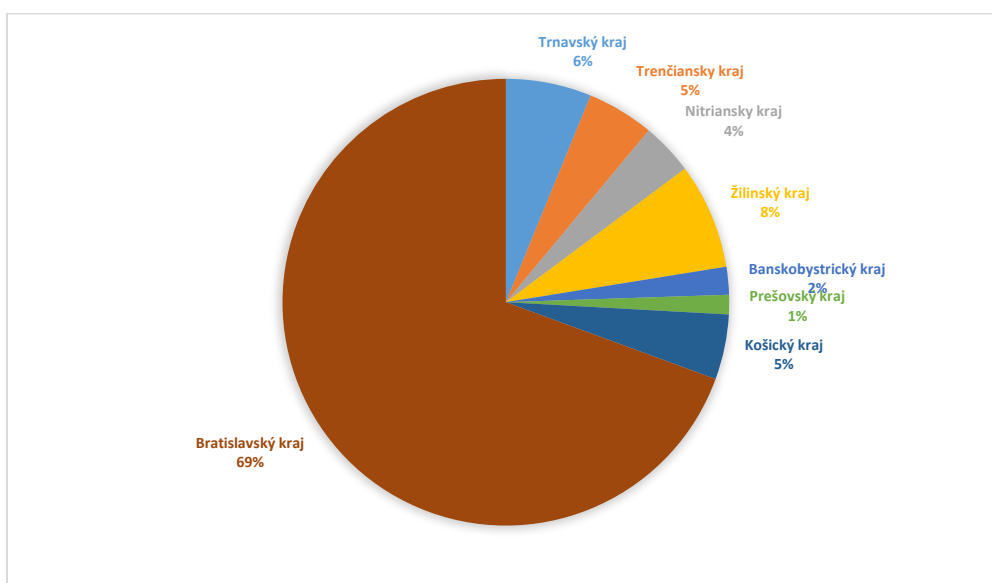
Stav priamych zahraničných investícií v krajine z časového hľadiska medzi rokmi 2011 – 2019 vykazuje stabilný až mierne rastúci trend. Z uvedeného obdobia najvyšší objem priamych zahraničných investícií bol zaznamenaný v roku 2019. Na Slovensku medzi rokmi 2011 – 2019 došlo k nárastu PZI o 35,05%, pričom v Trenčianskom kraji je evidovaný nárast o 22,11%.

Tabuľka 52 Stav PZI v samosprávnych krajoch SR v tisícoch EUR

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Trnavský kraj	2 277 266	2 364 321	1 962 955	1 815 434	1 742 545	1 778 428	2 823 766	3 237 724	N/A
Trenčiansky kraj	2 082 082	1 989 908	2 142 805	2 299 268	2 260 542	2 707 001	2 583 395	2 534 898	N/A
Nitriansky kraj	1 627 601	1 724 309	1 595 784	1 641 344	1 991 881	2 421 814	1 852 385	1 965 875	N/A
Žilinský kraj	2 701 659	2 687 683	2 721 812	2 722 713	3 051 147	3 082 535	3 517 650	3 999 453	N/A
Banskobystrický kraj	1 105 908	1 074 666	734 119	760 536	784 792	1 006 231	970 108	1 052 217	N/A
Prešovský kraj	474 080	517 195	552 368	655 833	927 511	800 615	852 315	736 969	N/A
Košický kraj	2 585 688	2 475 938	2 554 317	2 722 883	2 465 110	2 253 972	2 599 991	2 463 611	N/A
Bratislavský kraj	27 319 164	28 945 791	29 807 715	28 351 228	29 041 924	31 099 668	34 420 098	36 288 650	N/A
SR spolu	40 173 448	41 779 811	42 071 875	40 969 240	42 265 453	45 150 265	49 619 709	52 279 396	N/A

Zdroj: NBS < <https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platebnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>>

Graf 13 Podiel priamych zahraničných investícií v samosprávnych krajoch SR v roku 2018

Zdroj: NBS < <https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platebnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>>

Stav priamych zahraničných investícií dosiahol v jednotlivých okresoch Trenčianskeho kraja v roku 2018 hodnoty v rozmedzí od 8 012 Eur v okrese Myjava, až po 82 056 tis. Eur v okrese. Nové Mesto nad Váhom. Pri alokácii zahraničných investícií sú tak najvyhľadávanejšími okresmi Nové Mesto nad Váhom, Trenčín či Považská Bystrica. Zostupne nasledujú okresy v absolútnom vyjadrení PZI ako sú uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 53 Stav priamych zahraničných investícií v okresoch Trenčianskeho kraja v roku 2019 (v tis. EUR)

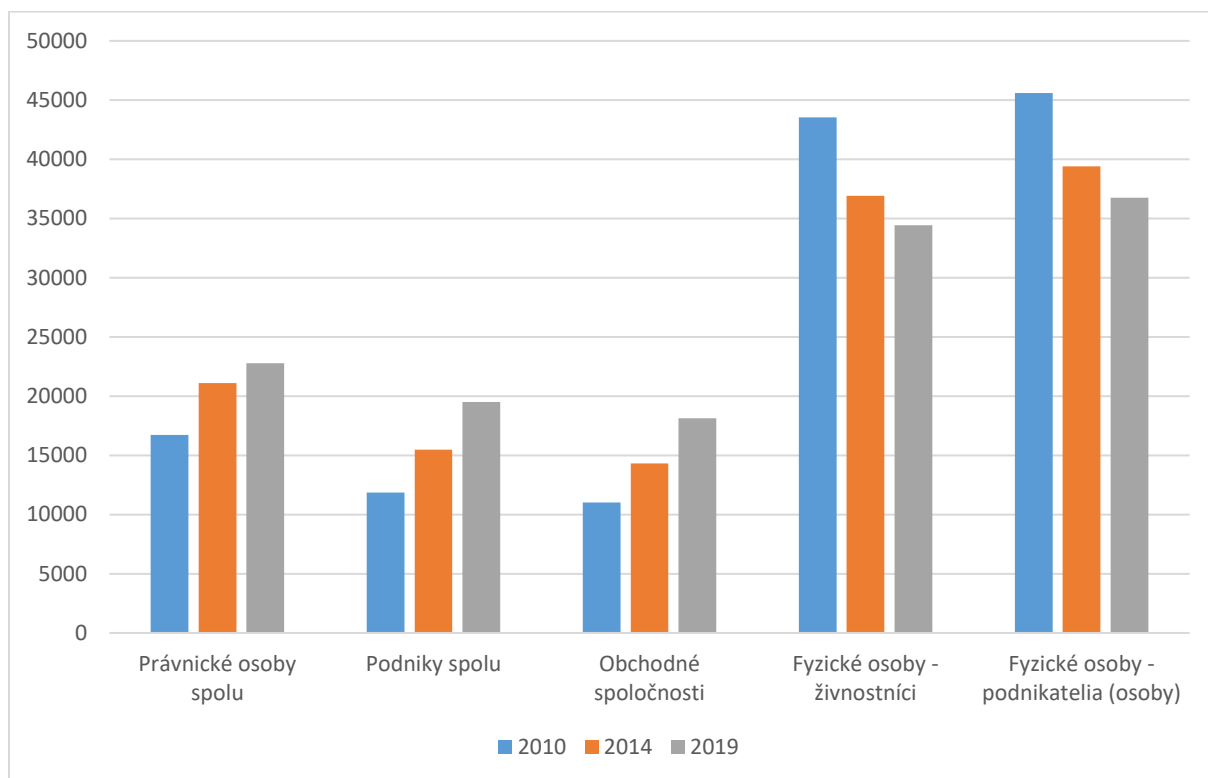
Okres	Reinvestovaný zisk	Majetková účasť a reinvestovaný zisk	Ostatný kapitál	Celkom
Bánovce nad Bebravou	-7 004	- 1563	621	-942
Ilava	-4 902	C	-6 832	C
Myjava	901	1 850	6 162	8 012
Nové Mesto nad Váhom	58 814	60 616	21 440	82 056
Partizánske	7 956	C	-1 566	C
Považská Bystrica	-13 769	C	5 924	C
Prievidza	12 062	42 584	9 013	42 483
Púchov	-27 607	X	-130 354	C
Trenčín	20 817	53 384	9 013	62 397
TSK spolu	52 268	13 873	-95 695	40 178

Zdroj: NBS < <https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie> >

Organizačná štruktúra

V rámci takto diferencovanej organizačnej štruktúry hospodárstva Trenčianskeho kraja evidujeme na základe sídiel ekonomických subjektov za rok 2019 celkovo 22 783 právnických osôb a 36 762 fyzických osôb evidovaných ako podnikatelia. Časový vývoj právnických osôb sídiacich na území kraja predstavuje celkový nárast od roku 2010 z pôvodných 16 733 subjektov na 22 783 subjektov v roku 2019. V sledovanom období deviatich rokov tak počet subjektov v registri vzrástol o takmer 37%. V rovnakom období vzrástol najmä počet obchodných spoločností a to z 11 021 v roku 2010 na 18 126 v roku 2019, čo predstavuje 64% nárast. V rámci organizačnej štruktúry Trenčianskeho kraja je tento rast spôsobený príchom zahraničných investícií, o čom svedčí 32% nárast podnikov v zahraničnom vlastníctve medzi rokmi 2008-2019.

Graf 14 Vývoj vybraných subjektov z organizačnej štruktúry hospodárstva v Trenčianskom kraji

Zdroj: ŠÚ SR, PHRSR TSK

Počet fyzických osôb evidovaných ako fyzické osoby-podnikatelia sa v sledovanom období pomerne výrazne znížil, a to zo 45 604 v roku 2010 na 36 762 v roku 2019⁷, čo predstavuje pokles o 19 %. Naopak, v danom období významne vzrástol počet obchodných spoločností (o 64%). V roku 2010 nedosahoval počet FO - podnikateľov, pričom tá istá situácia je charakteristická aj pre rok 2019.

Podnikateľské štatistiky

V roku 2019 pôsobilo podľa evidencie Štatistického úradu SR v Slovenskej republike celkovo 247 022 podnikov⁸. Z toho v Trenčianskom samosprávnom kraji sídlilo 22 708⁹ podnikov, čo predstavuje podiel 9,2%. Jedná sa teda o pomerne malú koncentráciu podnikateľskej činnosti do Trenčianskeho kraja z celonárodného pohľadu.

Z hľadiska počtu podnikov pôsobiacich v jednotlivých okresoch SR zastávajú najvyššie pozície štyri okresy mesta Bratislava, v ktorom sa - ako v hlavnom meste, koncentruje najviac podnikov. Okresy TSK vykazujú v celonárodnom meradle priemerné hodnoty. Pri zostupnom zoradení 79 okresov SR na základe tohto ukazovateľa zastáva okres Trenčín 13. miesto, okres Prievidza 19. miesto, okresy Nové mesto nad Váhom a Považská Bystrica 33. a 34., okres Ilava 38. miesto, okres Púchov 44. miesto, okres Partizánske 58. miesto, okres Bánovce nad Bebravou 63. miesto a okres Myjava 67. miesto¹⁰. Obdobné je vidieť aj pri pohľade na podiel počtu podnikov v jednotlivých okresoch v rámci kraja, ktoré je znázornené na grafe nižšie.

Graf 15 Podiel podnikov v okresoch na celkovom počte podnikov v Trenčianskom kraji v roku 2019 (%)¹¹

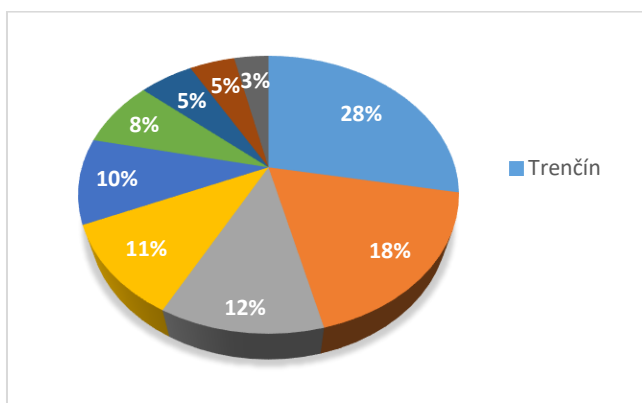
⁷ Zdroj: <https://www.tsk.sk/buxus/docs/PHSR%20FINAL.pdf>

⁸ Zdroj: STATdat, <https://bit.ly/3rw5jsC>

⁹ Zdroj: DATAcube, http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/og3005rr/v_og3005rr_00_00_00_sk

¹⁰ Zdroj: STATdat, <https://bit.ly/38nzaM9>, vlastné spracovanie

¹¹ Zdroj: STATdat, <https://bit.ly/38nzaM9>, vlastné spracovanie

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Z hľadiska ekonomických činností najviac podnikov pôsobí v kategórii „Veľkoobchod a maloobchod“ a „Priemysel“, a to v rámci jednotlivých okresov, ako aj celkovo v Trenčianskom kraji.

Tabuľka 54 Podniky podľa ekonomických činností v okresoch Trenčianskeho kraja v r. 2019¹²

	Trenčín	Púchov	Prievidza	Považská Bystrica	Partizánske	Nové Mesto nad Váhom	Myjava	Ilava	Bánovce nad Bebravou	TSK
Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	149	73	145	98	45	71	30	87	69	767
Priemysel spolu	724	205	509	382	209	442	162	393	174	3 200
Ťažba a dobývanie	2	0	9	0	0	0	0	0	0	11
Priemyselná výroba	685	199	467	357	194	428	152	377	169	3 028
Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	8	2	7	11	4	3	3	8	1	47
Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov	29	4	26	14	11	11	7	8	4	114
Stavebníctvo	528	162	376	307	120	263	46	167	85	2 054
Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	1 165	301	765	413	225	461	150	399	164	4 043
Doprava a skladovanie	251	82	156	111	51	140	37	84	61	973
Ubytovacie a stravovacie služby	203	50	172	68	43	80	24	64	30	734
Informácie a komunikácia	260	149	153	67	42	104	13	68	22	878
Finančné a poisťovacie činnosti	10	3	9	4	2	3	0	4	1	36
Činnosti v oblasti nehnuteľností	343	74	201	90	36	96	44	85	38	1 007
Odborné, vedecké a technické činnosti	906	191	472	251	125	234	58	230	109	2 576
Administratívne a podporné služby	490	153	298	142	92	231	72	199	82	1 759
Verejná správa a obrana; povinné sociálne zabezpečenie	0	2	0	0	0	1	0	0	0	3
Vzdelávanie	85	22	59	29	8	21	7	36	12	279
Zdravotníctvo a sociálna pomoc	140	48	130	68	45	63	23	73	37	627
Umenie, zábava a rekreácia	92	11	56	24	11	27	10	17	6	254
Ostatné činnosti	97	21	55	38	21	32	13	28	13	318
Spolu	6 167	1 752	4 065	2 474	1 284	2 711	851	2 327	1 077	22 708

Zdroj: ŠÚ SR

¹²Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#/view/sk/VBD_SK_WIN/og3005rr/v_og3005rr_00_00_00_sk

Podniky podľa počtu zamestnancov

Vychádzajúc z predchádzajúcej kapitoly, v Trenčianskom kraji sídlilo v roku 2019 celkovo 22 708 podnikov. Prehľad podnikov podľa veľkostných kategórií v jednotlivých okresoch Trenčianskeho kraja je uvedený v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 55 Podniky v okresoch Trenčianskeho kraja podľa počtu zamestnancov¹³

Okresy	nezistené			0 - 49			50 - 249			250 a viac		
	2015	2017	2019	2015	2017	2019	2015	2017	2019	2015	2017	2019
Bánovce nad Bebravou	228	338	388	431	426	485	24	23	22	5	6	8
Ilava	536	654	733	1 008	1 054	1 146	38	35	42	15	16	13
Myjava	175	219	287	351	377	383	20	16	18	1	2	1
Nové mesto nad Váhom	691	793	951	1 070	1 138	1 260	33	36	44	16	16	14
Partizánske	320	380	432	511	546	621	15	16	17	5	5	5
Považská Bystrica	620	741	833	1 021	1 102	1 220	33	29	33	6	7	6
Prievidza	993	1 135	1 341	1 841	1 991	2 153	50	51	46	15	16	16
Púchov	385	598	773	594	644	736	34	31	28	8	10	10
Trenčín	1 748	2 069	2 394	2 602	2 706	2 975	56	60	62	14	14	12
SPOLU TSK	5 441	14 644	43 086	32 904	47 660	33 278	708	755	895	183	203	225

Zdroj: ŠÚ SR

Podniky podľa druhov vlastníctva

Podľa druhu vlastníctva jednoznačne prevládajú podniky v súkromnom sektore. Z toho podiel zahraničných subjektov v organizačnej štruktúre hospodárstva kraja predstavuje 8%. Podrobný prehľad za jednotlivé okresy Trenčianskeho kraja je uvedený v tabuľke nižšie.

Tabuľka 56 Podniky podľa vybraných druhov vlastníctva v okresoch Trenčianskeho kraja v roku 2019¹⁴

Okresy	Podniky spolu	Súkromný sektor	z toho zahraničné	z toho medzinárodné
Bánovce nad Bebravou	903	902	84	23
Ilava	1 934	1 928	115	45
Myjava	689	681	84	24
Nové mesto nad Váhom	2 269	2 261	296	73
Partizánske	1 075	1 071	68	23
Považská Bystrica	2 092	2 088	153	42
Prievidza	3 556	3 536	190	101
Púchov	1 547	1 536	122	35
Trenčín	5 443	5 429	421	157
SPOLU TSK	19 508	19 432	1 533	523

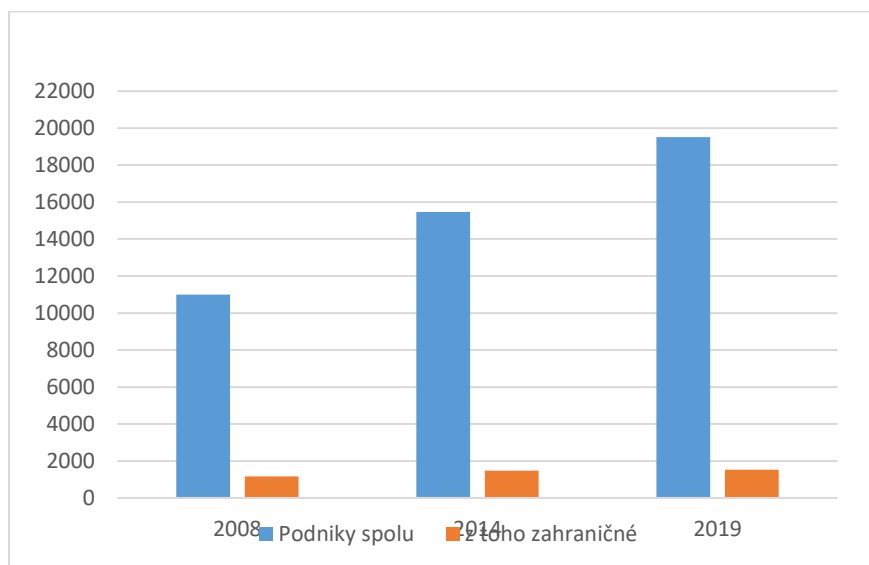
Zdroj: ŠÚ SR

¹³ Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/og3009rr/v_og3009rr_00_00_00_sk

¹⁴ Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/og3003rr/v_og3003rr_00_00_00_sk

Graf 16 Vývoj počtu podnikov podľa druhu vlastníctva v Trenčianskom kraji medzi rokmi 2008 – 2019¹⁵

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Zatiaľ čo v roku 2008 pôsobilo v Trenčianskom kraji celkovo 10 988 podnikov, ich počet sa do roku 2019 viac ako zdvojnásobil na 22 708. Z toho zastúpenie zahraničných podnikov vzrástlo z 1 163 podnikov na 1 533.

Živnostníci v Trenčianskom kraji

V roku 2019 pôsobilo podľa evidencie Štatistického úradu SR v Slovenskej republike celkovo 323 896 živnostníkov, z toho v Trenčianskom samosprávnom kraji 34 423, čo predstavuje podiel približne 11%.

Najviac živnostníkov v kraji evidujeme pri činnostiach : stavebníctvo (8 372), veľkoobchod a maloobchod (6 788), priemysel (6 688).

V rámci Trenčianskeho samosprávneho kraja najviac podnikov sídli v okrese Trenčín a najviac živnostníkov pôsobí v okrese Prievidza. Naopak najmenší počet podnikov je v okrese Myjava, kde taktiež pôsobí aj najmenej živnostníkov v kraji.

Tabuľka 57 Prehľad počtu živnostníkov na území okresov Trenčianskeho kraja podľa jednotlivých odvetví v roku 2019¹⁶

	BN	IL	MY	NM	PE	PB	PD	PU	TN	TSK
Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov	67	99	60	111	86	142	214	97	214	1 090
Priemysel spolu	463	826	439	747	530	974	1 376	416	917	6 688
Priemyselná výroba	463	822	436	739	523	966	1 364	410	912	6 635

¹⁵Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/og3003rr/v_og3003rr_00_00_00_sk

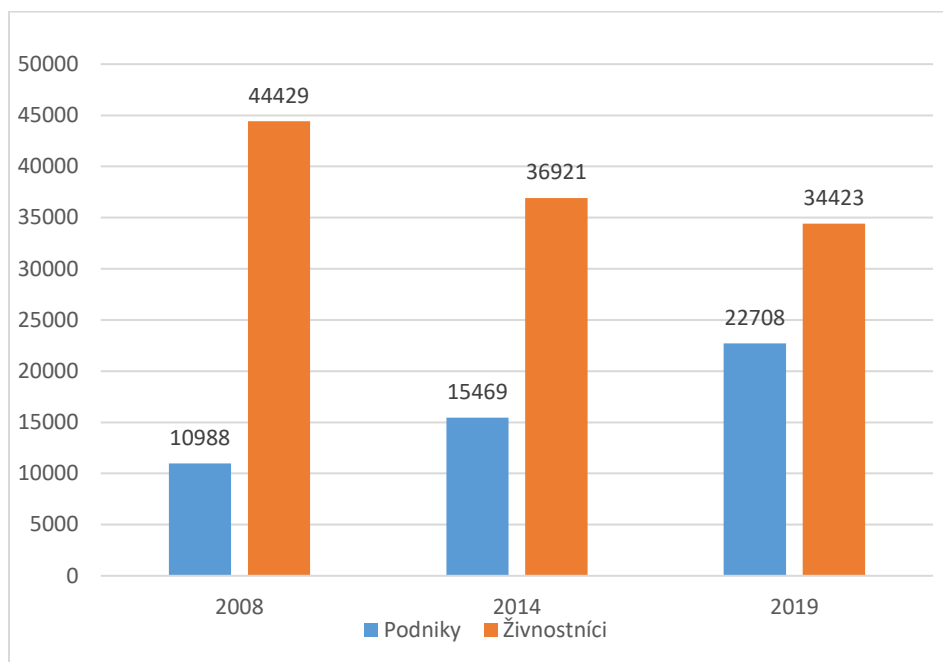
¹⁶Zdroj: STATdat, <https://bit.ly/30EUfOd>

Dodávka vody; čistenie a odvod odpadových vôd, odpady a služby odstraňovania odpadov	0	4	3	7	7	8	10	6	4	49
Stavebníctvo	679	610	232	632	809	1 542	1 940	440	1 488	8 372
Veľkoobchod a maloobchod; oprava motorových vozidiel a motocyklov	412	685	330	651	580	786	1 514	526	1 304	6 788
Doprava a skladovanie	52	68	41	119	69	82	220	46	203	900
Ubytovacie a stravovacie služby	68	115	63	101	98	96	340	78	185	1 144
Informácie a komunikácia	55	114	44	134	79	128	258	45	255	1 112
Finančné a poisťovacie činnosti	15	23	4	30	29	23	46	18	43	231
Činnosti v oblasti nehnuteľností	2	17	6	13	9	10	33	10	61	161
Odborné, vedecké a technické činnosti	270	298	143	394	250	406	835	197	830	3 623
Administratívne a podporné služby	65	143	59	159	114	135	352	105	286	1 418
Vzdelávanie	22	48	20	56	25	56	135	42	132	536
Zdravotníctvo a sociálna pomoc	9	17	9	12	10	17	14	8	24	120
Umenie, zábava a rekreácia	18	16	11	16	17	27	76	17	61	259
Ostatné činnosti	107	184	94	189	170	193	517	158	369	1 981
Spolu	2 304	3 263	1 555	3 364	2 875	4 617	7 870	2 203	6 372	34 423

Zdroj: Štatistický úrad SR

Pri porovnaní počtu podnikov a počtu živnostníkov, môžeme v sledovanom období medzi rokmi 2008 až 2019 sledovať značný nárast počtu podnikov z 10 988 na 22 708, zatiaľ čo v prípade počtu živnostníkov došlo k pomerne významnému poklesu, a to z 44 429 na 34 423. Počet podnikov stále neprevyšuje počet živnostníkov

Graf 17 Vývoj počtu podnikov v porovnaní s vývojom počtu živnostníkov v Trenčianskom kraji

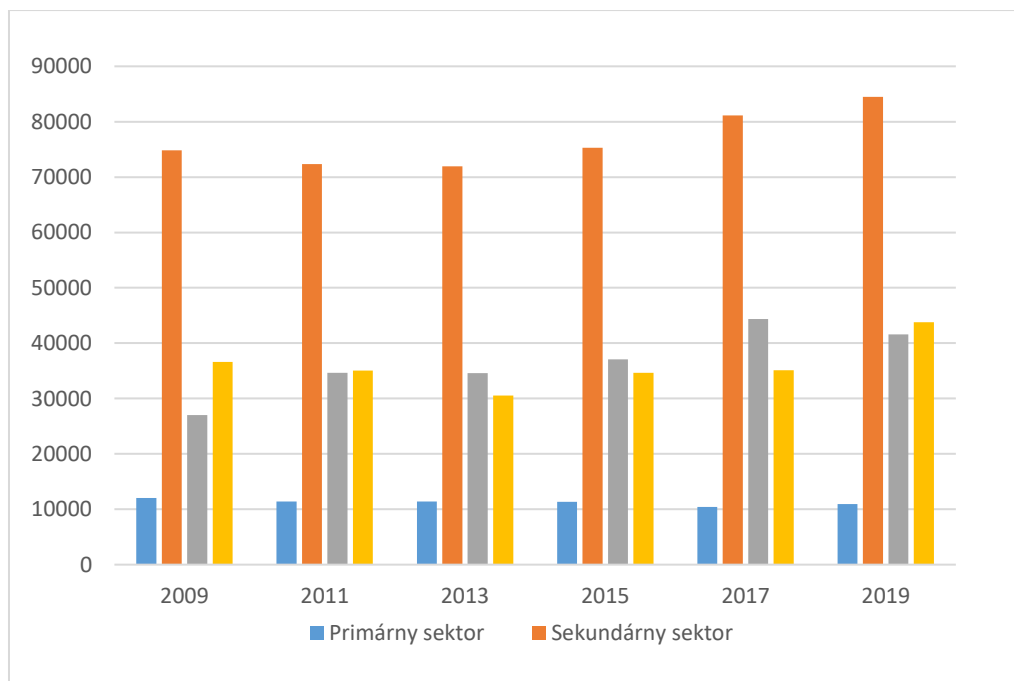

Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné spracovanie

Zamestnanosť podľa sektorov

Z hľadiska evidovaného počtu zamestnancov jednoznačne v kraji dominuje postavenie sekundárneho sektora (priemyslu), ktorý tvorí približne 50%-ný podiel na celkovej zamestnanosti. Ako je vidieť aj na grafe nižšie, celkový počet zamestnancov v tomto sektore rastie, pričom súčasne sa zvyšuje počet zamestnancov v kvartérnom sektore.

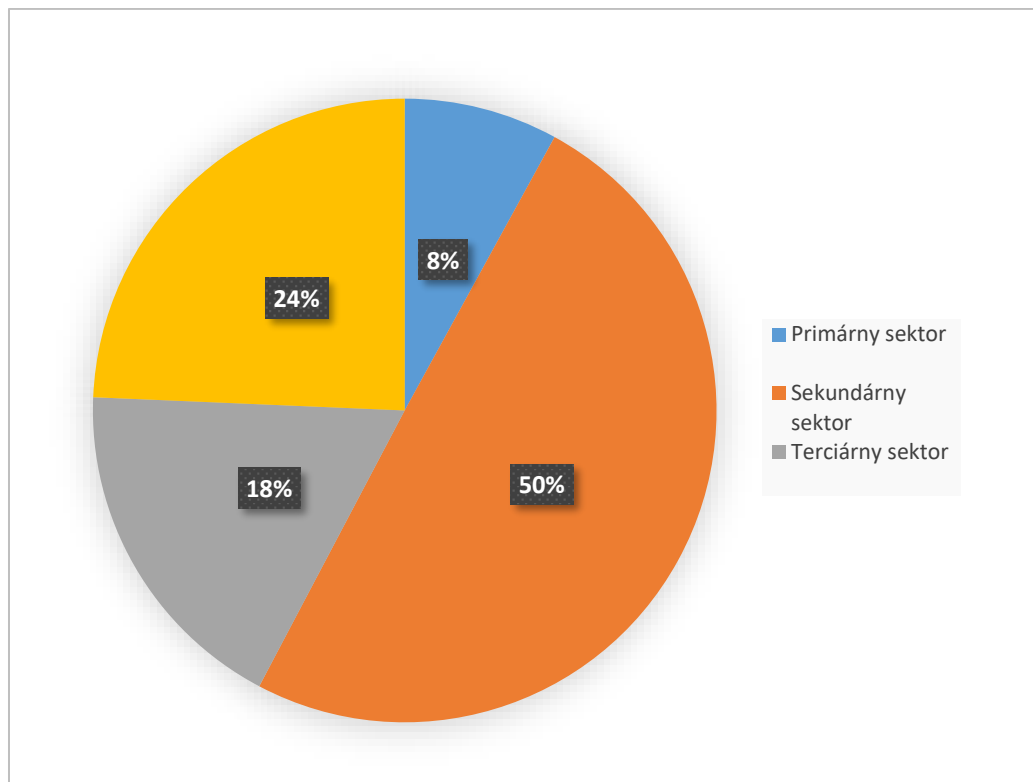
Graf 18 Vývoj priemerného evidenčného počtu zamestnancov podľa sektorov v Trenčianskom kraji¹⁷

Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné spracovanie

¹⁷ Zdroj: STATdat, <https://bit.ly/30yVKgs>

Graf 19 Podiel jednotlivých sektorov hospodárstva na celkovej zamestnanosti v Trenčianskom kraji v roku 2019 (%)¹⁸

Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné spracovanie

Primárny sektor

Poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov ako súbor ekonomických činností primárneho sektora zamestnávali v roku 2019 celkovo v Trenčianskom kraji 4 208 zamestnancov, čo predstavuje podiel 2,4% spomedzi všetkých pracujúcich v kraji, pričom z dlhodobého hľadiska pozorujeme jeho stagnáciu.

Poľnohospodárska pôda

Vývoj výmery poľnohospodárskej a ornej pôdy v Slovenskej republike má dlhodobo klesajúci trend. Od roku 1996 do roku 2019 ubudlo 5 460 ha poľnohospodárskej pôdy a takmer 8 963 ha ornej pôdy. Dôvodom úbytku poľnohospodárskej pôdy je jej záber na zástavbu, ale tiež zalesňovanie.

Podiel poľnohospodárskej pôdy z celkovej výmery Trenčianskeho kraja tvorí približne 40%. Z toho najväčšiu časť zaberá orná pôda. Orná pôda spolu s lesným porastom majú aj najvyšší podiel na celkovej výmere kraja, spolu 89%. Zastavaná plocha tvorí 5,4% územia kraja.

Najväčšie výmery poľnohospodárskej pôdy nájdeme v okresoch Prievidza, Nové Mesto nad Váhom, Trenčín a Bánovce nad Bebravou. Z hľadiska bonity pôd sa Trenčiansky kraj zaraďuje medzi kraje s priemerným produkčným potenciálom pôd Slovenska, a to na úrovni 45,66 bodov zo 100-bodovej stupnice bonitovaných pôdno-ekologických jednotiek (BPEJ). Z toho najproduktívnejšie sú pôdy v okrese Nové Mesto nad Váhom, v ktorom je vyše 15 % zastúpenie pôd v bodovom rozmedzí 80-100 bodov BPEJ. Ostatné okresy majú zastúpenie pôd prevažne pod 80 BPEJ, najslabšie zastúpenie bonitných pôd (pod 70 BPEJ) je v okrese Považská Bystrica. Zdroj : http://www.podnemapy.sk/portal/reg_pod_infoservis/bh/bh.aspx a

¹⁸ Zdroj: STATdat, <https://bit.ly/30yVKgs>

Tabuľka 58 Vývoj výmery poľnohospodárskej pôdy v Trenčianskom kraji¹⁹

Rok	Poľnohospodárska pôda (ha)	
	Orná pôda	Poľnohospodárska pôda spolu
1996	105 544	187 255
2001	100 097	186 890
2006	98 311	186 260
2011	97 552	184 081
2016	96 762	182 203
2017	96 707	181 122
2018	96 708	182 005
2019	96 581	181 798

Zdroj: Štatistický úrad SR

Vývoj výmery poľnohospodárskej pôdy v Trenčianskom kraji, vo všetkých jeho okresoch, sa zhoduje s vývojom výmery poľnohospodárskej pôdy v Slovenskej republike, pričom dochádza k jej úbytku v dôsledku jej zaberania novou obytňou alebo priemyselnou výstavbou. Obhospodarovanie poľnohospodárskej pôdy má vplyv aj na odtok vody v území čo úzko súvisí aj s meniacou sa klímou. Pri nevhodnom obhospodarovaní poľnohospodárskej pôdy môže nastať napr. k zhutneniu pôdy a zadržaniu menej vody čím sa môže významne prispieť k lokálnym a vo väčšom meradle aj regionálnym povodňam.

Rastlinná a živočíšna výroba

Tabuľka 59 Počet fariem podľa druhu vlastníctva (údaje k 31.10.2016)

	celá SR	z toho v TSK
Spolu	25 658	1636
Z toho: súkromné tuzemské	24 815	1557
družstevné	566	55
štátne	13	1
vo vlastníctve úz.samosprávy	50	3
združenia, pol.strany, cirkvi	49	8
zahraničné	106	9
medzinárodné súkromné	59	3

Zdroj : ŠÚ SR, Štrukturálne zisťovanie fariem 2016 - komplexné výsledky

Tabuľka 60 Počet fariem zameraných na chov zvierat a iné zárobkové činnosti (údaje k 31.10.2016)

	celá SR	z toho v TSK
farmy s chovom		
hovädzieho dobytku	1245	109
kráv	1081	95
ošípaných	252	24
prasníc	145	15
hydiny	153	15
sliepok	96	11
oviec	612	41
kôz	177	10
farmy s inými zárob.činnosťami	881	68
agroturistika a vidiecky turizmus		10
remeselné činnosti		1
spracovanie poľnoh.produktov		18
spracovanie dreva		4

¹⁹Zdroj: STATdat, <https://bit.ly/3emSRHS>

chov rýb		1
zmluv.práce pre inú farmu		26
zmluv.práce pre nepoľnohosp.podnik		11
práce v lesníctve		6
služby v zdravotníckej oblasti		2
iné		9
výroba energie na predaj z OZE		1

Zdroj : ŠÚ SR, Štrukturálne zisťovanie fariem 2016 - komplexné výsledky

Tabuľka 61 Počet osôb pracujúcich na farmách (údaje k 31.10.2016)

	celá SR	z toho v TSK
Spolu	79 177	6 806
Z toho ženy	24 083	2 347

Zdroj : ŠÚ SR, Štrukturálne zisťovanie fariem 2016 - komplexné výsledky

V Trenčianskom kraji je rastlinná výroba zameraná na pestovanie pšenice, jačmeňa, cukrovej repy, zemiakov, ovocia, zeleniny a krmovín na ornej pôde. Agronomická hodnota poľnohospodárskych pôd je znižovaná nedostatkom vlhky. V rámci stabilizácie úrod poľnohospodárskych plodín sú čiastočne využívané zariadenia závlahového hospodárstva.

V oblasti živočíšnej výroby možno konštatovať, že v poslednom období dochádza k jej miernemu poklesu z hľadiska počtu chovaných hospodárskych zvierat. Od roku 2012 vykazujú počty jednotlivých hospodárskych zvierat klesajúci stav, a to najmä pokiaľ ide o hovädzí dobytok, naopak mierny nárast je evidovaný v prípade hydiny. Pomerne výrazný pokles je zaznamenaný od roku 2011 aj v prípade ošípaných. Podrobný prehľad chovaných hospodárskych zvierat na území kraja je uvedený v tabuľke nižšie.

Tabuľka 62 Intenzita chovu hospodárskych zvierat v Trenčianskom kraji²⁰

	2019	2014	2010
Hovädzí dobytok (na 100 ha poľnohospodárskej pôdy)	29,8	31,1	31,0
Kravy (na 100 ha poľnohospodárskej pôdy)	13,1	13,2	13,4
Ovce (na 100 ha poľnohospodárskej pôdy)	23,3	25,0	23,6
Ošípané (na 100 ha ornej pôdy)	51,7	66,6	73,3
Hydina (na 100 ha ornej pôdy)	2 217,7	1 569,0	1 770,8
Sliepky (na 100 ha ornej pôdy)	706,9	684,4	642,2

Zdroj: Štatistický úrad SR

V Trenčianskom kraji sa na chov hospodárskych zvierat orientuje viacero subjektov poľnohospodárskej prvovýroby. Chov hovädzieho dobytku je v TSK najviac zastúpený v okrese Bánovce nad Bebravou (15%) a Prievidza (14,7%). Najviac ošípaných je chovaných taktiež v okresoch Bánovce nad Bebravou (28%) a Prievidza (27%) a hydiny v okrese Púchov (54%). Chov oviec v kraji má nízke zastúpenie, v poslednom období môžeme sledovať mierny pokles medzi rokmi 2014 a 2019.

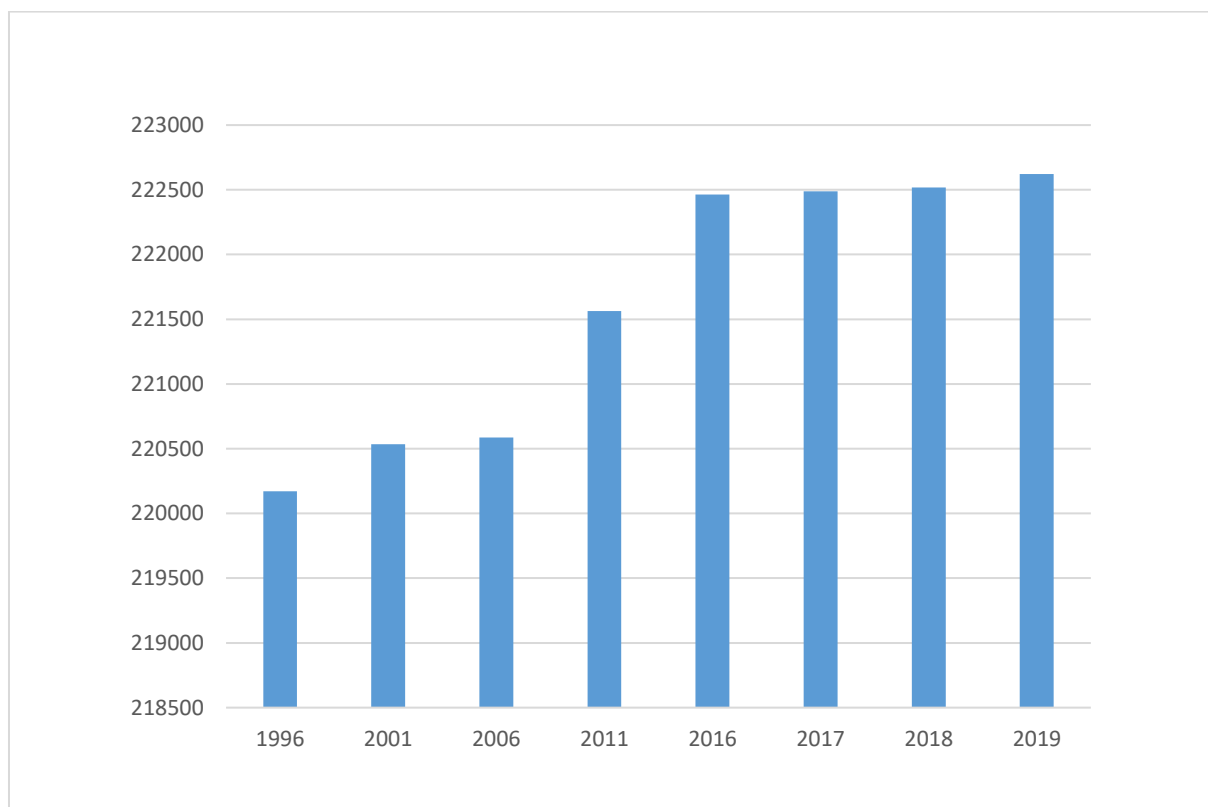
Lesníctvo

Lesné pozemky v Trenčianskom kraji zaberajú takmer 11% z celkovej výmery lesných pozemkov v Slovenskej republike. V rámci Trenčianskeho kraja je podiel výmery lesných pozemkov takmer 50% z celkovej výmery kraja.

Graf 20 Vývoj výmery lesných pozemkov v Trenčianskom kraji (ha)²¹

²⁰Zdroj: STATdat, <https://bit.ly/2N9K4xW>

²¹Zdroj: STATdat, <https://bit.ly/3taxa23>

Zdroj: Štatistický úrad SR, vlastné spracovanie

Výmera lesných pozemkov z dlhodobého hľadiska má v kraji stúpajúcu tendenciu, v posledných rokoch sa však situácia stabilizovala, keď sa výmera ustálila na úrovni 222 623 ha.

Vinohradníctvo

Z dlhodobého hľadiska pozorujeme v celej Slovenskej republike pokles výmery vinogradov, hoci od roku 2016 sa tento trend zastavil a plocha viníc sa stabilizovala. Blízkosť svahov najsevernejších výbežkov pohoria Malých Karpát vytvára vhodné klimatické podnebie na pestovanie viniča a vinohradnícku činnosť najmä v časti okresu Nové Mesto nad Váhom, v tzv. Vrbovskom rajóne Malokarpatskej vínnej oblasti, v okolí Čachtíc a Častkoviec. Podiel vinogradov v štruktúre celkového pôdneho fondu je však nevýrazný a Trenčiansky kraj zohráva v produkcii viniča v Slovenskej republike len zanedbateľnú úlohu.

Chmelárstvo

Trenčiansky kraj bol v minulosti významnou oblasťou pre pestovanie chmeľu, no vysoká prácnosť pestovania a zberu a s tým súvisiace náklady na produkciu chmeľu spôsobili nerentabilnosť výroby a rušenie chmeľníc. Do roku 2020 došlo k zrušeniu chmeľníc v Soblahove, Čachticiach a Trenčianskej Turnej a poslednú chmeľnicu v Trenčianskom kraji, ktorá sa nachádza v Nemšovej (a ktorá je zároveň aj poslednou chmeľnicou na Slovensku), čaká v najbližšej dobe rovnaký osud.

Sekundárny sektor

Sekundárny sektor zahŕňa činnosti spojené s ťažbou a dobývaním nerastných surovín, priemyselnú výrobu, stavebníctvo, dodávkou a rozvodom elektriny, plynu, pary a vzduchu a tiež dodávkou vody, likvidáciu odpadov a odpadových vôd²². Sekundárny sektor a činnosti s ním spojené patria v kraji k významným ukazovateľom tvorby pracovných miest, ako aj tvorby hrubej pridanej hodnoty.

Tabuľka 63 Podniky sekundárneho sektora podľa ekonomických činností v okresoch TSK v roku 2019²³

²²Podľa štatistickej klasifikácie ekonomických činností (SK NACE Rev. 2)

²³ Zdroj: STATdat, <https://bit.ly/3ep9t1G>

Okres	Ťažba a dobývanie	Priemyselná výroba	Dodávka elektriny, plynu, pary a studeného vzduchu	Dodávka vody; čistenie a odvod odpad. vôd, odpady a služby odstr. odpadov	Priemysel spolu	Stavebníctvo
Bánovce nad Bebravou	0	169	1	4	174	85
Ilava	0	377	8	8	393	167
Myjava	0	152	3	7	162	46
Nové Mesto nad Váhom	0	428	3	11	442	263
Partizánske	0	194	4	11	209	120
Považská Bystrica	0	357	11	14	382	307
Prievidza	9	467	7	26	509	376
Púchov	0	199	2	4	205	162
Trenčín	2	685	8	29	724	528
TSK Spolu	11	3 028	47	114	3 200	2 054

Zdroj: Štatistický úrad SR

Ťažba nerastov

Ťažba nerastných surovín patrí podľa odvetvovej štruktúry sekundárneho sektora hospodárstva. Na základe klasifikácie ekonomických činností SK NACE vykazovala Ťažba a dobývanie v TSK v roku 2019 celkovo 2 834 evidovaných zamestnancov.

Nerastné bohatstvo Trenčianskeho samosprávneho kraja je bohaté, s veľkou rozmanitosťou surovínových druhov. Z palivovo-energetických surovín sa nachádzajú v oblasti hornej Nitry ložiská hnedého uhlia a lignitu v Handlovej a v Nováckej hnedouhoľnej panve. V okolí Mojtína a Strážovských vrchov sa nachádzajú ložiská bauxitu, v okolí obce Zlatníky malé množstvá magnetitu. Z nerudných surovín sa v kraji nachádzajú stavebné materiály ako dolomity, vápenec, stavebný kameň, vápenitý slieň, cementárska sialitická surovina, štrkopiesky, tehliarska hlina, dekoračný kameň. Ložiská cementárskych surovín v Hornom Srní a Ladkoch/Butkov svojim významom presahujú rámec kraja. Vápence, piesčité a dolomitické vápence a dolomity ako stavebný kameň sa ťažia v bradlovom pásme (hlavne na Považí) v Tunežiciach a v Trenčianskej Teplej.

K najvýznamnejším podnikom z hľadiska tržieb v kraji v odvetví ťažobného priemyslu patria spoločnosti Hornonitrianske bane, a.s., Prievidza, T&B SK, s.r.o., Bojnice, Kameňolomy, s.r.o., Nové Mesto nad Váhom.

V súčasnosti prebieha proces útlmu a postupného zastavenia ťažby hnedého uhlia v Hornonitrianskych baniach v Prievidzi, pričom sa realizujú robustné finančné podporné programy na hospodársku reštrukturalizáciu regiónu Hornej Nitry.

Priemysel

Priemyselná výroba v Trenčianskom samosprávnom kraji patrí k významným faktorom zabezpečujúcim výkonnosť hospodárstva nie len v rámci metropolitného regiónu, ale aj na nadnárodnej úrovni. Význam priemyslu spočíva v tom, že toto odvetvie sa výraznou mierou podieľa na celkovej zamestnanosti kraja, a na regionálnej úrovni aj na tvorbe hrubej pridanej hodnoty. K 31. decembru 2017 pracovalo v Trenčianskom kraji v priemysle 86 976²⁴ osôb, čo tvorí spolu 16,5% z celkového počtu zamestnancov v kraji. To znamená druhý najvyšší počet osôb zamestnaných v jednotlivých odvetviach ekonomických činností hospodárstva kraja.

²⁴ Zdroj: [http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-](http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID(%22iB8CC009C53A64B0FB52A91A30E5BFB3%22)&ui.name=Region%3a1Ina%20zamestnanos%5a%520a%20zamestnanci%20%5bnu3003rr%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fcps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html)

[bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID\(%22iB8CC009C53A64B0FB52A91A30E5BFB3%22\)&ui.name=Region%3a1Ina%20zamestnanos%5a%520a%20zamestnanci%20%5bnu3003rr%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fcps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html](http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID(%22iB8CC009C53A64B0FB52A91A30E5BFB3%22)&ui.name=Region%3a1Ina%20zamestnanos%5a%520a%20zamestnanci%20%5bnu3003rr%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fcps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html)

Tabuľka 64 Komparácia vybraných ukazovateľov priemyslu v samosprávnych krajoch SR za rok 2019

	Počet priem. závodov	Hrubý obrat (tis. Eur)	Pridaná hodnota (tis. Eur)
Bratislavský kraj	353	28 418 711	4 759 032
Trnavský kraj	331	11 592 240	1 932 101
Trenčiansky kraj	468	9 578 506	2 428 204
Nitriansky kraj	390	6 398 279	1 433 645
Žilinský kraj	401	14 989 419	2 589 423
Banskobystrický kraj	322	3 962 753	1 078 221
Prešovský kraj	355	3 722 085	961 719
Košický kraj	267	6 677 896	1 401 346
Slovenská republika	2 887	85 339 888	16 583 692

Zdroj: Štatistický úrad SR < http://datacube.statistics.sk/#/view/sk/VBD_SK_WIN/pm3002rr/v_pm3002rr_00_00_00_sk >

Hrubý obrat SR v priemyselných podnikoch predstavoval v roku 2019 hodnotu 85 339 888 tis. Eur, na ktorej sa Trenčiansky kraj podieľal v hodnote 9 578 506 tis. Eur, t.j. 11%-ným podielom. Aj vďaka faktu, že priemysel je v tvorbe pracovných príležitostí v kraji dominantným sektorom, dosahuje štvrtinový podiel na priemyselnej produkcii hrubého obratu v krajine. Pri porovnaní podielu kraja na počte priemyselných závodov v SR dosahuje Trenčiansky kraj s 468 podnikmi 16%-né zastúpenie spomedzi 2887 podnikov v SR. Podobne ako v prípade hrubého obratu, ukazovateľ pridanej hodnoty vytvorenej v podnikoch na území kraja predstavuje, s 15%-ným podielom, významné postavenie v SR.

Pri porovnaní jednotlivých okresov Trenčianskeho kraja má dominantné postavenie okres Púchov, ktorý sa na celkovom obrate priemyselných podnikov kraja podieľal v roku 2019 23%-tami a okres Nové Mesto nad Váhom s podielom takmer 19%. Z hľadiska tohto ukazovateľa je okres Púchov. jedným podstatným okresom aj z pohľadu SR, kde vytvára takmer 3% národného obratu priemyselných podnikov.

Najnižšiu úroveň obratu priemyselných podnikov v kraji vykazujú okresy Myjava a Partizánske. Dá sa to vysvetliť *historicky daným zameraním územia na iné oblasti, rurálnym charakterom a pod.*

Prerozdelenie priemyslu do jednotlivých odvetví podľa klasifikácie ekonomických činností poukazuje na dominantné postavenie odvetvia Výroba kovov a kovových konštrukcií okrem strojov a zariadení. na celkovej zamestnanosti v jednotlivých pododvetviach priemyslu. Na základe priemerného evidenčného počtu zamestnancov v roku 2019 boli v rámci kraja najvýznamnejšie nasledujúce odvetvia priemyselnej výroby:

- Automobilov priemysel
- Ťažobný priemysel
- Elektrotechnický a elektronický priemysel
- Strojársky priemysel
- Obuv

V ostatných odvetviach pracoval relatívne menší počet zamestnancov. Odvetvová štruktúra zamestnanosti tak nie je dostatočne diverzifikovaná. Aj vzhľadom na vyššie uvedené, výraznú dominanciu predstavuje strojárstvo, čo vytvára pre región pomerne vyprofilovaný stav priemyselnej výroby, no i silnú závislosť na tomto odvetví.

Priemysel je rôznorodý, zastúpené je strojárstvo, elektrotechnika, banský priemysel, textilný a odevný priemysel, ďalej sklársky, kožiarsky a potravinársky priemysel. V roku 2019 priemyselné podniky za svoje výkony a tovar utržili 11,5 mld. eur. Zamestnávali 91 243 osôb, čo je najvyššia zamestnanosť v odvetví priemyslu v porovnaní s ostatnými krajinami. Medzi ďalšie významné odvetvia podľa prehľadu najväčších firiem na základe objemu tržieb patrili v roku 2019 chemický a strojársky priemysel.

Tabuľka 65 Prehľad 10 najväčších firiem na základe objemu tržieb v TSK

Spoločnosť	Tržby	Priemysel
Continental Matador Rubber, s.r.o.	1 042 214 000 €	Chémia a plasty
Continental Matador Truck Tires s.r.o.	612 932 000 €	Chémia a plasty
UNIPHARMA	528 309 145 €	Veľkoobchod
Hanon Systems Slovakia s.r.o.	403 218 000 €	Strojárstvo
YURA Corporation Slovakia, s. r. o.	378 289 264 €	Automobilový priemysel
ELGAS, s.r.o.	324 928 294 €	Energie a ťažba

Hella Slovakia Signal-Lighting s.r.o.	250 424 000 €	Elektrotechnika
RAVEN a.s.	205 357 838 €	Veľkoobchod
C & A Mode s.r.o.	188 518 261 €	Maloobchod
LEONI Slovakia, spol. s r. o.	186 914 483 €	Elektrotechnika

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov Finstat

Priestorová štruktúra priemyslu

Priemyselné parky

Aktuálny územný plán Trenčianskeho samosprávneho kraja²⁵ (ďalej aj ako „ÚPN TSK“, v znení ZaD č. 3) v záväznej časti uvažuje s celoštátno významnými, resp. regionálne významnými územiami definovanými ako priemyselné parky, pre ktoré uvádza „odporúčania“ :

- vytvárať podmienky pre zlepšenie výkonnosti a efektívnosti hospodárstva a harmonicky využívať celé územie kraja,
- nové podniky lokalizovať predovšetkým do disponibilných plôch v intraviláne obcí v existujúcich hospodárskych areáloch, prípadne uvažovať s možným využitím uvoľnených areálov poľnohospodárskych dvorov,
- podporovať budovanie priemyselných parkov celoštátneho významu v nasledovných lokalitách :
 - Dubnica nad Váhom – Kolačín,
 - Nové Mesto n/ Váhom – Dolné pole
 - Stará Turá – Chirana – Prema
 - Myjava – Javorinská
 - Prievidza – Nováky – Agropark
 - Handlová – Banícka kolónia
 - Púchov - Luh, Predsigot', Podzábreh
 - Trenčín – Belá
 - Trenčín Bratislavská
 - Trenčín Bratislavská II
- podporovať budovanie priemyselných parkov regionálneho významu v nasledovných lokalitách :
 - Bánovce nad Bebravou – Biskupice
 - Rybany – Dolné Sedlište
 - Slavnica – Farské
 - Ladce – medzi cementárňou a kameňolomom
 - Brezová pod Bradlom – Davčové
 - Nové Mesto n/ Váhom – Milex
 - Lúka – Konopnica
 - Nová Ves nad Váhom – Pažiť
 - Partizánske – Podlužie, Luh
 - Malé Kršteňany - Lúky, kameňolom Veľký vrch
 - Považská Bystrica – Považská Teplá
 - Prievidza – Areál SAD
 - Sebedražie – Baňa Cígeľ
 - Bystričany – Lipovec, Záhumenie
 - Nitrianske Pravno - Dolný lán, Za železnicou
 - Beluša – Podbrezie
 - Dohňany – Horné prúdy
 - Nemšová – Predná Sihot'
 - Trenčianska Teplá – Sina osada
 - Nemšová – Niva.“

Tabuľka 66 Prehľad evidovaných priemyselných parkov (zóny a areály) na území Trenčianskeho kraja

P.č.	Názov územia	Lokalizácia	Rozloha (v m ²)	Spoločnosti
1.	Priemyselný park Trenčín	Trenčín	115 ha	AU Optronics (Taiwan), Akebono Brake Slovakia, (Japan), AAF International, s.ro., Adient Slovakia, Yanfeng Slovakia, Hella Slovakia Signal -

²⁵ Zdroj: Územný plán TSK v znení zmien a doplnkov č.3

				Lighting, s.r.o. Vesser Plastic Slovakia, Asko invest Slowakei
2.	Priemyselný park Partizánske	Partizánske-	26,2 ha	Velux, Partizánske Building ComponentsSK s.r.o.
3.	Priemyselný park Bánovce nad Bebravou	Bánovce nad Bebravou	1,60 ha	
4.	Priemyselný park Chocholná-Velčice	Chocholná Velčice	38 ha	
5.	Priemyselný park Trenčín-Opatovce	Trenčín	1,37 ha	
6.	Priemyselný park Nováky	Nováky	0,91 ha	
7.	Priemyselný park Rakoľuby	Rakoľuby	14 ha	
8.	Priemyselný park Horná Streda	Horná Streda	22 ha	
9	Priemyselný park Javorinská Myjava	Myjava	16 ha - zelený park	Altcam SLOVAKIA, s.r.o., CPN Invest, s.r.o., Reutter SK, s.r.o., SEISA Europe, s.r.o., TOP KRAFT SK a.s., SG FIX,s.r.o., SUBTIL Slovakia, s.r.o.
10.	Priemyselný park Rudník	Rudník	16,33 ha - zelený park	BIOMILA, spol.s.r.o.
11.	Priemyselný park Nováky	Nováky	9,7 ha - zelený park	Printel s.r.o.
12.	Priemyselný park Dubnica nad Váhom	Dubnica	21 ha	Daejung Europe, Delta Energy Systems
13.	Priemyselný park Ilava	Ilava	17 ha	Leoni, Visteon HCC
14.	Priemyselný park Prievidza-west	Prievidza	47 ha	KOVOSPOL Grouo, Rubing
15	Priemyselný park Považská Bystrica	Považská Bystrica	10	

Zdroj: vlastné spracovanie na základe údajov ÚPN TSK v znení ZaD č. 3 a oficiálnych stránok jednotlivých prevádzkovateľov

Tabuľka 67 Zoznam priemyselných parkov v TSK podľa Analýzy priemyselných parkov SR

č.	Priemyselný park - mesto/obec	Okres	Rozloha (ha)	Celková výmera (m ²)	Využitelná plocha (m ²)	Vnútroar. Komun. a ost. plochy (m ²)	Voľná plocha (m ²)	Obsadená plocha (m ²)	Obsadenosť = % podiel obsadenej voči využiteľnej ploche	Počet prac.miest		
										Plán.	Skutoč.	Skutočný voči plán. %
30	Myjava	Myjava	14	144 677	111 568	33 109	0	111 568	100,00%	246	745	302,85%
42	Prievidza - Západ I	Prievidza	49	400 000	360 000	40 000	50 000	310 000	86,11%	3 000	500	16,67%
45	Rudník	Myjava	16	162 330	143 100	19 230	140 311	2 789	1,95%	107	27	25,23%
61	Trenčín	Trenčín	115	1 150 000	1 036 000	114 000	280 000	756 000	72,97%	1 200	800	66,67%

Zdroj : MH INVEST II, MH SR, SARIO, Analýza priemyselných parkov SR k 30.6.2017, vlastné spracovanie z tabuľky č.18 prílohy materiálu <https://www.economy.gov.sk/uploads/files/bRRRoRuk.pdf>

Pre reálne posudzovanie stavu priestorových východísk priemyslu TSK voči iným krajom Slovenska je základnou podmienkou rovnaké posudzovanie kapacít priemyselných parkov (ďalej aj ako PP), čo však nie je súčasný stav metodiky kompetentných organizácií. Príkladom sú rôzne analýzy stavu priemyselných parkov z dielne SARIO, odvodené od podmienok podpory PP z rokov 2001-2003 na základe nového zákona k podpore PP, či súčasných analýz MH SR (2018)

a tiež rozdielnosti, ktoré vznikajú i aktivitami územných regionálnych inštitúcií (viď rozdielne popisy najvýznamnejších priemyselných parkov na území TSK- nenájdeme tam napr. priemyselný park v Púchove, PP Chirana v Starej Turej, mnohé parky v Trenčíne - Trens, Merina, Leoni, Euopin, Vailand Tr. Turná atď. V zozname nie je ani priemyselný park Leoni v Trenčianskej Teplej, mestská časť Dobrá, ktorý vznikol rekonštrukciou tehle investovateľom a dodnes garantuje kvalifikovanú zamestnanosť cca 500 zamestnancov, pričom v r.2022 bude oslavovať 30. výročie pôsobenia nemeckého investora na Slovensku (jeden z najväčších zamestnávateľov v regióne od r.1992).

Na území Trenčianskeho kraja sa taktiež nachádzajú mnohé ďalšie, v celkových analýzach nezmapované lokality, ktoré svojou rozlohou a funkčným zameraním výraznou mierou ovplyvňujú formovanie priľahlých území. Ďalšie územia priemyselnej výroby (plochy výroby) lokalizované na území Trenčianskeho kraja predstavujú menšie alebo samostatné jednotky priemyselnej a stavebnej výroby, podnikateľských aktivít a skladov prevažne lokálneho charakteru.

Z tohto pohľadu sa javí ako účelné pri riešení tém nielen priemyselného rozvoja, ale i možného iného využitia opustených a zanedbaných území prihliadať na aktuálne odporúčania o brownfieldoch z dielne MDV SR (ktoré je podľa kompetenčného zákona zodpovední za tvorbu a uskutočňovanie politiky mestského rozvoja). V rámci **Koncepcie mestského rozvoja SR do roku 2030**, bude možné využiť postupy i metodiku pohľadu dozadu („teória troch grošov“) **bez ohľadu na majiteľa, región, či charakter priemyselnej výroby, resp. iného predošlého využitia brownfieldov.** („Pre účely koncepcie sa pod pojmom „brownfield“ rozumejú nielen opustené priemyselné objekty a areály, ale v prostredí mesta sú to vo všeobecnosti opustené či zanedbané prvky a plochy – napríklad budovy s funkciou bývania a občianskej vybavenosti, rôzne historické objekty či dokonca pamiatky, nevyužívaná dopravná a technická infraštruktúra, zanedbané prírodné prvky a podobne. Pre budúcu obnovu a sfunkčnenie zanedbaných území v mestách je dôležité brať do úvahy vzťahy s okolitým prostredím, ekonomické vplyvy, ako aj sociálne, environmentálne i technické hľadiská.“ Zdroj : MDVSR)

Brownfieldy

V roku 2018 vláda SR schválila materiál Koncepcia mestského rozvoja SR do roku 2030 (ďalej aj ako „Koncepcia“), spracovanú Ministerstvom dopravy a výstavby Slovenskej republiky (MDV SR). Jedným zo štrukturálnych opatrení, ktoré koncepcia obsahuje, je aj úloha „Analyzovať prekážky v zhodnocovaní nevyužívaných a zanedbaných území v intraviláne miest a navrhnúť podporné opatrenia“. Takéto územia sa často označujú aj pojmom „brownfield“.

Pre účely Koncepcie boli pod pojmom „brownfield“ zadané také nehnuteľnosti (pozemok, objekt, areál), ktoré:

- sú zanedbané, opustené alebo nedostatočne využívané;
- sú pozostatkom predchádzajúceho užívania, zaniknutej aktivity;
- majú skutočné alebo potenciálne problémy s kontamináciou;
- pre svoje ďalšie prospešné využívanie vyžadujú intervenciu.

Ďalej boli brownfieldy kategorizované podľa ekonomického potenciálu na :

- rozvoja schopné – rozvoj je rentabilný a možný za bežných trhových podmienok;
- potenciálne rozvojové – obnova je na hranici rentability a riskantná, možná formou spolupráce verejného a súkromného sektora;
- s nákladovou medzerou – regenerácia je nerentabilná, vyžaduje verejnú podporu formou dotácií alebo iných opatrení.

Ako vyplýva z textu uvedeného vyššie, v takejto štruktúre sa nevyužívané plochy na území kraja neevidujú.

Preto ak hovoríme o potrebe systematickej podpory revitalizácie brownfieldov, ktorá by reflektovala Koncepciu a vo všeobecnosti celosvetové trendy mestského, resp. sídelného urbanistického rozvoja, ktoré smerujú od extenzifikácie urbanizácie (rozvoj sídiel so zaberaním stále nových plôch v území) k zvýšenému dôrazu na intenzifikáciu (využitie a pretváranie existujúcej nevyužívanej či opustenej infraštruktúry na nové funkcie), je nutné zadané potrebu takéto štruktúry v prvom rade **identifikovať**. K tomu bude potrebná horizontálna a vertikálna integrácia, t.j. zapojenie partnerov na všetkých úrovniach s cieľom spoločného hľadania riešení, využívanie expertíz na národnej a medzinárodnej úrovni, finančná podpora procesu prípravy a realizácie projektov, ako aj akumulácia a zdieľanie poznatkov, skúseností s rôznymi prístupmi a postupmi a samozrejme budovanie odborných kapacít.

Zámer prioritizovať revitalizáciu zanedbaných a nevyužívaných území by mal v súlade s Koncepciou pozostávať z komponentov, ktoré by umožnili vytvoriť podmienky pre systematickú podporu obnovy zanedbaných a nevyužívaných území a objektov v intravilánoch sídiel najmä vo verejnom vlastníctve, vrátane rozsiahleho prehľadu a monitoringu a poskytnutia odbornej metodologickej a právnej podpory:

- priebežne tvorená databáza zanedbaných a nevyužívaných území - identifikácia lokality, veľkosť územia, stavebné objemy, pôvodné využitie, aktuálne percentuálne využitie a typy funkcií, druh vlastníctva, poloha v rámci sídla, kontaminácia, prírodné a kultúrne hodnoty, popis, regulácia v rámci platného územného plánu, známe zábery, mapové a obrazové prílohy;
- monitorovanie a zverejňovanie informácií o zámeroch obnovy, pripravovaných, realizovaných a uskutočnených projektoch;
- tvorba a zverejňovanie metodických odporúčaní od zámeru po kolaudáciu – analýza súčasného stavu, zostavenie plánu využitia a obnovy, vypracovanie štúdie uskutočniteľnosti, špecifiká projektovej dokumentácie, inžinierskych činností a realizácie obnovy vrátane stavebných činností, obnovy technickej infraštruktúry a zelene;
- spracovanie právnych analýz, ktoré realizátorom uľahčia efektívnu prípravu, obnovu a využívanie území – vymedzenie kategórie nevyužívaných a zanedbaných území v územno-plánovacej dokumentácii, možnosti riešenia majetkových vzťahov, možnosti poskytovania verejných finančných zdrojov a viaczdrojového financovania vrátane podmienok štátnej pomoci, tvorba verejno-súkromných partnerstiev, riešenie prevádzkových vzťahov a pod.
- zapojenie a zosieťovanie spolupracujúcich samospráv na pôdoryse projektu URBACT.

Stavebníctvo

Podľa evidencie ŠÚ SR pre podniky s 20 a viac zamestnancami bol ku koncu roku 2019 v Trenčianskom kraji priemerný evidenčný počet zamestnancov v odvetví stavebníctva celkovo 2325²⁶, čo predstavuje podiel 1,33% z celkového počtu zamestnancov v kraji, čo je porovnateľný údaj s celorepublikovým priemerom.

Prepad stavebníctva sa opäť prehĺbil. Stavebná produkcia v septembri bola medziročne nižšia o 22,1%, čo predstavuje zvýšenie prepadu o takmer tri percentuálne body z augustových 19,2%. Bol to najhorší výsledok od októbra 2016. Podľa predbežných údajov Štatistického úradu SR dosiahol celkový objem stavebných prác hodnotu 491 mil. eur.

Vývoj stavebnej produkcie na domácom trhu ovplyvnilo zníženie novej výstavby, vrátane rekonštrukcií a modernizácií o 22,6% a v opravách a údržbe o 30,3%. V štruktúre tuzemskej produkcie nová výstavba tvorila 72,5%, podiel prác na opravách a údržbe tvoril 23,4%.²⁷

Odvetvie stavebnej produkcie v kraji je rozvinuté na úrovni slovenského priemeru, resp. ostatných krajov SR. Pri porovnaní vybraných ukazovateľov za celé odvetvie stavebníctva vykazuje na území TSK priemerné hodnoty.

Vývoj stavebníctva v okresoch sleduje Štatistický úrad SR prostredníctvom nasledujúcich tabuľkovo vyjadrených vybraných ukazovateľov. Stavebná produkcia vykonaná vlastnými zamestnancami a priemerný evidenčný počet zamestnancov v odvetví stavebníctva. Hodnoty uvedených ukazovateľov sú pritom komparatívne porovnateľné na regionálnej, resp. krajskej aj okresnej úrovni.

Tabuľka 68 Vybrané ukazovatele za odvetvie stavebníctva v samosprávnych krajoch SR

	Priemerný evidenčný počet zamestnancov (osoby)				Stavebná produkcia vykonaná vlastnými zamestnancami (tis. EUR)			
	2008	2013	2017	2019	2008	2013	2017	2019
SR	51 181	36 042	35 116	34370	3 214 385	2 002 694	2 666 017	2 5339 656
Bratislavský kraj	13 686	11 561	12385	11 249	1 233 101	930 611	1 454 816	1 192 854
Trnavský kraj	3 250	2 002	2 211	2214,7	156 546	76 600	155 526	132 414
Trenčiansky kraj	4 517	2 384	2 164	2325,2	266 735	92 047	116 030	135 090
Nitriansky kraj	4 574	3 669	3 669	3368	241 205	143 185	181 944	169 744
Žilinský kraj	8 459	5 556	4 299	4258	463 579	270 873	214 927	285 120

²⁶ Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/st3002rr/v_st3002rr_00_00_00_sk

²⁷ Zdroj: https://slovak.statistics.sk/wps/portal/ext/products/informationmessages/inf_sprava_detail/7738d2fd-9f97-497f-8f57-03cde78d21c4/!ut/p/z1/tVFLc4lwGPwtPXiM-SDBhGN0LGDVqVq5NJbHkqRh5LB-u8bOr30oLWH5pksrvfbhZLvMGyDNtsF6qskODvgdy8LZgHh8ODQEwnBLwJk-ruTt6NB3fWuufAD5fjs7FEc_OckInoBaWt_mvWGIzlapWexxU2ybcyZHWZmiMfC90lfqVGg3bZmgpj6F7aUHbZOoXO-MER6baYzs1Gal2ixFPLUYAhLFCdNPRkQ7-TrKYhzhV7_lreLA1eWAM2XX5CRI1zKpgB86ljgCddf2gtCQJBwwA2NQHTgVzOYDK_bLDlJv-x-5oBXf4zoAp5gmW2L_jkq-tBnnAFhjFOT2gOLkK7z7P14IEIXU5Uq-VB48x_N6DnmaTaa7b7T9U0076Qpv7qLWhV9wckF5OhsTKreXs3j4BCs19-8!/dz/d5/L2dBISEvZ0FBIS9nQSEh/

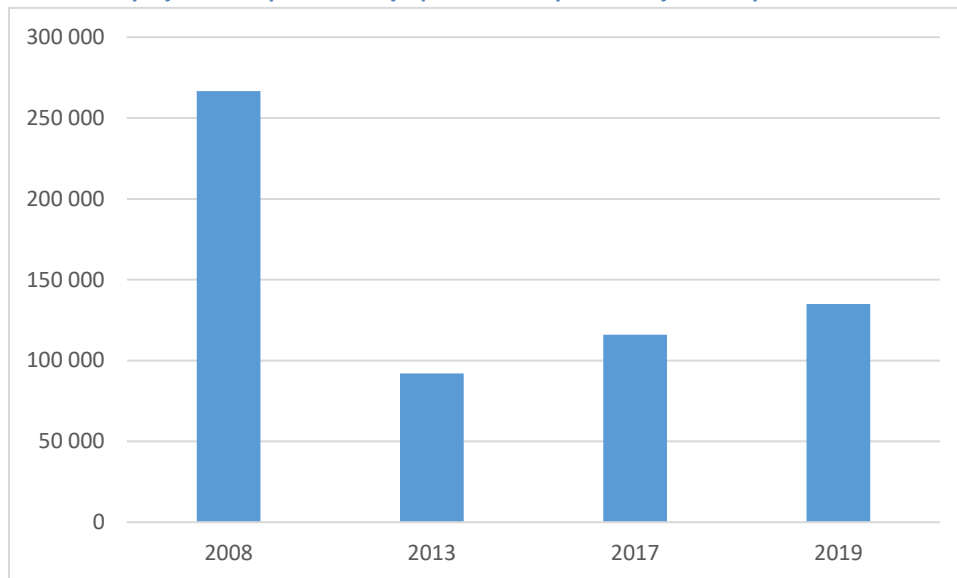

Banskobystrický kraj	3 445	2 287	2 024	2400	161 436	113 457	101 287	136 731
Prešovský kraj	5 753	4 092	4 030	3827	215 634	128 800	135 865	163 480
Košický kraj	7 497	4 492	4 333	4726	476 149	247 120	305 623	324 220

Zdroj: Štatistický úrad SR http://datacube.statistics.sk/#/view/sk/VBD_SK_WIN/st3002rr/v_st3002rr_00_00_00_sk

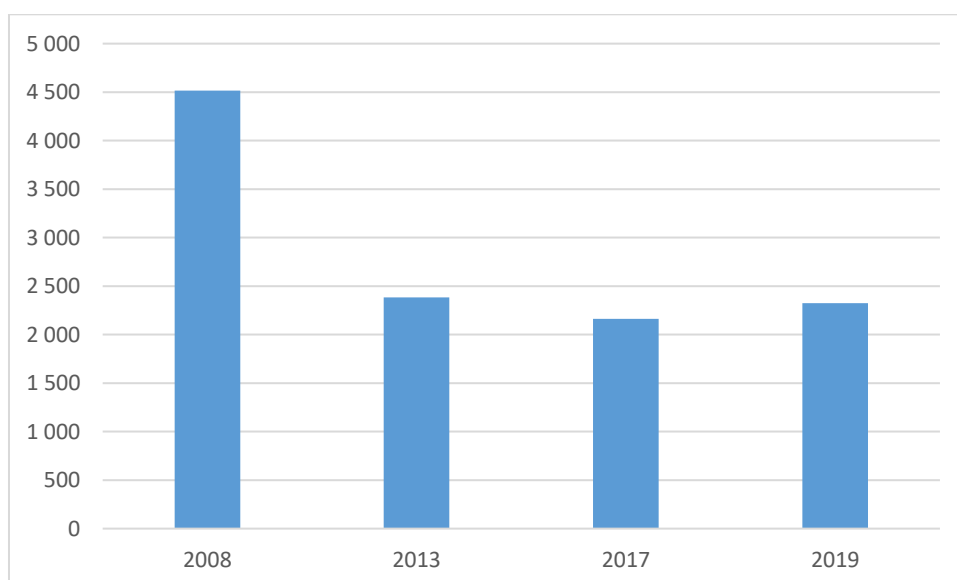
V sledovanom období medzi rokmi 2013 až 2019 majú sledované ukazovatele v Trenčianskom kraji trend v náraste počtu zamestnancov, ako aj v raste stavebnej produkcie ako je znázornené aj na grafoch nižšie.

Graf 21 Vývoj hodnoty stavebnej produkcie vykonávanej vlastnými zamestnancami v TSK v tisícoch EUR

Zdroj: Štatistický úrad SR

Graf 22 Vývoj priemerného evidenčného počtu zamestnancov stavebníctva v TSK

Zdroj: Štatistický úrad SR

Terciárny sektor (sektor služieb)²⁸

²⁸ „Sektor služieb, z hľadiska národného hospodárstva označovaný tiež ako terciárny sektor, zahŕňa všetky odvetvia ľudskej činnosti, ktorých podstatou je poskytovanie služieb (platených aj neplatených), teda obchod, poskytovanie práce, vedomostí, finančných prostriedkov,

Špecifikom niektorých okresov TSK ako napríklad Trenčín či Prievidza je i koncentrácia tzv. vyššej vybavenosti sektora služieb. Z pohľadu komunálnych služieb sa jedná o regionálne inštitúcie, úrady štátnej a verejnej správy, bankovníctvo a pod. Trenčín je sídlom koncentrácie aktivít regionálnej i miestnej komunálnej administratívy, pobočiek centrál v sektore bankovníctva, poisťovníctva a finančných služieb na Slovensku.

Zdravotná starostlivosť v TSK disponuje sieťou zariadení regionálneho významu reprezentovaná nemocnicami, odbornými liečebnými ústavmi, špecializovanými a rehabilitačnými zariadeniami poskytujúcimi zdravotnú, liečebnú a kúpeľnú starostlivosť.

V komerčnej sfére sa v kraji sa vytvorila i hustá sieť zariadení malo- a veľkoobchodu, hotelov a gastronomických zariadení. Na terciárny sektor je tak na regionálnej úrovni v tejto podobe viazaná veľká časť hrubého fixného kapitálu. Navyše transformačný proces ekonomiky rozšíril v uplynulých rokoch terciárny sektor aj o množstvo subjektov ponúkajúcich v rámci kreatívnej sebarealizácie aj množstvo druhov služieb inovatívneho charakteru. Či už v podobe tovarových, alebo voľnočasových aktivít.

V oblasti kultúry ako do istej miery komerčného charakteru služieb narastá sieť klubových a eventových zariadení, významnými turistickými miestami v kraji sú hradné opevnenia na Považí (Tematín, Čachtice, Beckov, Vršatec, Považský hrad,...), Trenčiansky hrad, Bojnický hrad a ZOO, ako aj mnohé sakrálné pamiatky. Ako v jedinom kraji na Slovensku absentuje profesionálne divadelníctvo.

Ako už bolo spomenuté, terciárny sektor je zastúpený pomerne vysokým podielom zo všetkých sektorov z hľadiska zamestnanosti. Tento podiel sa za sledované obdobie od roku 2009 pohybuje na úrovni 32%. V rámci sektora si dlhodobo najvyššie zastúpenie zamestnanosti v kraji udržiava odvetvie vzdelávanie s podielom 7,5% (v roku 2019). Významné zastúpené sú aj odvetvia Verejná správa, sociálne zabezpečenie s podielom 6,7 % (v roku 2019) či odvetvie Zdravníctvo, sociálna pomoc s 6,1%.

Strieborná ekonomika²⁹

V Európe sledujeme dlhodobý trend starnutia populácie, ktorý trvá už niekoľko desaťročí. Nasvedčuje tomu aj zvyšovanie mediánu veku, ktorý sa podľa údajov Eurostatu za posledných 12 rokov zvyšoval priemerne o 0,3 roka (z úrovne 38,3 r. v roku 2001 na úroveň 41,9 r. v roku 2013)

K nepriaznivému demografickému vývoju v súčasnosti prispela najmä nízka miera pôrodnosti, ale tiež zvyšovanie veku dožitia. Očakávaná dĺžka života sa v rozmedzí týchto rokov zvýšila v priemere o 2,6 roka, a to zo 77,7 r. na 80,3 r. (u mužov o 3 r. a u žien o 2,2 r.). Podľa prognózy Eurostatu sa celkový počet obyvateľov Európskej únie (501 miliónov z roku 2010) zvýši do roku 2040 na 526 miliónov, čo bude najvyšší počet obyvateľov. Následne sa počet bude znižovať (na 517 miliónov do roku 2060), pričom dôjde k prirodzenému úbytku obyvateľstva. Kým v roku 2010 bol podiel obyvateľov nad 65 rokov na populácii vo veku 15 – 64 rokov 17%, do roku 2060 sa má zvýšiť na viac než 68%. Podiel osôb vo veku 80 rokov a viac sa za 20 rokov od roku 2010 zvýši z 5% na 12%.

K relatívnemu nárastu vyšších vekových skupín obyvateľstva výrazným spôsobom prispeli aj dosiahnuté výsledky pokroku v ekonomickej, sociálnej, ale aj v medicínskej oblasti. V súvislosti so starnutím populácie sa do popredia čoraz viac dostáva pojem **strieborná ekonomika**. Pod striebornou ekonomikou chápeme adaptáciu ekonomiky na budúce potreby rastúceho počtu starších ľudí, s čím súvisí vytváranie nových trhových príležitostí pre podnikateľský sektor (Deutsche Welle, 2005).

Okrem súvisiacich problémov, ktoré so sebou starnutie populácie prináša je možné túto skutočnosť vnímať aj ako výzvu, resp. príležitosť pre rozvoj nových segmentov hospodárstva – zameraných na potreby seniorov a ľudí v dôchodkovom veku. Jednou z nich sú aj príležitosti pre inovatívne firmy a ich produkty, ktoré by pomohli zlepšiť kvalitu života starších ľudí. Mnohé krajiny

infraštruktúry, výrobkov alebo ich vzájomná kombinácia. Ide o sektor s najvyšším podielom v krajinách s rozvinutou ekonomikou. Typické pre tento sektor je relatívne nízka investičná náročnosť, vysoké tempo zavádzania vedecko-technického pokroku a vysoká produktivita. Charakteristické je i to, že zamestnanosť v tomto sektore tvorí najvyšší podiel zo všetkých sektorov hospodárstva.“
(Zdroj: <https://managementmania.com/sk/sektor-sluzieb-terciarny-sektor>)

²⁹ Zdroj: *Strieborná ekonomika – potenciál na Slovensku*, Viliam Páleník a kolektív, Ekonomický ústav SAV, Bratislava 2014. a *Strieborná ekonomika ako možné exportné zameranie slovenskej ekonomiky*, Viliam Páleník, Ekonomický ústav SAV, Bratislava 2009. *Strieborná ekonomika*, Inštitút zamestnanosti <<https://www.iz.sk/sk/projekty/strieborna-ekonomika>>

tak zakomponovávajú iniciatívy týkajúce sa technológií a starnutia do národných R&D politikách alebo inovačných stratégií.³⁰ Na úrovni Európskej únie sa doteraz prijalo niekoľko opatrení, ktoré by mali stimulovať tento trh a ktoré by mali pomôcť malým a stredným podnikom, ktoré na ňom pôsobia. Môžeme sem zaradiť napríklad spoločný program aktívneho a asistovaného bývania (the Active and Assisted Living Joint Programme), akčný plán informatizácie a elektronizácie zdravotníctva (the eHealth Action Plan), európske inovačné partnerstvo v oblasti aktívneho a zdravého starnutia (the European Innovation Partnership on Active and Healthy Ageing) či Horizont 2020, teda najväčší výskumný a inovačný program EÚ, v rámci ktorého možno nájsť výzvu týkajúcu sa zdravia, demografických zmien a blahobytu.³¹

Citujúc zdroj²⁹: „ U staršej generácie rastie ochota spotrebovať. Kúpna sila ľudí vo veku 60 a viac sa neustále zvyšuje. V štruktúre spotreby platí tzv. Engelov zákon: čím má niekto viac peňazí, tým menší podiel výdavkov dáva na nevyhnutné životné potreby ako potraviny a bývanie, a tým viac dáva na veci, ako sú zdravie, rekreácia, kultúra, peňažné dary na charitu a pod. V rámci EÚ ľudia patriaci do vekovej skupiny 50 a viac vlastnia 75 % akcií na burzách, 65% súkromných úspor, 60% domov, 50% osobných áut a dokonca až 80% luxusných áut. Fenomén strieborná ekonomika vytvára nové trhové príležitosti. Pre slovenskú ekonomiku je možnou trhovou príležitosťou exportovanie špecializovaných tovarov a služieb striebornej ekonomiky do krajín EÚ 15, ktoré aj v súčasnosti tvoria hlavné exportné teritórium. Starnúce obyvateľstvo vytvára početnú skupinu obyvateľstva, ktorá v podmienkach uplatňovania princípu aktívneho starnutia vytvára novú rastúcu skupinu spotrebiteľov so špecifickými požiadavkami, ako sú automobily s IKT čiastočne nahradzujúce oslabené zmyslové vnímanie, ubytovacie služby priateľské starnutiu, služby súvisiace so starostlivosťou o majetok – správa finančných portfólií, investícií do nehnuteľností a pod. Konkrétne zmeny v parametroch verejného systému služieb veľmi ťažko predvídať. Je však jasné, že úloha verejného sektora bude čoraz viac klesať a do popredia sa dostanú platené služby poskytované súkromným sektorom, a teda veľký objem platieb súkromným opatrovateľským a zdravotným službám.“

Starnutie a súvisiaci prechod z aktívneho pracovného života do dôchodku ovplyvňuje okrem ponuky práce aj správanie ľudí ako spotrebiteľov. Zmeny v objeme dopytu a v štruktúre spotreby v dôsledku rastúceho počtu starších ľudí v európskych ekonomikách majú potenciál stať sa hnacou silou konceptu, ktorý je často označovaný ako strieborná ekonomika. Tento termín sa vzťahuje na súbor ekonomických činností spojených s výrobou a poskytovaním tovarov a služieb zameraných na staršiu časť populácie. Európska komisia venuje pozornosť tejto problematike už niekoľko rokov a napríklad v Správe o starnutí populácie z roku 2009 kladie dôraz na možný pozitívny vplyv starnutia na súkromný sektor: "Starnutie spoločnosti prináša nové príležitosti pre inovatívne podniky vzhľadom k dopytu po inovatívnych alebo prispôbených tovaroch a službách“.

Starnutie je v súčasnosti považované za významný sociálny a ekonomický problém Európy. Účinky starnutia na štruktúru spotreby povedú k štruktúrnym ekonomickým problémom. Zvýšenie dopytu po niektorých špecifických tovaroch a službách by mohlo byť považované za príležitosť pre niektoré sektory, alebo dokonca malé krajiny. Na druhej strane, niektoré sektory sa budú musieť prispôbiť poklesu v dopyte po ich produkcii v dôsledku nevyhnutných zmien v spotrebnom správaní. Hlavnou myšlienkou konceptu striebornej ekonomiky je zameranie produkcie tovarov a služieb na rastúcu skupinu starších spotrebiteľov, ktorá má potenciál stimulácie hospodárskeho rastu a vytvárania nových pracovných príležitostí.

Zmeny vo vekovej štruktúre populácie so sebou prinášajú nevyhnutné dôsledky na ekonomiku. Skúsenosti ukázali, že zmeny vo vekovej štruktúre obyvateľstva môžu mať významný vplyv na produkciu. Efekty podobného rozsahu na zmeny v spotrebe (a nepriamo v produkcii) je možné očakávať aj v súvislosti s odchodom generácie povojnových „baby boomerov“ do dôchodku. Na základe tohto vývoja je možné očakávať druhú demografickú dividendu. Takýto vývoj bol inšpiráciou pre vznik konceptu striebornej ekonomiky. Segmenty tovarov a služieb zamerané na seniorov budú rásť už len z dôvodu nárastu podielu starších osôb na celkovej populácii. Adekvátna a promptná reakcia na túto zmenu, ktorá by vyvolala primerané zmeny vo výrobe a poskytovaní služieb, má potenciál priniesť konkurenčnú výhodu, a to nielen v rámci Európy, ale aj pri expanzii na mimoeurópske trhy.

Starnúce obyvateľstvo vytvára početnú skupinu obyvateľstva, ktorí v podmienkach uplatňovania princípu aktívneho starnutia vytvárajú novú rastúcu skupinu spotrebiteľov so špecifickými požiadavkami ako sú:

- automobily s IKT čiastočne nahradzujúce oslabené zmyslové vnímanie,
- ubytovacie služby priateľské starnutiu,
- špecifické pracovné podmienky,
- služby súvisiace so starostlivosťou o majetok – správa finančných portfólií, investícií do nehnuteľností a pod.,
- trávenie voľného času, špecifické turistické služby,
- starostlivosť o zdravie a pod.

³⁰ Podľa Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru by malé a stredné podniky mali byť srdcom budúceho Európskeho inovačného plánu.

³¹Zdroj: <https://ec.europa.eu/digital-agenda/en/news/growing-silver-economy-europe>

V prípade krajín s relatívne nižšími príjmami bude kľúčom k úspechu konceptu striebornej ekonomiky primárne uspokojenie základných potrieb domáceho trhu a efektívna schopnosť prilákať zahraničných zákazníkov do sektoru služieb. Vzhľadom na rastový potenciál skrytý v striebornej ekonomike by vlády mali zväziť aplikáciu ekonomických a právnych stimulov, ktoré by zjednodušili prístup podnikov na domáce a zahraničné strieborné trhy.

Opatrenia zamerané na domáci trh, by mali zahŕňať:

- podporu záujmu a dostupnosť preventívnej zdravotnej starostlivosti;
- podporu dlhodobej starostlivosti a podporných služieb (dodávky jedla domov, a pod.);
- podpora neformálnej starostlivosti o seniora ako člena domácnosti
- podporu energeticky úsporného bývania.

Opatrenia zamerané na zahraničné trhy (vývozu tovarov a služieb):

- podpora domáceho cestovného ruchu zaujímavého pre zahraničných seniorov;
- podpora domácej zdravotnej starostlivosti, ktorá môže byť dopytovaná zahraničnými seniorov (vývoz služieb);
- podpora cezhraničnej dostupnosti zdravotnej a sociálnej starostlivosti (jednotný trh verejných služieb);
- podpora konkurencieschopnosti domácich výrobcov v súťaži so zahraničnými výrobcami, a tak prispieť k ich prístupu na zahraničné trhy.

Oblasti potenciálneho rozvoja slovenskej striebornej ekonomike sú:

- pôdohospodárstvo a potravinárstvo (veľkovýrobná produkcia bio- /organických výrobkov, využitie vodného hospodárstva a lesníctva v turizme);
- stavebníctvo (v dôsledku zmien klímy – výstavba seniorských mestečiek a druhých domovov seniorov, rekonštrukcie);
- doprava (autá pre seniorov vs. univerzálny dizajn, bezbariérovosť);
- ubytovacie a stravovacie služby, zábava a rekreácia (v dôsledku zmien klímy príklon k miernemu pásmu, lokálne kultúry, kúpele, wellness);
- ICT pre bývanie (pohotovostné systémy, inteligentné bývanie - prepojenie spotrebičov, zjednodušovanie používania);
- ICT pre zdravie (zdravotné technológie pre starších, domáca starostlivosť, telemedicína);
- finančné a poisťovacie služby (pripistenie zdravotné, penzijné a na odkázanosť, reverzná hypotéka, osobné poradenské služby);
- vzdelávanie (rekvalifikačné kurzy, univerzity tretieho veku, socializačno-náučné aktivity).

Kvartérny sektor³²

V roku 2017 bolo v Trenčianskom kraji v odvetví odborné, vedecké a technické činnosti zamestnaných celkovo 4145 osôb, čo predstavovalo podiel len 0,28% z celkového počtu zamestnaných osôb v kraji. V porovnaní s podielom pracujúcich na úrovni SR, kde bolo v roku 2016 v tomto odvetví evidovaných 195 812 všetkých pracujúcich, vykazuje Trenčiansky kraj nižšiu hodnotu národného priemeru, ktorý – ako je nutné poznamenať, je tvorený primárne mestom, resp. regiónom Bratislava, ktorý zastáva v rámci krajiny pozíciu prirodzeného centra rozvoja kvartérneho sektora. Je to dané vysokou koncentráciou akademickej a vedeckej obce, ako aj pôsobnosťou širokého spektra súkromného sektora, vďaka čomu sa tam skoncentrovali subjekty, ktorých sa venujú činnostiam typickým pre vznik, zavádzanie a šírenie inovácií.

Podľa ročenky – Regional yearbook, ktorú vydal v roku 2019 Eurostat, patrí Bratislavský kraj medzi 3 regióny s najvyšším podielom výskumných pracovníkov na celkovom počte zamestnancov v rámci EÚ 28. Zároveň, spolu s regiónom Praha, disponuje aj najväčším podielom vedeckých pracovníkov v rámci verejného sektora. Naopak, podiel vedeckých pracovníkov v súkromnom sektore je relatívne nízky. Napriek tomu však región Bratislavy, a teda ani SR ako celku, nedosahujú významnejší počet záznamov na mape patentov či na medzinárodne porovnateľných výstupov inovatívneho charakteru.

Národné a regionálne intervencie do kvartérneho sektora hospodárstva nepredstavovali doteraz dostatočný impulz pre rozvoj odvetví založených na informačných technológiách a aktivitách s vyššou pridanou hodnotou. Bratislava je tak často krát vystavená externalitám v podobe difúzných priamych zahraničných investícií alebo sa spolieha na vlastné endogénne zdroje, ktoré sú však v meradle rastu európskej konkurencieschopnosti nedostatočné.

³² „Kvartérny (znalostný) sektor hospodárstva je založený na znalostiach a zahŕňa najmä vedu a výskum. Niekedy sa tiež uvádza širšie poňatie sektora vrátane všetkých služieb založených na znalostiach a informáciách teda vzdelávanie, odvetví informačných a komunikačných technológií, poradenstvo a ďalšie. Kvartérny sektor je založený na vysokej vzdelanosti a vyžaduje vysoko kvalifikovaných pracovníkov. Znalostný sektor je rastúci predovšetkým v najvyspelejších štátoch a je hnacím motorom inovácií v ostatných sektoroch, najmä v priemysle a službách. Znalostný sektor prináša nové trhy, vytvára nové odvetvia, produkuje inovatívne služby, produkty alebo metódy práce. Z toho dôvodu je kľúčový pre rozvoj ekonomiky a celej spoločnosti.“ (Zdroj : <https://managementmania.com/sk/znalostny-sektor-kvarterny-sektor>)

V Trenčianskom kraji sa však napriek vyššie uvedeným faktom dlhodobo formujú kapacity akademického i privátneho sektora, ktoré sú schopné čeliť v dobrých podmienkach na rozvoj tým najnáročnejším výzvam na poli vedy, výskumu a inovácií. Potenciál sa ukazuje najmä v rozvoji vedeckých, výskumných a inovačných aktivít v oblasti výskumu technológií skla, vodíkových technológií, obnoviteľných zdrojov energií, simulácií a virtuálnej reality, či technológií spracovania plastov.

Ekonomická aktivita obyvateľstva³³

V Trenčianskom kraji bolo v roku 2011 podľa výsledkov Sčítania obyvateľov, domov a bytov 292 419 ekonomicky aktívnych osôb, z toho bolo 133 010 žien (t.j. 45,5% z celkového počtu ekonomicky aktívnych) a 159 409 mužov (54,5%). Z celkového počtu žien v Trenčianskom kraji bolo ekonomicky aktívnych 43,9% a z celkového počtu mužov bolo ekonomicky aktívnych 54,7%.

V okresoch Trenčín a Prievidza sa koncentrovalo 42% z celkového počtu ekonomicky aktívnych osôb v priestore Trenčianskeho kraja, a tým najmä mestá Trenčín a Prievidza a ich spádové oblasti predstavujú ťažiskový priestor na trhu práce. Ekonomická aktivita obyvateľstva kraja je nižšia než celoslovenský priemer (48,7%).

Na úrovni jednotlivých okresov Trenčianskeho kraja, vyššiu ekonomickú aktivitu, než bol krajský priemer, dosahuje okres Prievidza. Najnižší podiel ekonomicky aktívnych osôb z celkového počtu obyvateľov (dotknutého okresu) sledujeme v okrese Myjava. Ekonomická aktivita obyvateľstva krajského mesta Trenčín dosiahla 11%.

V nasledujúcej tabuľke uvádzame základné informácie zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011 o obyvateľstve SR, Trenčianskeho kraja a dotknutých okresov podľa ekonomickej aktivity (v absolútnom aj relatívnom vyjadrení).

Tabuľka 69 Obyvateľstvo Trenčianskeho kraja podľa ekonomickej aktivity

	2014	2018
Ekonomicky aktívni	296	300,9
v tom muži	165,4	163
ženy	130,1	137,9
v tom pracujúci	270,2	292
v tom muži	151,5	158,2
ženy	118,8	133,8
v tom nezamestnaní	25,3	8,9
v tom muži	14	4,8
ženy	11,4	4,1
Ekonomicky neaktívne obyvateľstvo od 15 rokov	217,8	206,5
z toho študenti, uční	48,5	40,4
dôchodcovia	130,6	132,3
osoby na rodičovskej dovolenke	9,2	10,2
Miera ekonomickej aktivity spolu	57,6	59,3
v tom muži	66,1	65,9
ženy	49,5	53,1
Miera nezamestnanosti spolu	8,6	3

³³ Ekonomická aktivita je údaj o postavení obyvateľa na trhu práce k rozhodujúcemu okamihu sčítania. Za jednotlivé sídla sa sleduje štruktúra ekonomicky aktívneho obyvateľstva iba pri sčítaní obyvateľov, domov a bytov. Za ekonomicky aktívnych na účely Sčítania obyvateľov, domov a bytov 2011 sa považovali obyvateľia, ktorí boli k rozhodujúcemu okamihu sčítania pracujúci (okrem dôchodcov), pracujúci dôchodcovia, nezamestnaní a osoby na materskej dovolenke.

v tom muži	8,5	3
ženy	8,7	3

Zdroj < https://sario.sk/sites/default/files/content/files/Trenciansky_kraj.pdf >

V roku 2019 ekonomicky aktívne obyvateľstvo tvorilo v roku 2019 **50,6% podiel**. Miera ekonomickej aktivity obyvateľstva krajského mesta Trenčín bola 58,7 %.

V Trenčianskom kraji prebiehal proces starnutia obyvateľstva (v roku 2019 bol index starnutia 131,9). Aj keď detská (predproduktívna) zložka obyvateľstva v posledných piatich rokoch mierne rástla, podiel obyvateľstva staršieho ako 65 rokov rástol 3,4-násobne rýchlejšie. Priemerný vek obyvateľa v roku 2019 dosiahol 42,8 roka.

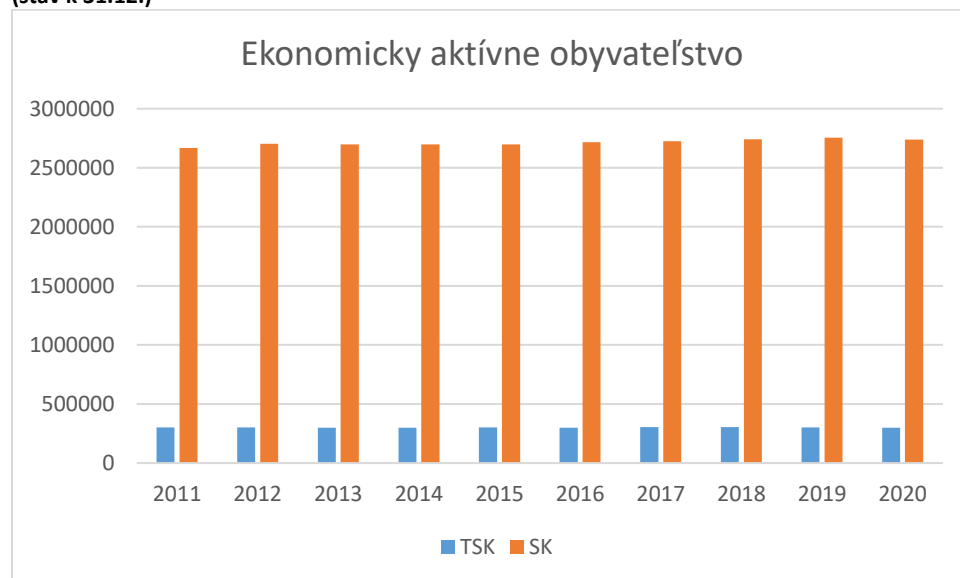
Najviac ekonomicky aktívnych obyvateľov Trenčianskeho kraja je sústredených v sekundárnom sektore (47,5%), ktorého súčasťou je priemysel ako aj stavebníctvo. V sekundárnom sektore, čiže v odvetviach spracovateľského priemyslu (chemický, textilný, drevospracujúci, potravinársky, hutnícky, strojársky a pod.) a stavebníctva, pracuje 47,5% a v primárnom sektore, t.j. v odvetviach produkujúcich základné suroviny a materiály (poľnohospodárstvo, lesné a vodné hospodárstvo, ťažobný a energetický priemysel), 2,1% ekonomicky aktívnych. Štruktúra ekonomicky aktívnych osôb podľa sektorov národného hospodárstva na úrovni jednotlivých okresov kopíruje štruktúru na úrovni kraja.

Podľa štatistík z roku 2018 najviac ekonomicky aktívnych obyvateľov Trenčianskeho kraja pracovalo v odvetviach Priemysel (44,7%), Veľkoobchod a maloobchod (12%), vzdelávanie (7,5%), Verejná správa, sociálne zabezpečenie (6,7%) či Doprava a skladovanie (4,5%) V týchto odvetviach ekonomickej činnosti sa realizovalo spolu takmer 129 242 pracujúcich (cca 76% ekonomicky aktívnych osôb).

Podiel ekonomicky aktívneho obyvateľstva bez udania odvetví predstavoval 0,3% z celkového počtu ekonomicky aktívnych osôb v Trenčianskom kraji.

Graf 23 Vývoj počtu ekonomicky aktívneho obyvateľstva v Slovenskej republike a v Trenčianskom kraji v r. 2011-2020

(stav k 31.12.)

Zdroj: ÚPSVaR, 2019, vlastné spracovanie

Dochádzka a odchádzka ³⁴

Ekonomické aktivity obyvateľstva boli vždy spojené s pohybom za prácou. V nasledujúcom texte uvádzame prehľad o dochádzke a odchádzke byvajúceho obyvateľstva v jednotlivých okresoch Trenčianskeho kraja do zamestnania a škôl.

³⁴ Dochádzka a odchádzka je spracovaná na základe podkladov ŠÚ SR zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov k 21.5. 2011. Údaje sa vzťahujú na obyvateľov trvalo byvajúcich v SR s ekonomicou aktivitou pracujúci a pracujúci dôchodcovia, žiaci základných škôl (t.j. deti 5- až 16-ročné), študenti stredných škôl a študenti vysokých škôl. Vo výstupoch nie sú zahrnutí ekonomicky aktívni obyvatelia s nezisteným vekom a obyvatelia, ktorí denne dochádzajú/odchádzajú do/zo zamestnania, ale ich čas trvania dochádzky/odchádzky sa nezistil.

Prítomnosť obyvateľstva trvalo nebývajúceho v danej obci/meste či okrese spôsobuje, že na danom území sa na dennej báze nachádza viac obyvateľstva, ktoré zaťažuje všetky obecné/mestské funkčné systémy, zariadenia občianskej vybavenosti, dopravné, komunikačné a inžinierske siete a pod.

Dochádzka a odchádzka podľa spádových oblastí – centier strategicko plánovacích regiónov na úrovni okresov, mala nasledovné hodnoty :

Okres Trenčín

Dochádzajúci

Spádovým centrom pre tento okres je mesto Trenčín, ktoré ako krajské mesto je zároveň administratívnym centrom a centrom hospodárskeho, ekonomického, kultúrneho, spoločenského, vzdelávacieho života pre celý Trenčiansky kraj.

Dochádzky do zamestnania a do škôl, za služobným a obchodným účelom, kultúrno-spoločenským vyžitím, či inými funkciami so sebou prinášajú čulý denný pohyb obyvateľstva z rôznych oblastí kraja, ako i zo zahraničia.

Vzhľadom na to, že dochádzka do mesta Trenčín tvorí až 78% celkovej dochádzky do okresu Trenčín, analyzujeme osobitne aj samotné krajské mesto Trenčín :

Podľa podkladov ŠÚ SR zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov za dochádzku a odchádzku do zamestnania a škôl v roku 2011 do mesta Trenčín dochádzalo v roku 2011 za prácou 8 113 ekonomicky aktívnych osôb z iných obcí okresu Trenčín a 5 684 ekonomicky aktívnych osôb z iných okresov TSK než z okresu Trenčín. Najviac ich dochádzalo z okresu Ilava (mimo okres Trenčín). Na úrovni obcí, najviac ekonomicky aktívnych osôb dochádzajúcich do zamestnania do Trenčína bolo z mesta Dubnica nad Váhom (528) a mesta Nová Dubnica (344).

Okrem ekonomicky aktívnych osôb dochádzalo v roku 2011 do Trenčína aj 3 982 žiakov a študentov z obcí iných okresov, z toho 198 žiakov dochádzalo do ZŠ, 1 822 študentov do SŠ a 1 962 študentov do VŠ. Najviac dochádzajúcich žiakov a študentov bolo z okresu Ilava (mesto Dubnica nad Váhom a Nová Dubnica).

Celková dochádzka do mesta Trenčín predstavovala v roku 2011 celkovo 20 406 osôb, z toho 53% dochádzajúcich bolo z obcí okresu Trenčín a 47% bolo z obcí iných okresov TSK.

Celková dochádzka do okresu Trenčín predstavovala v roku 2011 celkovo 26 188 osôb, z toho 44% bolo z obcí iných okresov TSK.

Odchádzajúci

Z okresu Trenčín odchádzalo v roku 2011 do zamestnania celkovo 11 374 ekonomicky aktívnych osôb (EAO) (čo sú takmer 4% z celkového počtu ekonomicky aktívnych osôb v okrese ku dňu SODB 2011), z toho 4 106 ekonomicky aktívnych obyvateľov (36%) bolo odchádzajúcich do iných okresov SR ako do okresu Trenčín a 1 269 ekonomicky aktívnych odchádzalo do zahraničia (11%).

Čo sa týka úrovne obcí, najviac z EAO v okrese Trenčín odchádzajúcich do obcí iných okresov odchádzalo za prácou do mesta Ilava, Nové Mesto nad Váhom a Bratislava.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb odchádzalo v roku 2011 z okresu Trenčín aj 6 586 žiakov a študentov, z toho bolo 1 349 žiakov odchádzajúcich do ZŠ, 2 503 študentov do SŠ a 2 734 študentov do VŠ. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov z okresu Trenčín bolo 5 697 odchádzajúcich do obcí okresov iných krajov SR ako TSK (86,5%) a 639 (0,97%) bolo odchádzajúcich do zahraničia. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov do obcí okresov iných krajov SR ako TSK najviac ich odchádzalo do okresu Bratislava, okresu Trnava a okresu Nitra.

Za každý ďalší okres (Púchov, Považská Bystrica, Ilava, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Bánovce nad Bebravou) + TSK ako celok, spracovať údaje osobitne v nasledovnej rovnakej štruktúre údajov :

Dochádzkou do zamestnania a školy sa rozumie dochádzka do obce, ktorá bola k rozhodujúcemu okamihu sčítania miestom výkonu zamestnania, resp. miestom školy obyvateľa. Táto obec nie je zhodná s obcou trvalého pobytu obyvateľa. Údaje sú spracované aj za dochádzku obyvateľov do presne neurčenej (nezistenej) obce miesta zamestnania/školy. Pri dochádzke sú údaje triedené podľa centier odchádzky; jednotlivé obce odchádzky sú uvedené menovite vtedy, ak z nich za prácou alebo do školy odchádza spolu 10 a viac osôb.

Odchádzkou do zamestnania a školy sa rozumie odchod z obce, v ktorej mal obyvateľ k rozhodujúcemu okamihu sčítania trvalý pobyt. Obec trvalého pobytu je rozdielna od obce, kde obyvateľ vykonáva zamestnanie, resp. navštevuje školu. Údaje sú spracované aj za obyvateľov, ktorí do zamestnania alebo školy odchádzajú do zahraničia. Aj pri odchádzke sú uvedené menovite centrá dochádzky vtedy, ak z obce dochádza za prácou alebo do školy spolu 10 a viac osôb.

Okres Bánovce nad Bebravou

Dochádzajúci

Podľa podkladov ŠÚ SR zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov za dochádzku a odchádzku do zamestnania a škôl v roku 2011 do okresu Bánovce nad Bebravou dochádzalo v roku 2011 za prácou 5 600 ekonomicky aktívnych osôb, z toho 3 550 dochádzajúcich v rámci okresu a 2 050 z iných okresov SR.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb dochádzalo v roku 2011 do okresu Bánovce nad Bebravou aj 284 žiakov a študentov z obcí iných okresov, z toho 74 dochádzalo do ZŠ, 191 študentov do SŠ a 19 študentov do VŠ. Najviac dochádzajúcich žiakov a študentov bolo z okresov Partizánske a Trenčín.

Do mesta Bánovce nad Bebravou dochádzalo v roku 2011 za prácou 2 785 ekonomicky aktívnych osôb z iných obcí okresu Bánovce nad Bebravou a 1 810 ekonomicky aktívnych osôb z iných okresov TSK než z okresu Bánovce nad Bebravou, Najviac ich dochádzalo z okresu Prievidza a Partizánske. Na úrovni obcí, najviac ekonomicky aktívnych osôb dochádzajúcich do zamestnania do okresu Bánovce nad Bebravou bolo z mesta Prievidza a Partizánske.

Celková dochádzka do okresu Bánovce nad Bebravou predstavovala v roku 2011 spolu 6 939 osôb, z toho dochádzajúcich bolo 1 966 z obcí iných okresov TSK než okres Bánovce nad Bebravou a 368 bolo z obcí okresov iných krajov SR než TSK.

Odchádzajúci

Z okresu Bánovce nad Bebravou odchádzalo v roku 2011 do zamestnania celkovo 6 956 ekonomicky aktívnych osôb (EAO) (čo je 2,3% z celkového počtu ekonomicky aktívnych osôb TSK ku dňu SODB 2011), z toho 1 264 ekonomicky aktívnych obyvateľov bolo odchádzajúcich do iných okresov TSK, 1 260 ekonomicky aktívnych odchádzalo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 882 ekonomicky aktívnych odchádzalo do zahraničia. Z odchádzajúcich do iných okresov SR najviac EAO odchádzalo do obcí okresu Trenčín a do okresu Bratislava v Bratislavskom kraji.

Čo sa týka úrovne obcí, najviac z EAO v okrese Bánovce nad Bebravou odchádzajúcich do obcí iných okresov odchádzalo za prácou do mesta Trenčín a Bratislava.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb odchádzalo v roku 2011 z okresu Bánovce nad Bebravou aj 2 566 žiakov a študentov, z toho bolo 828 žiakov odchádzajúcich do ZŠ, 885 študentov do SŠ a 853 študentov do VŠ. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov z okresu Bánovce nad Bebravou 468 odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK 945 bolo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 98 bolo odchádzajúcich do zahraničia. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov do iných okresov SR najviac ich odchádzalo do okresu Trenčín a Bratislava.

Celková odchádzka z okresu Bánovce nad Bebravou predstavovala v roku 2011 celkovo 9 522 osôb, z toho 1732 bolo odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK ako okres Bánovce nad Bebravou, 2 205 bolo odchádzajúcich do obcí okresov iných krajov SR ako TSK a 980 do zahraničia.

Čo sa týka ekonomicky aktívnych osôb odchádzajúcich do zahraničia, metodika ŠÚ SR nesleduje v tomto prípade konkrétny smer.

Okres Ilava

Dochádzajúci

Podľa podkladov ŠÚ SR zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov za dochádzku a odchádzku do zamestnania a škôl v roku 2011 do okresu Ilava dochádzalo v roku 2011 za prácou 10 974 ekonomicky aktívnych osôb, z toho 6 646 dochádzajúcich v rámci okresu a 4 328 z iných okresov SR.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb dochádzalo v roku 2011 do okresu Ilava aj 1 134 žiakov a študentov z obcí iných okresov, z toho 188 dochádzalo do ZŠ, 812 študentov do SŠ a 134 študentov do VŠ. Najviac dochádzajúcich žiakov a študentov bolo z okresov Trenčín a Púchov.

Do mesta Ilava dochádzalo v roku 2011 za prácou 2 251 ekonomicky aktívnych osôb z iných obcí okresu Ilava a 1 284 ekonomicky aktívnych osôb dochádzajúcich z iných okresov SR. Najviac ich dochádzalo z okresu Považská Bystrica. Na úrovni obcí, najviac ekonomicky aktívnych osôb dochádzajúcich do zamestnania do okresu Ilava bolo z mesta Dubnica nad Váhom.

Celková dochádzka do okresu Ilava predstavovala v roku 2011 spolu 13 404 osôb, z toho dochádzajúcich bolo 4 920 z obcí iných okresov TSK než okres Ilava a 542 bolo z obcí okresov iných krajov SR než TSK.

Odchádzajúci

Z okresu Ilava odchádzalo v roku 2011 do zamestnania celkovo 13 588 ekonomicky aktívnych osôb (EAO) (čo je 4,6% z celkového počtu ekonomicky aktívnych osôb TSK ku dňu SODB 2011), z toho 4 642 ekonomicky aktívnych obyvateľov bolo odchádzajúcich do iných okresov TSK, 1 013 ekonomicky aktívnych odchádzalo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 1 287 ekonomicky aktívnych odchádzalo do zahraničia. Z odchádzajúcich do iných okresov SR najviac EAO odchádzalo do obcí okresu Trenčín a do okresu Púchov.

Čo sa týka úrovne obcí, najviac z EAO v okrese Ilava odchádzajúcich do obcí iných okresov odchádzalo za prácou do mesta Trenčín a Bratislava.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb odchádzalo v roku 2011 z okresu Ilava aj 3 938 žiakov a študentov, z toho bolo 670 žiakov odchádzajúcich do ZŠ, 1 698 študentov do SŠ a 1 570 študentov do VŠ. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov z okresu Ilava 1 281 odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK, 1 047 bolo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 314 bolo odchádzajúcich do zahraničia. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov do iných okresov SR najviac ich odchádzalo do okresu Trenčín a Bratislava.

Celková odchádzka z okresu Ilava predstavovala v roku 2011 celkovo 17 526 osôb, z toho 5 923 bolo odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK ako okres Ilava, 2 060 bolo odchádzajúcich do obcí okresov iných krajov SR ako TSK a 1 601 do zahraničia.

Čo sa týka ekonomicky aktívnych osôb odchádzajúcich do zahraničia, metodika ŠÚ SR nesleduje v tomto prípade konkrétny smer.

Okres Myjava

Dochádzajúci

Podľa podkladov ŠÚ SR zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov za dochádzku a odchádzku do zamestnania a škôl v roku 2011 do okresu Myjava dochádzalo v roku 2011 za prácou 2 869 ekonomicky aktívnych osôb, z toho 2 107 dochádzajúcich v rámci okresu a 762 z iných okresov SR. Najviac ich dochádzalo z okresu Senica a Nové Mesto nad Váhom. Na úrovni obcí, najviac ekonomicky aktívnych osôb dochádzajúcich do zamestnania do okresu Myjava bolo z mesta Senica a Nové Mesto nad Váhom.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb dochádzalo v roku 2011 do okresu Myjava aj 475 žiakov a študentov z obcí iných okresov, z toho 105 dochádzalo do ZŠ, 334 študentov do SŠ a 36 študentov do VŠ. Najviac dochádzajúcich žiakov a študentov bolo z okresov Senica a Nové Mesto nad Váhom.

Celková dochádzka do okresu Myjava predstavovala v roku 2011 spolu 3 923 osôb, z toho dochádzajúcich bolo 327 z obcí iných okresov TSK než okres Myjava a 910 bolo z obcí okresov iných krajov SR než TSK.

Odchádzajúci

Z okresu Myjava odchádzalo v roku 2011 do zamestnania celkovo 5 281 ekonomicky aktívnych osôb (EAO) (čo je 1,8% z celkového počtu ekonomicky aktívnych osôb TSK ku dňu SODB 2011), z toho 1 080 ekonomicky aktívnych obyvateľov bolo odchádzajúcich do iných okresov TSK a 1 582 ekonomicky aktívnych odchádzalo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 512 ekonomicky aktívnych odchádzalo do zahraničia. Z odchádzajúcich do iných okresov SR najviac EAO odchádzalo do obcí okresu Nové Mesto nad Váhom a Bratislava.

Čo sa týka úrovne obcí, najviac z EAO v okrese Myjava odchádzajúcich do obcí iných okresov odchádzalo za prácou do mesta Nové Mesto nad Váhom a Bratislava.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb odchádzalo v roku 2011 z okresu Myjava aj 1 765 žiakov a študentov, z toho bolo 401 žiakov odchádzajúcich do ZŠ, 705 študentov do SŠ a 659 študentov do VŠ. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov z okresu Myjava 199 odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK, 841 bolo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 146 bolo odchádzajúcich do zahraničia. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov do iných okresov SR najviac ich odchádzalo do okresu Bratislava.

Celková odchádzka z okresu Myjava predstavovala v roku 2011 celkovo 7 046 osôb, z toho 1 279 bolo odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK ako okres Myjava, 2 423 bolo odchádzajúcich do obcí okresov iných krajov SR ako TSK a 658 do zahraničia.

Čo sa týka ekonomicky aktívnych osôb odchádzajúcich do zahraničia, metodika ŠÚ SR nesleduje v tomto prípade konkrétny smer.

Okres Nové Mesto nad Váhom

Dochádzajúci

Podľa podkladov ŠÚ SR zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov za dochádzku a odchádzku do zamestnania a škôl v roku 2011 do okresu Nové Mesto nad Váhom dochádzalo v roku 2011 za prácou 13 008 ekonomicky aktívnych osôb, z toho 801 dochádzajúcich v rámci okresu a 447 z iných okresov SR. Najviac ich dochádzalo z okresu Trenčín a Myjava. Na úrovni obcí, najviac ekonomicky aktívnych osôb dochádzajúcich do zamestnania do okresu Nové Mesto nad Váhom bolo z mesta Trenčín a Myjava.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb dochádzalo v roku 2011 do okresu Nové Mesto nad Váhom aj 569 žiakov a študentov z obcí iných okresov, z toho 123 dochádzalo do ZŠ, 401 študentov do SŠ a 45 študentov do VŠ. Najviac dochádzajúcich žiakov a študentov bolo z okresu Myjava.

Celková dochádzka do okresu Nové Mesto nad Váhom predstavovala v roku 2011 spolu 15 298 osôb, z toho dochádzajúcich bolo 3 187 z obcí iných okresov TSK než okres Nové Mesto nad Váhom a 2 112 bolo z obcí okresov iných krajov SR než TSK.

Odchádzajúci

Z okresu Nové Mesto nad Váhom odchádzalo v roku 2011 do zamestnania celkovo 12 598 ekonomicky aktívnych osôb (EAO) (čo je 4,3 % z celkového počtu ekonomicky aktívnych osôb TSK ku dňu SODB 2011), z toho 1 127 ekonomicky aktívnych obyvateľov bolo odchádzajúcich do iných okresov TSK a 2 184 ekonomicky aktívnych odchádzalo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 1 009 ekonomicky aktívnych odchádzalo do zahraničia. Z odchádzajúcich do iných okresov SR najviac EAO odchádzalo do obcí okresov Bratislava, Trenčín a Piešťany.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb odchádzalo v roku 2011 z okresu Nové Mesto nad Váhom aj 3 919 žiakov a študentov, z toho bolo 964 žiakov odchádzajúcich do ZŠ, 1 513 študentov do SŠ a 1 442 študentov do VŠ. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov z okresu Nové Mesto nad Váhom 611 odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK, 1 315 bolo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 272 bolo odchádzajúcich do zahraničia. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov do iných okresov SR najviac ich odchádzalo do okresov Trenčín a Bratislava.

Celková odchádzka z okresu Nové Mesto nad Váhom predstavovala v roku 2011 celkovo 16 517 osôb, z toho 1 738 bolo odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK ako okres Nové Mesto nad Váhom, 3 499 bolo odchádzajúcich do obcí okresov iných krajov SR ako TSK a 1 281 do zahraničia.

Čo sa týka ekonomicky aktívnych osôb odchádzajúcich do zahraničia, metodika ŠÚ SR nesleduje v tomto prípade konkrétny smer.

Okres Partizánske

Dochádzajúci

Podľa podkladov ŠÚ SR zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov za dochádzku a odchádzku do zamestnania a škôl v roku 2011 do okresu Partizánske dochádzalo v roku 2011 za prácou 4 592 ekonomicky aktívnych osôb, z toho 2 772 dochádzajúcich v rámci okresu a 1 820 z iných okresov SR. Najviac ich dochádzalo z okresu Topoľčany a Prievidza. Na úrovni obcí, najviac ekonomicky aktívnych osôb dochádzajúcich do zamestnania do okresu Partizánske bolo z okresu Topoľčany.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb dochádzalo v roku 2011 do okresu Partizánske aj 257 žiakov a študentov z obcí iných okresov, z toho 85 dochádzalo do ZŠ, 145 študentov do SŠ a 27 študentov do VŠ. Najviac dochádzajúcich žiakov a študentov bolo z okresu Prievidza.

Celková dochádzka do okresu Partizánske predstavovala v roku 2011 spolu 5 569 osôb, z toho dochádzajúcich bolo 1 143 z obcí iných okresov TSK než okres Partizánske a 934 bolo z obcí okresov iných krajov SR než TSK.

Odchádzajúci

Z okresu Partizánske odchádzalo v roku 2011 do zamestnania celkovo 8 452 ekonomicky aktívnych osôb (EAO) (čo je 2,8% z celkového počtu ekonomicky aktívnych osôb TSK ku dňu SODB 2011), z toho 1 739 ekonomicky aktívnych obyvateľov bolo odchádzajúcich do iných okresov TSK a 2 682 ekonomicky aktívnych odchádzalo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 1 259 ekonomicky aktívnych odchádzalo do zahraničia. Z odchádzajúcich do iných okresov SR najviac EAO odchádzalo do obcí okresov Topoľčany, Prievidza a Bratislava.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb odchádzalo v roku 2011 z okresu Partizánske aj 2 658 žiakov a študentov, z toho bolo 609 žiakov odchádzajúcich do ZŠ, 1 027 študentov do SŠ a 1 022 študentov do VŠ. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov z okresu Partizánske 346 odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK, 1 486 bolo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 106 bolo odchádzajúcich do zahraničia. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov do iných okresov SR najviac ich odchádzalo do okresov Topoľčany a Bratislava.

Celková odchádzka z okresu Partizánske predstavovala v roku 2011 celkovo 11 110 osôb, z toho 2 085 bolo odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK ako okres Partizánske, 4 168 bolo odchádzajúcich do obcí okresov iných krajov SR ako TSK a 1 365 do zahraničia.

Čo sa týka ekonomicky aktívnych osôb odchádzajúcich do zahraničia, metodika ŠÚ SR nesleduje v tomto prípade konkrétny smer.

Okres Považská Bystrica

Dochádzajúci

Podľa podkladov ŠÚ SR zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov za dochádzku a odchádzku do zamestnania a škôl v roku 2011 do okresu Považská Bystrica dochádzalo v roku 2011 za prácou 5 437 ekonomicky aktívnych osôb, z toho 3 690 dochádzajúcich v rámci okresu a 1 747 z iných okresov SR. Najviac ich dochádzalo z okresu Púchov a Bytča.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb dochádzalo v roku 2011 do okresu Považská Bystrica aj 692 žiakov a študentov z obcí iných okresov, z toho 102 dochádzalo do ZŠ, 562 študentov do SŠ a 28 študentov do VŠ. Najviac dochádzajúcich žiakov a študentov bolo z okresu Púchov.

Celková dochádzka do okresu Považská Bystrica predstavovala v roku 2011 spolu 7 531 osôb, z toho dochádzajúcich bolo 1 1291 z obcí iných okresov TSK než okres Považská Bystrica a 1 148 bolo z obcí okresov iných krajov SR než TSK.

Odchádzajúci

Z okresu Považská Bystrica odchádzalo v roku 2011 do zamestnania celkovo 9 918 ekonomicky aktívnych osôb (EAO) (čo je 3,4 % z celkového počtu ekonomicky aktívnych osôb TSK ku dňu SODB 2011), z toho 2 227 ekonomicky aktívnych obyvateľov bolo odchádzajúcich do iných okresov TSK a 2 576 ekonomicky aktívnych odchádzalo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 1 425 ekonomicky aktívnych odchádzalo do zahraničia. Z odchádzajúcich do iných okresov SR najviac EAO odchádzalo do obcí okresov Púchov, Žilina a Bratislava.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb odchádzalo v roku 2011 z okresu Považská Bystrica aj 4 312 žiakov a študentov, z toho bolo 786 žiakov odchádzajúcich do ZŠ, 1 513 študentov do SŠ a 2 013 študentov do VŠ. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov z okresu Považská Bystrica 767 odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK, 1 738 bolo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 405 bolo odchádzajúcich do zahraničia. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov do iných okresov SR najviac ich odchádzalo do okresov Žilina a Bratislava.

Celková odchádzka z okresu Považská Bystrica predstavovala v roku 2011 celkovo 14 230 osôb, z toho 2 994 bolo odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK ako okres Považská Bystrica, 4 314 bolo odchádzajúcich do obcí okresov iných krajov SR ako TSK a 1 830 do zahraničia.

Čo sa týka ekonomicky aktívnych osôb odchádzajúcich do zahraničia, metodika ŠÚ SR nesleduje v tomto prípade konkrétny smer.

Okres Prievidza

Dochádzajúci

Podľa podkladov ŠÚ SR zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov za dochádzku a odchádzku do zamestnania a škôl v roku 2011 do okresu Prievidza dochádzalo v roku 2011 za prácou 20 924 ekonomicky aktívnych osôb, z toho 18 974 dochádzajúcich v rámci okresu a 1 950 z iných okresov SR. Najviac ich dochádzalo z okresu Partizánske.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb dochádzalo v roku 2011 do okresu Prievidza aj 382 žiakov a študentov z obcí iných okresov, z toho 114 dochádzalo do ZŠ, 241 študentov do SŠ a 27 študentov do VŠ. Najviac dochádzajúcich žiakov a študentov bolo z okresu Partizánske.

Celková dochádzka do okresu Prievidza predstavovala v roku 2011 spolu 25 855 osôb, z toho dochádzajúcich bolo 1 363 z obcí iných okresov TSK než okres Prievidza a 922 bolo z obcí okresov iných krajov SR než TSK.

Odchádzajúci

Z okresu Prievidza odchádzalo v roku 2011 do zamestnania celkovo 28 268 ekonomicky aktívnych osôb (EAO) (čo je 9,7% z celkového počtu ekonomicky aktívnych osôb TSK ku dňu SODB 2011), z toho 1 864 ekonomicky aktívnych obyvateľov bolo odchádzajúcich do iných okresov TSK a 3 623 ekonomicky aktívnych odchádzalo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 3 807 ekonomicky aktívnych odchádzalo do zahraničia. Z odchádzajúcich do iných okresov SR najviac EAO odchádzalo do obcí okresu Bratislava.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb odchádzalo v roku 2011 z okresu Prievidza aj 8 500 žiakov a študentov, z toho bolo 1 878 žiakov odchádzajúcich do ZŠ, 3 383 študentov do SŠ a 3 239 študentov do VŠ. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov z okresu Prievidza 561 odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK, 2 837 bolo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 553 bolo odchádzajúcich do zahraničia. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov do iných okresov SR najviac ich odchádzalo do okresov Bratislava a Nitra.

Celková odchádzka z okresu Prievidza predstavovala v roku 2011 celkovo 36 768 osôb, z toho 2 425 bolo odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK ako okres Prievidza, 6 460 bolo odchádzajúcich do obcí okresov iných krajov SR ako TSK a 4 360 do zahraničia.

Čo sa týka ekonomicky aktívnych osôb odchádzajúcich do zahraničia, metodika ŠÚ SR nesleduje v tomto prípade konkrétny smer.

Okres Púchov

Dochádzajúci

Podľa podkladov ŠÚ SR zo Sčítania obyvateľov, domov a bytov za dochádzku a odchádzku do zamestnania a škôl v roku 2011 do okresu Púchov dochádzalo v roku 2011 za prácou 8 522 ekonomicky aktívnych osôb, z toho 5 461 dochádzajúcich v rámci okresu a 3 061 z iných okresov SR. Najviac ich dochádzalo z okresu Považská Bystrica a Ilava.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb dochádzalo v roku 2011 do okresu Púchov aj 783 žiakov a študentov z obcí iných okresov, z toho 49 dochádzalo do ZŠ, 538 študentov do SŠ a 196 študentov do VŠ. Najviac dochádzajúcich žiakov a študentov bolo z okresu Považská Bystrica.

Celková dochádzka do okresu Púchov predstavovala v roku 2011 spolu 10 587 osôb, z toho dochádzajúcich bolo 3 411 z obcí iných okresov TSK než okres Púchov a 433 bolo z obcí okresov iných krajov SR než TSK.

Odchádzajúci

Z okresu Púchov odchádzalo v roku 2011 do zamestnania celkovo 9 359 ekonomicky aktívnych osôb (EAO) (čo je 3,2% z celkového počtu ekonomicky aktívnych osôb TSK ku dňu SODB 2011), z toho 2 089 ekonomicky aktívnych obyvateľov bolo odchádzajúcich do iných okresov TSK a 822 ekonomicky aktívnych odchádzalo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 987 ekonomicky aktívnych odchádzalo do zahraničia. Z odchádzajúcich do iných okresov SR najviac EAO odchádzalo do obcí okresu Ilava a Považská Bystrica.

Okrem ekonomicky aktívnych osôb odchádzalo v roku 2011 z okresu Púchov aj 3 308 žiakov a študentov, z toho bolo 769 žiakov odchádzajúcich do ZŠ, 1 487 študentov do SŠ a 1 052 študentov do VŠ. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov z okresu Púchov 995 odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK, 837 bolo do obcí okresov iných krajov SR než TSK a 194 bolo odchádzajúcich do zahraničia. Z celkového počtu odchádzajúcich žiakov a študentov do iných okresov SR najviac ich odchádzalo do okresov Považská Bystrica, Ilava a Bratislava.

Celková odchádzka z okresu Púchov predstavovala v roku 2011 celkovo 12 667 osôb, z toho 3 084 bolo odchádzajúcich do obcí iných okresov TSK ako okres Púchov, 1 659 bolo odchádzajúcich do obcí okresov iných krajov SR ako TSK a 1 181 do zahraničia.

Čo sa týka ekonomicky aktívnych osôb odchádzajúcich do zahraničia, metodika ŠÚ SR nesleduje v tomto prípade konkrétny smer.

Nezamestnanosť

Celkový stav na trhu práce signalizuje aj počet a štruktúra uchádzačov o zamestnanie ³⁵ (ďalej aj ako „UoZ“). V tabuľke je uvedený prehľad vývoja počtu uchádzačov o zamestnanie v okresoch Trenčianskeho kraja a v SR v rokoch 2011-2019 (stav k mesiacu december).

Tabuľka 70 Počet uchádzačov o zamestnanie (UoZ) v okresoch Trenčianskeho kraja a v SR v r. 2011-2019

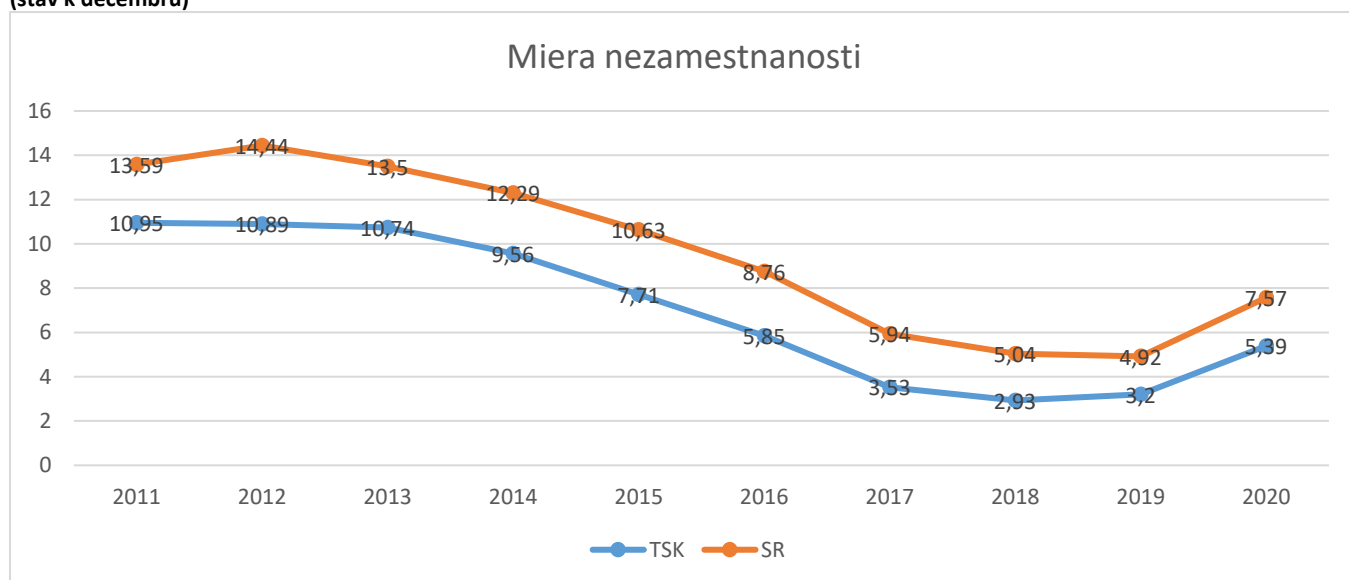
Okres	stav UoZ									
	k 31.12.	k 31.12.	k 31.12.	k 31.12.	k 31.12.	k 31.12.	k 31.12.	k 31.12.	K 31.12.	K 31.12.
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Bánovce nad Bebravou	2 078	2 440	2 366	2 143	1 766	1 355	962	737	711	1 114
Ilava	2 594	3 263	2 996	2 700	2 165	1 758	1 036	896	915	1 396
Myjava	1 262	1 314	1 251	1 143	946	696	464	439	471	690
Nové Mesto nad Váhom	2 895	3 172	3 063	2 771	2 385	1 838	1 150	1 015	1 153	1 642
Partizánske	3 352	3 654	3 345	2 983	2 510	1 831	1 150	917	980	1 460
Považská Bystrica	4 466	4 449	4 042	3 770	3 027	2 400	1 635	1 335	1 534	2 241
Prievidza	9 809	9 937	10 253	9 623	8 097	6 315	4 228	3 709	3 785	5 237
Púchov	1 884	2 121	2 034	1 854	1 531	1 184	854	731	830	1 213
Trenčín	4 863	5 715	5 227	4 779	3 873	2 871	1 720	1 348	1 353	2 635
Trenčiansky kraj	33 203	36 065	34 577	31 766	26 300	20 248	13 199	11 127	11 732	17 628
SR	399 800	425 858	398 876	373 754	334 379	276 131	195 583	169 802		227 341

Pozn.: Na základe lehôt pri zaraďovaní a vyradovaní občanov v evidencii uchádzačov o zamestnanie, vyplývajúcej z procesov stanovených zákonom č. 5/2004 Z.z. o službách zamestnanosti v znení neskorších predpisov a zákonom č.71/1967 Z.z. o správnom konaní v znení neskorších predpisov, sú údaje v mesačnej štatistike za dané obdobie sledovania ku dňu spracovania považované za predbežné.

Zdroj: Mesačná štatistika o počte a štruktúre uchádzačov o zamestnanie, Ústredie práce, sociálnych vecí a rodiny, Bratislava, 2019

Graf 24 Vývoj miery evidovanej nezamestnanosti (MEN) v Slovenskej republike a v Trenčianskom kraji v r. 2011-2019

(stav k decembru)

Zdroj : ÚPSVaR, 2019, vlastné spracovanie

³⁵ Uchádzač o zamestnanie je občan hľadajúci zamestnanie, zaradený do evidencie nezamestnaných na ÚP po podaní písomnej žiadosti o sprostredkovanie zamestnania.

V sledovanom období 2011-2019 bol v Trenčianskom kraji zaznamenaný rast počtu uchádzačov o zamestnanie, disponibilných uchádzačov o zamestnanie, rast miery evidovanej nezamestnanosti po rok 2011, kedy dosiahli svoje maximum. Miera evidovanej nezamestnanosti klesla od decembra 2011 z 13,59% na 12,29% ku koncu roka 2014.

Následne až po rok 2019 klesal počet uchádzačov o zamestnanie, počet disponibilných uchádzačov o zamestnanie, a klesala miera evidovanej nezamestnanosti na úroveň 4,92 %. V TSK dosiahla MEN ku koncu decembra 2019 hodnotu 3,2 %.

Na úrovni jednotlivých okresov Trenčianskeho kraja najpriaznivejšia situácia je v okrese Trenčín a najvyššiu mieru evidovanej nezamestnanosti sledujeme v okrese Prievidza. Vzhľadom na priemer Trenčianskeho kraja, vyššiu mieru evidovanej nezamestnanosti vykázali okresy Prievidza, Považská Bystrica, Partizánske či Púchov a naopak nižšiu mieru nezamestnanosti preukázali okresy Trenčín, Ilava, Bánovce nad Bebravou či Nové Mesto nad Váhom.

Podľa dostupných údajov za rok 2020 bolo v Trenčianskom kraji celkovo 17 628 uchádzačov o zamestnanie, a miera evidovanej nezamestnanosti dosiahla 5,39%, tzn. mierne zvýšenie oproti decembru 2019.

V podmienkach SR dosiahla k 31.12. 2020 mieru nezamestnanosti 7,57% a v porovnaní s ďalšími územnosprávnymi celkami (krajmi) má Trenčiansky kraj stále relatívne priaznivú situáciu na trhu práce, keďže miera evidovanej nezamestnanosti je tu 4 tá najnižšia miera nezamestnanosti (po Bratislavskom, Trnavskom a Nitrianskom kraji). Situácia na úrovni jednotlivých okresov Trenčianskeho kraja ostáva oproti decembru 2019 pomerne nezmenená.

Štruktúra uchádzačov o zamestnanie v okresoch Trenčianskeho kraja a v SR podľa veku, podľa doby trvania nezamestnanosti a podľa najvyššie dosiahnutého vzdelania k 31.12. 2020 je nasledovná :

K 31.12.2020 tvorili najvyšší podiel nezamestnaných v Trenčianskom kraji osoby vo veku 55-59 rokov (12,3%). Podľa doby trvania nezamestnanosti bolo 78,5% uchádzačov o zamestnanie do 12 mesiacov (vrátane), 21,5% tvorili uchádzači o zamestnanie viac ako 12 mesiacov..

Podľa najvyššie dosiahnutého vzdelania najvyšší podiel tvorili nezamestnaní s dosiahnutým úplným stredným odborným vzdelaním (35,5%) a so stredným odborným vzdelaním (33,3%).

4) Veda, výskum a inovácie

Predmetom tejto kapitoly je analýza potenciálu Trenčianskeho kraja v oblasti inovácií a možností ich zhodnotenia vo forme podnikateľských aktivít s trvalým prínosom k regionálnemu rozvoju vo forme pracovných miest a tvorbe produktu.

Východiská pre analytickú časť PHRSR

Analytická časť PHRSR TSK z pohľadu výskumu, vývoja a inovácií vychádza zo snahy maximálneho prínosu do podnikateľských aktivít v regióne. Keďže Trenčiansky kraj nemá dostatok zdrojov inovácií, v rámci PHRSR budeme analyzovať nielen možnosti realizácií inovácií z regionálnych zdrojov, ale aj, čo bude zrejme dôležitejšie z pohľadu ekonomických a hospodárskych aktivít, potenciál pre vytvorenie konkurencieschopných podmienok pre realizáciu inovácií z iných regiónov, najmä Bratislavy, ale i zahraničia

Výskum a vývoj – národný rozmer

Napriek pomerne vysokému tempu rastu slovenskej ekonomiky v posledných rokoch, progres vedy, výskumu a inovácií (VVI) zaostáva za európskym priemerom. Dôvodom nie je len podpriemerné financovanie vedy, výskumu a vývoja, ale aj stále výrazná orientácia na základný výskum, relatívna uzavretosť slovenského výskumu a zatiaľ pomerne nízky vplyv na inovačnú schopnosť slovenského hospodárstva.³⁶

Oblasť vedy, výskumu a inovácií je v rámci slovenských podmienok dlhodobo zanedbávaná a predovšetkým z hľadiska objemu finančných prostriedkov podhodnotená. Podiel investícií do sféry vedy a výskumu predstavoval na Slovensku v roku 2017 len 0,88% HDP³⁷, čo nás radí medzi krajiny s najnižším podielom v rámci EÚ 28. (v roku 2013 - 0,85%, 2012 - 0,82%, 2011 - 0,68%, 2010 - 0,63% a v roku 2009 - 0,48%, zaznamenáva teda stále rastúcu tendenciu.) Nárast od roku 2010 je spôsobený nárastom kapitálových výdavkov na prístroje a zariadenia v dôsledku čerpania štrukturálnych fondov EÚ zameraných na výskum a

³⁶Zdroj: <https://www.tsk.sk/buxus/docs/PHSR%20FINAL.pdf>

³⁷Zdroj: Eurostat

vývoj. Napriek tomu dominuje najmä financovanie z verejného sektora. Štátny rozpočet SR zabezpečuje inštitucionálne (veda a technika na vysokých školách a rezortné výskumné ústavy) a účelové financovanie (grantové schémy Agentúry na podporu výskumu a vývoja, rezortné grantové systémy, financovanie medzinárodnej vedecko-technickej spolupráce, štátne programy VV a stimuly pre výskum a vývoj, grantové schémy VEGA, KEGA.

Táto úroveň je zároveň výrazne pod priemerom krajín Európskej únie (2,06% HDP) a v rozpore so stratégiou Európa 2020, ktorá hovorí o potrebe navýšenia prostriedkov do vedy a výskumu a znalostnej ekonomiky na úroveň 3% HDP. Napriek existencii viacerých koncepcných a strategických materiálov na národnej úrovni sa tento pomerne nepriaznivý stav dlhodobu nedarí zmeniť.

V roku 2015 súkromné zdroje (vrátane zahraničných súkromných zdrojov) predstavovali 32,2% z celkových výdavkov na výskum a vývoj. Takmer tretina (31,9%) výdavkov na výskum a vývoj bola financovaná zo štátnych zdrojov a 35,9% tvorili verejné zahraničné zdroje najmä zo štrukturálnych fondov.

Výskum a vývoj – regionálny rozmer

Na výskum a vývoj sa v roku 2019 minulo v Trenčianskom samosprávnom kraji (TSK) vyše 94 miliónov eur. Výdavky na výskum a vývoj boli druhé najvyššie spomedzi všetkých slovenských krajov. TSK sa na celoslovenských výdavkoch na výskum podieľal 25%.

Tabuľka 71 Výdavky na výskum a vývoj podľa jednotlivých krajov na Slovensku³⁸

	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Bratislavský kraj	374 848 137	360 835 833	383 071 239	319 931 199	384 880 489	311 168 729	346 919 349	317 112 561	242 739 021	208 159 688
Trnavský kraj	51 325 606	43 918 718	40 098 121	41 492 735	97 749 238	48 742 101	29 187 599	25 293 478	33 565 176	27 996 351
Trenčiansky kraj	94 105 096	80 615 087	95 894 654	57 001 008	52 150 704	55 638 919	31 337 960	30 805 257	26 742 202	47 520 416
Nitriansky kraj	36 578 285	66 239 476	37 349 484	36 876 753	88 226 123	52 768 892	20 186 560	25 209 502	21 298 161	18 776 310
Žilinský kraj	77 943 886	65 422 490	59 719 549	59 592 774	134 196 943	77 971 717	61 884 854	60 787 916	42 190 618	31 043 817
Banskobystrický kraj	43 724 537	41 406 162	37 334 105	37 743 974	44 540 470	34 814 907	33 126 665	29 938 412	26 320 296	18 775 470
Prešovský kraj	26 705 004	26 804 388	20 202 081	25 353 654	23 061 189	23 744 305	19 813 193	17 440 491	13 344 954	11 588 983
Košický kraj	71 358 969	65 704 580	75 285 862	62 843 015	102 467 139	64 782 733	68 419 997	78 637 609	62 238 926	52 507 710

Zdroj: DATACube, ŠÚ SR

Na základe Štatistického úradu SR, najvyššiu časť z celkových výdavkov tvorili bežné výdavky na výskum a vývoj (75,7%), zvyšných 24,3% tvorili kapitálové výdavky. Z nich najväčšiu časť tvorili výdavky na stroje a zariadenia (52,6%).³⁹

Podľa vednej oblasti bolo v TSK najviac finančných prostriedkov použitých na technické vedy (89,3%) a prírodné vedy (9,8%). Podľa zdrojov financovania výdavkov na výskum a vývoj v kraji tvorili 95,4% podnikateľské zdroje, tri percentá štátne zdroje, 1,5% medzinárodné zdroje a 0,2% zdroje vysokých škôl.

V organizáciách a pracoviskách výskumu a vývoja kraja bolo v roku 2019 zamestnaných 2 385 osôb. TSK sa so 7,5% podielom na celkovom počte zamestnaných osôb výskumu a vývoja v SR umiestnil na štvrtom mieste medzi kraji.

Tabuľka 72 Zamestnanci výskumu a vývoja vo fyzických osobách⁴⁰

	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Bratislavský kraj	14 291	13 892	12 983	13 671	12 538	12 925	13 402	14 357	14 494	13 839
Trnavský kraj	1 927	1 821	1 901	1 846	1 892	1 774	1 668	1 764	1 707	1 578
Trenčiansky kraj	2 385	2 347	2 396	1 471	1 217	1 489	971	1 048	1 037	1 535
Nitriansky kraj	2 260	2 415	2 310	2 318	2 934	2 602	2 130	1 889	1 851	1 865
Žilinský kraj	3 321	3 295	2 942	3 088	2 934	2 612	2 482	2 718	2 506	2 482
Banskobystrický kraj	2 127	2 094	2 080	2 143	2 216	2 287	2 047	2 051	2 076	2 018
Prešovský kraj	1 276	1 302	1 224	1 305	1 244	1 261	1 196	1 220	1 046	1 090

³⁸Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#/view/sk/VBD_SK_WIN/vt3007rr/v_vt3007rr_00_00_00_sk

³⁹Zdroj: <https://www.tasr.sk/tasr-clanok/TASR:20190208TBB00153>

⁴⁰Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#/view/sk/VBD_SK_WIN/vt3006rr/v_vt3006rr_00_00_00_sk

Košický kraj	4 202	4 099	3 948	3 829	3 777	3 875	3 927	3 833	3 879	3 721
--------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Zdroj: DATAcube, ŠÚ SR

Tabuľka 73 Štruktúra výdavkov na výskum a vývoj (v %)⁴¹

		2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Podľa sektorov	Podnikateľský sektor	54,83	54,08	54,12	50,36	27,95	36,84	46,26	41,35	37,18	42,09
	Štátny (vládný) sektor	19,95	21,22	20,81	21,44	27,86	28,34	20,48	24,52	27,66	29,96
	Sektor vysokých škôl	25,19	24,28	24,67	27,71	43,79	34,42	33,10	34,03	34,95	27,64
	Súkromný neziskový sektor	0,03	0,42	0,41	0,49	0,40	0,41	0,15	0,10	0,21	0,31
Podľa zdrojov financovania	Podnikateľský zdroj	46,76	48,85	35,50	46,22	25,06	32,21	40,19	37,71	33,85	35,06
	Štátny (vládný) zdroj	40,45	38,01	49,03	40,99	31,94	41,38	38,90	41,57	49,75	49,57
	Ostatné národné zdroje	2,06	1,91	1,72	2,08	3,57	2,72	2,94	2,07	2,24	0,70
	Zahraničné zdroje	10,73	11,23	13,74	10,71	39,43	23,68	17,97	18,65	14,16	14,67
Podľa vedných oblastí	Prírodné vedy	20,22	19,86	19,56	16,27	15,94	17,77	17,71	20,48	20,72	19,92
	Technické vedy	58,17	58,77	58,14	55,77	48,02	48,77	51,01	46,92	47,68	53,59
	Lekárske a farmaceutické vedy	5,21	4,82	5,10	6,65	7,48	9,98	8,95	8,46	7,96	7,10
	Pôdohospodárske vedy	4,66	4,81	5,23	6,29	7,97	6,94	3,18	6,74	7,57	8,20
	Spoločenské vedy	6,08	6,51	7,21	9,91	17,14	10,34	7,50	7,44	8,46	6,99
	Humanitné vedy	5,66	5,22	4,77	5,12	3,45	6,21	11,65	9,96	7,62	4,21
Podľa činností výskumu a vývoja	Základný výskum	39,93	40,11	37,22	40,39	42,78	45,10	44,09	47,34	48,87	46,27
	Aplikovaný výskum	23,40	24,07	22,82	23,67	30,26	28,42	23,83	23,46	24,63	23,67
	Vývoj	36,67	35,81	39,96	35,94	26,95	26,48	32,08	29,20	26,50	30,05

Zdroj: DATAcube, ŠÚ SR

Výdavky na výskum a vývoj podľa sektorov

Sektorové rozdelenie potvrdzuje silnú orientáciu na tradičné technické odvetvia.

Tabuľka 74 Výdavky na výskum a vývoj podľa vednej oblasti v Trenčianskom kraji (v eur)⁴²

Oblasť	2003	2008	2013	2017	2018
Prírodné vedy	6 473	149 173	792 074	9 406 405	2 553 233
Technické vedy	27 897 431	46 737 204	30 323 579	85 620 351	76 425 641
Lekárske a farmaceut.vedy	0	0	49 445	98 885	836 042
Pôdohospodárske vedy	292 903	0	2 107	99 602	91 512
Spoločenské vedy	0	278 796	170 755	604 131	708 359
Humanitné vedy	0	0	0	65 280	300

⁴¹Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#/view/sk/VBD_SK_WIN/vt1008rs/v_vt1008rs_00_00_00_sk

⁴²Zdroj: http://datacube.statistics.sk/#/view/sk/VBD_SK_WIN/vt1008rs/v_vt1008rs_00_00_00_sk

SPOLU	28 196 807	47 165 173	31 337 960	95 894 654	80 615 087
-------	------------	------------	------------	------------	------------

Zdroj: DATAcube, ŠÚ SR

Výskum, vývoj a inovácie – regionálne zdroje inovácií

V analytickej časti identifikujeme potenciálne zdroje inovácií významné z hľadiska hospodárskych aktivít t.j. inštitúcie, ktoré produkujú výstupy vedy a výskumu, ktoré majú perspektívu využitia v hospodárskej praxi.

Univerzita Alexandra Dubčeka

Z programu univerzita Alexandra Dubčeka sú z pohľadu možného využitia na hospodárske aktivity nasledujúce odbory:

- Strojárstvo a automotive – odbor vychádzajúci z klasickej priemyselnej orientácie regiónu
- Materiálové inžinierstvo, dizajn a návrhárstvo – opäť odbor odvíjajúci sa z klasických aktivít, zameriavajúci sa najmä na nekovové anorganické materiály a najmä na sklo, čo je z pohľadu inovácií veľmi perspektívne.
- Ekológia a manažment - nie je odbor priamo produkujúci inovácie, ale prirodzene potrebný pre hospodársku/podnikateľskú realizáciu inovácií.

V uvedených odboroch univerzita priebežne realizuje výskumné aktivity financované zo zdrojov KEGA a VEGA.

Univerzita Alexandra Dubčeka vyvíja nasledovné aktivity na podporu transferu výsledkov vedy a výskumu do praxe: Univerzita Alexandra Dubčeka nie je aktuálne členom združenia „Národné centrum transferu technológií“ – jedinej aktivity zameranej na podporu transferu technológií z národných zdrojov, zastrešovanej Centrom vedecko-technických informácií (CVTI). Dôvodom je nedostatočný počet výstupov vedy a výskumu s potenciálom ochrany akoukoľvek formou. Napriek tomu pozitívnu skutočnosťou je fakt, že aktuálne UAD sa o členstvo uchádza a vidí vyšší význam tohto kroku z pohľadu potreby a členstvo bude mať pozitívny dopad na efektívnosť aktivít Centra pre transfer technológií UAD.

Súčasťou UAD je vedecký park, ktorý zabezpečuje výskumné a vývojové možnosti aj pre inovačné aktivity firiem regiónu. Zároveň poskytuje niektoré testovacie možnosti. Ako taký **neposkytuje zakladateľskú podporu** novým firmám, či už priamym spin-offom z univerzity, alebo externým.

Svoj vedecký park a infraštruktúru obohatí o Centrum pre testovanie kvality a diagnostiku materiálov – CEDITEK. Fakulta priemyselných technológií Trenčianskej univerzity patrí medzi najlepšie hodnotené technické fakulty na Slovensku. V kategórii „Veda a výskum“ je v hodnotiacom rebríčku ARRA na 2 mieste a rovnako tak aj v kategórii „Doktorandi“. Nové centrum CEDITEK má ambíciu zabezpečovať realizáciu špičkových výskumných a vývojových aktivít pre materiálový výskum s celoslovenskou pôsobnosťou, a to najmä v zameraní na výskum skla, keramiky a silikátových materiálov, výskum nových typov progresívnych polymérov a kompozitných materiálov a tiež na výskum kovových materiálov.

Výskumné ústavy

Výskumné ústavy v regióne nadväzujú najmä na tradičnú orientáciu hospodárskych aktivít v regióne a veľká časť z nich má funkciu najmä skúšobnícku a certifikačnú, a neprodukujú vo väčšej miere inovácie, ktoré by zakladali vznikanie nových podnikateľských a hospodárskych aktivít. Spomenieme najrelevantnejšie:

- ZTS – výskum a vývoj
Inžinierske činnosti zamerané na zariadenia vodného hospodárstva, vodných elektrární a jadrovej energetiky - aplikovaný výskum, projekcia technologických zariadení, konštrukcia, skúšky a poradenstvo.
- EVPÚ a.s.
Elektrotechnický výskumný a projektový ústav - výroba a výskum zariadení výkonovej elektroniky, riadiacich a pohonných systémov, jednoúčelových strojov pre rôzne odvetvia. Skúšobníctvo, certifikácia.
- KONŠTRUKTA - Defence, a.s.
Výskum a vývoj zbraňových systémov, munície, veliteľských a riadiacich systémov, elektronických systémov, špeciálnych nadstavieb a platforiem pre kolesové, pásové vozidlá, školenia v oblasti výbušnín.
- VVCA Automotive
Výskumno-vývojové centrum pre automobilový priemysel.
- VIPO Partizánske
Chemický výskum a výroba, špecializácia na gumárenskú chémiu a chémiu adheziív.
- VÚP Prievidza

Výskum chemických syntéz, výrobkov a procesov do úrovne technologických podkladov pre nové výroby, výroba produktov malotonážnej chémie, chemických špecialít, čistých chemikálií a výrobkov pre zdravotníctvo a kozmetiku, servisné a expertízne služby v oblasti priemyselnej ekológie, chemických analýz, fyzikálno-chemických procesov, merania explozívnych vlastností plynov a pár a testovania chemických látok pre potreby európskej chemickej legislatívy REACH.

Tradične silné ekonomické odvetvia v regióne a silné firmy v regióne

Významným zdrojom pre inovácie v TSK sú samotné existujúce hospodárske a priemyselné aktivity, ktoré aktivujú dopyt po inováciách a prinášajú príležitosť pre vznikanie inovatívnych firiem. Mnohé z veľkých firiem sú však súčasťou nadnárodných zoskupení a ich veda, výskum a inovácie sú sústredené mimo územia SR. Napriek tomu pri relevantnej kvalite a ponuke budú príležitosťou pre inovačné aktivity v regióne.

Podľa údajov TSK zverejnených na jeho webovom sídle „odvetvová štruktúra priemyslu v Trenčianskom kraji je daná historickým vývojom a to uskutočňovaním priemyselnej politiky štátu od roku 1948. Zastúpený je najmä strojárstvom, elektrotechnikou, banským priemyslom, textilným a odevným priemyslom, gumárenským, sklárskym, drevospracujúcim kožiarskym a potravinárskym priemyslom, výroba stavebných hmôt a stavebných prvkov, výskum a vývoj, výroba energie a i. Útlmom boli postihnuté veľmi silné odvetvia priemyslu s nadregionálnym významom, najmä odevný, textilný a obuvnícky priemysel, baníctvo, výroba špeciálnej techniky. Priebeh transformačného procesu v nadväznosti na tradičnú ekonomickú základňu ovplyvnil priemysel v jednotlivých okresoch kraja.

Strojársky priemysel

Strojársky priemysel predstavuje odvetvie s dlhoročnou tradíciou. V minulosti rezonoval v kraji ťažký priemysel orientovaný najmä na zbrojársku výrobu. Zmenou situácie nastala reštrukturalizácia priemyslu. V súčasnej dobe strojársky priemysel má charakter ľahkého priemyslu ako je napr. výroba súčastí pre automobilový priemysel, obrábacích strojov a robotizovaných pracovísk, jednoúčelových zariadení, dielov pre výrobu ventilačných a klimatizačných zariadení, poloautomatov pre rôzne vozidlá a prívesy, prevodoviek, valivých ložísk, výroba zdravotníckej techniky a pod.

Významné podniky tohto odvetvia pôsobiace na území kraja:

- Sauer – Danfoss a.s., Považská Bystrica
- PSL, a.s. Považská Bystrica
- Konštrukta Industry, a.s., Trenčín
- GeWis – Slovakia, s.r.o., Prievidza
- EMERSON a.s., Nové Mesto nad Váhom
- TRENŠ, a.s., Trenčín
- Obal-Vogel Noot, a.s., Nové Mesto nad Váhom
- PFS, a.s., Brezová pod Bradlom, Brezová pod Bradlom

Elektrotechnický priemysel

Odvetvie významne sa rozvíjajúce. V Trenčianskom samosprávnom kraji je zameraný pre osobné automobily (káblové zväzky), reflektory do aut. audiovizuálnu techniku a pod.

Významné podniky tohto odvetvia pôsobiace na území kraja:

- Askoll Slovakia, s.r.o., Nové Mesto nad Váhom
- Delta Elektronics (Slovakia), s.r.o., Dubnica nad Váhom
- EMERSON, a.s., Nové Mesto nad Váhom
- Leoni Autokábel Slovakia, spol. s.r.o., Trenčín
- EVPU, a.s., Nová Dubnica
- Weatherford – Kabel, s.r.o., Ilava
- ContiTech Vibration Control, s.r.o., Dolné Vestenice
- HELLA

Chemický a gumárenský priemysel

Má významné miesto v oblasti priemyslu. Výroba je orientovaná najmä na výrobu na báze gummy so smerovaním pre automobilový priemysel, výroba pracích prostriedkov, lúhu a chlóru, vinylchloridu a polyvinylchloridu, ďalšie spracovanie PVC a pod.

Významné podniky tohto odvetvia pôsobiace na území kraja:

- Continental Madator Rubber, s.r.o., Púchov
- SaarGummi Slovakia s.r.o., Dolné Vestenice

- Novácke chemické závody, a.s., Nováky
- Vulkán, a.s. Partizánske
- Pregmagas, s.r.o., Stará Turá
- Conti Tech Vibration Control, s.r.o., Prievidza

Sklársky priemysel

Sklársky priemysel si udržiava v regióne stabilitu. V kraji sa produkuje obalové sklo, odľahčené a super ľahké obaly pre zdravotníctvo, mliekarenský a chemický priemysel, lisované sklo, žiarovky, dekorované sklo.

Významné podniky tohto odvetvia pôsobiace na území kraja:

- RONA, a.s., Lednické Rovné,
- VETROPACK Nemšová s.r.o., Nemšová,
- VITRIUM Laugaricio VILA, centrum kompetencie skla, Trenčín.“

(Zdroj: https://www.tsk.sk/podnikanie/investicne-prilezitosti-v-tsk/priemysel-v-tsk.html?page_id=30149)

Inovatívne firmy s potenciálom

Firmy s inovatívnymi výstupmi sú povzbudením pre vznik ďalších aktivít a zároveň sú marketingom pre TSK v súťaži o umiestnenie inovatívnych firiem prichádzajúcich z iných regiónov Slovenska.

V rámci tejto kategórie firiem uvádzame napríklad:

- Virtual Reality Media a.s.
Spoločnosť zaoberajúca sa návrhom, vývojom a výrobou najmodernejších simulátorov, výcvikových systémov a leteckých trénažérov, najmä v oblasti špeciálnej techniky, s možnosťami aplikácie v širokom spektre ďalších oblastí.
- CrazyFly
Ako jediný európsky špecializovaný výrobca produkujú väčšie série dosiek – kiteboardov a šarkanov, ktoré predávajú v 90 krajinách sveta.
- MaSaTECH
MaSaTECH je výskumná spoločnosť, ktorá sa zameriava na všetky oblasti techniky iontovej mobility spektrometrie. Spoločnosť sa venuje výskumu a vývoju produktov IMS s vysokým rozlíšením a vysokou citlivosťou pre rôzne oblasti použitia.
- Biomila
Spoločnosť sa venuje pestovaniu a spracovaniu kvalitných biopotravín.
- Pistonpower
Pistonpower je inovatívna technologická spoločnosť, ktorá sa venuje vysokotlakovým riešeniam do hydraulických valcov.
- MIA Engineering, s. r. o.
Spoločnosť sa špecializuje na poskytovanie komplexných služieb v oblasti priemyselnej automatizácie od plánovania až po spustenie do prevádzky.

Ľudský potenciál regiónu

Veľký význam pre rozvoj hospodárskych a podnikateľských aktivít regiónu s inovatívnym rozmerom má ľudský potenciál. Ľudia pochádzajúci z regiónu s potenciálom návratu a prínosom do regiónu v podobe získaného vzdelania a inovačných myšlienok s perspektívou realizácie a vzťahom k regiónu sú najväčšou perspektívou pre hospodársky rozvoj.

Tabuľka 75 Prehľad výdavkov na projekty realizované cez OP výskum a inovácie realizovaných úplne, alebo čiastočne na území Trenčianskeho kraja (v Eur)⁴³

Univerzita	Fakulty	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Trenčianska univerzita A. Dubčeka	Rektorát	26	19	52	78	63	135	58
	Fakulta špeciálnej techniky	59	59	77	57	111	111	173

⁴³Zdroj: http://datacube.statistics.sk/?fbclid=IwAR3jkym1JsSSKP2YbICfBOIU0Pb465e6zszlEmnFEtOt5twqiluRh8InVU#!/view/sk/VBD_SK_WI/N/sv5013rr/v_sv5013rr_00_00_00_sk

	Fakulta mechatroniky	-	-	-	-	-	0	0
	Fakulta priemyselných technológií	69	43	53	74	82	99	83
	Fakulta sociálno-ekonomických vzťahov	174	244	251	343	233	443	369
	Fakulta zdravotníctva	122	132	151	148	90	114	122
VŠ manažmentu v Trenčíne	Rektorát	-	-	-	-	-	0	0
	Fakulta manažmentu	75	61	86	86	107	128	167

Zdroj: DATAcube, ŠÚ SR

Štrukturálne fondy a ich využitie v regióne v oblasti výskumu, vývoja a inovácií

V roku 2013 bola na národnej úrovni spracovaná Stratégia výskumu a inovácií pre inteligentnú špecializáciu Slovenskej republiky (tzv. RIS3), ktorá je reakciou na európske iniciatívy v oblasti výskumu, vývoja a inovácií. Jej cieľom je podnietiť štrukturálnu zmenu slovenskej ekonomiky smerom k rastu založenému na zvyšovaní inovačnej schopnosti a excelentnosti vo výskume a inováciách (ďalej aj „Val“) s cieľom podporovať udržateľný rast príjmov, zamestnanosti a kvality života.

Tabuľka 76 Prehľad výdavkov na projekty realizované cez OP výskum a inovácie realizovaných úplne, alebo čiastočne na území Trenčianskeho kraja (v Eur)⁴⁴

Prioritná os	Celkové výdavky
Podpora výskumu, vývoja a inovácií v Trenčianskom kraji	79 215 415 €
Posilnenie konkurencieschopnosti a rastu MSP	172 439 333 €

Zdroj: Úrad vlády SR, Zoznam projektov k 15.10.2019

Vytváranie infraštruktúry pre realizáciu inovácií formou podnikateľských a hospodárskych aktivít

Ako sme uviedli v úvode Trenčiansky kraj nemá dostatočné regionálne zdroje inovácií pre trvalo udržateľný rozvoj hospodárskych aktivít. Z toho dôvodu bude zámerom PHRSR naplánovať aktivity pre podporu vznikania konkurencieschopnej infraštruktúry pre realizáciu inovačných aktivít formou hospodárskych a podnikateľských aktivít.

Táto infraštruktúra pozostáva/resp. mala by pozostávať z:

Materiálna infraštruktúra – pozemky, priestory pre realizáciu inovatívnych podnikateľských zámerov vybavené príslušnými médiami, sieťami atď.

Aktivity charakteru vedeckých parkov (aktivity vo svojej podstate obsahujúce kontakt vedecko-výskumnému potenciálu, či už univerzity, veľkej firmy alebo výskumného ústavu) technologických parkov (bez vlastného zdroja VV aktivít, avšak so službami podporujúcimi technologický transfer a networking), podnikateľskými centrami, manažovanými workspaces, akýmikoľvek pozemkami priestormi s infraštruktúrou služieb.

Jedinou aktivitou tohto charakteru v Trenčíne je už uvádzaný vedecký park TNUAD, ktorý zabezpečuje výskumné a vývojové možnosti aj pre inovačné aktivity firiem regiónu, avšak neposkytuje v súčasnosti zakladateľskú a infraštruktúrnú podporu vznikajúcim inovatívnym firmám, ani neposkytuje systematicky pre takéto firmy priestory.

⁴⁴Zdroj: https://www.partnerskadohoda.gov.sk/zoznamy-projektovlist-of-operations/?fbclid=IwAR201-_TuoB9S_TpjV3VVbIRwb-LqMjsjWD9QVmka8xhWLNHZ2KzDIEY4dE

Pomerne silno sú však v regióne zastúpené priemyselné parky. Na území TSK pôsobí niekoľko priemyselných parkov, podrobnejšie sa im venuje kapitola 2.2.2.3. Ekonomika a hospodárstvo, časť Priestorová štruktúra priemyslu.

Výskumnú spoluprácu na území TSK charakterizujú najmä TNUAD-MECHATR–VIPO–MATADOR a TNUAD–PRIEMTECH–ETOP.⁴⁵ Na území TSK pôsobí aj KITech klaster inovačných technológií pre nakladanie s prašnými anorganickými hmotami (Trenčín), SLOVAK IT KLASER (Trenčín), do územia TSK zasahuje aj Slovenský plastikársky klaster Nitra a Trnavsko-myjavský strojársky klaster (Trnava)⁴⁶.

Poradenská infraštruktúra – business planning, čerpanie fondov EÚ, účtovníctvo, sektorový networking – klastre ap., ochrana duševného vlastníctva, networking EÚ/ svet. Aktivity takéhoto charakteru sa v Trenčíne vyskytujú len v komerčnej podobe. V minulosti v TSK pôsobil RPIC (Regionálne poradenské a informačné centrum) Trenčín, ktorý vzhľadom na charakter klientov mal potenciál podporiť vznikanie a scale-up fázu rozvoja inovatívnych firiem, aktivity však pre zastavenie financovania z SBA (Slovak Business Agency) a centralizáciu aktivít SBA boli utlmené. Ďalšou relevantnou inštitúciou je regionálna kancelária SOPK (Slovenská obchodná a priemyselná komora), ktorá je najaktívnejšou regionálnou kanceláriou v rámci SR a poskytuje podporu najmä v oblasti cezhraničných aktivít, či už kontaktov, misií, výstav a podobne, čo je pre inovatívne firmy veľmi dôležitá oblasť.

Finančná infraštruktúra – prístup ku štandardným komerčným finančným prostriedkom – úvery, ale i špecifické formy financovania – rizikový kapitál (najmä zárodkový a rozvojový), poradenstvo pri čerpaní európskych fondov – najmä komunitárnych ale i štrukturálnych, poradenstvo.

V TSK je len zanedbateľná infraštruktúra a väčšina firiem je odkázaná na národné aktivity. Tieto sú však vzhľadom na pomerne silné zastúpenie priemyselných aktivít v TSK pomerne aktívne a využiteľné prípadnými novými inovačnými firmami.

Cross-aktivity – špecifické aktivity spájajúce rôzne oblasti výskumu a expertízy s cieľom podporiť ich využitie v hospodárskej/podnikateľskej aktivite v rôznom štádiu rozvoja:

- Integrované vývojové centrum na podporu vývoja inteligentných technológií v strojárskom a špeciálnom priemysle, s presahom do ďalších odvetví pre 21. storočie
- Priemyselné výskumno-vývojové centrum „AcuEnergy“
- Výskumno-vývojové centrum – Hydrogen Považie Inovačno-kreatívne centrum SMART Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne (Trenčín a Púchov)
- Triple helix klaster v oblasti výroby, spracovania a zhodnocovania plastov
- Triple helix potravinársky klaster
- Smart región TSK
- Kreatívno-inovačný klaster cestovného ruchu

5) Cestovný ruch, kultúra a šport

Kapitola obsahuje popis návštevnosti Trenčianskeho kraja domácimi a zahraničnými návštevníkmi a identifikovanie hlavných produktových línií rozvoja turizmu v regióne. Kapitola obsahuje popis vybraných ukazovateľov cestovného ruchu v Trenčianskom kraji sledované Štatistickým úradom SR (kapacity a výkony ubytovacích zariadení), analýzu potenciálu pre rozvoj cestovného ruchu podľa subregiónov cestovného ruchu, hlavné rekreačné ciele, prehľad organizácií cestovného ruchu s účasťou TSK a iné. Súčasťou je aj popis kultúrnej a športovej infraštruktúry s potenciálom využitia v cestovnom ruchu ako aj ďalších turisticky zaujímavých aktivít oživujúcich mestské a vidiecke oblasti v jednotlivých subregiónoch kraja.

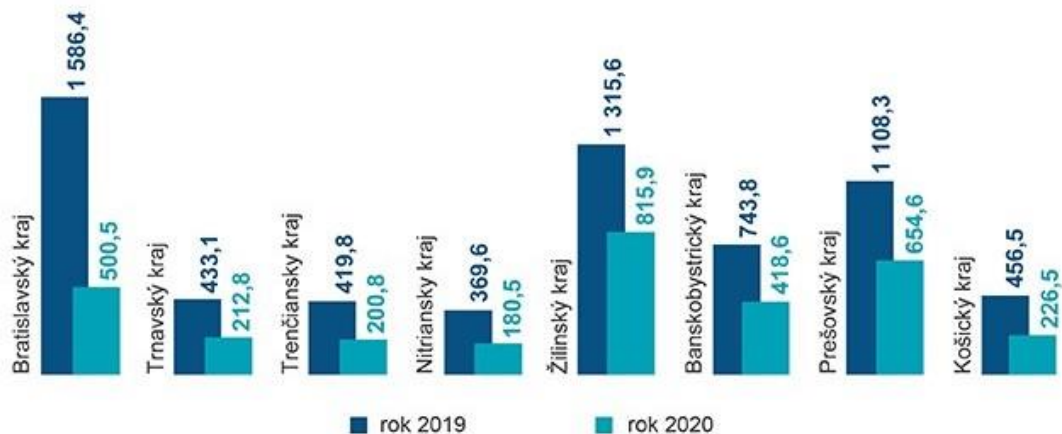
Cestovný ruch na Slovensku v roku 2020 výrazne ovplyvnila **pandémia Covid-19**. V ubytovacích zariadeniach na Slovensku **počet ubytovaných hostí klesol oproti predchádzajúcemu roku o polovicu**, t.j. na 3,2 milióna osôb, čo bolo najmenej za posledných dvadsať rokov. Prepad prišiel po **rekordnom turistickom roku 2019 so 6,4 miliónmi návštevníkov**. Tržby za celý rok boli medziročne nižšie o 46,4 % a ešte hlbšiemu prepadu zabránili len silné mesiace na začiatku roka a oživenie počas leta.

⁴⁵Zdroj: *Inovatívne Slovensko –perspektívy a výzvy*, SIEA, 2013

⁴⁶Zdroj: *Register MV SR, 2015*

Počet zahraničných návštevníkov klesol medziročne až o dve tretiny, na 854-tisíc, čo bol najnižší počet cudzincov ubytovaných v SR od roku 1998. Počet domácich návštevníkov vďaka obmedzeniam cestovania do zahraničia a posilneniu domáceho cestovného ruchu v letných mesiacoch poklesol miernejšie, o 40,5 %. Ubytovatelia zaregistrovali 2,4 milióna domácich hostí.

Graf 25 Návštevníci v ubytovacích zariadeniach SR (v tis. osôb)

Zdroj: ŠÚ SR

Trenčiansky kraj zaznamenal v tejto situácii hneď po Bratislavskom kraji druhý najväčší pokles návštevnosti, a to o viac ako 50%, s počtom návštevníkov necelých 201 tisíc oproti roku 2019, kedy sme zaznamenali rekordných takmer 420 tisíc návštevníkov, pričom letná sezóna v Trenčianskom kraji bola v roku 2019 dokonca najúspešnejšou spomedzi všetkých ôsmich krajov z pohľadu priemerného počtu prenocovaní.

Tabuľka 77 Vývoj počtu ubytovacích zariadení

	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Trenčiansky kraj spolu	313	327	326	279	287	288	234	246	259	249	253
Okres Bánovce nad Bebravou	14	13	10	9	8	8	7	7	7	10	10
Okres Ilava	12	12	12	10	10	11	10	11	12	12	12
Okres Myjava	14	14	13	12	13	14	13	12	9	9	9
Okres Nové Mesto nad Váhom	30	32	34	26	27	26	20	21	24	26	26
Okres Partizánske	17	19	18	14	14	15	14	14	15	12	11
Okres Považská Bystrica	24	22	24	21	19	19	18	18	18	16	16
Okres Prievidza	97	104	107	96	103	98	77	83	91	86	88
Okres Púchov	22	24	24	21	21	22	19	20	22	18	19
Okres Trenčín	83	87	84	70	72	75	56	60	61	60	62

Zdroj: DATACube, ŠÚ SR

Tabuľka 78 Vývoj počtu návštevníkov, počtu prenocovaní a tržieb - ubytovacie zariadenia v Trenčianskom kraji

Trenčiansky kraj		2020	2019	2018
Počet návštevníkov	Spolu	200 811	419 774	370 034
	Zahraniční	36 757	110 608	110 234
	Domáci	164 054	309 166	259 800

Počet prenocovaní návštevníkov	Spolu	839 369	1 584 442	1 454 952
	Zahraniční	100 857	356 917	383 766
	Domáci	738 512	1 227 525	1 071 186
Priemerný počet prenocovaní	Spolu	4,2	3,8	3,9
	Zahraniční	2,7	3,2	3,5
	Domáci	4,5	4,0	4,1
Tržby za ubytovanie s DPH (v EUR)	Spolu	16 589 086	35 488 571	36 047 520
	Zahraniční	3 377 942	10 840 815	11 613 438
	Domáci	13 211 144	24 647 756	24 434 082

Zdroj: DATACube, ŠÚ SR

Počet ubytovacích zariadení zaznamenal takisto pokles, a to o takmer 4,5 %, keďže po rekordnom roku 2019 s počtom zariadení 327, ich v roku 2020 bolo už len 313. Avšak oveľa zreteľnejší bol **pokles tržieb** ubytovacích zariadení, kedy sme oproti predchádzajúcemu roku zaznamenali v roku 2020 prepád tržieb **až o cca 54 %**, a to len na necelých 16,6 mil. Eur z takmer 35,5 mil. Eur v roku 2019.

Vývoj ostatných tržieb cestovného ruchu sa dá - napriek chýbajúcim dátam za rok 2020 v čase spracovania tejto kapitoly, odhadovať ako takisto **extrémne hlboký prepád**, nakoľko ním bola charakterizovaná **celá sféra malého a stredného podnikania**. Vo všeobecnosti zrejme najcitelnejšie sa prijaté proti-pandemické opatrenia, ako najmä Covid-semafor či plošný lockdown na konci roka 2020, s presahom do prvého štvrtroka 2021, prejavili najmä v prevádzkach a zariadeniach **cestovného ruchu, kultúry a športu**, keďže bolo zrušených množstvo sezónnych podujatí, festivalov, divadelných a koncertných predstavení, športových zápasov, boli uzatvorené múzeá, galérie, knižnice, výstavy, kultúrne pamiatky, hotely, reštaurácie, kaviarne a celý rad ďalších ubytovacích, či stravovacích prevádzok, kioskov, trhovísk či lokálnych predajní, športovísk, ihrísk, lyžiarskych stredísk a množstva ďalších verejných areálov a objektov pre kultúrne, športové či spoločenské využitie. Dobré nastavené trendy nárastu počtu návštevníkov Trenčianskeho kraja ako aj celkových tržieb v oblasti kultúrnych, športových či turistických služieb sa tým citelne zbrzdili.

Hoci v čase spracovania tejto kapitoly neboli k dispozícii dáta za kritický rok 2020, je zrejmé, že odteraz čelíme situácii, v ktorej **stav cestovného ruchu v čase pred Covid-19 a po ňom, bude diametrálne odlišný**. Z toho dôvodu bude pre oživenie segmentu a jeho nastavenie do budúcnosti potrebné zvoliť aj nové strategické prístupy s orientáciou na nové cieľové skupiny, pravdepodobne najmä z radov domácej klientely, na športové aktivity v prírode či iné aktivity súvisiace s pohybom, zdravým životným štýlom, viacgeneračné, rodinné programy, programy s bezpečnými aktivitami z pohľadu ďalších neočakávaných epidemiologických či iných zdravotných, bezpečnostných, prípadne klimatických opatrení a pod.

Analýza dát uvedená v Konceptii rozvoja cestovného ruchu destinácie Trenčín región na obdobie 2020 – 2024, ktorá bola vypracovaná spracovateľom MNFORCE, s.r.o., Bratislava pre potreby Krajskej organizácie cestovného ruchu Trenčín Región (ďalej aj ako „KOCR“), poukázala na **sľubné trendy v rokoch 2008 – 2018 (t.j. v období pred epidémiou Covid-19)**, a to najmä v počte prenocovaní.

Napriek tomu, že TSK podľa spracovaných štatistických dát disponoval v sledovanom období najnižším počtom lôžok spomedzi všetkých krajov, zaznamenal zvyšovanie počtu prenocovaní, čo znamenalo zlepšovanie využívania existujúcich ubytovacích kapacít kraja. Prepočty z údajov ŠÚ SR uvedené v koncepcii ukázali, že TSK dokonca v roku 2018 dosiahol po Bratislavskom kraji (29%) druhé najlepšie výsledky vo využití lôžkovej kapacity v porovnaní s ostatnými krajinami Slovenska. Išlo o **25% využitie lôžkovej kapacity**, pričom ostatné kraje dosiahli nižšie výsledky. Rok 2019 v koncepcii síce nie je zahrnutý - podľa medializovaných správ (a ako ukazujú i údaje uvedené vyššie), sa však tento trend v roku 2019 ešte posilnil a zaznamenal historické maximá.

Najväčšie výkony merané počtom dosiahnutým prenocovaní - viac ako tretinu, zaznamenal v roku 2018 **okres Trenčín (37%)**, nasledovaný bol **okresom Prievidza (28%)**, pričom tieto okresy dosiahli spolu takmer dve tretiny výkonov kraja. Na ďalšom mieste s väčším odstupom bol okres Púchov. Z hľadiska subregiónov, najväčší počet prenocovaní dosahoval od roku 2015 **región Trenčín a okolie (39%)** a nasledoval ho **región Horná Nitra (31%)**. Všetky subregióny od roku 2014 zaznamenali vysoký nárast počtu prenocovaní, pričom najvyšší nárast dosiahli okresy Ilava a Partizánske. Z pohľadu subregiónov to bol región Myjava a Nové Mesto nad Váhom. Všetky regióny s výnimkou Hornej Nitry v roku 2014 vysoko presiahli úroveň roku 2008.

Územie TSK navštevovali predovšetkým **obyvatelia Slovenska**. Išlo o takmer 260 tis. ubytovaných turistov, ktorí tvorili až **70% návštevníkov kraja**. Silný domáci cestovný ruch, aj keď v menšej miere, malo aj Slovensko ako také, domáci cestovný ruch tvorí v priemere cca 60%. Kraj navštívilo celkovo 110 234 zahraničných ubytovaných turistov, pritom najviac prichádzali obyvatelia Českej republiky, až 47 tis. návštevníkov (43% zo zahraničnej návštevnosti), s veľkým odstupom išlo o

návštevníkov z Nemecka (takmer 16 tisíc, čo tvorí 14%) a s výrazným odstupom išlo o návštevníkov z Poľska a Rakúska, nasledovali Srbsko a Maďarsko.

Čo sa týka počtu prenocovaní, najdôležitejšou klientelou boli opäť **návštevníci zo Slovenska** (zhruba 1 mil. prenocovaní), s veľkým odstupom nasledovala Česká republika (133 tis. prenocovaní), Srbsko (56 tis. prenocovaní), Nemecko (44 tis. prenocovaní) a s výrazným odstupom od týchto krajín nasledovali Rakúsko, Ukrajina, Bulharsko a Poľsko. Oproti destinácii Slovensko ako takej ide o čiastočne o inú štruktúru návštevnosti. (Zdroj: *Koncepcia rozvoja cestovného ruchu destinácie Trenčín región na obdobie 2020 – 2024*)

Dôvody návštevy

V rámci *Koncepcie rozvoja cestovného ruchu destinácie Trenčín región na obdobie 2020 – 2024* bol v roku 2019 spracovaný aj **prieskum na vzorke 300 respondentov**, podľa ktorého viac ako tretina opýtaných návštevníkov prišla do regiónu vďaka kultúrno-historickým pamiatkam, v ďalších dôvodoch návštevy nasledovala návšteva rodiny a známych, 17% respondentov prišlo využiť ponuku relaxačných a wellness služieb a približne rovnaké percento prišlo do kraja pracovne.

Pešia turistika by podľa odpovedí zlákala takmer 15% opýtaných návštevníkov, o niečo menej aktívny oddych ako taký, podobne aj pasívny oddych. 10% respondentov sa vyjadrilo, že prichádza do regiónu na výstavu alebo veľtrh a takmer to isté percento opýtaných prichádzalo do regiónu pre liečebný a zdravotný pobyt, prípadne pre rekreačné kúpanie na kúpalisku. Návšteva tradičného kultúrno-spoločenského podujatia alebo návšteva ZOO bolo jedným z nosných účelov pobytu v regióne pre necelých 9% respondentov. Účasť na novodobom kultúrno-spoločenskom podujatí by prilákala do regiónu niečo viac ako 7% respondentov, návšteva športového podujatia podobne ako návšteva galérie alebo múzea 6% respondentov. Ostatné uvádzané účely návštevy alebo pobytu návštevníka v regióne boli relevantné pre 5% a menej respondentov. Medzi inými účelmi sa vyskytli najmä nákupy. (Zdroj: *Koncepcia rozvoja cestovného ruchu destinácie Trenčín región na obdobie 2020 – 2024*)

Je nutné brať do úvahy, že uvedený prieskum sa uskutočnil **v decembri 2019**, a teda chýba vzorka, ktorá by odzrkadľovala aj letný trend.

Potenciál Trenčianskeho kraja

Priradený potenciál rozvoja cestovného ruchu objektívne leží v oblastiach, ktoré sú pre Trenčiansky kraj **autentické**. Je to najmä **rozmanitý ráz krajiny** Považskej kotliny v povodí rieky Váh, osobitné úpätia a pohoria Bielych Karpát, Strážovských vrchov či Považského Inovca, ktoré poskytujú veľa možností pre aktívny i pasívny pobyt v prírode a skrývajú aj bohaté **prírodné dedičstvo**, alebo **zachované kultúrne pamiatky**, historické **tradície a ľudové zvyky**, historické i novodobé **pútnické tradície** a sakrálne miesta, ale aj moderné **festivalové kultúrne a umelecké podujatia**, významné **športové tradície a podujatia**, prípadne **legendárne osobnosti** (najmä v športe), a podobne, ktoré priťahujú pozornosť k Trenčianskemu kraju a zvyšujú tak potenciál pre jeho návštevu v konkurencii ostatných krajov Slovenska.

Potenciál územia umocňuje aj skutočnosť, že kraj je **prihraničným regiónom s výhodným geografickým umiestnením v rámci Slovenska** - uprostred hospodársky silne rozvinutej osi územia Bratislava – Trnava – Trenčín – Žilina, ako aj strategická poloha v dopravných prepojeniach východ–západ a sever– juh.

Potenciál pre cestovný ruch spojený s významnými **prírodnými atraktivitami** charakterizuje možnosť spoznávania **chránených území** a spočíva vo veľkom množstve jedinečných území so štatútom chránenej krajinskej oblasti, chráneného územia, Národnej prírodnej rezervácie, prírodnej rezervácie, prírodnej pamiatky, územia NATURA2000 a pod. , ktoré sa na území TSK nachádzajú.

Podobne je tu potenciál aj v oblasti **historických a kultúrnych atraktivít**, ktorý sa rozvíja prostredníctvom **hradov, kaštieľov a kultúrnych pamiatok** na území TSK (Trenčiansky hrad, zámok Bojnice, hrad Beckov, Čachtický hrad, Tematín, Považský hrad, Vršatec, Sivý kameň, Košeca, Lednica, Uhrovec), v neposlednom rade je to kultúrno-historický potenciál **Mohyly M.R. Štefánika** na vrchu Bradlo, rodného domu **Ľudovíta Štúra** a **Alexandra Dubčeka** v Uhrovci a i.

Atraktivity Trenčianskeho regiónu má ambíciu zhodnotiť aj najnovší projekt krajského mesta Trenčín, ktoré sa uchádza o titul **Európske hlavného mesta kultúry 2026** a v doterajšom posudzovaní postúpilo do užšieho výberového kola s projektom *Cultivating Curiosity / Kultivácia zvedavosti*. (Zdroj: https://dde55047-bf90-43a6-bed9-f30519e72a57.filesusr.com/ugd/516d70_79d01df06a414e5eb8407c433f120716.pdf)

Medzi významné sektory rozvoja cestovného ruchu v Trenčianskom kraji patrí dlhodobou aj **kúpeľníctvo** (Trenčianske Teplice, Nimnica a Bojnica), zaujímavou atraktivitou sú **vodné nádrže a bagroviská** (Zelená voda, Dubník, Nimnica - Priehrada Mládeže, atď.) s možnosťami amatérskeho či športového rybolovu a vodných športov. Ďalej sú to samotné **mestá a obce** s

bohatou osobitou históriou, kultúrou a zvykmi, a mnoho ďalších lokalít, v ktorých je možnosť rozvíjať rôzne letné či zimné aktivity – predovšetkým športové (turistika, cyklistika, lyžovanie, plávanie, atď.).

Slovensko má spolu s Českou republikou najprepracovanejšiu sieť značkových turistických trás na svete. Ich dĺžka na Slovensku je **15 tisíc km**, pričom história značenia trás siaha až do polovice 19.storočia. V Trenčianskom kraji je v turistickom atlase zaznamenaných, a teda aktívne využívaných spolu **355 značených turistických trás, s celkovou dĺžkou 2 802 km**. (Zdroj: <https://trenciansky-kraj.oma.sk/turistika>).

Podľa Klubu slovenských turistov : „Územím Slovenskej republiky prechádzajú tri európske **diaľkové turistické trasy** – trasa E 3, trasa E 8 a medzinárodná trasa I 23, pričom všetky tri prechádzajú aj územím Trenčianskeho kraja :

Európska diaľková trasa E 3 v súčasnosti vychádza zo svetoznámeho pútnického centra Santiago de Compostela v severnom Španielsku (perspektívne bude východiskom Vigo na pobreží Atlantiku), prechádza územím Španielska, Francúzska, Belgicka, Luxemburska, Nemecka a cez Českú republiku sa dostáva na územie Slovenskej republiky na pomedzí Trenčianskeho a Žilinského kraja, s prechodom cez územie okresu Považská Bystrica. Od nás pokračuje do Poľska, Duklianskym priesmykom sa opäť vracia na Slovensko, pokračuje cez Maďarsko a Rumunsko (dosiaľ nevyznačovaný úsek) do Bulharska, kde končí v Kap Emine pri Nessebarskej čiernomorskej zátok.

Obrázok 8 Mapa Európska diaľková turistická trasa E3

Zdroj: Klub slovenských turistov, www.kst.sk

Európska diaľková trasa E 8 v súčasnosti vychádza z Rotterdamu na pobreží Atlantického oceánu (perspektívne bude východiskom anglický Liverpool), prechádza územím Nemecka a Rakúska a hraničným priečdom Hainburg (A) - Bratislava/Petržalka (SK) vchádza na územie Slovenskej republiky. V Trenčianskom kraji prechádza okresmi Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Trenčín a Prievidza, odkiaľ pokračuje do okresu Žiar nad Hronom a Banská Bystrica v Banskobystrickom kraji až do okresu Bardejov v Košickom kraji. Od nás pokračuje trasa E 8 cez Ukrajinu (zatiaľ sa iba plánuje) a Rumunsko (dosiaľ nevyznačovaný úsek) do Bulharska, kde končí v Svilengrade pri tureckej hranici (plánuje sa predĺženie do Istanbulu, alebo do Alexandropolisu).

Zdroj : Klub slovenských turistov, www.kst.sk

Obrázok 9 Medzinárodná diaľková trasa I 23,

tzv. Medzinárodná Mariánska turistická trasa, spojuje Mariánske pútnické miesta Czestochowa v Poľsku, Levoča na Slovensku a Mariazell v Rakúsku. V Trenčianskom kraji prechádza územiami okresov Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Trenčín, Ilava a Považská Bystrica.

TRENČIANSKY
SAMOSPRÁVNÝ
K R A J

Operačný program
Efektívna
verejná správa

Európska únia
Európsky sociálny fond

Zdroj: Klub slovenských turistov, www.kst.sk

Sieť peších turistických trás najmä v miestach s vyššou nadmorskou výškou je pri priaznivých snehových podmienkach možné využívať aj pre bežecké lyžovanie. V Trenčianskom kraji je v turistickom atlase zaznamenaných, t.j. aktívne využívaných celkom **17 značených bežeckých lyžiarskych trás, o dĺžke spolu 87 km**. Tento počet však v miestach s priaznivým reliéfom krajiny môže byť v závislosti od snehových podmienok vyšší. (Zdroj : <https://trenciansky-kraj.oma.sk/turistika>)

Z celkového počtu 8789 km vyznačených cyklotrás na Slovensku je pre cyklistiku a cykloturistiku v Trenčianskom kraji k dispozícii viac ako **1400 km**. Najrozsiahlejším projektom cyklotrás je **Vážska cyklomagistrála**, ktorá má byť v Trenčianskom kraji vytvorená v dĺžke približne 100 km a viesť k hranici s Trnavským krajom na juhu a Žilinským krajom na severe. V roku 2018 bol do užívania verejnosti uvedený prvý úsek v dĺžke 13,4 km na úseku Horná Streda – Nové Mesto nad Váhom, v roku 2019 pribudol úsek Púchov – Vodná nádrž Nosice v dĺžke 4,1 km a v roku 2020 ďalších 21,2 km na trase Nové Mesto nad Váhom – Trenčín. Čerstvým prírastkom z roku 2020 je aj 12 km úsek na trase Nemšová/Luborča – Trenčín, ktorý je súčasťou projektu prepojenia Trenčianskeho hradu s českým hradom v mestečku Brumov – Bylnice. K úplnému dokončeniu tohto napojenia chýbal v čase spracovania tejto analytickej kapitoly ešte cca 1,5 km úsek z Luborče po hranicu s ČR a cca 3 km úsek na českej strane. Ide o moderné cyklotrasy vhodné aj pre korčuliarov, sú na nich vybudované moderné oddychové zóny a osadené inteligentné lavičky s možnosťou nabitia smart telefónov. (Zdroj : www.tsk.sk)

Subregióny a ich osobitosť

Nesporným potenciálom Trenčianskeho kraja v oblasti cestovného ruchu aj **rozmanitosť jeho subregiónov**.

V rámci samotného územia Trenčianskeho samosprávneho kraja, ktoré je tvorené deviatimi okresmi, sa geograficky prirodzene vyprofilovali štyri subregióny cestovného ruchu : **Región Trenčín a okolie** (okresy Trenčín a Ilava), región **Horná Nitra – Bojnice** (okresy Prievidza, Bánovce, Partizánske), **Región Myjava a Nové Mesto n. V.** (okresy Myjava a Nové Mesto n.V.) a **Horné Považie** (okresy Púchov, Považská Bystrica). Každý z nich je nositeľom osobitej ponuky charakterizovanej lokálnymi špecifikami , čo Trenčianskemu kraju dodáva - napriek dominujúcemu priemyselnému potenciálu, ktorým je primárne charakterizovaný, prvok atraktívnosti aj v konkurenčnom prostredí pomedzi inými, tradične silnejšími regiónmi cestovného ruchu na Slovensku. Pri ich popise vychádzame zo zdrojov : Konceptia rozvoja cestovného ruchu destinácie Trenčín región na roky 2020 – 2024, spracovaná pre potreby KOČR Trenčín región v roku 2019, Konceptia rozvoja écestovného ruchu OOCR Región Horná Nitra - Bojnice pre roky 2014 -2020, z údajov zverejnených na webových stránkach jednotlivých miest a zo všeobecne známych medializovaných informácií.

Región Trenčín a okolie

(okresy Trenčín a Ilava)

Z pohľadu cestovného ruchu je výhodou tohto subregiónu výborná dostupnosť na spojnici diaľnice D1, prítomnosť krajského mesta a zaujímavé turistické atraktivity, ktorých primárna ponuka sa v tomto regióne spája najmä s **kultúrno-historickým a prírodným potenciálom**. Charakter regiónu ovplyvňuje a modeluje najdlhšia rieka Slovenska, Váh, jeho údolie i okolité pohoria Bielych Karpát, Strážovských vrchov a Považského Inovca, ktoré vytvárajú vhodné podmienky na rekreačné aktivity, najmä na pešiu turistiku, cykloturistiku, v lete s možnosťou vodných športov a v zime lyžovania. V oblasti zimných športov priťahuje pozornosť i **fenomén hokeja**, keďže Trenčín je dlhoročnou legendárnou baštou hráčov zámorskej NHL a liahňou mnohých hokejových hviezd.

Úlohu kultúrneho, správneho a hospodárskeho centra nielen tohto subregiónu, resp. stredného Považia, ale Trenčianskeho kraja vôbec, plní **krajské mesto Trenčín**. Jeho dominantou z pohľadu cestovného ruchu je **Trenčiansky hrad** s pravidelnou návštevnosťou viac ako 120 tisíc návštevníkov ročne. Rekordnú návštevnosť sme zaznamenali v roku 2019, kedy hrad navštívilo vyše 152 tisíc návštevníkov. Trend zastavila pandémia Covid-19, keď v roku 2020 oproti predchádzajúcemu roku návštevnosť Trenčianskeho hradu poklesla o 40%.

(Zdroj: <https://cestovanie.pravda.sk/mesta/clanok/576011-navstevnost-trencianskeho-hradu-klesla-vlani-o-40-percent/>).

TRENČIANSKY
SAMOSPRÁVNÝ
K R A J

Operačný program
Efektívna
verejná správa

Európska únia
Európsky sociálny fond

Mesto návštevníkom ponúka i niekoľko ďalších pamiatok a zaujímavostí priamo v centrálnej mestskej zóne (mestská pamiatková rezervácia, Mestská veža s vyhliadkou, Katov dom, Karner sv. Michala, kostol sv. Františka Xaverského a pod.), ktorej unikátnosť okrem kulisy hradu podčiarkuje aj priamy kontakt centra mesta s prírodou cez **lesopark Brezina**, s možnosťou priameho napojenia na okolité pešie a cyklistické trasy do okolitých pohorí.

Silným kultúrnym prvkom pre návštevnosť mesta i celého regiónu je medzinárodný multizánrový **festival Pohoda**, ktorý každoročne priláka rádovo 30 tisíc návštevníkov a vyvoláva množstvo multiplikačných efektov od dobrej propagácie regiónu, cez sezónnu zamestnanosť, uplatnenie miestnych služieb, až po nepriame ovplyvnenie a motiváciu napr. hudobnej či klubovej scény a pod.

Ďalšími populárnymi podujatiami subregiónu Trenčín a okolie sú výtvarný ateliér Ora et Ars – Skalka, Trenčín Bikefest, letné koncerty na námestí v rámci Trenčianskeho kultúrneho leta, Hudobné leto Trenčianske Teplice, Trenčiansky polmaratón, festival horských filmov HoryZonty, Odovzdávanie Ceny Karla Čapka, vianočné trhy a kultúrne podujatia Čaro Vianoc pod hradom, gastro-podujatia ako Víno pod hradom a mnohé iné. Región tak robia atraktívnym a živým, pulzujúcim miestom príjemných podujatí počas celého roka. Podobne je región známy aj osobitými **ľudovými zvykmi, tradíciami a folklórom**, s veľkou rozmanitosťou ľudových odevov a tancov. V mnohých obciach sú pravidelne usporadúvané aj mnohé lokálne folklórne slávnosti, jarmoky, výstavy, prehliadky ľudovej tvorivosti, miestne festivaly ľudovej piesne a tanca a pod.

Významnú a početnú klientelu v oblasti športu zase priťahuje **Aréna Mariána Gáboríka**, s ponukou hokejových pobytových kempov a tréningového času pre profesionálnych i neprofesionálnych hráčov. Silná **hokejová tradícia** je osobitosťou, ktorá vytvára silnú identitu nielen mesta Trenčín, ale i celého regiónu a je možné na nej stavať aj v oblasti rozvoja cestovného ruchu. Podobne sa javí i **futbalové zázemie**, ktoré vďaka cielenej, dlhodobej a systematickej práci s talentami takisto vytvára podhubie pre aktivity v oblasti športového cestovného ruchu.

Ďalšími významnými centrami cestovného ruchu na území subregiónu sú **Kúpele Trenčianske Teplice** a na Slovensku najstaršie **pútnické miesto Skalka nad Váhom** (kostol na Malej Skalke a kláštor na Veľkej Skalke), ktoré podľa KOČR Trenčín región patria medzi top 10 populárnych atrakcií v celom Trenčianskom kraji. Významnými turistickými bodmi sú i turistické ciele s vybudovanou infraštruktúrou (chata, občerstvenie) na vrchoch **Inovec, Soblahov-Ostrý vrch** či **Vršatec**, ale napr. aj **letiská Trenčín** alebo **Slávnica** (21 km od Trenčína) s možnosťou adrenalínových zážitkov, vyhliadkových letov, letov balónov, alebo návštevy leteckých dní a súťaží.

V regióne sú výborné podmienky na pešiu turistiku, hipoturistiku i cykloturistiku, je tu viacero **vyhliadok a rozhľadní** (Vyhliadka „železná lady“ Inovec, vyhliadka Sedmerovec, Štefánikova vyhliadka alebo Rozhľadňa Soblahov-Dúbravka, rozhľadňa Malý Jelenec, Trenčianska Závada,..), fariem, **gazdovských dvorov** (Gazdovstvo Uhliská, westernový Ranč 13, farma Kameničany), ako aj **menšie vodné plochy** s potenciálom pre rybolov a vodné športy (neďaleko Trenčianskych Teplíc jazero Baračka, pri Dubnici nad Váhom Štrkovecké jazerá, pri Trenčíne Štrkovisko Bodovka, Trenčianske kaskády, Revír Kľúčové, Nemšovské jazerá). Za návštevu stoja i ďalšie **prírodné pamiatky** v okrese Trenčín ako Drietomica, Kurinov vrch, Petrová, Podsalašie, Rajkovec a Včelíny. V okolí Ilavy k nim patria Babiná, Biely vrch, Brezovská dolina, Dračia studňa, Krivoklátske lúky, Krivoklátska tiesňava, Skalice, či Strošovský močiar.

V lete sú k dispozícii aj **kúpaliská** (letné kúpalisko na Ostrove v Trenčíne, kúpalisko a wellness Zelená žaba v Trenčianskych Tepliciach, kúpalisko v Nemšovej, Košeci, v Dubnici nad Váhom, v bazéne Grand Trenčianske Teplice s celoročným kúpaním). Celoročne sú k dispozícii kryté bazény v Mestskej plavárni v Trenčíne a v Novej Dubnici. V zimnej sezóne sú zase k dispozícii lokálne **lyžiarske vleky** Soblahov – Ostrý vrch, Zliechov a Rajkovec.

Ubytovacie služby v regióne ponúkajú hotely, penzióny, apartmány, chaty, motely i kempingy. Medzi hotelmi dominuje **Hotel Elizabeth v Trenčíne**, ktorý získal mnohé prestížne ocenenia ako napríklad Hotelier roka 2018 alebo World Luxury Hotel Awards 2017. Kúpele Trenčianske Teplice ponúkajú ubytovanie okrem hotelových zariadení aj v **liečebných domoch**. Mnohé hotely a zariadenia ponúkajú i menšie kongresové, konferenčné a školiace priestory.

Vďaka napojeniu na diaľnicu ako aj novému cestnému mostu v Trenčíne, ktorý bol otvorený v marci 2015, majú mestá Trenčín a Ilava veľmi dobrú **dopravnú dostupnosť**, čo predstavuje potenciál pre rozvoj cestovného ruchu, rekreácie a prilákanie turistov aj mimo regiónu.

V danom území s presahom do okresu Nové Mesto nad Váhom je funkčná Oblastná organizácia cestovného ruchu Región Trenčín a okolie a Oblastná organizácia cestovného ruchu Trenčianske Teplice.

Subregión Horná Nitra- Bojnice

(okresy Prievidza, Bánovce nad Bebravou, Partizánske)

TRENČIANSKY
SAMOSPRAVNÝ
K R A J

Operačný program
Efektívna
verejná správa

Európska únia
Európsky sociálny fond

Nachádza sa na hornom toku rieky Nitry a jej prítokov a rozprestiera sa v Hornonitrianskej kotline medzi pohoriami Vtáčnik, Žiar, Strážovské vrchy, Trábeč a Malá Fatra. V širšom poňatí ho tvoria okresy Prievidza, Partizánske, Bánovce nad Bebravou a okres Topoľčany, ktorý síce administratívno-správneho hľadiska nie je súčasťou Trenčianskeho samosprávneho kraja, no z pohľadu tvorby produktu cestovného ruchu, môže zohrávať komplementárnu úlohu.

Región Horná Nitra je historicky charakterizovaný predovšetkým ako priemyselný región (ťažobný priemysel, elektrotechnika, chémia, spracovanie plastov, textilná výroba, výroba obuvi, potravinárstvo,...) a jeho životné prostredie je poznačené najmä dlhodobou banskou ťažbou hnedého uhlia ako aj negatívnymi vplyvmi energetického a chemického priemyslu. Aktuálne sa región nachádza v **processe transformácie** - v roku 2019 bol vypracovaný Akčný plán pre transformáciu uhoľného regiónu Horná Nitra, podporovaný Európskou komisiou v rámci plánu prechodu uhoľných regiónov EÚ na čistú energiu a udržateľnú budúcnosť, pričom v celom procese transformácie subregiónu zohráva dôležité miesto cestovný ruch.

Región hornej Nitry disponuje bohatým kultúrno-historickým potenciálom a cestovný ruch má už aj v súčasnosti dobre rozvinutý. V Prievidzsko – Handlovej oblasti je perspektívny rozvoj cestovného ruchu založený na technických pamiatkach (baníctvo a dobývanie – Prievidza a Handlová s okolím). Lokalitami mestského typu tohto regiónu sú Prievidza, Bojnice, Handlová, Nováky a Partizánske.

Hlavnými lákadlami regiónu sú predovšetkým **Bojnice a okolie**, predovšetkým **Bojnický zámok**, **Národná ZOO Bojnice** a **Kúpele Bojnice**. Možnosti využitia termálnych prameňov ponúkajú aj **kúpeľné miesto Malé Bielice** v okrese Partizánske a **termálne kúpaliská** v Bojniciach, Chalmovej a Bánovciach nad Bebravou. Možnosti rybolovu a vodných športov ponúkajú **vodné nádrže** Nitrianske Rudno a Duchonka. Najvyššia andezitová **lezecká stena** na Slovensku je na Skale Hrádok, pri obci Lehota pod Vtáčnikom

Ďalšími vybranými turistickými atrakciami sú Hvezdáreň Partizánske, Hornonitriansky banský skanzen v Bani Cigeľ, Sklársky skanzen vo Valaskej Belej, skanzen roľníckeho náčinia a tradičnej architektúry slov. dediny, Máčov – Diviaky nad Nitricou, , Monty Ranč v Nitrianskom Pravne – časť Vyšehradné, s možnosťami jász na koni, Fačkovské sedlo, Kľak Skiarena – s dobrým výberom turistických chodníkov turistických chodníkov a zjazdovky, ale aj 9-jamkové golfové ihrisko AGAMA v Koši.

V regióne sa nachádza i niekoľko **galérií a múzeí** – napr. Art Point a Galéria Region Art v Prievidzi, Galéria Velvet v Bojniciach, Karpáty Art Gallery v Handlovej, Hornonitrianske múzeum v Prievidzi, Múzeum praveku Prepoštská jaskyňa v Bojniciach, Slovenské národné múzeum Bojnice v národnej kultúrnej pamiatke Zámok Bojnice, Mestské múzeum v Partizánskom, Dom ilúzií - múzeum a galéria, Múzeum plátna, tkáčstva a výšivky vo Valaskej Belej, či Technické Moto Múzeum v Lehote pod Vtáčnikom. Medzi mestá s kultúrnymi pamiatkami patria aj Nitrianske Pravno, Brodzany, Veľké Uherce, Oponice a Uhrovec s rodným domom Ľ. Štúra a A. Dubčeka.

Chránené krajinné oblasti sú tu zastúpené oblasťami Ponitrie a Strážovské vrchy a národnými prírodnými rezerváciami Rokoš, Vtáčnik, Veľká skala a Vyšehrad. Prírodné prostredie tohto subregiónu celkovo poskytuje výborné podmienky pre turistiku s ponukou turistických trás: Malá Fatra – Výstup na Kľak; Strážovské vrchy – Výstup na Malú Maguru; Strážovské vrchy – Výstup na Rokoš; Strážovské vrchy – Výstup na Strážov; Vtáčnik – Výstup na Žarnov a Buchlov; Vtáčnik – Výstup na Malý a Veľký Grič; Vtáčnik – Výstup na Vtáčnik; Pohorie Žiar – Výstup na Vyšehrad.

Diaľková cyklomagistrála na Hornej Nitre s názvom **Hornonitrianska cyklomagistrála** začína štartom pri prameni rieky Nitra pod Kľakom, vedie cez obce i Bojnice až do cieľa Žabokreky nad Nitrou. Z celkového počtu 8789 km cyklotrás na Slovensku evidujeme celkovo v subregióne Hornej Nitry – na území okresu Prievidza celkom 414 km.

V regióne sa každoročne koná množstvo lokálnych kultúrnych, športových či spoločenských podujatí, z ktorých nadregionálny rozmer nadobúdajú napríklad medzinárodné plachtárske preteky FCC Gliding na letisku Prievidza, Víno Bojnice – súťaž vín s medzinárodnou účasťou o účasť na Národnom salóne vín SR, BOSORÁK – medzinárodná súťaž v motokrose v Lehote pod Vtáčnikom.

Dobrý potenciál pre domáci cestovný ruch majú i podujatia miestneho významu ako Čerešňové slávnosti v Šútovciach, Výstup na Vtáčnik – tradičné turistické podujatie v Lehote pod Vtáčnikom, , Hornonitrianske folklórne slávnosti v Prievidzi (v roku 2021 sa konal 35. ročník), Regionálny folklórny festival v Partizánskom, Festival pastierskej kultúry v Nitrianskom Rudne, regionálny festival divadelných súborov Divadelná Prievidza, Dni majstrov Trenčianskeho kraja v Bojniciach, Tužina Gro(o)ve - hudobný multižánrový festival v Tužine, Máčovské gazdovské dvory v Máčove-Diviaky nad Nitricou, Festival dychových hudieb v Ostraticiach, Festival heligonkárov v Malých Hostiach, Banický jarmok v Prievidzi a Handlovej, Slovenské filmobranie a Snow film fest v Prievidzi a iné.

Dopravná infraštruktúra v subregióne (najmä čo sa týka okresu Prievidza) sa radí k priemeru SR. Situáciu o niečo zlepšuje realizovaná výstavba rýchlostnej cesty R2, ktorá prepojí Košice s Českou republikou. Subregiónom prechádza železničná trať

v smere Nové Zámky – Prievidza a Prievidza – Horná Štubňa. V okrajovej časti mesta Prievidza sa nachádza verejné medzinárodné letisko s nepravidelnou dopravou, ktoré môžu využívať aj malé motorové lietadlá.

V danom území je funkčná Oblastná organizácia cestovného ruchu Región Horná Nitra – Bojnice.

Subregión Horné Považie

(okresy Považská Bystrica a časť okresu Púchov)

Horné Považie, nazývané aj Severné Považie, z východu ohraničuje región Turiec a na severe ho lemuje región Kysuce. V okrese Púchov subregión pozvoľna prechádza do Dolného Považia a Ponitria. Strediskami subregiónu z pohľadu Trenčianskeho kraja sú mestá **Považská Bystrica**, s asi 41-tisíc obyvateľmi a „gumárenský“ **Púchov** s 18-tisíc obyvateľmi. Najľudnatejšou obcou Považia je Beluša. Subregión sa vyznačuje veľmi dobrou dopravnou dostupnosťou, a to použitím železničnej, ako aj cestnej dopravy.

V subregióne sa nachádza viacero objektov s turistickým potenciálom, ako napríklad zrúcanina so zachovanými zvyškami **Považského hradu**, či najmladšie slovenské **kúpele Nimnica** situované nad **vodnou nádržou Nosice**, medzi Púchovom a Považskou Bystricou, ktorá ponúka možnosti rekreácie, vodných športov a rybolovu. Teplé pramene využívajú i kúpele v Belušských Slatinách, ktoré však slúžia len rehoľníckam. Silný návštevnícky potenciál v posledných rokoch nadobúda aj najmladšie pútnické miesto s krížovou cestou na **hore Butkov** nad obcou Ladce.

Ďalšími zaujímavými historickými a kultúrnymi objektmi sú zrúcaniny **Lednický hrad** a **hrad Vršatec**, múzeum v Hornom Moštenci, archeologické múzeum Púchovskej kultúry, súkromné múzeum nadšenca Ladislava Janecha v Považskej Teplej, Orlovský kaštieľ, kaštieľ Burg, pamätná izba a Park Dominika Tatarku v Plevníku-Drienovom, kalvária na vršku Háj, Dvojkríž na vrchu Malý Manín.

Subregión je zaujímavý svojim prírodným reliéfom. Je to hornatý kraj, známy niekoľkými skalami, tiesňavami, vrchmi, dolinami, ale i mnohými kopcami a pastvinami, ktoré predurčovali tento kraj k obžive pastierstvom a salašníctvom. Prírodnými dominantami subregiónu sú **Javorníky**, **Strážovské vrchy**, **Súľovské skaly** a najvyšší kaňon na Slovensku – **Manínska tiesňava** vyznačujúca sa bizarnými skalnými formami a vzácnou faunou a flórou, s pokračovaním do **Kostoleckej tiesňavy**, k najväčšiemu skalnému previsu Karpatského oblúka, ktorý mnohí označujú za „Strechu Slovenska“. Z ďalších prírodných atrakcií pútajú pozornosť návštevníkov prírodná pamiatka **Bosmany**, národná prírodná rezervácia **Podskalký Roháč**, prírodná rezervácia **Klapy** a vrch **Ostrá Malenica**, ktorej 909 metrov vysoký vrchol označuje kríž, prírodné pamiatky **Briestenské skaly** či **Prečínska skalka**, náučné chodníky – chodník na Považský hrad, chodník Karola Brančíka Jašteričia priepasť – jaskyňa, chodník Milochov, Partizánska jaskyňa, chodník Súľovské skaly Pružinská Dúpa jaskyňa, Strážovské vodopády a ďalšie. Subregión má medzi kopcami veľa lazníckych usadlostí, ktoré si zachovali folklórny ráz. Oblast navštevujú cyklisti, turisti, ale aj hubári.

V zimných mesiacoch môžu lyžiari využiť lyžiarske stredisko **Ski Ráztoka** v Chránenej krajinskej oblasti Kysuce, ktorú pokrývajú z väčšej polovice lesy a tvoria ju dve samostatné navzájom oddelené časti na území okresov Bytča, Čadca, Dolný Kubín, Považská Bystrica, Púchov a Žilina - západná Javornická a východná Beskydská. Ski Ráztoka leží v západnej Javornickej časti, pri prameni Marikovského potoka a pod Frňovským sedlom (916 m n. m.).

Farma Papradno v obci Papradno je zameraná na chov oviec, hovädzieho dobytku a koní. Umožní spoznať vidiecke hospodárstvo a jeho produkty. Na farme je možné oboznámiť sa s tradičnými postupmi spracovania surového ovčieho mlieka a ochutnať výrobky z vlastnej produkcie (ovčí hrudkový syr, žinčica). V tejto oblasti je možné ochutnať aj špeciality z jahňacieho mäsa.

K ďalšej infraštruktúre cestovného ruchu subregiónu možno začleniť Swim Club – wellness, tančiareň, bowling, MŠK krytú plaváreň v Považskej Bystrici, MŠK letné kúpalisko a MŠK zimný štadión Považská Bystrica.

Subregión je pomerne bohatý na ponuku cyklotrás, ktoré sprístupňujú najdôležitejšie fragmenty cestovného ruchu. napr. **Rajecká cyklomagistrála** z Považskej Bystrice do Domaníže, ale najmä **Vážska cyklomagistrála**, ktorá začína v Hlohovci a pokračuje až do Strečna. Je to najstaršia cyklotrasa na Slovensku s dĺžkou 167 km, ktorá prechádza štyrmi krajinami. Jej trasa je Hlohovec – Piešťany – Trenčín (24,2km) – Pruské (križovatka cyklotrás) (2km) – Odbočka na Tuchyňu (2,9km) – Horovce (3,2km) – Lednické Rovne (5,6km) – Streženice (1,1km) – Púchov (4,5km) – Nimnica (1,9km) – Nimnica, kúpele (4,6km) – Udiča (križovatka cyklotrás) (4km) – Považská Bystrica (11km) – Mikšová (3km) – Odbočka na Hvozdnicu (4km) – Bytča (20km) – Žilina (12km) – Strečno.

Kultúrno-spoločenský život regiónu oživujú mnohé podujatia miestneho či nadregionálneho charakteru, ako napríklad Bartlomejský jarmok v Ilave, tradičné lednické dožinky v Lednici, festival Country pod hviezdami v Považskej Bystrici, Marikovské folklórne slávnosti, Folklórna Lysá v Lysej pod Makytou, Púchovský jarmok, Odomykanie a zamykanie Manínskej

TRENČIANSKY
SAMOSPRAVNÝ
K R A J

Operačný program
Efektívna
verejná správa

Európska únia
Európsky sociálny fond

úžiny, Cyklomaratón Dohňany - Púchov Trophy, Horomil Fest v Považskej Bystrici, Dubnický folklórny festival, Novodubnický maratón, Gavlovičovo Pruské a mnoho ďalších.

V subregióne od roku 2012 pôsobí Oblastná organizácia cestovného ruchu Región Horné Považie.

Subregión Myjava a Nové Mesto nad Váhom

(okresy Myjava a Nové Mesto nad Váhom)

Rozkladá sa z veľkej časti v Myjavskej pahorkatine, na severe v Bielych Karpatoch, na juhovýchode v Malých Karpatoch a na východe ho lemuje Považský Inovec. Vzhľadom na špecifický charakter krajiny, tiché a odľahlé kopanice sa používa aj výstižnejší názov – **Kopaničiarsky región**, najmä v súvislosti s územím členských miest a obcí Občianskeho združenia Kopaničiarsky región – miestna akčná skupina (Myjava, Brezová pod Bradlom, Stará Turá a 23 obcí okresu Myjava a časti okresu Nového Mesta nad Váhom) alebo v rámci cezhraničnej spolupráce s Českou republikou (Horňácko a Ostrožsko) sa využíva aj názov **Región pod Veľkou Javorinou a Bradlom**. Cezhraničná spolupráca je v regióne citeľná, riešené sú spoločné projekty a vytvorené spoločné rozvojové strategické dokumenty. Spätosť s českým či skôr moravským národom pripomínajú pravidelné Slávosti bratstva Čechov a Slovákov na Veľkej Javorine.

Napriek tomu, že región je z hľadiska cestovného ruchu homogénnym územím, bol v rámci Regionalizácie cestovného ruchu v Slovenskej republike (MH SR, 2005) neodôvodnene rozdelený do dvoch regiónov cestovného ruchu, a to časť do Strednopovažského regiónu a časť do Záhorského regiónu. Na území sa nachádzajú dve veľkoplošné chránené oblasti - **CHKO Biele Karpaty** a **CHKO Malé Karpaty**, zasahuje sem čiastočne aj **CHKO Záhorie**, národné prírodné rezervácie (Čachtický hradný vrch, Javorníček, Tematínske vrchy), prírodné rezervácie (Hájnica, Plešivec, Turecký vrch, Veľká Javorina, Ševcova skala, Záhradská), národná prírodná pamiatka (Čachtická jaskyňa) a množstvo prírodných pamiatok.

Do riešeného územia zasahuje i **chránené vtáčie územie Malé Karpaty**, chránené územie európskeho významu Brezovské Karpaty, Čachtické Karpaty, Holubyho kopanice, Záhradská, Pavúkov jarok a Borotová, Žalostinná a Šifľovské, Horný tok Myjavy.

Jedinečné genius loci tohto regiónu tvoria roztrúsené **kopanice**, malebné a pokojné prírodné prostredie ako aj rozmanité kultúrno-historické atraktivity regiónu. Hrady a rôznorodé kultúrne pamiatky, bohatý folklór, regionálne nárečie, zachované ľudové remeslá (kožkári/garbiari, vareškári, košíkari, hrnčiari), známi národovci, slávne osobnosti a udalosti ako aj rôznorodé kultúrne inštitúcie tvoria základ ponuky pre kultúrny cestovný ruch. Sú to tiež slávne slivkové sady, tradičná slivovica, belovica alebo repák, a iné výnimočné regionálne špeciality využívajúce regionálne potraviny, ktoré tvoria predpoklady pre prírodný cestovný ruch, vidiecky cestovný ruch a agroturizmus ako aj gastroturizmus a budovanie regionálnej značky Kopanice. Rozšíreným sú vikendové chalupy vytvárajúce veľký potenciál pre využívanie služieb cestovného ruchu a dodatočný dopyt v regióne. V regióne je tiež možnosť výstupu na niekoľko **turistických rozhľadní** (Žalostinná, Chvojníca, Poľana – Brestovec).

Medzi najväčšie atrakcie regiónu v rámci výletného alebo aj pobytového cestovného ruchu patria najmä **hrad Beckov**, **mohyla M. R. Štefánika na Bradle** (vrátane Múzea M. R. Štefánika na Košariskách), **Čachtický hrad**, folklór a folklórne podujatia - najmä **Medzinárodné folklórne slávosti Myjava, Veľká Javorina** (spolu s Holubyho chatou, turistikou, cykloturistikou, a inými aktivitami). Typickým prvkom regiónu sú **sušiarne a pálenice ovocia** (Sušiareň ovocia Harušťák, Lubina - Miškých Dedinka, pálenica Brestovec, Jablonka, Bošáca), rôznorodé, neustále sa rozvíjajúce možnosti turistiky (medzi najznámejšie turistické trasy patrí **Štefánikova magistrála – Cesta hrdinov SNP**) a cykloturistiky (napr. **Štiavnická cyklomagistrála** – prechádzajúca cez Novú Bošácu, Zemianske Podhradie a Nové Mesto n.V., alebo **Kopaničiarska cyklomagistrála** a mnohé ďalšie cyklotrasy).

Každoročne pritiaľnu do regiónu návštevníkov aj **Pamätník bratstva Čechov a Slovákov na Veľkej Javorine**, **hrad Tematín**, **Pamätník SNP na vrchu Roh v Lubine**, ale aj unikátny **Park miniatúr v Podolí**, románsky kostolík v **Haluziciach**, mohylový kniežací hrob Očkov ako aj kaštiele Brunovce, Častkovce, Lúka, Draškovičovský kaštieľ v Čachticiach, kúria Ambrovec v Beckove, ale aj **minifarmy** (biofarma Charolais v Podkylave, minifarma Lubina alebo veľmi špecifická ZOO farma New Zealand v Modrovej).

Miestne genius loci dotvárajú okrem už spomínaných folklórnych slávností i ďalšie **tradičné podujatia** ako Dni sliviek či Dožinky v Turej Lúke (Gazdovský dvor), Beckovské hradné slávnosti, Staroturiansky jarmok, Podjavorinské folklórne slávnosti, Novomestská zabíjačka, Otváranie pasienkovej sezóny a AdamFest v Podkylave, Festival Aničky Jurkovičovej, Bike Fest v Kálnici, Štefánik Trail v Brezovej pod Bradlom, Open Jazz Fest na Zelenej Vode pri Novom Meste nad Váhom, Báthoryčkina kvapka krvi v Čachticiach, Brezovský jarmok sváka Ragana a mnohé ďalšie. Veľmi bohatá je aj činnosť rôznych klubov, organizácií a združení, medzi nimi aj mnohých živých **folklórnych súborov** s veľkým potenciálom pre využitie týchto aktivít na podporu návštevnosti a tvorbu atraktívnych zážitkových. Možnosti organizovania veľkých podujatí ponúka PKO Trnovec a potenciálne aj amfiteáter na vrchu Roh.

V subregióne je viacero miestnych múzeí (Múzeum D. Jurkoviča, Múzeum SNR Myjava, Múzeum Čachtice, Múzeum L. Podjavorinskej, Mestské múzeum Stará Turá, Železničné múzeum Stará Turá, Múzeum Kálnica, Múzeum skanzenového typu v Bošáci, Múzeum Moravské Lieskové, Rodný dom S. Štúra, Stála expozícia sestier Royových, izby ľudových tradícií Vrbovce a Krajné, múzeum ľudovej tvorivosti v Moravskom Lieskovom, Roľnícky dom Pobedim,..), ktoré sú zaujímavým dokladom lokálnej histórie a kultúry, no ich využívanie v cestovnom ruchu však nie je ešte systematické a zaostáva prispôbenie súčasným nárokom turistov. Stále ešte veľký potenciál v cestovnom ruchu má **Kopaničiarska ovocno-destilátová cesta**, rezervy sú vo využití histórie a pamiatok z II. svetovej vojny (napr. bunkre) ako aj výnimočné udalosti meruôsmeho roku na kopaničiach. Netradičnou je chalupa v štýle Flinstone (Jablonka).

Región ponúka v rámci zimného cestovného ruchu aj možnosti lokálnych lyžiarskych stredísk pre menej náročných lyžiarov, napr. SKILAND Stará Myjava, LS Veľká Javorina, SKI Bezovec a SKI Park Kálnica, udržiavané sú aj bežkárske trasy napr. **Horniácko-kopaničiarsky okruh** (20 km trasa prechádzajúca cez Veľkú Javorinu vysieľač a Holubyho chatu), **Novohlotsko-staromyjavský okruh** (cez Starú Myjavu) alebo **Bílo-karpatská bežkárska magistrála**.

V lete sú k dispozícii obľúbené rekreačné strediská pri vodných plochách Starý a Nový **Dubník**, **Zelená voda**, **Stará Myjava**. Napriek existencii viacerých vodných nádrží v regióne, ich využitie v cestovnom ruchu je aktuálne výrazne obmedzené. Špecifické možnosti pre turistov však ponúkajú **rybárske a poľovnícke revíry**, ako aj možnosti pre horolezecký tréning (Beckovské hradné bralo), pre lietanie na **rogale a paragliding** sú vhodné Biele Karpaty aj Považský Inovec, **mountainboarding** v Kálnici, **bikeparky** či športovo-rekreačné areály jednotlivých miest a obcí.

Ubytovacie služby v regióne tvorí ponuka rôznorodých druhov ubytovacích zariadení. Ide o niekoľko hotelov vyššej úrovne – max.4* s možnosťou využitia aj pre konferenčné účely (Hotel Štefánik na Myjave, Apartmánový penzión Park v Novom Meste n. V.) až po menšie penzióny vrátane ubytovania v typických kopaničiarskych domoch (napr. Holotých víška na Košariskách, Penzión Stará škola Priepasné, Penzión Tvarožek/Brezová pod Bradlom, Chalupa Jesienka vo Vrbovciach, Chalupa Bianca Vrbovce a iné). Ponuku dotvárajú ubytovacie zariadenia pre skupiny a areály rekreačných zariadení, napr. Fantázia Stará Myjava a kempingy. Potenciálom sú niektoré zariadenia s tradíciou, ktoré však vyžadujú rekonštrukcie (napr. chatová osada MS Matejková, Brezová pod Bradlom vo vlastníctve ECAV).

Subregión Myjava a Nové mesto nad Váhom je zaujímavým územím Trenčianskeho kraja s veľkým potenciálom, ktorý je však potrebné systematicky a komplexne rozvíjať. Možno tu identifikovať 4 kľúčové územné jadrá cestovného ruchu (kľúčové ciele): Nové Mesto n. V. a hrady Beckov, Čachtice a Tematín (kľúčový prvok – územie archeologických vykopávok a hradov) Areál Bradla vrátane Košarísk a Brezovej pod Bradlom a priľahlých obcí (kľúčový prvok – osobnosť M. R. Štefánika) Myjava so Starou Myjavou (kľúčový prvok – tradície) Veľká Javorina so Starou Turou a Dubníkom (kľúčový prvok – prírodné prostredie).

V danom území s presahom do okresu Trenčín je funkčná Oblastná organizácia cestovného ruchu Región Trenčín a okolie.

Inštitucionálne zabezpečenie CR v Trenčianskom kraji

Rozvoj destinácie Trenčín región organizačne zabezpečuje jedna krajská organizácia destinačného manažmentu KOČR Trenčín región a štyri už spomenuté oblastné organizácie cestovného ruchu, a to OOCR Trenčín a okolie, OOCR Región Horná Nitra-Bojnice, OOCR Región Horné Považie a OOCR Trenčianske Teplice. Všetky oblastné organizácie majú vypracované strategické dokumenty rozvoja cestovného ruchu a čerpajú dotácie v rámci zákona o podpore cestovného ruchu č. 91/2010. V rámci Trenčianskeho samosprávneho kraja pôsobí podľa aktuálnych informácií 16 turistických informačných centier – Trenčín, Dohňany, Považská Bystrica, Prievidza, Stará Turá, Nemšová, Handlová, Nové Mesto n.V., Púchov, Pruské, Trenčianske Teplice, Lazy pod Makytou, Dubnica n.V., 2 centrá v Bánovciach n. B. a Myjava. Časť územia nie je pokryté oblastnou organizáciou cestovného ruchu, ide najmä o územie okresu Myjava a Nové Mesto nad Váhom, ktoré tvoria z hľadiska cestovného ruchu určitý homogénny celok. Z hľadiska miest členom žiadnej OOCR na území TSK nie je Ilava, Dubnica n. V., Nová Dubnica, Myjava, Brezová pod Bradlom, Nové Mesto n. V., Stará Turá, Nemšová, Partizánske, Bánovce n. B. a Púchov.

Tabuľka 79 Organizovaný cestovný ruch v Trenčianskom kraji

Trenčiansky kraj		2019	2018
Počet osôb	Aktívny CR	2 370	7 201
	Pasívny CR	11 647	12 356
	Domáci CR	15 634	15 432

Pobytové dni	Aktívny CR	14 969	43 501
	Pasívny CR	48 768	67 995
	Domáci CR	88 953	90 765
Priemerná doba pobytu	Aktívny CR	6,3	6,0
	Pasívny CR	4,2	5,5
	Domáci CR	5,7	5,9

Zdroj: DATACube, ŠÚ SR

Tabuľka 80 Tržby z cestovného ruchu v Trenčianskom kraji

Trenčiansky kraj	2019	2018
Tržby cestovného ruchu spolu (v EUR)	10 327 498	10 627 661
Tržby z aktívneho cestovného ruchu (v EUR)	853 517	1 145 403
Tržby z pasívneho cestovného ruchu (v EUR)	6 651 819	6 811 915
Tržby z domáceho cestovného ruchu (v EUR)	2 822 162	2 670 343
Tržby zo zájazdov (v EUR)	5 715 251	7 374 902
Provízie z predaja zájazdov (v EUR)	1 978 565	1 911 265
Ostatné tržby (v EUR)	2 633 682	1 341 494
Tržby za vlastné dopravné služby (v EUR)	.	11 856

Zdroj: DATACube, ŠÚ SR

Tabuľka 81 Vybrané ukazovatele cestovného ruchu krajského mesta Trenčín

Mesto Trenčín	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	2010
Celková kapacita sedadiel v kinách	.	815	815	803	823	823	837	.	837	.
Návštevnosť kín za rok	.	247 035	275 076	252 895	216 783	198 060	175 262	.	184 520	.
Návštevníci múzeí za rok	.	147 063	129 483	147 018	135 343	137 914	103 268	187 387	146 652	.
Počet divadiel	.	0	0	1	1	.	.	.	0	.
Počet verejných knižníc (všetky distribučné miesta)	.	1	1	1	1	.	.	.	5	.
Počet verejných bazénov (vnútorných aj vonkajších, okrem prírodných pláží)	.	1	1	1	1	1	1	.	8	.
Prenocovania v ubytovacích zariadeniach cestovného ruchu	.	115 710	135 968	109 528	88 131	58 940	58 189	57 804	62 967	86 474
Lôžka v ubytovacích zariadeniach cestovného ruchu	.	1 397	1 479	1 477	1 450	1 181	1 199	1 254	1 817	1 089

Zdroj: DATACube, ŠÚ SR

6) Občianska vybavenosť

Kapitola obsahuje prehľad počtov školských (materské školy, základné školy, stredné školy, vysoké školy, univerzity), zdravotných, sociálnych a kultúrnych zariadení a ich kapacity v jednotlivých okresoch TSK. Podkladom na spracovanie tejto kapitoly boli dáta Trenčianskeho samosprávneho kraja.

Školské zariadenia

Vysoké školy

- Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne (verejná vysoká škola)

Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka v Trenčíne (ďalej aj ako „TNUaD“) bola založená v roku 01. 07. 1997 rozhodnutím Národnej rady SR Zákonom o zriadení Trenčianskej univerzity ako štátna vysoká škola, patrí medzi najmladšie univerzity v Slovenskej republike. Pred vznikom univerzity v meste Trenčín a v trenčianskom regióne pôsobilo niekoľko detašovaných pracovísk iných slovenských vysokých škôl. Trenčiansky kraj bol posledným v rámci Slovenska, ktorý nemal vysokú školu. Okrem celoštátnej potreby rozširovania možnosti vysokoškolského štúdia a zvyšovania počtu študujúcich na vysokých školách, vznik samostatnej univerzity bol vyvolaný najmä vysokou koncentráciou strojárskoho, elektrotechnického a spotrebného priemyslu, významných výskumno-vývojových a projektových organizácií, sociálnych, zdravotníckych a kultúrnych organizácií a inštitúcií. Druhým dôvodom bol v trenčianskom regióne potenciál mládeže spôsobilej na vysokoškolské štúdium.

V roku 2002 bola transformovaná na verejnú vysokú školu univerzitného typu. K 31.10.2018 študovalo na Trenčianskej univerzite Alexandra Dubčeka v Trenčíne vo všetkých formách a stupňoch štúdia 2009 študentov, z toho 1543 študentov v dennej forme štúdia a 466 študentov v externej forme štúdia. Z celkového počtu študujúcich Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka v Trenčíne bolo 120 cudzincov. (Zdroj: *Výročná správa TNUaD za rok 2018.*)

Trenčianska univerzita Alexandra Dubčeka je známa a typická svojimi vedecko-výskumnými pracoviskami a jedným z najlepšie vybudovaných excelentných centier materiálového výskumu na Slovensku vybudovaných prevažne z finančných zdrojov štrukturálnych fondov Európskej únie. S podporou ERDF sa vybuďovalo Centrum excelentnosti pre keramiku, sklo a silikátové materiály. V januári 2014 univerzita otvorila unikátne Centrum hyperbarickej oxygenoterapie (HBO). Vybudované bolo aj Centrum pre výskum plazmových aplikácií. Talentovaní postdoktorandi a absolventi inžinierskeho štúdia s technickým zameraním rozširujú svoj potenciál v Centre transferu technológií TnUAD (CENTRATECH). Univerzita uspela v silnej konkurencii 167 žiadostí o podporu projektov na budovanie centier excelentnosti (výzva WIDESPREAD) v programe HORIZONT 2020 s projektom FunGLASS, ktorý je zameraný na rozvoj už existujúceho Centra excelentnosti pre keramiku, sklo a silikátové materiály do podoby medzinárodne uznávaného Centra pre funkčné a povrchovo upravované sklá.

- Vysoká škola manažmentu v Trenčíne (súkromná VŠ)

Vysoká škola manažmentu (ďalej aj ako „VŠM“) bola zriadená ako prvá neštátna vysoká škola k 01. 12. 1999. Zriaďovateľom VŠM je City University of Seattle. Na webových stránkach školy sa uvádza, že VŠM je „bezfakultnou vysokou školou a svojimi vzdelávacími programami nadväzuje na tradíciu poskytovania kvalitného obchodného vzdelania americkej City University of Seattle so sídlom v Bellevue, štát Washington, USA.“ Škola poskytuje akreditované študijné programy - bakalárske a magisterské štúdium v oblasti podnikového a znalostného manažmentu a doktorandské štúdium znalostného manažmentu. VŠM bola v roku 2007 prvou súkromnou vysokou školou, ktorá získala prestížne hodnotenie Európskej asociácie univerzít (European University Association).

Väčšina študentov študuje v bakalárskom programe, v študijnom programe podnikový manažment. V roku 2019 zo 439 bakalárskych študentov študovalo v dennej forme 270 študentov. Na 2. stupni študovalo v roku 2019 133 študentov. Z nich 51 študovalo dennou formou. K 31.12.2019 študovalo na VŠM v doktorandskom štúdiu v programe podnikový manažment 8 externých študentov, z toho 4 zahraniční. Celkovo 10,5 % študentov sú študenti s inou štátnou príslušnosťou.

(Zdroje : <http://www.vsm.sk/svk/o-skole/uvod/profil-skoly/profil-skoly-3.html>, *Výročná správa VŠM za rok 2019*)

- Dubnický technologický inštitút v Dubnici nad Váhom (súkromná VŠ)

Dubnický technologický inštitút (ďalej aj ako „DTI“) je súkromnou vysokou školou na základe uznesenia Vlády SR č. 200 z 1. marca 2006. Vysokoškolské vzdelávanie ponúka v akreditovaných bakalárskych a magisterských študijných programoch. Za svoje hlavné poslanie má „poskytovanie, organizovanie a zabezpečovanie vysokoškolského vzdelávania v akreditovaných študijných programoch, uskutočňovanie tvorivého vedeckého bádania a poskytovanie ďalšieho vzdelávania prostredníctvom širokej ponuky kurzov a vzdelávacích aktivít.“ (Zdroj: <http://www.dti.sk/p/7-profil-vysokej-skoly>) DTI sa zameriava najmä na aplikované študijné programy a vedné disciplíny. Kládie dôraz na prípravu odborníkov v reakcii na požiadavky trhu práce, s cieľom prispieť k tvorbe znalostnej a konkurencieschopnej ekonomiky v rámci Slovenska. V akademickom roku 2018/2019 bolo na škole 611 absolventov. (Zdroj: *Výročná správa DTI za rok 2019.*)

- Detašované pracoviská a informačno-konzultačné strediská iných fakúlt vysokých škôl v SR :
- Fakulta priemyselných technológií TnUAD v Púchove
- Detašované pracovisko ŽU Žilina (FRI) v Prievidzi,

- Detašované pracovisko UCM Trnava (FSV) v Prievidzi,
- Detašované pracovisko STU Bratislava (MtF) v Dubnici nad Váhom,
- Informačno-konzultačné stredisko PU Prešov (FM) v Dubnici nad Váhom,
- Informačno-konzultačné stredisko VŠEMVS Bratislava v Trenčíne,
- Informačno-konzultačné stredisko VŠEMVS Bratislava v Bánovciach nad Bebravou,
- Detašované pracovisko Sv. Cyrila a Metoda VŠZaSP Bratislava v Partizánskom,
- Detašované pracovisko ŽU Žilina (SjF) v Považskej Bystrici.

Stredné školy

V Trenčianskom kraji poskytujú vzdelávanie stredné školy rôznych zriaďovateľov. Z celkového počtu **54 stredných škôl** je v zriaďovateľskej pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja **38 (70,4 %)**. Študuje na nich takmer 85 % všetkých stredoškôľakov v Trenčianskom kraji.

Tabuľka 82 Počet stredných škôl podľa zriaďovateľov, s uvedením počtu žiakov a ich percentuálne zastúpenie v Trenčianskom kraji v školskom roku 2020/2021 (stav k 15.9.2020)

Zriaďovateľ	počet škôl	% zastúpenie v kraji	počet žiakov	% zastúpenie v kraji
Trenčiansky samosprávny kraj	38	70,4	15 603	84,4
Okresný úrad v Trenčíne	3	5,6	707	3,8
Súkromný	7	13,0	750	4,1
Cirkevný	6	11,0	1426	7,7
Spolu	54	100	18 486	100

Zdroj: Eduzber 2020, Odbor školstva a kultúry TSK, vlastné spracovanie

V školskom roku 2020/2021 navštevovalo stredné školy v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK celkom 15 603 žiakov. Z toho je 4 331 žiakov gymnázií (27,7 %) a 212 žiakov strednej športovej školy (1,4 %); na stredných odborných školách a spojenej škole študovalo 11 060 žiakov, čo predstavuje 70,9 % z celkového počtu žiakov stredných škôl v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK. Spolu s jazykovou školou a školským zariadením je v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK 40 škôl nasledovných typov :

- 9 gymnázií s počtom žiakov 4 331
- 1 stredná športová škola s počtom žiakov 212
- 3 obchodné akadémie s počtom žiakov 1 114
- 5 stredných priemyselných škôl s počtom žiakov 1 882
- 3 stredné zdravotnícke školy s počtom žiakov 971
- 1 škola umeleckého priemyslu s počtom žiakov 454
- 1 spojená škola s počtom žiakov 277
- 15 ostatných stredných odborných škôl s počtom žiakov 6 362
- 1 Jazyková škola Trenčín
- 1 školské zariadenie (Krajské centrum voľného času v Trenčíne)

Základné školy

V kraji je celkovo **193 základných škôl** (z toho 180 štátnych, 4 súkromné a 9 cirkevných), v ktorých je 45 108 žiakov v 2 343 triedach. Najviac ZŠ je v okrese Prievidza (41), v ktorých je spolu 9 651 žiakov v 522 triedach a v okrese Trenčín (37), v ktorých je spolu 9 415 žiakov v 463 triedach. Demografický vývoj spôsobil v rokoch 2015 - 2020 zvýšenie počtu žiakov (3283) a počtu tried o 100. (Zdroj: TSK, odbor školstva a kultúry, 2021).

Materské školy

Predprimárne vzdelávanie je poskytované deťom vo veku od 3 do 5 rokov. V TSK je tento druh vzdelávania zabezpečovaný materskými školami. V súčasnosti (k 01.09. 2020) na území TSK je zriadených **291 materských škôl** (266 štátnych, 14 súkromných a 11 cirkevných), do ktorých bolo zapísaných 17 768 detí. Pomer detí MŠ „Hrubá zaškolenosť“ sa od roku 2000 v kraji menil, najnižšie hodnoty boli v rokoch 2008 až 2012 (minimum bolo 96,1 % v roku 2010). V roku 2014 bola Hrubá zaškolenosť na úrovni 101,3 %, tento údaj je ale skresľujúci, nakoľko v MŠ sa nachádzajú aj 6-ročné deti (odklad školskej dochádzky). V školskom roku 2018/2019 bola najvyššia zaškolenosť 3-ročných, 4-ročných aj 6-ročných detí v Trenčianskom kraji, pričom v rámci kraja bola najvyššia zaškolenosť 6-ročných detí v materských školách v okrese Púchov. V súčasnosti je v triedach MŠ (2020) v priemere 19,7 detí. (Zdroj: TSK, odbor školstva a kultúry, 2021)

Zdravotnícke zariadenia

Ústavnú zdravotnú starostlivosť poskytuje 8 všeobecných nemocníc, v ktorých je k dispozícii 2 610 lôžok (4,41 lôžka na 1000 obyvateľov) a 2 špecializované nemocnice.

Koncovým zdravotníckym zariadením ústavnej zdravotnej starostlivosti v Trenčianskom kraji je Fakultná nemocnica Trenčín, ktorá je v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva zdravotníctva SR s celkovým počtom 837 lôžok. V zriaďovateľskej pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja sú 3 nemocnice: NsP Prievidza so sídlom v Bojniciach, NsP Považská Bystrica a NsP Myjava s celkovým počtom 1 206 lôžok. Jedná sa o príspevkové organizácie so samostatnou právnou subjektivitou.

Vo vlastníctve obchodných spoločností sú 2 nemocnice: NEMOCNICA Bánovce, s. r. o., NEMOCNICA Handlová - 2. súkromná nemocnica, s. r. o. Neziskovými organizáciami sú nasledovné nemocnice: NsP Ilava, n. o., NsP Nové Mesto nad Váhom, n. o. a Nemocnica na okraji mesta Partizánske, n. o.

Štruktúra lôžkového fondu je nasledovná:

- * Akútne lôžka: 2109, t. j. 3,57 lôžka na 1 000 obyvateľov,
- * Chronické lôžka: 488, t. j. 0,82 lôžka na 1 000 obyvateľov,
- * Psychiatrické lôžka: 180, t. j. 0,3 lôžka na 1 000 obyvateľov.

Špecializovanými nemocnicami sú Nemocnica pre obvinených a odsúdených v Trenčíne s celkovým počtom 177 lôžok, ktorá je v zriaďovateľskej pôsobnosti Ministerstva spravodlivosti SR a NsP Nové Mesto nad Váhom, n. o.

Ústavnú zdravotnú starostlivosť ďalej zabezpečuje 1 Hospic a 3 Domy ošetrovateľskej starostlivosti. V poslednom období zaznamenávame nárast zariadení na poskytovanie jednoduchovej zdravotnej starostlivosti. V rámci Trenčianskeho kraja evidujeme 26 samostatných zariadení jednoduchovej zdravotnej starostlivosti. Jednoduchová zdravotná starostlivosť sa postupne presadzuje a poskytuje aj v rámci všeobecných nemocníc, ktoré sú schopné zabezpečiť komplexnú zdravotnú starostlivosť aj v prípade komplikácií.

V Trenčianskom samosprávnom kraji poskytuje domácu ošetrovateľskú starostlivosť 18 agentúr domácej ošetrovateľskej starostlivosti s celkovým počtom 56 zdravotníckych pracovníkov.

Poskytovanie lekárenskej starostlivosti v Trenčianskom kraji zabezpečuje 187 verejných lekární, 17 pobočiek verejných lekární, zásobovanie nemocníc zabezpečujú 4 nemocničné lekárne. V kraji sa nachádza aj 15 výdajní zdravotníckych potrieb.

Na základe analýzy lôžkového fondu v Trenčianskom kraji konštatujeme nedostatočné počty akútnych, ale najmä chronických a psychiatrických lôžok. Najvýraznejší nedostatok akútnych lôžok zaznamenávame v odboroch anestéziológia a intenzívna medicína. Tento stav bol spôsobený v dôsledku rôznych „racionalizačných opatrení“ po transformácii nemocníc na neziskové organizácie a po prechode nemocníc do vlastníctva súkromných investorov, ktorí postupne redukovali ekonomicky neefektívne činnosti a oddelenia. V dôsledku týchto opatrení už takmer polovica nemocníc v Trenčianskom kraji nemá charakter všeobecnej nemocnice. Rozsah poskytovanej zdravotnej starostlivosti v týchto nemocniciach je na úrovni dvoch, resp. troch oddelení: Oddelenia vnútorného lekárstva a oddelenia pre dlhodobu chorých. O to väčší tlak je na ďalšie nemocnice, najmä Fakultnú nemocnicu Trenčín a nemocnice v zriaďovateľskej pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja, ktoré musia zabezpečiť komplexnú zdravotnú starostlivosť pre obyvateľov aj tých okresov, kde sa síce nachádza nemocnica, ale s výrazne redukovaným počtom oddelení a činností. V tejto súvislosti sa stáva pre nemocnice nevyhnutnosťou vybudovanie urgentného príjmu, ktorý nadväzuje na záchrannú zdravotnú službu a je predpokladom medicínsky aj ekonomicky efektívneho poskytovania neodkladnej zdravotnej starostlivosti. Jedinou nemocnicou, ktorá má vybudovaný urgentný príjem v Trenčianskom kraji je NsP Prievidza so sídlom v Bojniciach. V súčasnom období sa začínajú prípravné práce k stavebným úpravám a vytvoreniu urgentného príjmu aj v NsP Považská Bystrica. Problémom je aj prevádzka urgentných príjmov, nakoľko nie je nastavený optimálny model financovania urgentných príjmov zo zdrojov zdravotných poisťovní tak, aby boli ekonomicky udržateľné.

Trenčiansky samosprávny kraj je krajom, ktorý má len jednu koncovú nemocnicu a nedisponuje žiadnym špecializovaným pracoviskom napr. kardiochirurgia, neurochirurgia a pod. a zaznamenávame problémy s prekladmi pacientov na tieto pracoviská. Z tohto dôvodu je potrebné dobudovať FN Trenčín a nemocnice v zriaďovateľskej pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja a v týchto nemocniciach centralizovať akútnu zdravotnú starostlivosť.

Tabuľka 83 Zoznam a sídlo nemocníc v Trenčianskom kraji

Nemocnice	Sídlo	Počet lôžok
Fakultná nemocnica Trenčín	Legionárska 28 911 01 Trenčín	837

NsP Prievidza so sídlom v Bojniciach	Nemocničná 2 972 01 Bojnice	517
NsP Považská Bystrica	Nemocničná 986 017 01 Pov. Bystrica	479
NsP Myjava	Staromyjavská 59 907 01 Myjava	210
Nemocnica s poliklinikou Partizánske, n. o.	Nová nemocnica 511 958 01 Partizánske	200
* Nemocnica s poliklinikou Nové Mesto nad Váhom, n. o.	Štefánikova 1 915 01 N. M. nad Váhom	80
*NEMOCNICA Handlová - 2. súkromná nemocnica, s. r. o.	SNP 26 972 51 Handlová	85
*Nemocnica s poliklinikou Ilava n. o.	Štúrova 3 019 01 Ilava	147
*NEMOCNICA Bánovce, s. r. o.	Hviezdoslavova 23/3 957 01 B. n. Bebravou	140
Nemocnica pre obvinených a odsúdených v Trenčíne	Súdna 1996/15 911 01 Trenčín	177

* Redukovaný počet lôžkových oddelení. V zmysle ponímania všeobecnej nemocnice nemožno hovoriť o týchto zdravotníckych zariadeniach ako o nemocnici všeobecného typu.

Zdroj: TSK, oddelenie zdravotníctva a humánnej farmácie (2015)

Dominantným zdravotníckym zariadením v okrese Prievidza je Nemocnica s poliklinikou Prievidza so sídlom v Bojniciach s celkovým počtom 517 lôžok. Ide o všeobecnú nemocnicu, v zriaďovateľskej pôsobnosti Trenčianskeho samosprávneho kraja, ktorá poskytuje všeobecnú a špecializovanú ambulantnú a ústavnú zdravotnú starostlivosť.

V regióne Hornej Nitry je jedinou komplexnou nemocnicou, ktorá má charakter koncovej nemocnice a spolu s menšími nemocnicami v Partizánskom, Bánovciach nad Bebravou a Handlovej poskytuje komplexnú zdravotnú starostlivosť pre spádové územie s počtom cca 220 tis. obyvateľov. NsP Prievidza v posledných rokoch zaznamenala výrazný nárast počtu pacientov ošetrovaných počas ústavnej pohotovostnej služby, ako aj hospitalizovaných pacientov v dôsledku postupného redukovania jednotlivých lôžkových oddelení v NEMOCNICI Handlová – 2. súkromnej nemocnici, s. r. o.

Región Hornej Nitry je charakteristický rozvinutým ťažkým priemyslom (banícky, energetický, chemický) s problematiku dopravnou dostupnosťou ako aj rozvinutým turistickým ruchom. Vzhľadom na tieto skutočnosti má NsP Prievidza so sídlom v Bojniciach v tomto regióne dôležité postavenie a svoje opodstatnenie.

Z hľadiska potrieb obyvateľov sa formuje rozsah a štruktúra poskytovanej zdravotnej starostlivosti. Z hľadiska rozsahu činnosti ide o oddelenia uvedené v nasledujúcej tabuľke.

Tabuľka 84 Prehľad o lôžkovom fonde NsP Prievidza so sídlom v Bojniciach

Oddelenie	Počet lôžok
Interné	50
Geriatria	30
TBC a pľúcne choroby	28
Neurológia	41
Psychiatria	54
Detské	38
Novorodenecké	15
Gynekológia a pôrodnica	50
Chirurgia	60
Úrazová chirurgia	25
OAIM	5
Ortopédia	23
Urológia	18
ORL	22
Oftalmológia	10
Dermatovenerológia	23
Dlhodobó chorých	25
Spolu	517

Zdroj: TSK, oddelenie zdravotníctva a humánnej farmácie (2015)

Dlhodobým problémom nemocnice je modernizačný dlh, s ktorým bola delimitovaná do zriaďovateľskej pôsobnosti TSK. Spočíva v zastaralej prístrojovej technike, ktorá je postupne obnovovaná z finančných prostriedkov TSK a nedokončenej investičnej akcie s názvom „Rekonštrukcia monobloku a rozvodov inžinierskych sietí“. Na dokončenie tejto investičnej akcie sa nepodarilo získať ani finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov Európskej únie.

Nemocnica s poliklinikou Považská Bystrica je príspevková organizácia so samostatnou právnou subjektivitou, ide o všeobecnú nemocnicu v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK. Zabezpečuje a poskytuje ústavnú zdravotnú starostlivosť na 13 lôžkových oddeleniach a 6 jednotkách intenzívnej starostlivosti. Ambulantnú (špecializovanú) zdravotnú starostlivosť vykonáva v 37 odborných ambulanciách a jednodňovú ambulantnú starostlivosť v očnej, chirurgickej, gynekologicko-pôrodnickej, otorinolaryngologickej, ortopedickej a v gastroenterologickej ambulancii.

V NsP sa poskytujú ďalšie zdravotnícke služby v 7 spoločných vyšetrovacích a liečebných zložkách. Činnosť vykazujú denné stacionáre - kožný, neurologický a hematologický. Súčasťou nemocnice je ústavná lekáreň a od augusta 2011 poskytuje služby verejná lekáreň. Zdravotná starostlivosť je poskytovaná obyvateľom spádového územia okresu Považská Bystrica, časti okresu Púchov a v niektorých medicínskych odboroch pre okres Ilava. V súvislosti s postupným rušením prevádzky jednotlivých oddelení v NsP Ilava, n. o., dochádza k nárastu pacientov ošetrovaných a hospitalizovaných v NsP Považská Bystrica.

Tabuľka 85 Prehľad o lôžkovom fonde NsP Považská Bystrica

Oddelenie	Počet lôžok
Interné	90
Neurológia	50
Psychiatria	46
Detské	25
Novorodenecké	24
Gynekologické a pôrodnice	50
Chirurgia	63
OAIM	6
Ortopédia	30
Dermatovenerológia	20
Doliečovacie odd.	30
Oddelenie paliatívnej starostlivosti	15
Dlhodobó chorých	30
Spolu	479

Zdroj: TSK, oddelenie zdravotníctva a humánnej farmácie (2015)

Nemocnica s poliklinikou Myjava je príspevková organizácia so samostatnou právnou subjektivitou. Ide o všeobecnú nemocnicu v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK. NsP Myjava sa nachádza v regióne so zlou geografickou dostupnosťou, najstarším obyvateľstvom a na hranici krajov. V tejto súvislosti zabezpečuje poskytovanie ambulantnej a najmä ústavnej zdravotnej starostlivosti aj časti obyvateľov Trnavského kraja.

Tabuľka 86 Prehľad o lôžkovom fonde NsP Myjava

Oddelenie	Počet lôžok
Interné	40
Detské	20
Novorodenecké	12
Gynekologické a pôrodnice	38
Chirurgia	40
OAIM	5
ORL	15
GeriatRIA	10
FBRL	15
Doliečovacie oddelenie	15
Spolu	210

Zdroj: TSK, oddelenie zdravotníctva a humánnej farmácie (2015)

Zariadenia sociálnych služieb

Sociálne služby sú v jednotlivých okresoch kraja zastúpené rôzne. Trenčiansky samosprávny kraj eviduje celkom **viac ako 260 zriaďovateľov** – poskytovateľov sociálnych služieb (z nich 138 samospráv), z radov verejných, súkromných alebo cirkevných subjektov, ktorí na území TSK spolu poskytujú takmer 500 služieb sociálnej pomoci pobytového, ambulantného alebo terénneho typu. Vo vlastnej správe (zriaďovateľskej pôsobnosti) zabezpečuje poskytovanie jednotlivých druhov sociálnych služieb prostredníctvom **24 zariadení**, z ktorých sú 3 domovy sociálnych služieb, 1 centrum sociálnej pomoci a 20 centier sociálnych služieb (centrá poskytujú samostatné alebo kombinované služby domova sociálnej služby, špecializovaného zariadenia, útulku, zariadenia podporovaného bývania, služby včasnej intervencie a/alebo služby podporovaného bývania).

Rozloženie sociálnych služieb v rámci jednotlivých okresov Trenčianskeho kraja je nasledovné :

Tabuľka 87 Sociálne služby poskytované v jednotlivých okresoch Trenčianskeho kraja

	Bánovce nad Bebravou	Ilava	Myjava	Nové Mesto nad Váhom	Partizánske	Považská Bystrica	Prievidza	Púchov	Trenčín	na území TSK/SR	SPOLU TSK
Denné centrum		4	2	1	5	1	9	3	1		26
Denný stacionár	1			1	1		1	1	1		6
Domov na polceste			1				1				2
Domov sociálnych služieb	3	3	4	5	4	6	12	6	10		53
Jedáleň		3			2	1	2				11
Jedáleň - terénna forma					1	1	1				
Komunitné centrum	2		1		1		2				12
Komunitné centrum - terénna forma	2		1		1		2				
Krízová pomoc poskytovaná prostredníctvom telekomunikačných technológií							2			1	3
Nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu - ambulatná forma					1		2				5
Nízkoprahová sociálna služba pre deti a rodinu - terénna forma					1		1				
Nízkoprahové denné centrum											0
Nočľaháreň		2	2				1		1		6
Odľahčovacia služba								1			18
Odľahčovacia služba - terénna forma	1	3	2		1	1	6	1	2		
Opatrovateľská služba	10	17	6	6	9	3	41	12	26	10	140
Podpora samostatného bývania						1					1
Pomoc pri osobnej starostlivosti o dieťa					1		1		1		3
Pomoc pri zabezpečení opatrovníckych práv a povinností					2						2
Požičiavanie pomôcok		2			3	1	2		2	4	14
Prepravná služba	2		2	2		4	5	1	3	1	20
Služba na podporu zosúladovania rodinného života a pracovného života										1	1
Služba včasnej intervencie - ambulatná forma							1		1		5
Služba včasnej intervencie - terénna forma										3	
Špecializované zariadenie	5	2	3	4	1	4	2	3	9		33
Terénna sociálna služba krízovej intervencie					1		2		1		4
Tlmočnicka služba						1			1		2
Útulok			1	1	1	1	5		2		11
Zariadenie núdzového bývania				1		1			1		3
Zariadenie opatrovateľskej služby		1	2	6	1	1	3	2	4		20

Zariadenie podporovaného bývania				1		1	1		1		4
Zariadenie pre seniorov	2	4	1	4	5	7	18	2	8		51
Zariadenie starostlivosti o deti do troch rokov veku dieťaťa		5	1	1	2	4	3	1	4		21
SPOLU	28	46	29	33	48	39	131	33	85	26	498

Zdroj: https://www.tsk.sk/socialna-pomoc/socialne-sluzby-v-tsk.html?page_id=61718, vlastné spracovanie

Kultúrne zariadenia

V Trenčianskom kraji sa nachádza **941 kultúrnych pamiatok**, s nasledovným rozložením v rámci jednotlivých okresov :

Bánovce nad Bebravou	53 pamiatok
Ilava	83 pamiatok
Myjava	40 pamiatok
Nové Mesto nad Váhom	167 pamiatok
Partizánske	65 pamiatok
Považská Bystrica	73 pamiatok
Prievidza	190 pamiatok
Púchov	58 pamiatok
Trenčín	211 pamiatok.

TSK je zriaďovateľom **3 múzeí** a **1 galérie** (Trenčianske múzeum v Trenčíne, Hornonitrianske múzeum v Prievidzi, Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici, Galéria Miloša Alexandra Bazovského v Trenčíne).

MÚZEÁ

Na území Trenčianskeho samosprávneho kraja sa nachádza spolu **46 muzeálnych expozícií**, z toho:

Slovenské národné múzeum v zriaďovateľskej pôsobnosti MK SR – 6 expozícií:

Špecializované múzeum s celoslovenskou pôsobnosťou – 1 expozícia,

Regionálne múzeum v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK – 21 expozícií :

Trenčianske múzeum v Trenčíne - Spoločenskovedné expozície: 11, Prírodovedné expozície: 0, Hradné expozície: 7
Pamätné izby, domy: 1, Expozície v prírode: 0 (z toho nové expozície: 3), Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici,
Hornonitrianske múzeum v Prievidzi.

Obecné múzeá v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí- 17 expozícií,

Súkromné múzeá v zriaďovateľskej pôsobnosti právnických a fyzických osôb – 1 expozícia

GALÉRIE

Na území Trenčianskeho samosprávneho kraja sa nachádzajú spolu **3 galerijné expozície**, z toho:

Regionálne galérie v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK – 1 expozícia:

Galéria M. A. Bazovského v Trenčíne – stála expozícia diela M. A. Bazovského,

Obecné galérie v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí - 2 expozície:

Galéria Petra Matejku v Novom Meste nad Váhom – stála expozícia diel Petra Matejku,

Synagóga v Trenčíne – priestor pre príležitostné výstavy.

Tabuľka 88 Vybrané ukazovatele v múzeách a galérii TSK za roky 2015 - 2020

Ukazovateľ	Galéria M.A.Bazovského v Trenčíne	Hornonitrianske múzeum v Prievidzi	Trenčianske múzeum v Trenčíne	Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici	Celkom
Počet zbierkových predmetov					
2015	4 842	283 738	170 888	31 893	491 361
2016	4 853	285 024	172 235	32 343	494 455
2017	4 865	285 488	172 423	32 460	495 236
2018	4 878	286 188	172 544	32 460	496 070

2019	4 885	286 931	172 726	32 460	497 002
2020	4 894	287 386	172 959	33 383	498 622
<i>Index rastu 2020/2019</i>	100,18	100,15	100,13	102,84	100,33
Prírastky zbierkových predmetov					
2015	8	321	12	25	366
2016	11	1 286	1 347	450	3094
2017	12	468	188	117	785
2018	13	518	121	-	652
2019	7	743	165	-	915
2020	9	455	234	923	1 621
<i>Index rastu 2020/2019</i>	128,57	60,99	129,28	x	177,16
Reštaurované a ošetrované zbierkové predmety					
2015	189	1 912	1 240	1 315	4 656
2016	505	3 257	225	601	4 588
2017	-	713	570	1 828	3 111
2018	367	1 881	1 053	1 380	4 681
2019	198	1 453	250	606	2 507
2020	-	643	276	519	1 438
<i>Index rastu 2020/2019</i>	x	44,25	110,40	85,64	57,36
Počet návštevníkov					
2015	15 384	9 245	186 778	37 677	249 084
2016	18 492	9 859	161 066	24 475	213 892
2017	18 402	9 271	148 274	15 930	191 877
2018	15 094	5 850	159 047	14 921	194 912
2019	15 018	6 440	183 408	17 270	222 136
2020*	2 768	1 339	103 303	1 261	108 671
<i>Index rastu 2020/2019</i>	18,43	20,79	56,32	7,30	48,92
* Pozn.: návštevnosť v roku 2020 bola poznačená pandémiou Covid-19 spojenou s dlhodobým obmedzením pohybu osôb					
<i>Zdroj: TSK, odbor školstva a kultúry, 2021</i>					

KNIŽNICE

Na území Trenčianskeho samosprávneho kraja sa nachádzajú:

- Akademické knižnice v zriaďovateľskej pôsobnosti univerzity resp. vysokej školy – **2 knižnice**:
Univerzitná knižnica Trenčianskej univerzity A. Dubčeka v Trenčíne,
Knižnica Vysokej školy manažmentu v Trenčíne.
- Verejné knižnice: **spolu 244 s 24 pobočkami**
- Regionálne knižnice v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK – 3 knižnice:
Verejná knižnica M. Rešetku v Trenčíne – krajská, regionálna aj mestská knižnica, 4 pobočky,
Považská knižnica v Považskej Bystrici – regionálna a mestská knižnica, 2 pobočky,
Hornonitrianska knižnica v Prievidzi – regionálna knižnica, 1 pobočka.
- Obecné knižnice v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí (spolu 241), z toho 233 knižníc so 14 pobočkami a obecné knižnice
včlenené pod právnické osoby iné ako obec: 8 knižníc s 3 pobočkami.
(9 mestských knižníc so 4 pobočkami v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí a 7 mestských knižníc s 3 pobočkami, ktoré sú
včlenené pod právnické osoby iné ako obec, 13 obecných knižníc s profesionálnymi pracovníkmi a 4 pobočkami, 211
obecných knižníc s neprofesionálnymi pracovníkmi a 6 pobočkami a 1 knižnica včlenená pod právnickú osobu inú ako
obec)
- školské knižnice v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí a TSK,

- knižnice zriadené v rámci Trenčianskeho múzea v Trenčíne, Hornonitrianskeho múzea v Prievidzi a Galérie M.A.Bazovského v Trenčíne.

KULTÚRNO-OSVETOVÉ ZARIADENIA

Na území Trenčianskeho samosprávneho kraja sa nachádza spolu **314 kultúrno-osvetových zariadení**, z toho: Regionálne osvetové strediská v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK – 4 a hvездáreň, Trenčianske osvetové stredisko v Trenčíne – pre okresy Trenčín, Nové Mesto nad Váhom, Bánovce nad Bebravou, Považské osvetové stredisko v Považskej Bystrici – pre okresy Ilava, Považská Bystrica, Púchov, Regionálne kultúrne centrum v Prievidzi – pre okresy Partizánske a Prievidza, Centrum tradičnej kultúry v Myjave – pre okres Myjava, krajská pôsobnosť v oblasti tradičnej ľudovej kultúry, Hvездáreň v Partizánskom – krajská pôsobnosť v oblasti astronómie a prírodných vied, Regionálne osvetové strediská evidujú spolu 544 kolektívov, 556 jednotlivcov a 2 034 členov klubov v oblasti záujmovej umeleckej aj neumeleckej činnosti, Mestské a obecné osvetové strediská v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí - spolu 239, Iné osvetové zariadenia v zriaďovateľskej pôsobnosti iných právnických a fyzických osôb – spolu 57.

DIVADLÁ

Na území Trenčianskeho samosprávneho kraja sa nenachádza ani jedno kamenné divadlo, nevykonáva činnosť ani jeden profesionálny divadelný – činoherný, operný, baletný súbor, Výnimkou sú amatérske ochotnícke divadelné, folklórne, hudobné aktivity na úrovni miestnych samospráv alebo združení fyzických a právnických osôb.

V kraji nepôsobí ani jedna vyššia umelecká škola – konzervatórium a akadémia umení. Umelecké vzdelávanie zabezpečujú základné umelecké školy (ZUŠ) v zriaďovateľskej pôsobnosti obcí, súkromné základné umelecké školy a Škola umeleckého priemyslu v Trenčíne, ktorá je v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK. Táto škola sa špecializuje na niektoré odvetvia výtvarného umenia, resp. umeleckého priemyslu: scénografia, odevný dizajn, historický kostým, fotografia, polygrafia, mediálna výchova. (Zdroj: *analytický materiál TSK - Analýza sociálno-ekonomickej situácie Trenčianskeho samosprávneho kraja a návrhy na zlepšenie v sociálnej a hospodárskej oblasti, 2013, aktualizácia Odbor školstva a kultúry TSK, 2021*)

7) Digitalizácia a informatizácia

Predmetom tejto kapitoly je popis stavu elektronizácie verejných služieb na Slovensku po realizácii Operačného programu Informatizácie spoločnosti (ďalej aj ako „OPIS“) v minulom programovom období EÚ a v ich kontexte aj stav služieb poskytovaných úradom TSK občanom, s identifikáciou typov registrov a údajov, ktoré sú zbierané na úrovni úradu TSK. V ďalšej časti obsahuje kapitola popis východísk a potenciálu TSK v oblasti digitalizácie a transformácie pre nadchádzajúce programovacie obdobie EU 2021-2027.

Digitalizácia a elektronizácia verejných služieb

Myšlienka spraviť zo Slovenska digitálnu krajinu spadá do roku 2007, kedy bol Európskou komisiou schválený finančný príspevok EÚ na **Operačný program Informatizácia spoločnosti (OPIS)** vo výške **843,6 mil. Eur**. Jeho globálnym cieľom bolo podľa CKO (Zdroj: <http://www.nsrr.sk/operacne-programy/informatizacia-spolocnosti/>) „**vytvorenie inkluzívnej informačnej spoločnosti ako prostriedku na rozvoj vysoko výkonnej vedomostnej ekonomiky**, čím sa malo prispieť k dosahovaniu cieľa „rozvoj zdrojov trvalo udržateľného ekonomického rastu a zvyšovanie konkurencieschopnosti priemyslu a služieb“ v rámci strategickej priority Vedomostná ekonomika. Riadiacim orgánom pre tento operačný program bol Úrad vlády, ktorý si stanovil úlohu, že „finančné prostriedky poskytnuté na modernizáciu verejnej správy prostredníctvom informačných a komunikačných technológií (IKT) budú koncentrované plošne do všetkých organizácií verejnej správy a budú poskytovať priame výstupy vo forme podporených služieb používateľom na celom území SR.“ Zároveň konštatoval, že „ak má byť dosiahnutá funkčnosť rozvoja eGovernmentu a maximálna efektívnosť a účinnosť ŠF v tejto oblasti, musia byť intervencie implementované v celej organizačnej štruktúre verejnej správy bez ohľadu na to, v ktorých lokalitách sa tieto inštitúcie nachádzajú, alebo aké funkcie plnia. V opačnom prípade by bol rozvoj eGovernmentu nefunkčný a SR by v dohľadnom horizonte nedosiahla úroveň informatizácie porovnateľnú s vyspelými krajinami EÚ.“ (Zdroj: <http://www.nsrr.sk/operacne-programy/informatizacia-spolocnosti/>)

V rámci programu OPIS boli definované tri prioritné osi (ďalej a ako „PO“) pre možné čerpanie prostriedkov :

PO1 Elektronizácia verejnej správy a rozvoj elektronických služieb

PO2 Rozvoj pamäťových a fondových inštitúcií a obnova ich národnej infraštruktúry

PO3 Zvýšenie prístupnosti k širokopásmovému internetu

V PO1 Elektronizácia verejnej správy a rozvoj elektronických služieb mal byť hlavným výsledkom systém, ktorý umožní občanom komunikovať s úradmi a inými verejnými inštitúciami z pohodlia domova. Avšak realitou po rokoch naplňania tohto programu je, že napriek stovkám miliónov Eur, ktorá bola Slovensku k dispozícii, vo zvyšovaní digitálnej konkurencieschopnosti sledujeme iba minimálne pokroky a – naopak, nastáva **prehĺbenie zaostávania voči iným krajinám**. Poukázala na to štúdia Európskeho centra pre digitálnu konkurencieschopnosť, ktoré skúmalo napredovanie jednotlivých ekonomík v transformácii poháňanej digitálnymi technológiami v uplynulých troch rokoch.

Spomedzi 37. štátov Európy a Severnej Ameriky sa Slovensko v rebríčku Európskeho centra pre digitálnu konkurencieschopnosť umiestnilo na samom chvoste – **na treťom mieste od konca** s mínusovým skóre -102, pričom horšie skončili už iba Albánsko a Chorvátsko. Najlepšie výsledky v tomto hodnotení naopak preukázalo Bulharsko s plusovým skóre +130, Čierna Hora a Francúzsko.

Z úrovne štátu a jeho snahy prostredníctvom Prioritnej osi 1 priblížiť úrady občanom, došlo k čiastkovým zmenám, ktoré sa dotkli obyvateľov aj v regiónoch. Prínosom je zavedenie klientských služieb IOMO (Integrované obslužné miesta), na ktorých sa občania môžu na jednom mieste dostať napríklad k výpisom z obchodného registra, listom vlastníctva, výpisom/odpisom z registra trestov a podobne. Podobne sa zavedením elektronických systémov čiastočne uľahčili služby súvisiace s vydávaním občianskych či vodičských preukazov, registráciou motorových vozidiel, či niektoré iné služby. V rámci celkovej snahy o priblíženie inštitúcií bližšie k občanom je však predmetom kritiky okrem iného fakt, že štát síce úradom nariadil v rámci projektu slovensko.sk používať namiesto papierových iba elektronické dokumenty, avšak mnohé samosprávy či samotné štátne úrady hlásia problémy s chýbajúcou elementárnou technikou. Nie je to však len nedostatok počítačov či tlačiarň, ale aj množstvo chybných či chýbajúcich formulárov a iných potrebných doložiek, problémy s elektronickými úložiskami, elektronickým podpisom, výpadky systému a množstvo iných otvorených otázok, ktoré zefektívnenie práce úradov prostredníctvom elektronizácie služieb brzdia – odhliadnuc od pochybností o predraženej cene štátnych zákaziek (*Zdroj: <https://www.startitup.sk/slovensko-sk-funjuje-ako-v-dobe-kamenej-jeho-dodavatel-na-nom-rozpravkovo-zaraba/>*) Nie je ambíciou tejto kapitoly zanalyzovať celkový stav a dopady doterajších štátnych politík v oblasti elektronizácie verejnej správy v rámci Slovenska, avšak celkové hodnotenie v rámci vyššie uvedeného prieskumu Európskeho centra pre digitálnu ekonomiku hovorí za všetko. O jednotnom, prehľadnom digitálnom systéme na úrovni prepájania dátových zdrojov a ich medzisektorovej koordinácii pri poskytovaní elektronických verejných služieb obyvateľom, a teda o citeľnom zlepšení užívateľského prostredia v tejto oblasti nemožno hovoriť.

Na tomto mieste možno konštatovať, že jednotlivé mestské či obecné samosprávy v rámci Trenčianskeho kraja, ako i samotný úrad TSK realizujú elektronizáciu a digitalizáciu svojich služieb v rámci svojich vlastných individuálnych možností, prípadne s použitím fondov EŠIF – OP Efektívna verejná správa (OP EVS), prípadne OP Integrovaná infraštruktúra (OP II).

Konkrétne TSK uspel v oblasti digitalizácie a informácie s dvomi žiadosťami o NFP, s projektmi :

1. **Lepší Trenčiansky kraj** z programu Prioritnej osi 1 OP EVS *Posilnené inštitucionálne kapacity a efektívna verejná správa*, v rámci ktorého chce navrhnúť postupy a riešenia pre rozvoj verejných politík a služieb Trenčianskeho samosprávneho kraja s využitím SMART riešení. Realizácia projektu je v oblasti strategického plánovania zameraná na vypracovanie SMART koncepcie kraja a PHRSR Trenčianskeho kraja - s ohľadom na ciele a opatrenia Akčného plánu transformácie uhorného regiónu horná Nitra. Projekt je zameraný aj na optimalizáciu systémov regionálnej samosprávy a to najmä v oblasti finančného riadenia, projektového riadenia, implementácie strategických dokumentov kraja, zavedenie systémov kvality a vzdelávanie zamestnancov.

2. **Zavedenie nástrojov pre podporu asistovaného života a telemedicíny** z programu Prioritnej osi 7 OP II *Informačná spoločnosť*, Investičná priorita *Posilnenie aplikácií IKT v rámci elektronickej štátnej správy, elektronickeho vzdelávania, elektronickej inklúzie, elektronickej kultúry a elektronickeho zdravotníctva*, špecifický cieľ : *Zlepšenie digitálnych zručností a inklúzie znevýhodnených jednotlivcov do digitálneho trhu* . Priamym výstupom tohto projektu má byť elektronická služba „Poskytovanie nástroja pre podporu asistovaného života“, čo v praxi znamená využívanie nástrojov na monitorovanie domáceho prostredia občanov odkázaných na pomoc inej osoby alebo občanov so slabšou zdravotnou alebo fyzickou kondíciou, so signalizáciou neštandardných situácií u takýchto osôb dohliadajúcej osobe.

V rámci vlastných zdrojov a možností, poskytuje TSK elektronické verejné služby najmä prostredníctvom zavádzania on-line formulárov, prostredníctvom elektronickej komunikácie, formou zverejňovania a poskytovania informácií v elektronickej podobe, alebo odkazmi na ústredné portály verejnej správy.

V tejto oblasti sa situácia a prístup TSK v oblasti objemu zverejňovaných dát v posledných rokoch zlepšili, čoho dôkazom je aj postup na rebríčku transparentnosti poskytovaných informácií, ktorý zostavuje Transparency International a aktuálne prvenstvo. (*Zdroj: <https://samosprava.transparency.sk/profile/Z006/2020>*)

Elektronické služby poskytované Trenčianskym samosprávnym krajom občanom a podnikateľom prostredníctvom webstránok :

Úrad TSK poskytuje prostredníctvom svojho webového sídla www.tsk.sk elektronické služby pre obyvateľov a podnikateľov v nasledujúcich oblastiach:

• Samospráva

V tejto oblasti je možné elektronickou formou napríklad :

- získať pravidelne zverejňované informácie o každodennej činnosti Úradu TSK vrátane diania v kraji a aktualít,
- získať informácie prostredníctvom žiadosti o sprístupnenie informácie podľa zákona o slobodnom prístupe k informáciám,
- podávať návrhy na zlepšenie práce TSK,
- podať sťažnosť, na ktorú má právo každá fyzická, alebo právnická osoba ak má podozrenie, že došlo k porušeniu jej práv činnosťou alebo nečinnosťou orgánu verejnej správy, ako aj podávať petície,
- získať prehľad o tom, ktoré informácie v rámci kompetencií TSK môže verejnosť pripomienkovať a tiež podávať samotné pripomienky,
- získať informáciu o oblastiach, v ktorých môže Úrad TSK rozhodovať prostredníctvom volených zástupcov alebo ich spravovať prostredníctvom svojich zamestnancov,
- zapojiť sa do systému otázok a odpovedí o činnosti a právomociach VÚC, ktorý spravuje oddelenie komunikácie a medzinárodných vzťahov, zabezpečujúce celkovo informovanie o diani v regióne,
- získať informácie o zverejnenej organizačnej štruktúre s prehľadom organizačných útvarov (odborov a oddelení) vrátane pracovných pozícií a menného zoznamu zamestnancov Úradu TSK, ako aj výberových konaní TSK,
- získať informácie o mieste, lehote a spôsobe podania opravného prostriedku a možnosti súdneho preskúmania rozhodnutia VÚC vrátane výslovného uvedenia požiadaviek, ktoré musia byť splnené - základné informácie pri súdení sa s orgánom/organizáciou verejnej správy,
- získať informácie o sadzobníku správnych poplatkov a sadzobníku úhrad za sprístupňovanie informácií,
- získať informácie o volených zástupcoch, o termínoch a programe zasadnutí zastupiteľstva ako aj o prijímaných legislatívnych postupoch a záväzných nariadeniach,

• Financie

V tejto oblasti je možné elektronickou formou najmä :

- získať informácie o zverejňovaní zmlúv, objednávok a a faktúr,
- získať informácie o rozpočtovom procese, návrhu rozpočtu, výsledkoch hospodárenia a záverečného účtu, s možnosťou ich pripomienkovania,
- získať informácie o prebytočnom majetku TSK, mieste a postupe nakladania s majetkom TSK, o jeho prenájme a odpredaji,
- získať informácie o poskytovaných dotáciách na verejnoprospešné účely pre obyvateľov kraja týkajúce sa športových, kultúrnych, sociálnych a vzdelávacích akcií/projektov, ako aj podávať žiadosti,
- získať informácie o jednotlivých štádiách verejného obstarávania, s možnosťou zapojiť sa do súťaže,

• Zdravotníctvo

V tejto oblasti je možné elektronickou formou najmä :

- získať informácie o zozname všetkých druhov zdravotníckych zariadení v kraji (ambulantných aj ústavných), o ambulantných pohotovostných službách všeobecných lekárov alebo zubárov,
- získať informácie o poskytovateľovi zdravotnej starostlivosti – služba pre občanov, ktorí nie sú schopní dostať požadovanú zdravotnú starostlivosť od špecialistu,
- získať informácie o postupe pri povoľovaní prevádzkovania zdravotníckych zariadení,
- získať schválenie ordinačných hodín ambulancie, alebo prevádzkového času lekárne, či výdajne zdravotníckych pomôcok,
- oznamovať neprítomnosť v ambulancii alebo prekážky v prevádzkovaní lekární a výdajní zdravotníckych pomôcok,
- získať informácie o lekárnach či výdajniach zdravotníckych pomôcok v kraji, ako aj informácie o pohotovostných službách v lekárnach,
- získať mimoriadne informácie zo Štátneho úradu pre kontrolu liečiv (napr. v prípade stiahnutia humánneho lieku alebo zdravotníckej pomôcky z trhu a pod.),
- získať povolenie na činnosť verejnej lekárne, pobočky verejnej lekárne alebo výdajne zdravotníckych pomôcok,
- oznamovať závažné nežiadúce udalosti a účinky pri klinickom skúšaní,

• Sociálna pomoc

V tejto oblasti je možné elektronickou formou najmä :

- získať informácie o zozname registrovaných poskytovateľov sociálnych služieb so sídlom alebo miestom poskytovania sociálnej služby v TSK,
- požiadať o poskytnutie základného sociálneho poradenstva,

- získať informácie o ochrane práv dieťaťa, jeho života a zdravia v zmysle zákona č. 305/2005 Z. z. o sociálnoprávnej ochrane detí a sociálnej kuratele a o zmene a doplnení niektorých zákonov,
- požiadať o registráciu poskytovateľa sociálnej služby, prípadne nahlásiť zmeny údajov zapisovaných v registri poskytovateľov sociálnych služieb.
- získať výpis z registra poskytovateľov sociálnych služieb, ktorý slúži na preukázanie existencie poskytovateľa sociálnej služby alebo ako príloha k žiadosti o poskytnutie dotácie,
- podať Ročný výkaz o neverejných poskytovateľoch sociálnych služieb V(MPSVR SR) 7-01
- podať žiadosť o finančný príspevok z rozpočtu TSK na zabezpečenie poskytovania sociálnej služby,
- získať informácie o priemerných bežných výdavkoch a priemerných skutočne dosiahnutých príjmoch z platenia úhrad za sociálnu službu,
- získať informácie o posudzovaní odkázanosti na vybrané druhy sociálnej služby,
- získať informácie alebo podať žiadosť o zabezpečenie poskytovania sociálnej služby v zariadení sociálnej starostlivosti, v zariadení podporovaného bývania, v rehabilitačnom stredisku, v domove sociálnych služieb alebo v špecializovanom zariadení,
- získať informácie o koncepcii rozvoja sociálnych služieb,

- **Školstvo a šport**

V tejto oblasti je možné elektronickou formou najmä :

- získať informácie o možnostiach výchovy a vzdelávania na stredných školách v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK, vrátane informácií o voľných miestach pre študentov na stredných školách v Trenčianskom kraji,
- získať informácie o termínoch prijímacích skúšok a priebehu prijímacieho konania na stredných školách,

- **Doprava**

V tejto oblasti je možné elektronickou formou najmä :

- získať informácie o zjazdnosti ciest,
- získať informácie o aktuálnom stave ciest, resp. o ohlasovaných problémoch na cestách,
- získať informácie o aktuálnych cestovných poriadkoch a ich zmenách,
- žiadať o dopravnú licenciu pre vnútroštátnu pravidelnú autobusovú dopravu,
- žiadať o schválenie cestovných poriadkov vnútroštátnej autobusovej dopravy,
- získať informácie o aktuálnej dani z motorových vozidiel,

- **Kultúra a cestovný ruch**

V tejto oblasti je možné elektronickou formou najmä :

- získať informácie o činnosti kultúrnych zariadení a organizácií v zriaďovateľskej pôsobnosti TSK,
- získať informácie o Trenčianskom kraji a jeho turistických atrakciách,

- **Územné plánovanie, investície, životné prostredie**

V tejto oblasti je možné elektronickou formou najmä :

- získať záväznú územno-plánovacie informácie zo zverejňovaného ÚPN TSK,
- získať informácie o životnom prostredí,
- požiadať o grant na realizáciu environmentálnych projektov v kraji,

- **Civilná ochrana**

V tejto oblasti je možné získať elektronickou formou základné informácie na ochranu života a prežitia mimoriadnych udalostí.

Elektronické služby TSK sú poskytované buď formou on-line formulárov, prostredníctvom elektronickej komunikácie, poskytovania informácií v elektronickej podobe, alebo odkazom na národný ústredný portál verejnej správy.

Záverom tejto kapitoly uvádzame konštatáciu MV SR, ktorá odznela v rámci pripomienkového procesu prípravy integrovaných územných stratégií jednotlivými VÚC, s ktorou je možné sa stotožniť aj v podmienkach TSK :

„V súčasnej dobe neexistuje jednotný systém zberu a vyhodnocovania dát, v dôsledku čoho je sťažené rozhodovanie, predikcia, spätná kontrola aj odhaľovanie anomálií. Rozhodnutia a riadenie samospráv je pre obyvateľov neprehľadné. Pre regionálnu i miestne samosprávy znamená neexistencia open dát a monitoringu zvýšené náklady a neefektívnu prácu, klesá aj kvalita a efektivita pri zabezpečovaní služieb verejnosti.

Digitalizácia a smart technológie by mali priniesť zvýšenú efektivitu aj v riadení dopravy a zvýšenie atraktivity územia pre turistov. Pandémia Covid-19 poukázala na veľkú potrebu digitalizácie pre možnosti dištančného vzdelávania a zabezpečenie chodu úradu. Školám chýba dostatok zariadení a software na zabezpečenie prechodu k dištančnej forme vzdelávania. Informácie, ktoré sa nachádzajú v čoraz väčšej miere v digitálnej podobe je potrebné chrániť voči útokom, vyplýva to aj zo zákona o kybernetickej bezpečnosti, kde samosprávy figurujú ako poskytovateľ základnej služby. Je potrebné zvyšovať mieru transparentnosti a efektívnosti verejnej správy, aj za pomoci tvorby open dát, pričom je nutné vzdelávať

pracovníkov samospráv pri používaní nových technológií, čo zefektívni ich prácu, ako aj služby občanom. Využívanie moderných technológií by podporilo aj efektívnejšie monitorovanie ovzdušia, riadenie dopravy a zatraktívnenie kultúry a cestovného ruchu, kde by sme využili potenciál územia a sprístupnili jeho hmotné a nehmotné dedičstvo návštevníkom územia. Počas pandémie bolo znemožnené fungovanie niektorých služieb občanom, pričom by sme tomu vedeli do budúcnosti zabrániť plynulým prechodom na dištančnú formu práce. K dosiahnutiu tohto cieľa bude potrebné vybaviť verejné inštitúcie a úrady dostatkom materiálneho vybavenia a software, vrátane budovania vzdelanostných kapacít.“

8) Analýza financovania TSK

Predmetom tejto kapitoly je popis systému súčasného financovania VÚC (zdroje, postupy, výhody a nevýhody). Ako podkladové údaje boli využité aktuálne legislatívne normy, údaje z rozpočtov a výročných správ TSK, ako aj údaje o hospodárení obcí a krajov spracované organizáciou INEKO.

Základné parametre rozdeľovania daní a financovania samosprávy určujú nasledujúce zákony:

- zákon č. 564/2004 Z. z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov;
- zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady;
- zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Od roku 2016 je pomer delenia dane z príjmov fyzických osôb nasledovný:

- 70% samospráva (obce, mestá),
- 30% VÚC.

Ďalšími zákonmi relevantnými pre hospodárenie TSK sú aj Zákon NR SR č. 302/2001 Z.z. o samospráve vyšších územných celkov v znení neskorších predpisov, Zákon NR SR č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy, ale aj Zákon č. 416/2001 o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky a množstvo ďalších zákonov, ktoré súvisia so správou zverených kompetencií a činnosťou VÚC (zákony o majetku VÚC, o výkone práce vo verejnom záujme, o správnom konaní, o civilnej ochrane, o verejnom obstarávaní, o voľbách, o slobodnom prístupe k informáciám, o podpore regionálneho rozvoja, o cestnej doprave, a množstvo ďalších, pre každú zverenú oblasť ako sú kultúra, sociálna oblasť, zdravotníctvo a pod.)

Rozpočet TSK

Zostavuje sa na obdobie troch rokov, pričom rozpočet na nasledujúci rozpočtový rok má záväzný charakter a pre ďalšie dva roky len informatívny. Súčasťou rozpočtu TSK sú aj rozpočty príjmov a výdavkov rozpočtových a príspevkových organizácií v jeho zriaďovateľskej pôsobnosti.

V súlade s ustanovením § 10 ods. 3 citovaného zákona o rozpočtových pravidlách sa rozpočet samosprávneho kraja vnútorne člení na **bežný rozpočet, kapitálový rozpočet a finančné operácie**. Rozpočet je zároveň spracovaný do **programovej štruktúry**, v súlade s ustanovením § 4 ods. 5 citovaného zákona, ktorú tvorí 11 programov, členených na podprogramy a prvky, ktoré zohľadňujú zámery a ciele TSK. Povinnosť zostavovania klasického a programového rozpočtu pre vyššie územné celky vyplýva zo zákona. Návrh rozpočtu je pred schválením v Zastupiteľstve TSK verejne prístupný najmenej 15 dní na Úradnej tabuli TSK a na webovej stránke TSK, aby sa k nemu mohla vyjadriť verejnosť. Pripomienky k návrhu rozpočtu je možné podávať písomne prostredníctvom podateľne, alebo elektronicky.

Príjmy a výdavky TSK

Daňové príjmy TSK predstavujú výnos z dane z príjmov fyzických osôb. Nedaňové príjmy zahŕňajú príjmy z predaja, prenájmov, poplatkov, licencií a pod. Granty a transfery sú príjmy zo štátu na realizáciu výkonu kompetencií prenesených zo štátu na VÚC v oblasti vzdelávania, ale aj príjmy z grantových a dotačných prostriedkov či iných národných alebo európskych finančných podporných mechanizmov. Dodatočnými finančnými zdrojmi sú úvery a Rezervný fond, ktorý je tvorený z prebytku hospodárenia v minulých rokoch.

BEŽNÉ PRÍJMY A VÝDAVKY

Tabuľka 89 Bežné príjmy TSK v mil. Eur

skutočné plnenie k 31.12. (v mil.Eur) a plnenie oproti plánovanému rozpočtu v danom roku (%)

	2020		2019		2018		2017 (volebný rok)	
	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%
Daňové príjmy	100,1	102,6	101,170	102,47	91,535	105,35	82,097	101,78
Nedaňové príjmy	8,77	82,66	9,566	93,27	9,355	97,29	8,521	105,34
Granty a transfery	59,18	101,01	50,295	99,65	46,170	99,96	45,742	99,80
SPOLU	168,05	100,77	161,030	100,99	147,060	103,06	136,361	101,32

...pokračovanie tabuľky

	2016		2015		2014		2013	
	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%
Daňové príjmy	75,998	103,99	67,539	108,81	60,450	99,98	58,453	97,52
Nedaňové príjmy	8,268	105,47	8,063	104,76	7,778	109,00	8,166	96,81
Granty a transfery	45,276	100,1	46,901	99,30	46,035	99,34	46,995	94,68
SPOLU	129,542	102,69	122,503	104,70	114,263	100,29	113,615	96,28

Zdroj: Záverečné účty TSK za dané roky, vlastné spracovanie

Tabuľka 90 Bežné výdavky TSK

- skutočné plnenie k 31.12. (v mil. Eur) a plnenie oproti plánovanému rozpočtu (%)

	2020		2019		2018		2017	
	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%
Vzdelávanie	58,76	94,53	56,147	98,20	50,900	97,85	48,899	99,92
Doprava	45,24	99,82	42,890	99,81	36,383	99,96	30,688	98,22
Sociálne zabezpečenie	27,43	92,90	25,318	95,91	22,006	95,91	20,606	97,79
Úrad TSK	10,13	72,33	9,679	84,32	9,193	86,84	8,334	81,87
Kultúra	4,80	87,56	4,880	95,87	4,042	97,52	3,642	98,03
Zdravotníctvo	0,036	92,45	0,104	100,00	0,053	100,00	0,501	89,42
SPOLU	146,39	93,52	139,019	97,00	122,579	97,17	112,670	97,37

...pokračovanie tabuľky

	2016		2015		2014		2013	
	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%
Vzdelávanie	48,332	98,88	49,106	99,77	48,451	99,67	50,555	
Doprava	28,098	98,96	26,505	99,23	27,906	96,22	28,157	109,97
Sociálne zabezpečenie	19,270	97,64	19,116	97,83	18,851	99,56	19,439	102,45
Úrad TSK	7,987	81,39	8,165	83,82	8,696	85,00	9,056	
Kultúra	3,455	98,25	3,558	97,65	3,566	98,12	3,374	97,28
Zdravotníctvo	0		0		0		0	
SPOLU	107,143	97,54	106,452	97,79	107,471	97,34	110,597	96,50

Zdroj: Záverečné účty TSK za dané roky, vlastné spracovanie

V uplynulých siedmich rokoch sa bežné príjmy VÚC kontinuálne zvyšovali.

Je to dané najmä nárastom **daňových príjmov**, za ktorým stojí pretrvávajúci pozitívny vývoj na trhu práce, ktorý priamo ovplyvňuje odvody a daň z príjmov fyzických osôb prerozdelených zo štátu samosprávam. Nárast daňových príjmov oproti roku 2013 je rádovo až trištvrte krát vyšší – z **58 mil. v roku 2013 na 101 mil. Eur v roku 2019**. Za to je možné vďačiť priaznivému tempu rastu slovenskej ekonomiky, ktorá dosiahla v roku 2018 vrchol expanzie, keď zaznamenala rast o 4,3 % hrubého domáceho produktu.

Mierny nárast zaznamenali aj **nedaňové príjmy**, ktoré sa najmä v roku 2019 skokovo zvýšili v porovnaní s predchádzajúcimi, pomerne nemennými rokmi, oproti ktorým zaznamenávame **nárast o cca 1,5 mil. Eur**. Je to spôsobené najmä zmenou legislatívy od 1.1.2018, kedy sa stali všetky prostriedky, s ktorými hospodária organizácie v pôsobnosti VÚC (napríklad príspevky od rodičov na školské výlety, na stravovanie žiakov, príjmy z prenájmu atď. – dovedy evidované ako mimorozpočtové), súčasťou ich rozpočtu, a teda začali byť evidované ako súčasť rozpočtu samosprávneho územného celku.

V oblasti **príjmov z grantov a transferov** je situácia podobná, t.j. v roku 2019 zaznamenávame oproti predchádzajúcim rokom s rádom približne rovnakým príjmom skokový **nárast o vyše 4 mil. Eur**. Ide tu najmä o účelovo určené finančné prostriedky obdržané organizáciami na základe transferu zo štátu na výkon určených kompetencií (s najväčším objemom vyše 95% na oblasť vzdelávania, ktorá je preneseným výkonom štátnej správy vo VÚC), takisto najmä vplyvom zmenenej legislatívy. Okrem toho sem spadajú i príjmy (transfery) získané napríklad na základe darovacej zmluvy, prípadne formou grantu od rôznych subjektov ako sú nadácie, rodičovské združenia, mestá a pod.

Celkovo možno teda badať výrazný **nárast ročných príjmov bežného rozpočtu**, keď od roku 2019 hospodáril VÚC s ročným rozpočtom **až o cca 47,5 mil. (o vyše 40%) vyšším**, než mal VÚC k dispozícii v roku 2013.

Úmerne s vyššími príjmami sa zároveň **zvyšovali aj výdavky**, pričom bilancia príjmov a výdavkov bola v každom roku plusová. Na bežných výdavkoch v roku 2019 VÚC spotreboval vyše 139 mil. Eur, čo je **o 28 mil. Eur viac**, než v roku 2013.

V sume bežných výdavkov najväčšiu položku predstavujú každoročne výdavky na **vzdelávanie**. Do stredných škôl a školských zariadení, nad ktorými má VÚC prenesenú štátnu správu, smerovalo v roku 2019 až 40% celkových bežných výdavkov (56,14 mil. Eur) z čoho 99% (55,54 mil. Eur) pohltili vlastné rozpočtové a príspevkové organizácie (v počte 40 subjektov – príspevkových a neziskových organizácií) a 1% (607 tis. Eur) smerovalo do 33 neverejných, t.j. súkromných, cirkevných a školských zariadení. (Zdroj: Záverečný účet TSK, 2019).

Podľa TSK „medzi prioritné oblasti rozvoja stredného školstva v TSK patrí vzdelávanie pre potreby trhu práce. Preto sa TSK ako zriaďovateľ väčšiny stredných škôl orientuje na zvyšovanie záujmu o štúdium na SOŠ a posilnenie praktickej prípravy žiakov na povolanie. Inicovaním Memoránd o spolupráci medzi TSK, strednými odbornými školami, stavovskými a profesijnými organizáciami a regionálnymi zamestnávateľmi, podporou vzniku Centier odborného vzdelávania a prípravy, a najmä zavádzaním systému duálneho vzdelávania, je zámerom TSK posilňovať účelnosť vzdelávacieho systému v kraji, a tým zvyšovať plnohodnotné uplatnenie absolventov stredných škôl v spoločnosti. TSK zastáva vedúcu pozíciu v zapojení žiakov do systému duálneho vzdelávania v SR, v školskom roku 2020/2021 obhájil pozíciu lídra po šiesty krát. Počet žiakov stredných škôl, zapojených do systému duálneho vzdelávania v SR podľa jednotlivých krajoch reprezentuje tabuľka nižšie.“ (Zdroj : Odbor školstva a kultúry TSK).

Tabuľka 91 Počet žiakov stredných škôl, zapojených do systému duálneho vzdelávania v jednotlivých ročníkoch štúdia, rozdelených podľa krajov v školskom roku 2020/2021 (stav k 15.9.2020)

Žiaci stredných škôl v duálnom vzdelávaní v školskom roku 2020/2021					
kraj	spolu	ročník			
		1.	2.	3.	4.
Bratislavský	729	170	302	141	116
Trnavský	620	191	259	99	71
Trenčiansky	1347	377	446	325	199
Nitriansky	953	292	370	185	106
Žilinský	1186	275	435	302	174
Banskobystrický	720	326	200	124	70
Prešovský	871	356	335	137	43
Košický	1259	483	553	184	39
Spolu	7685	2470	2900	1497	818

Zdroj: Eduzber 2020, Odbor školstva a kultúry TSK, vlastné spracovanie

Ako však uvádza Záverečná správa z kontrolnej aktivity NKÚ č. KA-027/2019/1140 z roku 2019, ktorá hodnotila VÚC z pohľadu vybraných politik v zdravotníctve a vzdelávaní, v TSK sa „napriek jeho snahe a krokom podarilo len čiastočne naplniť požiadavky regionálneho trhu práce: v školskom roku 2017/2018 v priemere na 66 %, v nasledujúcom školskom roku na 85

%.“ Ako správa ďalej uvádza, z celoplošného pohľadu v rámci SR „...výsledky nie sú veľmi povzbudivé. Do systému duálneho vzdelávania v jednotlivých VÚC bolo zapojených ani nie 5 % stredoškôľakov.“

(Zdroj: <https://www.nku.gov.sk/documents/10157/265201/96546-0-110.pdf>)

Strategickými nástrojmi pre oblasť rozvoja výchovy a vzdelávania v TSK sú dokumenty Stratégia rozvoja stredného školstva TSK 2014-2018 a Konceptcia rozvoja práce s mládežou TSK do roku 2028, ktorá sa zaoberá aj oblasťou vzdelávania. Ako však vyplýva zo záverov vyššie spomínanej správy NKÚ, napriek tomu, že VÚC (TSK nevynímajúc) považovali svoje regionálne stratégie za hlavný strategický dokument svojej školskej politiky, okrem BSK, KSK a ŽSK ho „...po celé kontrolované obdobie nezhodnotili, a teda nevedeli zdokladovať mieru ich plnenia.“ ... „žiadne nastavenie, prípadne aj nesprávne nastavenie merateľných ukazovateľov, už v procese tvorby strategických dokumentov malo za následok, že VÚC neboli schopné objektívne sledovať a hodnotiť splnenie určených cieľov.“ Podľa NKÚ tak ide o „zásadný nedostatok s možným vplyvom na účinnosť použitých finančných prostriedkov. VÚC v takomto prípade nevedeli preukázať, resp. zaručiť účinné použitie verejných prostriedkov.“ Plnenie programov vzdelávania tak bolo možné čiastočne zhodnotiť len z programových rozpočtov VÚC za jednotlivé roky, pričom „...podľa NKÚ SR určených kritérií bola školská politika ... TSK ...**čiastočne účinná**“ - s uvedením priemeru naplnenosti týchto kritérií za roky 2014-2018 v TSK na 70,2% (Zdroj : Tabuľka č.1 na str.14 Záverečnej správy NKÚ č. KA-027/2019/1140, <https://www.nku.gov.sk/documents/10157/265201/96546-0-110.pdf>).

Ako dôvod nesplnenia bol uvádzaný najmä nepriaznivý demografický vývoj s poklesom počtu žiakov. Reakciou na nesplnenie merateľných ukazovateľov v programoch vzdelávania je zvyčajne úprava plánovaných cieľových hodnôt.

Ako ďalej konštatuje správa NKÚ, „ďalším problémom súvisiacim s financiami bol modernizačný dlh škôl a školských zariadení VÚC. Tento dlh bol dôvodom dlhodobého nepriaznivého stavu budov a materiálo-technického vybavenia škôl, ktoré si vyžadovali ďalšie financie nad rámec normatívneho a nenormatívneho financovania. Zároveň bol jednou z príčin technického zaostávania škôl s praxou u zamestnávateľov. S výnimkou KSK však žiadny VÚC **výšku modernizačného dlhu svojich škôl nemal vyčíslenú**, a teda nevedel, koľko by potreboval financií na jeho odstránenie, aby podľa toho pripravoval investičný plán.“... „Napriek obmedzeným finančným zdrojom na školskú politiku ... VÚC nemali vopred dané jasné kritériá na ich rozdeľovanie. Pri rozdeľovaní financií brali do úvahy požiadavky škôl na riešenie havárií, výšku neuhradených záväzkov, materiálne vybavenie trhom práce žiadaných odborov, strategický význam školy pre región... V prvom rade riešili havarijné stavy objektov škôl a školských zariadení.“ Za uvedeného všeobecne nepriaznivého stavu je potešiteľným faktom, že priemerný podiel čiastočne alebo úplne rekonštruovaných škôl v rokoch 2014 – 2018 bol v TSK **najvyšší spomedzi všetkých VÚC (66,87%)**. Zdroj : Graf č.3 na str.11 Záverečnej správy NKÚ č. KA-027/2019/1140, <https://www.nku.gov.sk/documents/10157/265201/96546-0-110.pdf>)

Po výdavkoch na školstvo druhou najväčšou položkou vo výdavkoch boli výdavky na **dopravu** (vyše 30% z celkových bežných výdavkov) , kam sa okrem výdavkov na správu a údržbu ciest II. a III. triedy zarátavajú aj výdavky na prímestskú verejnú autobusovú dopravu.

Tabuľka 92 Bežné výdavky TSK na dopravnú infraštruktúru a jej celkový stav

Cesty II. a III. triedy a mostné objekty v správe TSK	2020 (údaje zo závereč. účtu TSK) Údaje CDB nezverej.	2019	2018	2017	2016	2015	2014	Spolu/ rozdiel 2020-2014	
Celkový stav									
Celkový počet km ciest	1481,7	1 480,9	1 482,7	1 482,3	1 481,8	1 481,2	1 481,5		
Z toho - Nevyhovujúci stav	237,2	265,0	239,8	274,2	274,2	221,6	221,6	+ 15,6 km	
- Havarijný stav	31,7	36,9	45,8	29,4	29,4	34,6	37,4	- 5,7 km	
Celkový počet mostných objektov	638	638	637	637	633	633	631		
Z toho - Nevyhovujúci stav STS 5 a 6		164	113	99	84	82	71	+ 93	
- Havarijný stav		3	2	3	0	0	3	nezmenený	
Bežné výdavky /opravy									
Opravené	počet úsekov	42	44	35	30	20	28	13	212
	počet km	51,001	58,020	49,499	33,485	35,774	28,583	13,522	270 km

	plocha m ²	336 769	373 640	306 615	223 707	211 908	168 749	77 399	
	Eur	6 983 148	6 789 081	5 319 651	3 898 687	2 616 630	1 769 890	26 902	27,4 mil.€
Bežné výdavky /údržba									
zimná	Eur	1 485 392	2 092 834	1 881 019	2 066 131	2 098 383	2 113 940		
letná	Eur	4 201 312	4 031 122	4 099 797	3 613 259	4 550 480	3 136 495		

Zdroj: Cestná databanka www.cdb.sk, TSK, odbor dopravy, vlastné spracovanie.

Z uvedených údajov vyplýva, že za roky 2014 – 2020 sa TSK venoval opravám 212 úsekov ciest v dĺžke spolu 270 km, s celkovými nákladmi **27,4 mil. Eur** z bežných výdavkov (t. j. v priemere takmer 4 mil. Eur ročne). Ak prirátame rekonštrukcie s kapitálovými výdavkami TSK **4,3 mil. Eur** (viď Tabuľka Kapitálové výdavky TSK na dopravnú infraštruktúru a jej celkový stav v časti Kapitálové príjmy a výdavky TSK), celkové výdavky TSK na opravy a rekonštrukciu cestnej infraštruktúry v správe kraja (cesty II. a III. triedy a mostné objekty) tak predstavovali za posledných 7 rokov úhrnom 31,7 mil. Eur. K týmto výdavkom treba ďalej prirátavať aj bežné výdavky na letnú a zimnú údržbu, ktoré sa v posledných siedmich rokoch každoročne udržiavajú na sume rádovo 2 mil Eur ročne (zimná údržba) a 4 mil. Eur ročne (letná údržba). Za ostatných sedem rokov tak na celkovú starostlivosť o dopravnú infraštruktúru vrátane jej bežnej údržby vynaložil TSK vo finančnom vyjadrení úhrnom rádovo 74 mil. Eur.

Na druhej strane rovnice je však **zhoršenie bilancie stavu ciest**, nakoľko za sledované obdobie **narástol počet km ciest v nevyhovujúcom stave o 15,6 km** (z 221,6 km v roku 2014 na 237,2 km v roku 2020) a stav ciest v havarijnom stave sa zlepšil len o 5,7 km (z 37,4 km v roku 2014 na 31,7 km v roku 2020). Počet mostných objektov v havarijnom stave zostal nezmenený (3 havarijné stavy), pričom však **počet mostov v nevyhovujúcom stave sa zvýšil až o viac ako 90** (zo 71 nevyhovujúcich mostov v roku 2014 na 164 v roku 2019).

Z uvedeného sa javí, že v oblasti cestnej infraštruktúry TSK vynakladá úsilie a financie predovšetkým na priebežnú údržbu a opravy ciest so sporadickými kapitálovými investíciami do čiastkových úsekov, pričom celkový stav ciest a mostov sa zhoršuje. Vyvoláva to otázky o **efektívnosti správy cestnej infraštruktúry na hranici, resp. za hranicou jej životnosti**.

Na prevádzku verejnej autobusovej dopravy (zmluvní prepravcovia SAD, a. s. Trenčín a SAD, a. s. Prievidza) sa vynakladajú z roka na rok vyššie sumy (v rokoch 2014 – 2016 išlo o ročnú sumu v rozmedzí 17,5 - 20 mil. Eur ročne, v roku 2017 to bolo už 19,286 mil. Eur, v roku 2018 to bola suma 22,2 mil., v roku 2019 až **26,8 mil. Eur** a v roku 2020 dokonca až **28,6 mil. Eur**. Vynakladanie vyšších súm je každoročne odôvodňované snahou o zvýšenie kvality služieb a komfortu cestovania, avšak faktom je, že napriek zvýšeným investíciám využije služby verejnej dopravy každoročne nižší počet osôb, pričom počet prejazdených kilometrov sa naopak zvyšuje. Kým v roku 2014 bolo prepravených okolo 24,8 milióna osôb, v roku 2019 to bolo **o 3,8 milióna prepravených osôb menej**, t. j. len necelých 21 mil. osôb, pričom však prejazdených tarifných kilometrov bolo **takmer o milión km viac** (z 22,875 mil. km v roku 2014 na 23,825 mil. km v roku 2019). V roku 2020 sa tento trend výrazne prehĺbil (pokles prejazdených km poklesol na 21,9 mil. km a počet prepravených osôb bol len 13,55 mil. osôb, pri vynaložených nákladoch 28,6 mil. Eur), avšak údaje za rok 2020 sú špecifické najmä v dôsledku pandémie Covid-19 a dlhotrvajúcim obmedzeniam pohybu osôb vrátane plošného lockdownu krajiny. Odhliadnuc od špecifického roka 2020, za týmto trendom je možné hľadať nielen dlhodobý vyšší príklon obyvateľov k individuálnej doprave, ale i následky rozhodnutia vlády o bezplatnej železničnej doprave pre študentov a seniorov z roku 2014, ktorým sa zdeformoval dopravný trh, diskriminovali sa niektorí prepravcovia a de facto sa tým zmariť šance na zlepšenie kvality verejnej dopravy ako takej. Z tohto pohľadu výdavky na dopravu v TSK nesmerujú k želaným efektívnejším výsledkom, a teda **napriek zvýšeným výdavkom sa nenaplnia dlhodobý cieľ výraznejšou mierou presedať v oblasti cestnej dopravy z individuálnej na verejnú dopravu**.

S pomerne veľkým odstupom za dopravou nasledujú výdavky na **sociálne zabezpečenie** (niečo vyše 18% celkových bežných výdavkov), v rámci ktorých sa hradí chod sociálnych služieb v pôsobnosti VÚC. Vlastné rozpočtové organizácie VÚC (20 centier sociálnych služieb, 3 domovy sociálnych služieb a 1 centrum sociálnej pomoci) spotrebúvajú až vyše 96% z týchto zdrojov a zvyšné necelé 4% sú výdavkami VÚC pre ostatných verejných a neverejných poskytovateľov, ktorých VÚC v roku 2019 registrovalo 34.

Výdavky na **chod Úradu TSK** pohlť každoročne cca 7,5 % výdavkov bežného rozpočtu, pričom suma od roku 2013 do roku 2016 kontinuálne klesala z 9,06 mil. Eur na necelých 8 mil. Eur v roku 2016, no následne opäť vzrástla až na 9,5 mil. Eur v roku 2019. V rokoch 2018 a 2019 tak boli výdavky na chod úradu až o cca 1-1,5 mil. Eur vyššie ako po minulé roky. Tento nárast spôsobil najmä faktor valorizácie tarif odmeňovania zamestnancov vo verejnej správe a sumu každoročne skresľuje napríklad aj fakt, že popri cca 160 zamestnancoch VÚC sú tu zahrnuté i výdavky na zamestnancov sprostredkovateľského orgánu pre operačný program IROP, regionálneho Informačného poradenského centra, zamestnancov Operačného programu Interreg a zamestnanca informačného centra EU Direct, (ich celkový počet v priebehu rokov kolísal medzi 17-19 zamestnancami), ktoré boli čiastočne refundované riadiacimi orgánmi. Tieto náklady predstavovali sumu v rozmedzí 200-260 tisíc Eur ročne plus odvody do poisťovní. Druhou najvyššou položkou po mzdových nákladoch sú výdavky na tovary a služby, ktoré každoročne spotrebujú rádovo 3,5 mil. Eur, pričom najväčšia časť z tejto sumy je každoročne vynakladaná na tzv. špeciálne

služby, kam sa zarátava najmä outsourcing služieb zameraných predovšetkým na údržbu softwaru, kam smeruje cca 1 mil. Eur ročne, prípadne mediálne služby, marketing, a pod., ktoré pohltia rádo vo min. 100 tis. Eur ročne a pod.

Bežné výdavky na **kultúru** sú pravidelne najnižšou položkou bežných výdavkov a nepresahujú ročne 5 mil. Eur. Ide o výdavky spojené s prevádzkou 12 príspevkových kultúrnych zariadení v správe TSK, najmä mzdy, odvody, tovary a služby. V oblasti **zdravotníctva** sú bežné výdavky príspevkových organizácií v pôsobnosti kraja financované z prostriedkov zdravotných poisťovní na základe uzatvorených zmlúv s poisťovňami. Ide o tri nemocnice s poliklinikou (v Bojniciach, Považskej Bystrici a Myjave), ktoré sú príspevkovými organizáciami kraja. TSK im nad rámec ich zmluvných vzťahov s poisťovňami neposkytuje žiadne ďalšie finančné prostriedky. Výnimkou boli roky 2017, 2018 a 2019 kedy však TSK len časť prostriedkov, ktoré prideliť týmto organizáciám v kapitálových výdavkoch, preklasifikoval na bežné výdavky.

KAPITÁLOVÉ PRÍJMY A VÝDAVKY

Kapitálové príjmy tvoria jednak tzv. **granty a transfery**, čo sú prostriedky získané v rámci dotačných a grantových schém, poskytovaných na národnej (ministerstvá) alebo európskej úrovni (jednotlivé operačné programy z fondov EU, komunitárne programy), jednak tzv. **nedaňové príjmy**, čo sú prostriedky získané predajom vlastných nehnuteľností, resp. prebytočného majetku alebo finančných aktív VÚC.

Tabuľka 93 Kapitálové príjmy TSK

- skutočné plnenie k 31.12. (v mil. Eur) a plnenie oproti plánovanému rozpočtu (%)

	2020		2019		2018		2017	
	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%
Nedaňové príjmy	0,277	29,15	1,110	60,14	1,226	129,05	1,115	139,43
Granty a transfery	22,920	43,38	4,740	13,83	5,491	17,91	0,199	0,51
SPOLU	23,197	43,13	5,850	16,19	6,717	21,25	1,314	3,28
					Zrážková		Rozpočet až 40 mil.!	

...pokračovanie tabuľky

	2016		2015		2014		2013	
	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%
Nedaňové príjmy	1,222	106,21	0,306	85,00	0,261	20,81	0,485	11,56
Granty a transfery	1,127	6,07	3,051	65,74	3,905	52,47	5,786	19,66
SPOLU	2,348	11,92	3,357	67,13	4,166	47,90	6,271	18,65

...pokračovanie tabuľky

	Sumár za obdobie 2014 - 2020	
	SPOLU mil. Eur	plnenie oproti rozpočtom
Nedaňové príjmy	5,517	81,40 %
Granty a transfery	41,433	28,56 %
SPOLU	46,949	30,11 %

Zdroj: Závěrečné účty TSK za dané roky, vlastné spracovanie

Ako ukazuje analýza Kapitálových príjmov, za celé obdobie rokov 2014 – 2020 (predchádzajúce programové obdobie EU) získal TSK do rozpočtu kapitálové príjmy v objeme úhrnom necelých **47 mil. Eur**, čo je menej ako tretina pôvodne plánovaných, resp. rozpočtovaných súm. Z toho prostriedky získané z grantov a transferov predstavovali 41,433 mil. Eur, čo je necelých 29% plánovaných príjmov z grantov a transferov.

Tabuľka 94 Kapitálové výdavky TSK v mil. Eur

- skutočné plnenie k 31.12. (v mil. Eur) a plnenie oproti plánovanému rozpočtu (%)

	2020		2019		2018		2017	
	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%
Vzdelávanie	11,489	46,47	8,629	30,74	6,246	30,04	4,802	24,37
Doprava	21,280	43,21	9,108	26,42	5,891	18,32	4,017	9,98
Sociálne zabezpečenie	4,757	60,76	1,010	20,77	1,630	78,90	2,766	76,09
Úrad TSK	2,822	73,42	1,038	84,41	0,771	64,63	0,854	44,31
Kultúra	1,690	88,11	1,884	47,74	0,929	31,64	0,040	2,12
Zdravotníctvo	5,577	58,56	6,123	57,76	4,703	41,37	12,695	75,73
SPOLU	47,618	49,05	27,792	33,41	20,171	28,61	25,174	29,91

...pokračovanie tabuľky

	2016		2015		2014	
	mil. Eur	%	mil. Eur	%	mil. Eur	%
Vzdelávanie	7,619	48,90	2,294	33,99	0,230	36,62
Doprava	1,989	12,14	2,116	63,05	1,525	37,88
Sociálne zabezpečenie	1,143	35,13	0,327	32,03	0,178	52,12
Úrad TSK	0,309	16,51	0,342	34,93	0,376	89,10
Kultúra	0,068	21,50	0,194	24,57	1,117	90,29
Zdravotníctvo	1,367	13,43	1,347	58,58	0,155	26,72
SPOLU	12,495	26,26	6,622	43,57	3,582	49,50

...pokračovanie tabuľky

	Sumár za roky 2014 - 2020	
	SPOLU mil. Eur	% plnenie oproti rozpočtom
Vzdelávanie	41,309	35,88 %
Doprava	45,926	30,14 %
Sociálne zabezpečenie	11,811	50,83 %
Úrad TSK	6,512	58,19 %
Kultúra	5,922	43,71 %
Zdravotníctvo	31,967	47,45 %
SPOLU	143,454	37,19 %

Zdroj: Závěrečné účty TSK za dané roky, vlastné spracovanie

Ako ukazuje analýza Kapitálových výdavkov, v období rokov 2014 – 2020 (predchádzajúce programové obdobie EU) vynaložil TSK kapitálové výdavky v objeme úhrnom takmer **143,5 mil. Eur**, čo predstavuje len o niekoľko percentuálnych bodov viac ako **tretina** plánovaného, resp. rozpočtovaného objemu financií.

Na rozdiel od bežných príjmov, ktoré sa od roku 2013 kontinuálne zvyšujú, kapitálové príjmy sú dlhodobo **značne poddimenzované** oproti očakávaniam. S opakujúcou sa pravidelnosťou sa pri zostavovaní rozpočtu počíta s kapitálovými príjmami (a teda i výdavkami) oveľa vyššími, než sa na konci každého rozpočtového obdobia ukázalo byť realitou. Od roku 2013 sa ani v jednom roku nepodarilo naplniť naplánované kapitálové príjmy a ich plnenie dosiahlo v priemere len niečo vyše 30 %. Najviac to bolo v roku 2015, no stále len na niečo vyše 67% (pričom príjem bol naplánovaný oproti iným rozpočtom veľmi nízko) a najmenej v roku 2017, kedy došlo k plneniu len na 3,28 % - v tomto roku, naopak, išlo o rekordne vysokú očakávanú sumu až 40 mil. Eur. K tejto plánovanej sume sa VÚC priblížil až po ďalších troch rokoch, za ktoré dosiahol 90% tejto sumy (6,7 mil. v roku 2018, 5,85 mil. v roku 2019 a relatívne rekordná suma 23,2 mil. Eur, stále však ani nie polovičná oproti očakávanému príjmu v danom roku).

Nedostatočné napĺňanie kapitálových príjmov sa každoročne odôvodňuje neprimerane dlhými lehotami administratívnych procesov uzatvárania zmlúv o nenávratných finančných príspevkoch (ďalej NFP) v oblasti projektov implementovaných v rámci európskych štrukturálnych a investičných fondov.

Výpadok kapitálových príjmov sa v priebehu obdobia 2014 – 2020 čiastočne sanoval jednak z úverových zdrojov (stav úverovej angažovanosti na konci roka 2019 bol približne 45 mil. Eur), jednak príjmovými finančnými operáciami dosiahnutými presunom finančných prostriedkov z plusového zostatku hospodárenia bežného rozpočtu v priebehu rokov. Kapitálové výdavky tak mohli byť zrealizované vo výške 143,5 mil. Eur (úhrn za roky 2014 – 2020), čo je však stále iba niečo viac ako tretina pôvodne rozpočtovaných výdavkov.

Tabuľka 95 Kapitálové výdavky TSK na dopravnú infraštruktúru a jej celkový stav

Cesty II. a III. triedy a mostné objekty v správe TSK		2020 (údaje nezverej. v štat. CDB)	2019	2018	2017	2016	2015	2014	Spolu/ rozdiel 2020- 2014
Celkový stav									
Celkový počet km ciest			1 480,9	1 482,7	1 482,3	1 481,8	1 481,2	1 481,5	
Z toho - Nevyhovujúci stav		237,2	265,0	239,8	274,2	274,2	221,6	221,6	+ 15,6 km
- Havarijný stav		31,7	36,9	45,8	29,4	29,4	34,6	37,4	- 5,7 km
Celkový počet mostných objektov			638	637	637	633	633	631	
Z toho - Nevyhovujúci stav STS 5 a 6			164	113	99	84	82	71	+ 93
- Havarijný stav			3	2	3	0	0	3	0
Kapitálové výdavky / výstavba a rekonštrukcia									
Z toho :	počet úsekov								
Výstavba/nové Cesty II. a III. tr.	km / plocha m2								
	Eur								
	počet úsekov								
Rekonštrukcia Cesty II. a III. tr.	km/ plocha m2								
	Eur	190 943	200 734	218 654	304 640	208 902			1,3 mil. €
	počet								
Výstavba/nové Mosty	km/ plocha m2								
	Eur								
	počet								
Rekonštrukcia Mosty	km/ plocha m2								
	Eur	1 974 000	741 000	273 000	7 000				3 mil.€

Zdroj: Cestná databanka www.cdb.sk, TSK, odbor dopravy

BANKOVÉ ÚVERY A VÝVOJ DLHU

Výška záväzkov vyplývajúcich zo splácania **istiny návratných zdrojov financovania (úvery)** ku koncu rozpočtového roka 2019 predstavovala sumu **45 859 493,20 Eur** a ku koncu rozpočtového roka 2020 predstavovala sumu **41 516 581,34 Eur**.

Suma dlhu k 31.12.2019 bola **41 896 093,20 Eur** (v prepočte 71,51 Eur na obyvateľa). Táto čiastka zahŕňa výšku nesplatennej istiny úveru poskytnutého z ČSOB k 31.12.2019 v sume 41 886 773,39 Eur, ktorá bola navýšená o sumu úrokov z úveru za rok 2019 vo výške 9 319,81 Eur predpísaných v súlade s Metodickým usmernením MF SR č. MF/007847/2019-31 o účtovaní

úverov, pôžičiek a návratných finančných výpomoci a úrokov z nich. Tieto úroky boli uhradené z rozpočtu Trenčianskeho samosprávneho kraja v januári 2020.

Suma dlhu k 31.12.2020 bola **45 176 283,34 Eur** (v prepočte 77,28 Eur na obyvateľa). Táto čiastka zahŕňa výšku nesplatených istín úveru poskytnutého z ČSOB, a.s. k 31.12.2020 v sume 39 644 721,39 Eur, ktorá je navýšená o sumu úrokov z úveru za rok 2020 v objeme 8 820,95 Eur, predpísaných v súlade s Metodickým usmernením Ministerstva financií Slovenskej republiky č. MF/007847/2018-31 o účtovaní úverov, pôžičiek a návratných finančných výpomoci a úrokov z nich. Tieto úroky boli uhradené z rozpočtu Trenčianskeho samosprávneho kraja v mesiaci január 2021.

Trenčiansky samosprávny kraj uzatvoril dňa 16.10.2020 s Ministerstvom financií Slovenskej republiky Zmluvu o návratnej finančnej výpomoci č. 2020/128/2929. Poskytnutá návratná finančná výpomoc bola vo výške **5 522 741,00 Eur** a určená bola na výkon samosprávnych pôsobností z dôvodu kompenzácie výpadku dane z príjmov fyzických osôb v roku 2020 v dôsledku pandémie ochorenia COVID-19. V zmysle uzatvorenej zmluvy bola návratná finančná výpomoc čerpaná k 31.12.2020 v plnej výške. Návratné finančné výpomoci sa podľa zákona o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy započítavajú do celkovej sumy dlhu VÚC. Návratnú finančnú výpomoc bude TSK splácať počas 4 rokov so začiatkom splácania v roku 2024 v ročných splátkach vo výške 1 380 685,00 eur.

V zmysle § 17 ods. 8 zákona č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy sa do celkovej sumy dlhu vyššieho územného celku nezapočítavajú záväzky z návratných zdrojov financovania prijatých na zabezpečenie predfinancovania realizácie spoločných programov Slovenskej republiky a Európskej únie, najviac v sume nenávratného finančného príspevku poskytnutého na základe zmluvy. Trenčiansky samosprávny kraj k 31.12.2019 evidoval takýto záväzok v sume 3 963 400,- Eur, resp. k 31.12.2020 v sume **1 863 039,00 Eur** voči Rozvojovej banke Rady Európy. Úver z Rozvojovej banky Rady Európy so sídlom v Paríži (Council of Europe Development Bank) je účelovo určený na predfinancovanie investícií v rámci Európskych štrukturálnych a investičných fondov s použitím výlučne na úhradu 95 % oprávnených výdavkov schválených investičných projektov financovaných systémom refundácie. Rámcová úverová zmluva uzatvorená medzi Rozvojovou bankou Rady Európy a Trenčianskym samosprávnym krajom nadobudla účinnosť 28.4.2017. Úverové prostriedky vo výške 3 963 400 eur boli čerpané dňa 27.4.2019.

Investičné požiadavky a ich plnenie

V rámci starostlivosti TSK o majetok v jeho vlastníctve a správe, ktorý je využívaný v rámci jednotlivých oblastí v pôsobnosti TSK (školsťvo, sociálna oblasť, doprava, zdravotníctvo,..) vyvstávajú každoročne otázky odkiaľ získať kapitálové príjmy na realizáciu potrebných investícií. Možnosti prílevu kapitálových príjmov do rozpočtu sú veľmi obmedzené (viď Kapitola 2.2.2.9. Analýza financovania TSK – Kapitálové príjmy a výdavky), preto sa obnova majetku TSK zužuje len na najnevyhnutnejšie investičné zásahy, ktoré by sa dali označiť ako hasenie akútnejších najpálčivejších problémov. TSK nemá vyčíslený a teda ani neaktualizuje celkový modernizačný dlh na svojom majetku, avšak mnohé napovedá sumár investičných požiadaviek, ktoré každoročne pred zostavovaním rozpočtu artikulujú jednotlivé odbory Úradu TSK. Nasledujúca tabuľka uvádza ich prehľad od roku 2015 a ich napĺňanie :

Tabuľka 96 Prehľad investičných požiadaviek v rámci TSK a ich napĺňania (údaje za roky 2015 – 2020)

INVESTÍCIE TSK		Zdravotníctvo	Školsťvo	Sociálna oblasť	Kultúra	Doprava	Úrad TSK	SPOLU		
2015	Celkové investičné požiadavky	2 300 285	6 750 310	1 022 592	789 765	3 356 652	979 504	15 199 108		
	Zrealizované investície	z prostriedkov v TSK	1 345 021	2 095 088	212 093	153 506	964 000	342 132	5 111 840	6 621 862
		zo zdrojov EU	2 430	199 149	115 490	40 561	1 152 391		1 510 022	
2016	Celkové investičné požiadavky	10 177 033	15 582 487	3 254 754	315 909	16 379 802	1 871 295	47 581 280		
	Zrealizované investície	z prostriedkov v TSK	1 319 572	7 613 356	1 024 451	26 721	1 508 874	308 913	11 801 887	12 447 816
		zo zdrojov EU	0	6 100	118 796	41 198	479 835		645 929	
2017	Celkové investičné požiadavky	16 761 982	19 705 937	3 635 093	1 903 155	40 247 878	1 926 913	84 180 958		
	Zrealizované investície	z prostriedkov v TSK	12 694 521	4 598 436	2 586 990	35 894	1 606 544	853 893	22 376 279	25 174 448
		zo zdrojov EU	0	203 954	179 013	4 383	2 410 819		2 798 169	

2018	Celkové investičné požiadavky		11 368 146	20 792 532	2 066 726	2 938 166	32 149 393	1 192 862	70 507 825	
	Zrealizované investície	z prostriedko v TSK	4 703 007	2 982 707	1 439 185	430 962	995 059	770 910	11 321 829	20 171 235
		zo zdrojov EU	0	3 263 192	191 432	498 580	4 896 201		8 849 405	
2019	Celkové investičné požiadavky		10 601 815	28 071 544	4 863 093	3 946 143	34 470 334	1 230 126	83 183 055	
	Zrealizované investície	z prostriedko v TSK	6 123 204	3 652 425	894 284	1 280 825	3 471 984	1 038 396	16 461 118	27 792 525
		zo zdrojov EU	0	4 976 834	115 804	603 122	5 635 648		11 331 407	
2020	Celkové investičné požiadavky		9 523 584	24 723 198	7 828 853	1 918 559	49 246 291	3 844 851	97 085 336	
	Zrealizované investície	z prostriedko v TSK	5 577 447	4 987 876	4 751 448	509 614	5 385 507	2 822 829	24 034 720	47 618 128
		zo zdrojov EU	0	6 501 533	5 640	1 180 863	15 895 371		23 583 408	

Zdroj: TSK, odbor investícií a vnútornej prevádzky, 2021

Ako vidno z uvedených údajov, celkové investičné požiadavky artikulované každoročne v rámci jednotlivých oblastí dvojnásobne až triaplnásobne presahujú možnosti daného rozpočtu, resp. mieru realizácie v jednotlivých rokoch. Neuspokojené investičné požiadavky sa tak premietnu opäť v ďalšom roku, zvýšené o nové prejavované položky, takže investičné nároky s narastajúcimi požiadavkami z roka na rok stúpajú. Na konci roka 2020 investičný odbor stále eviduje neuspokojené investičné požiadavky vo výške takmer **50 miliónov Eur**.

S najväčšou pravdepodobnosťou ide len o artikuláciu najvypuklejších potrieb, pričom stav celkového modernizačného dlhu je rádo vyšší. Naznačuje to stav nemocníc v pôsobnosti TSK, pre ktoré dal TSK v roku 2014 vypracovať nezávislé posúdenie, pričom nevyhnutné investície do všetkých troch nemocníc TSK boli na roky 2014 – 2016 odhadnuté v sume 21,5 mil. eur (Zdroj: <https://www.nku.gov.sk/documents/10157/265201/96546-0-110.pdf>, str.16), čo výrazne prevyšuje investičné požiadavky zdravotníctva uvedené v tabuľke vyššie.

Výpadok kapitálových príjmov sa v priebehu obdobia 2014 – 2020 čiastočne sanoval jednak z úverových zdrojov (stav úverovej angažovanosti na konci roka 2019 bol približne 45 mil. Eur), jednak príjmovými finančnými operáciami dosiahnutými presunom finančných prostriedkov z plusového zostatku hospodárenia bežného rozpočtu v priebehu rokov. Kapitálové výdavky tak mohli byť zrealizované vo výške 143,5 mil. Eur (úhrn za roky 2014 – 2020 podľa záverečných účtov), čo je však stále iba niečo viac ako tretina pôvodne rozpočtovaných výdavkov.

Prehľad investícií TSK realizovaných s podporou NFP

V rámci naplňovania programových cieľov sa TSK usiloval získať prostriedky aj z nenávratných finančných zdrojov v programovom období 2014 - 2020, avšak - ako ukazuje aj kapitola 2.2.2.9. *Analýza financovania TSK – Kapitálové príjmy a výdavky*, tieto možnosti boli značne redukované oproti očakávaniam. Výsledkom bolo slabé naplňovanie kapitálových príjmov a presúvanie plnenia cieľov vždy do nového rozpočtového roka s konštatáciou v rámci záverečných účtov, že dôvodom sú neprimerane dlhé lehoty administratívnych procesov uzatvárania zmlúv o nenávratných finančných príspevkoch v oblasti projektov implementovaných v rámci európskych štrukturálnych a investičných fondov.

Tabuľka 97 Prehľad schválených žiadostí TSK o nenávratný finančný príspevok v programovom období 2014 - 2020

Názov projektu	OP/Dotácia	Zameranie	2 019		2 020		poznámka
			Čerpanie NFP/dotácie	Čerpanie vlastných zdrojov TSK	Čerpanie NFP/dotácie	Čerpanie vlastných zdrojov TSK	
Kultúra							
Rekonštrukcia Draškovičovho kaštieľa Čachtice	Nórske fondy,	rekonštr. pamiatky					neukončený
TreBuChET - Trenčín, Bučovice, Chránime Európske Tradície	INTERREG	rekonštr. pamiatky	246 747	12 987	665 551	35 029	neukončený
Doprava							
Na bicykli po stopách histórie		vybud, cyklotrasy	1 536 937	80 891	801 846	42 202	✓

							ukončený	
Zlepšenie cyklistickej infraštruktúry v TSK - časť 2: úsek Nové Mesto nad Váhom - Trenčín		vybud. cyklotrasy	0	0	3 959 342	208 386	✓ ukončený	
Rekonštrukcia cesty č. II/517 Považská Bystrica (most Orlové) - Domaníža - ETAPA č. 1		rekonštr. cesty	750 757	39 514	2 991 216	312 849	✓ ukončený	
Rekonštrukcia cesty č. II/579 Hradište - Partizánske		rekonštr. cesty	1 530 574	80 557	992 738	1 174 249	neukončený	
Rekonštrukcia cesty č. II/581 Nové Mesto nad Váhom - Myjava, I. etapa		rekonštr. cesty	517 285	38 234	1 458 340	225 953	✓ ukončený	
Rekonštrukcia cesty č. II/516 Trenčianska Teplá - Dežerice, 1. a 2. ETAPA		rekonštr. cesty	1 004 423	118 790	2 706 904	142 469	neukončený	
Školstvo a šport								
Modernizácia priestorov a vybavenia praktického vyučovania	IROP	učebne v SŠ	0	0	0	0	neukončený	
Zriadenie centra odborného vzdelávania a prípravy V SOŠ Partizánske		učebne v SŠ	0	0	0	0	neukončený	
Modernizácia praktického vyučovania		učebne v SŠ	0	0	0	0	neukončený	
Zavádzanie nových technológií		učebne v SŠ	0	0	185 968	9 788	neukončený	
Zriadenie centra odborného vzdelávania a prípravy SOŠ Dubnica nad Váhom		učebne v SŠ	37 658	1 982	196 326	10 333	neukončený	
Vybudovanie COVP pre stavebníctvo - moderná výuka pre prax		učebne v SŠ	147 405	7 758	207 887	10 941	neukončený	
Modernizácia odborného vzdelávania v SOŠ Prievidza		učebne v SŠ	27 740	1 460	0	0	neukončený	
Inovácia a modernizácia odborného vzdelávania a prípravy v SPŠ Považská Bystrica		učebne v SŠ	82 033	4 318	18 200	958	neukončený	
Vzdelávanie pre prax praxou vo vzdelávaní		učebne v SŠ	105 051	5 529	0	0	neukončený	
Modernizácia odborného vzdelávania v SOŠ Trenčín		učebne v SŠ	0	0	0	0	neukončený	
Modernizácia školy - Centrum odborného vzdelávania a prípravy Spojená škola Nováky		učebne v SŠ	120 579	6 346	89 330	4 702	✓ ukončený	
Zníženie energetickej náročnosti školy Gymnázium Partizánske		OP KŽP	zateplenie budov	0	0	904 258	260 651	✓ ukončený
Zníženie energetickej náročnosti školy Obchodná akadémia Prievidza			zateplenie budov	453 109	99 992	29 313	59 355	✓ ukončený
Komplexné riešenie školského areálu Trenčín - Zámstie (Študentský kampus) Stredná športová škola Trenčín		Environmentálny fond	zateplenie budov	190 000	234 233	0	627 701	✓ ukončený
Hornonitrianske centrum vzdelania: Rekonštrukcia telocvične	zateplenie budov		x	x	200 000	627 381	neukončený	
Rozvoj výchovy a vzdelávania žiakov v oblasti telesnej a športovej výchovy formou dostavby, rekonštrukcie alebo výstavby novej telocvične na	Dotácia MŠVVaŠ SR	rekonštr. telocvične	x	x	149 226	143 351	✓ ukončený	

rok 2018 - SPŠ Považská Bystrica							
Rozvoj výchovy a vzdelávania žiakov v oblasti telesnej a športovej výchovy formou dostavby, rekonštrukcie alebo výstavby novej telocvične na rok 2018 - Gymnázium Púchov		rekonštr. telocvične	33 332	5 666	0	0	✓ ukončený
Rozvoj výchovy a vzdelávania žiakov v oblasti telesnej a športovej výchovy formou dostavby, rekonštrukcie alebo výstavby novej telocvične na rok 2018 - SOŠ Stará Turá		rekonštr. telocvične	89 605	114 722	0	0	✓ ukončený
Hokejová akadémia	Dotácia Uradu	Výstavba Hokejovej haly	26 996	1 695 129	339 898	2 333 163	neukončený
SPOLU:			5 116 546	2 454 228	14 428 945	6 152 229	

Zdroj: TSK, oddelenie stratégií a programov regionálneho rozvoja, 2021

Celkové finančné zdravie TSK

Celkové finančné zdravie Trenčianskeho samosprávneho kraja, z pohľadu hodnotenia INEKO dobré, porovnateľné s priemerom ostatných krajov. Za posledné tri roky došlo k zlepšeniu finančného zdravia a hospodárenia samosprávneho kraja. Obdobné hodnotenie dosahujú všetky VÚC.

Celkový dlh Trenčianskeho samosprávneho kraja porovnateľný s ostatnými krajskými samosprávami a neprekračuje zákonom stanovenú podmienku dlhu na úrovni 60 %. Aj vzhľadom k tomu môžeme konštatovať, že kraj má ešte stále miernu úverovú kapacitu (aj vzhľadom na súčasné úverové podmienky a možnosti čerpania úverových prostriedkov od komerčných bánk).

Tabuľka 98 Celkové finančné zdravie samosprávnych krajov podľa hodnotenia INEKO

	Samospráva	FINANČNÉ ZDRAVIE 2019					
		Celkové finančné zdravie	Celkový dlh	Dlhová služba	Bilancia bežného účtu	Závazky po splatnosti k príjmom	Závazky aspoň 60 dní po splatnosti
1	Nitriansky kraj	5,1	5,5	5,7	3,6	6,0	6,0
2	Banskobystrický kraj	5,1	5,2	5,4	5,5	6,0	2,9
3	Trnavský kraj	5,1	4,1	5,4	4,9	6,0	6,0
4	Trenčiansky kraj	5,0	4,6	5,6	5,1	6,0	4,5
5	Žilinský kraj	5,0	4,5	5,7	4,2	6,0	6,0
6	Prešovský kraj	4,9	4,4	5,8	5,5	6,0	3,0
7	Košický kraj	4,7	5,0	5,5	4,5	5,9	2,6
8	Bratislavský kraj	4,7	4,2	5,6	3,5	6,0	6,0

Zdroj: INEKO

ÚZEMNO-TECHNICKÁ ANALÝZA

Predmetom tejto kapitoly je popis dopravnej infraštruktúry (cestná, železničná, cyklistická, letecká, vodná ..) na riešenom území. Samostatná pozornosť je venovaná verejnej hromadnej a integrovanej doprave. Ako zdroje dát boli využité viaceré podkladové materiály ako sú Plán udržateľnej mobility TSK, Plán dopravnej obslužnosti TSK, dáta Štatistického úradu SR, SSC. V druhej časti kapitoly sa popisuje základná technická infraštruktúra (zásobovanie vodou, odkanalizovanie, plynofikácia a energetika). Textový popis a grafické výstupy vychádzali najmä z údajov spracovaných v rámci územného plánu regiónu v aktuálnom znení a z podkladov jednotlivých prevádzkovateľov infraštruktúry. Tretia časť kapitoly je venovaná bezpečnosti z pohľadu rôznych aspektov.

1) Dopravná infraštruktúra

Trenčianskym krajom prechádzajú viaceré významné dopravné ťahy. Kľúčovou je diaľnica D1, ktorá v budúcnosti po jej celkovom dokončení prepojí oba póly Slovenskej republiky.

Celková dĺžka diaľnic v Trenčianskom kraji v roku 2018 bola 86, 283 km. Ďalej sa tu nachádza cesta E 50, ktorá zabezpečuje dopravné prepojenie s Českou republikou, spojenie smerom na Brno. Taktiež prechádzajú týmto územím významné trasy "TEM" (TRANSEUROPEAN NORTH-SOUTH MOTORWAY PROJECT), konkrétne TEM 3 – štátna hranica CZ/SK, hraničný prieschod Drietoma, okres Trenčín – križovatka s D1, I/50 Chocholná, okres Trenčín a "TEN-T" koridory (Paneurópske koridory), ide o Baltsko – jadranský koridor v smere Bratislava – Žilina, ktorý sa napája na koridor VI Žilina – Katovice. Trenčianskym krajom prechádza aj koridor základnej siete TEN-T Rýn-Dunaj (tzv. česko-slovenská vetva)

Obrázok 10 Prepojenie TSK na TEN-T koridory

Zdroj: TENtec Interactive Map Viewer⁴⁷,

Trenčiansky kraj sa vyznačuje relatívne hustou sieťou ciest a dobrým napojením na železničné trate a medzinárodné koridory. Vďaka vojenskému letisku Trenčín a malým letiskám v Slávnici, Prievidzi a Malých Bieliciach je tu potenciál aj pre príležitostnú, resp. súkromnú leteckú dopravu. Ďalšie letiská, na ktorých sa však vykonávajú najmä práce z oblasti lesníctva, poľnohospodárstva a vodného hospodárstva sú v Bystričanoch/Prievidza, Dlížine/Prievidza, Domaniži/Považská Bystrica, Klátovej Novej Vsi/Partizánske, Krajnom/Myjava, Morovne/Prievidza, Plevníku/Považská Bystrica, Prusiac/Bánovce nad Bebravou, v Bánovciach nad Bebravou - Rybárna, Tužine/Prievidza a Myjave/letisko Vankovia. (Zdroj: PUM TSK).

Verejná osobná doprava je v kraji organizovaná v rámci regionálnej autobusovej dopravy – prímestskej autobusovej dopravy v rámci kompetencií TSK a mestskej hromadnej dopravy v rámci kompetencií jednotlivých miest. Prímestská autobusová doprava je prevádzkovaná v kraji s čiastočne zrealizovaným programom Spoločného dopravného územia s Mestom Trenčín a Mestom Partizánske, ako začínajúci proces Integrovaného dopravného systému Trenčianskeho samosprávneho kraja.

⁴⁷ <https://ec.europa.eu/transport/infrastructure/tentec/tentec-portal/map/maps.html>

TSK spolu	86,2	1,2	11,6		304,	346,	1134	1884	187,	99,1	200,	45	585	0,419	1,936
	83	66	48		229	729	,19	,34	044	07	426	02	882		

Zdroj: SSC BA, SDB, 2018

Cestná sieť

Hustota cestnej siete TSK je 0,419 km/km², čo je viac ako slovenský priemer 0,368 km/km².

Cestami s medzinárodným významom prechádzajúcimi územím TSK je diaľnica D1, diaľničné privádzzače a rýchlostné cesty R2 a R6 v správe Národnej diaľničnej spoločnosti (NDS). Ich celková dĺžka je niečo vyše 99 km.

Cesty I. triedy – I/9, I/49, I/49A, I/54, I/57, I/61, I/61A, I/61B, I/64, na území TSK v celkovej dĺžke niečo vyše 304 km spravuje Slovenská správa ciest.

Cesty II. triedy – II/499, II/500, II/501, II/504, II/507, II/511, II/512, II/515, II/516, II/517, II/519, II/574, II/574A, II/579, II/581, II/592, II/593, na území TSK v celkovej dĺžke necelých 347 km a **cesty III. triedy**, na území TSK v celkovej dĺžke niečo vyše 1134 km, spravuje Správa ciest Trenčianskeho samosprávneho kraja, ktorá je vlastníkom týchto komunikácií. **Miestne komunikácie** spravujú príspevkové organizácie jednotlivých miest.

Z týchto dĺžok je 187,2 km je súčasťou „E“ ťahov, 99,3 km je súčasťou trás „TEM“ a 200,6 km je súčasťou multimodálnych a doplnkových koridorov „TEN-T“.

Verejná osobná doprava

Mestskú autobusovú dopravu prevádzkuje v Trenčíne a Novom Meste nad Váhom dopravca SAD Trenčín, a. s., v mestách Prievidza, Bánovce nad Bebravou, Handlová a Partizánske dopravca SAD Prievidza, a. s. V Považskej Bystrici prevádzkuje MHD spoločnosť Mestská dopravná spoločnosť, a. s. a v Púchove Autobusová doprava Púchov, s. r. o..

Prímestská autobusová doprava je na území Trenčianskeho samosprávneho kraja realizovaná dopravcami SAD Prievidza, a. s. a SAD Trenčín, a. s. na základe zmlúv o výkone vo verejnom záujme vo vnútroštátnej pravidelnej autobusovej doprave – prímestskej autobusovej doprave na území Trenčianskeho samosprávneho kraja (ďalej len „Zmluva o službách vo verejnom záujme“). Ďalej prímestskú autobusovú dopravu na území TSK realizujú aj dopravcovia susedných samosprávnych krajov na základe zmlúv vo verejnom záujme (napr. ARRIVA Trnava, a.s., ARRIVA Nitra, a.s., SAD Žilina, a.s., a i.)

Okrem prímestskej autobusovej doprave je možné v niektorých reláciách využiť aj **diaľkovú autobusovú dopravu**, ktorá je založená na komerčnom základe a prevádzkujú ju dopravné spoločnosti: DOB BUS s.r.o, eurobus a.s, FlixBus CZ s.r.o., INTERBUS, s.r.o., KA&LO, spol. s r.o., Miroslav Jagelka, MT – LINES, a.s., NIKA TRANS s.r.o., Paulus-bus, s.r.o., Pavol Bekeš – BEAS, SAD Humenné, a.s., SAD Krupina, s.r.o., S.A.D. Zvolen a.s., STUDENT AGENCY k.s., Tibor Schmierer – AUTOBUSOVÁ DOPRAVA, Tourbus, a.s., TSG SLOVAKIA s.r.o. a Viliam Turan-TURANCAR. Niektoré ďalšie spoločnosti prevádzkujú **medzinárodné autobusové linky** na základe medzinárodnej dopravnej licencie, v ktorých je možná vnútroštátna doprava.

Kvalitu ponuky autobusovej osobnej doprave určuje frekvencia obsluhy (počet spojov, interval), smerová ponuka (linkové trasovanie), ako aj kapacita, komfort či bezbariérovosť nasadzovaných vozidiel, nevyhnutná i s ohľadom na nariadenia EÚ. V tomto ohľade zmluvní dopravcovia prispeli k ich plneniu obnovou vozidlového parku (kúpa 40 a 30 bezbariérových/nízkopodlažných autobusov).

Ako vyplýva z analýzy v kapitole 2.2.2.9. Analýza financovania TSK, napriek tomu, že samosprávny kraj pristupuje z roka na rok k zvyšovaniu investícií do komfortu a zintenzívnenia prevádzky verejnej prímestskej doprave na svojom území v snahe zvýšiť záujem o tento druh doprave, ten naopak významne klesá. Pri preukázateľne vyššom počte ubehnutých kilometrov (t.j. zvýšenej obslužnosti územia), badáme v priebehu rokov radikálne ubúdajúci počet prepravených osôb a nutnosť dofinancovania vysokých preukázaných strát z poskytovania služieb v prímestskej autobusovej doprave. Situácia z hľadiska dopytu po verejnej doprave sa všeobecne v jednotlivých obciach riešeného územia veľmi nelíši, čo je spôsobené rovnakým charakterom prepravných vzťahov.

V prípade jednotlivých miest je percentuálny podiel verejnej doprave na celkovom počte ciest cca 15 %, (Zdroj: PUM TSK, 2019, str. 33), čo je menej ako podiel hromadnej doprave na počte všetkých motorizovaných ciest v rámci SR, ktorý je podľa anketových prieskumov 28 % a vo veľkých mestách 39 %. (Zdroj: *Strategický plán rozvoja doprave SR do r.2030 - Fáza II, str.35*)

Otázna je preto efektívnosť vynaložených investícií, ktoré v rámci TSK predstavujú rádovo ročne 25 mil. Eur a viac. Pri počte 276 obcí, ktoré sú súčasťou TSK, ide o sumu rádovo do 100 tis. Eur na obec / rok, čo je legitímny argument na úvahu, či by neefektívna verejná doprava najmä do vzdialenejších a obsluhne náročnejších destinácií kraja nemohla byť (vrátane finančnej podpory) efektívnejšie presunutá do správy samotných obcí, prípadne skupiny susediacich obcí, ktoré by zakúpením a prevádzkou vlastných, či zmluvných mikrobusev dokázali riešiť okrem samotnej prepravy obyvateľov svojich obcí do

sídelných centier, kam dochádzajú napríklad za prácou, aj prepravu v rámci samotnej obce, zväžanie žiakov do škôl, prepravu seniorov k najbližšiemu zdravotnému či obchodnému stredisku, prepravu opatrovateľskej, ošetrovateľskej či donáškovej služby do vzdialenejších, napr. podhorských častí v rámci obce a pod. (rádovo zhruba tretina obcí v TSK či už v oblasti Bielych Karpát na česko-slovenskom pomedzí alebo v oblasti Dolného Považia, má kopaničiarsku či laznícku vidiecku štruktúru). Súčasný nastavenie centrálny zabezpečovaných zmluvných preprav takého flexibilné využitie neumožňuje, resp. obsluha takýmito službami by bola v rámci existujúcich podmienok vysoko nerentabilná.

Túto úvahu podporujú i všeobecné trendy v iných krajinách, ktoré v oblasti cestnej dopravy síce dlhodobo deklarujú ako prioritu zníženie emisií prostredníctvom zvýšenie podielu verejnej cestnej dopravy na celkovej osobnej doprave, ktorú sa však napriek zvýšeným verejným investíciám do komfortu a dostupnosti verejnej dopravy nedarí naplniť. Aktuálnym príkladom je skúsenosť z Estónska, kde ani zavedenie bezplatnej verejnej dopravy v meste Tallin nevedlo k očakávaným výsledkom. Ako upozorňuje analytická agentúra ELTIS v zriaďovateľskej pôsobnosti Európskej komisie - DG Mobility and Transport, táto skúsenosť názorne ukazuje, že cesta k zlepšeniu nevedie cez vyššiu podporu či rozširovanie existujúceho systému pravidelných, no málo využívaných verejných autobusových liniek, ale skôr k hľadaniu alternatív v podobe na mieru šitých služieb (on-demand services), a to najmä v riedko osídlených a vzdialenejších oblastiach, s prihliadnutím na potreby pasažierov aktuálne preferujúcich individuálnu automobilovú dopravu, ako aj so zavedením jasného podporného finančného systému pre rozvoj lokálnych systémov verejnej dopravy. (Zdroj: <https://www.eltis.org/in-brief/news/estonias-free-county-public-transport-did-not-fulfill-goals>).

V spojení s prvkami digitalizácie, smart riešení či nových technológií prechodu na nízkouhlíkové dopravné prostriedky a ďalšie inovatívne riešenia, môže byť takýto pohľad na dopravnú infraštruktúru a logistiku impulzom k zmene myslenia a filozofie prístupu TSK k novým riešeniam prímestskej verejnej dopravy na svojom území v rytme nástupu technológií 21. storočia, ktoré môžu viesť k vyššej efektívnosti nielen v oblasti samotnej prepravy osôb, ale aj v ďalších parametroch (ekológia, zníženie emisií, zdieľaná ekonomika, podpora sociálnych služieb, osveta k zmene životného štýlu atď.)

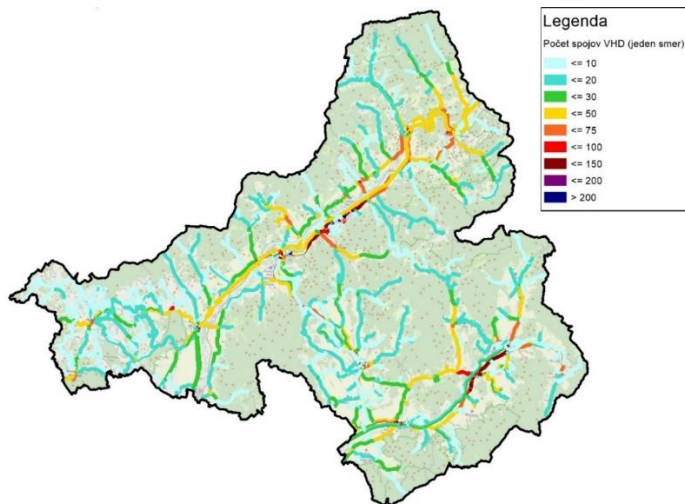
Organizácia verejnej dopravy sa tak javí celkovo ako jedna z najdôležitejších výziev v oblasti inovatívnych prístupov s významnými možnými výsledkami v širšom spektre sledovaných indikátorov.

Obslužnosť verejnej dopravy TSK

SAD Trenčín, a. s. vykonáva obslužnosť regiónu Trenčiansko (okresy: Trenčín, Nové Mesto n/V., Myjava, Ilava, Púchov, Považská Bystrica) – z celkového počtu 267 autobusov prímestskej autobusovej dopravy je 40 autobusov bezbariérových. Tieto bezbariérové autobusy obsluhujú územie v rámci Trenčianskeho kraja v najviac frekventovaných spojoch: Trenčín – Ilava – Púchov - Považská Bystrica, Dubnica n/. – Ilava – Pruské – Krivoklát, Ilava – Trenčianske Teplice – Omšenie – Dolná Poruba, Púchov – Ilava- Dubnica n/V. – Nemšová, Púchov – Horná Mariková, Lazy – Čertov, Nové Mesto n/V. – Piešťany, Nové Mesto – Lubina – Stará Turá a iné mestá a obce.

SAD Prievidza a. s. vykonáva obslužnosť regiónu Hornej Nitry, resp. okresov Prievidza, Partizánske, Bánovce n/B. až po mesto Handlová. Z celkového počtu 163 autobusov prímestskej autobusovej dopravy je 30 autobusov bezbariérových. Tieto bezbariérové autobusy obsluhujú územie od Bánoviec n/B. cez Prievidzu, smerom na Partizánske až po hranice Banskobystrického kraja (cez obce – Nitrianske Pravno, Nitrianske Rudno, Kľačno, Lehota pod Vtáčnikom, Brezany, Kanianka, Čigeľ, Bojnice, Čavoj, Valaská Belá a iné).

Obrazok 12 Ponuka spojov verejnej osobnej dopravy (prímestská, MHD, železničná)

Zdroj: Plán udržateľnej mobility TSK, 2019

Železničná doprava vo verejnom záujme je objednávaná Slovenskou republikou (prostredníctvom Ministerstva dopravy a výstavby SR) na základe rámcovej Zmluvy o dopravných službách vo vlakovej doprave uzatvorenej medzi Ministerstvom dopravy a výstavby SR a Železničnou spoločnosťou Slovensko a.s. Okrem toho železničnú dopravu v TSK prevádzkuje na komerčnej báze aj spoločnosť ARRIVA Service s. r. o. a turistickú premávku Trenčianska elektrická železnica, n.o. (ďalej aj ako TREŽ).

Železničná spoločnosť Slovensko prevádzkuje na území TSK 2 rušňové depá - v Prievidzi – a Trenčianskej Teplej. Okrem toho obsluhujú trate v TSK aj depá Bratislava, Nové Zámky a Žilina (Zdroj: vlaky.net, 2018) Spoločnosť Arriva services vypravuje svoje vlaky z Prahy, kde má zázemie. Depo TREŽ sa nachádza v Trenčianskej Teplej.

Na území TSK je prevádzkovaných spolu **11 železničných tratí v celkovej dĺžke 325 km** a 92 železničných staníc a zastávok. Z toho je na území TSK elektrifikovaných **123 km tratí**, teda približne tretina, a to v úsekoch Horná Streda – Púchov (vrátane), Púchov – Plevník-Drienové a Púchov – Strelenka. Okrem železničných tratí existujú v TSK aj nasledujúce železničné spojky: chrenovecká (Chrenovec – Nováky okrem ŽST Prievidza), čachtická (Čachtice – Považany okrem ŽST Nové Mesto nad Váhom), chynoranská (Ostratice – Žabokreky nad Nitrou okrem ŽST Chynorany) – mimo prevádzky. (Zdroj: Železnice Slovenskej republiky, 2018)

Bezbariérovosť v železničnej doprave:

Všetky stanice a zastávky na trati č. 120 sú bezbariérovo prístupné. Prístupné sú všetky stanice a zastávky okrem staníc a zastávok Miločov – bude zrušená vzhľadom na zmenu trasovania trate. Zastávka Nosice v bezbariérovej úprave bude sprevádzkovaná v novej polohe na preložke trate.

Naopak, na ostatných tratiach nie je úplne bezbariérovo prístupná žiadna železničná stanica ani zastávka. Na niektorých tratiach je po dobudovaní infraštruktúry možný bezbariérový nástup do vlaku. S ohľadom na vysokú investičnú náročnosť sa sprístupňovanie ďalších staníc a zastávok dá plánovať len v dlhodobom časovom horizonte. Prioritne by sa mali bezbariérovo sprístupniť stanice v okresných mestách a v mestách zvláštneho významu.

Parkoviská typu P + R

V TSK nie sú žiadne oficiálne parkoviská typu P + R alebo K + R. Tieto parkoviská pritom umožňujú vhodne kombinovať individuálnu a verejnú dopravu, zriaďujú sa predovšetkým pri železničných staniciach a zastávkach s dobrou ponukou vlakov. Zriadené môže byť aj pri autobusových staniciach. Výhodou je lepšia dostupnosť odľahlých lokalít s horšou ponukou spojov prímestskej autobusovej dopravy, ale zároveň zníženie intenzít individuálnej automobilovej dopravy v preťažených centrách väčších miest.

S ohľadom na stav železničnej infraštruktúry je trenčianskom kraji výhodné zriaďovať parkoviská typu P + R predovšetkým pri trati č. 120, v obmedzenej miere aj pri trati č. 140. V mnohých prípadoch sa pri staniciach na týchto tratiach nachádzajú parkoviská, ktoré úlohu P + R, prípadne K + R plnia, ale nie sú oficiálne ako P + R označené. Nasledujúca tabuľka uvádza aktuálny stav:

Tabuľka 100 Stav parkovísk pri významných železničných staniciach a zastávkach v TSK

Železničná stanica/zastávka	Parkovisko	Kapacita [miest]
Bánovce nad Bebravou	malé parkovisko pri autobusovej stanici	cca 20

Dubnica nad Váhom	malé parkovisko pred výpravnou budovou	cca 10
Ilava	nové parkovisko južne od ŽST	cca 80
Nováky	parkovisko popri ŽST	cca 20
Nové Mesto nad Váhom	nespevnená plocha západne od ŽST	cca 50
Partizánske	malé parkovisko pred výpravnou budovou	cca 10
Považská Bystrica	2 parkoviská – východne a južne od ŽST	cca 80
Prievidza	žiadne parkovisko	0
Púchov	parkovisko pred výpravnou budovou	cca 20
Púchov závody	viacero parkovísk pri závode Continental	vysoká
Trenčianska Teplá	parkovacie miesta pred výpravnou budovou	cca 20
Trenčín	parkovisko južne od ŽST	cca 30

Zdroj: Plán udržateľnej mobility TSK, 2019

Najväčším nedostatkom je absencia akéhokoľvek parkoviska pri železničnej (a zároveň aj autobusovej) stanici v Prievidzi a nedostatočná veľkosť parkoviska pri stanici v Trenčíne. Naopak, vyhovujúci stav je pri železničnej stanici v Ilave, kde nové parkovisko môže slúžiť ako záchytné pre cestujúcich z obcí na ceste II/574.

Cyklistická a pešia doprava

Cyklistika sa v ostatných rokoch stáva čoraz obľúbenejšou formou trávenia voľného času a rozvoj cyklo dopravy a cykloturistiky je pre samosprávu Trenčianskeho kraja prioritou. Na podporu rozvoja udržateľnej mobility a zdravého životného prostredia je nevyhnutné podporovať bezpečnosť alternatívnych spôsobov dopravy, ako je cyklistická a pešia doprava. Tu je dôležité si uvedomiť, že oba spôsoby dopravy začlenené do každodenného rytmu života fungujú iba na lokálnej, v prípade cyklo dopravy aj na subregionálnej úrovni.

Plánovanie cyklistickej infraštruktúry na úrovni kraja je dôležité pre rozvoj cyklo dopravy. Dlhé cyklomagistrály sú základnou kostrou cyklistickej siete, na ktorú sa napájajú, alebo sa budú postupne napájať doplnkové lokálne cyklotrasy, ktoré sú pre rozvoj cyklo dopravy nevyhnutné.

Cyklotrasy, ktoré sú situované v mestskom prostredí alebo ako samostatné komunikácie určené pre cyklistov, majú predpisovo stanovené svoje šírkové usporiadania, sklony a pod.. Rozlišujú jednosmerný pohyb cyklistov, obojsmerný pohyb cyklistov, spoločný pohyb cyklistov a chodcov. Takéto cyklotrasy sa budujú ako samostatné komunikácie alebo komunikácie oddelené nejakým spôsobom od dopravy. Označujú sa dopravnými značkami v zmysle platného zákona o cestnej premávke (Zákon č.8/2009 z.z.) a.a k nemu príslušného vykonávacieho predpisu (vyhláška 30/2020 o dopravnom značení). Obyčajne ich budovanie vyžaduje rozsiahlejšie stavebné úpravy a s tým súvisiace finančné náklady. K nim patria cyklistické chodníky, chodníčky, rôzne samostatné alebo oddelené cyklopruhy.

Cykloturistická trasa je určená pre pohyb na bicykli za účelom cykloturistiky, trávenia voľného času, poznávania krajiny, prírody a pamiatok. Trasa väčšinou vedie po existujúcej sieti komunikácií a zariadení so súhlasom ich vlastníkov. Trasa je značená systémom cykloturistického značenia podľa STN 01 8028 „Cykloturistické značenie“. Po trase jazdia cykloturisti na vlastné nebezpečie. Pre značenie cykloturistických trás je v platnosti od roku 2001 štátna norma STN 01 8028 „Cykloturistické značenie“. Systém značenia cykloturistických trás dopĺňajú ešte vynútené dopravné značky, pokiaľ to vyžaduje situácia (obyčajne miesta výjazdov a zjazdov cykloturistickej trasy, resp. križovania cykloturistických trás s cestami I. a II. triedy, vždy záleží od situácie, frekvencie dopravy a pod.)

V rámci Trenčianskeho samosprávneho kraja sú rozpracované tri strategické projekty:

- 1) Vážska cyklomagistrála,
- 2) cyklotrasa Trenčín – Nemšová s ďalšou nadväznosťou smerom k štátnym hraniciam SR/ČR,
- 3) regionálna cyklotrasa v Hornej Nitre.

1) Vážska cyklomagistrála

Ako sa uvádza na stránke cyklotrasy.sk : „Základným cieľom Vážskej cyklomagistrály je vybudovanie samostatnej cyklistickej komunikácie (cca.100 km), ktorá bude v čo najväčšej miere segregovaná od motorovej dopravy. Projekt Vážskej cyklomagistrály vedie naprieč Trenčianskym krajom s cieľom prepojenia Trnavského so Žilinským krajom, zároveň prinesie možnosť prepojenia významných zamestnávateľov v kraji s ťažiskami osídlenia. Vážska cyklotrasa prinesie možnosť plnohodnotnej alternatívy k motorovej doprave, tzn. obyvatelia Trenčianskeho kraja sa budú môcť bicyklovať pohodlnejšie, bezpečnejšie a kvalitnejšie. Projekt Vážskej cyklomagistrály bol podporený aj dvomi uzneseniami Vlády SR a to z roku 2013 a z roku 2015. Trasovanie Vážskej cyklomagistrály je pozdĺž údolia rieky Váh, je oficiálne podporená prostredníctvom štúdie realizovateľnosti Vážskej cyklomagistrály. Financovanie Vážskej cyklomagistrály je aj zo zdrojov EÚ,

konkrétne z Integrovaného operačného programu a zo zdrojov TSK.“ (Zdroj: http://www.cyklotrasytsk.sk/hlavna-stranka/cyklotrasy-tsk/vazska-cyklomagistrala.html?page_id=1547)

Projekt Vážskej cyklomagistrály tvorí **8 samostatných častí/úsekov:**

- úsek: Horná Streda - Nové Mesto nad Váhom – dĺžka úseku 13,4 km, otvorenie 25.05.2018, skolaudovaný a odovzdaný do užívania verejnosti;
- úsek: Nové Mesto nad Váhom - Trenčín – dĺžka úseku 21,2 km, stav prípravy –cyklotrasa je zrealizovaná, ale prebieha kolaudačné konanie
- úsek: Trenčín - Dubnica nad Váhom, priemyselný park – dĺžka úseku 13,4 km, stav prípravy – proces majetkovoprávneho usporiadania pozemkov, prebieha spracovanie dokumentácie pre stavebné povolenie
- úsek: Nemšová - Dubnica nad Váhom - Ladce – dĺžka úseku je 15,2 km, stav prípravy – prebieha spracovanie dokumentácie pre stavebné povolenie
- úsek: Ladce - Púchov – dĺžka úseku je 12,9 km, stav prípravy –prebieha spracovanie dokumentácie pre stavebné povolenie ,
- úsek: Púchov - Nosická priehrada – dĺžka úseku je 4,1 km, otvorenie 22.10.2018, skolaudovaný a odovzdaný do užívania;
- úsek: Nosická priehrada - Považská Bystrica, železničná stanica – dĺžka úseku je 10,1 km, stav prípravy – prebieha spracovanie dokumentácie pre stavebné povolenie;
- úsek: Považská Bystrica - Hranica ŽSK - dĺžka úseku je 10,4 km, stav prípravy právoplatné stavebné povolenie, podaná žiadosť o nenávratné finančné prostriedky z EÚ, konkrétne z OP IROP.

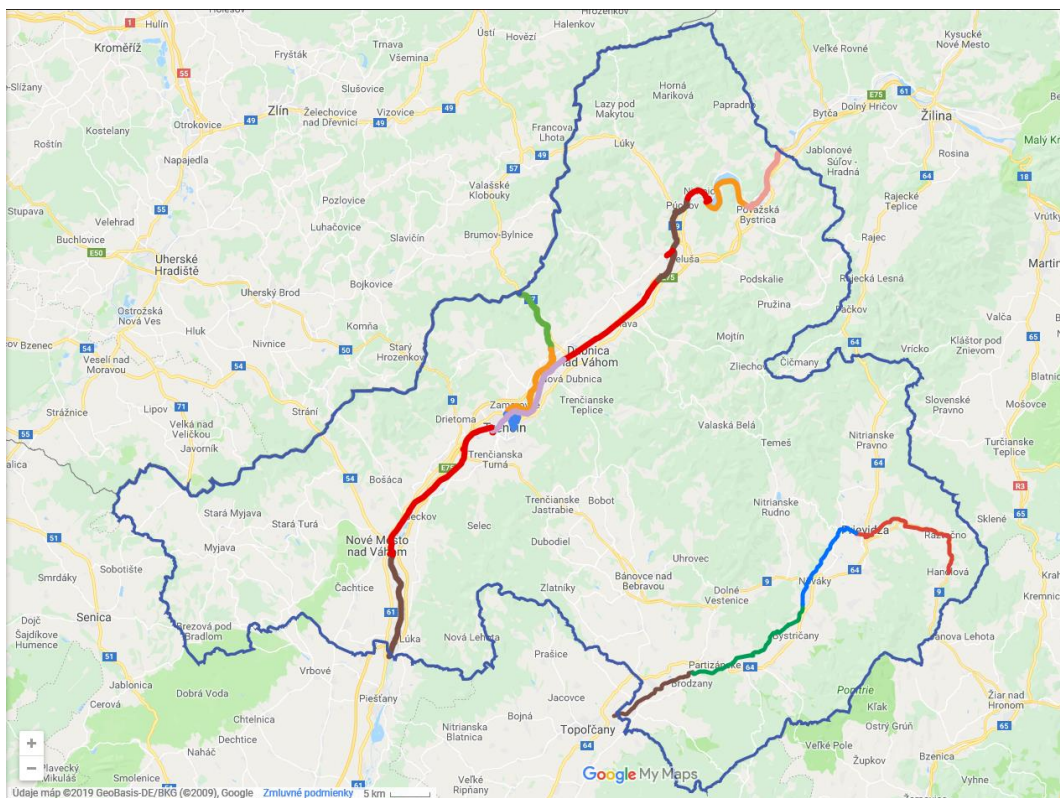
2) cyklotrasa Trenčín – Nemšová s ďalšou nadväznosťou smerom k štátnym hraniciam SR/ČR., ako projekt „Na bicykli po stopách histórie“.

Projekt bol vybudovaný ako súčasť Programu spolupráce INTERREG V-A 2014-2020. Investičné náklady na stavebnú časť predstavovali na slovenskej strane sumu takmer 2,5 mil. a spolufinancovanie TSK bolo vo výške 5 %.

Cyklotrasa spája Slovensko s Českou republikou, spája dva kraje, kultúrne a prírodné dedičstvá a spája dva – hrad Brumov a Trenčiansky hrad.

Na slovenskej strane cyklotrasa pozostáva z dvoch častí – značenej cyklotrasy a novo vybudovaného samostatného telesa a napája sa na cyklotrasu v dĺžke 11,4 km, ktorá je súčasťou cca 50 km dlhej cyklotrasy BEBLAVA.

Obrázok 13 Vážska cyklomagistrála

Zdroj: Plán udržateľnej mobility TSK, 2019

3) regionálna cyklotrasa v Hornej Nitre

K ďalším aktivitám pri plnení zámeru vybudovať atraktívne cyklotrasy na území Trenčianskeho kraja patrí spracovanie štúdie realizovateľnosti cyklotrasy na Hornej Nitre. Štúdia spočíva v spracovaní návrhu variantných riešení vedenia cyklotrasy, ktorá bude spájať mestá Handlová, Prievidza, Nováky, Partizánske, až po hranicu s Nitrianskym samosprávnym krajom, dĺžky cca 60 km. Výsledkom štúdie sú opäť viaceré varianty, z ktorých je vybraný jeden ako odporúčaný. Cyklotrasa bude mať cyklo dopravný charakter, bude slúžiť nielen ako prepojenie turisticky významných lokalít s možnosťou športového využitia pre turistov, či rodiny s deťmi, ale i ako bezpečná alternatívna doprava do zamestnania pre obyvateľov regiónu Horná Nitra.

úsek: Hranica NSK - Partizánske

úsek: Partizánske - Zemianské Kostoľany

úsek: Zemianské Kostoľany - Prievidza

úsek: Prievidza - Handlová

Všetky mestá, ktoré sú v súčasnosti bez špeciálnej cyklistickej infraštruktúry, majú rozbehnuté plány pre rozvoj mestskej aj medzimestskej cyklistickej infraštruktúry. Výnimkou je mesto Ilava, ktoré sa aktuálne problematikou cyklistickej dopravy nezaobrá.

Cyklo doprava má svoju prioritu v strategických dokumentoch, je zanesená do ÚP, v niektorých prípadoch majú mestá aj spracované štúdie hovoriace o riešení cyklo dopravy (napr. Nové Mesto nad Váhom) a niektoré projekty sú už pripravené na realizáciu. Napríklad cyklo dopravná trasa medzi Dubnicou nad Váhom a jej mestskou časťou Prejta.

Bike&Ride

Ide o službu, ktorá sa dá zhrnúť heslom – zaparkuj bezpečne bicykel a pokračuj verejnou hromadnou dopravou. Služba Bike & Ride, kde si cyklista môže na stanici uzamknúť bicykel a ďalej pokračovať iným dopravným prostriedkom je veľmi efektívny spôsob, ako podporiť rozvoj cyklo dopravy. Cyklisti majú istotu, že pri návrate bicykel opäť nájdu a nemusia na dopravu po meste využívať napríklad automobil. Táto služba sa nachádza iba v Prievidzi, iné mestá službu bike&ride neposkytujú.

Bikesharing

Rovnako je to so službou spoločných bicyklov, tzv. Bikesharing. Bikesharing je primárne cielený na obyvateľov, ktorí napríklad dochádzajú z okolitých sídel do mesta za prácou a chcú sa po meste pohybovať na bicykli, alebo pre turistov alebo jednoducho pre miestnych obyvateľov, ktorí sa chcú po meste pohybovať šetrne k životnému prostrediu a pritom zvoliť rýchlejší spôsob

dopravy, ako je chôdza. Bikesharing prevádzkuje Prievidza a Trenčín. Pešie a cyklistické trasy v katastri miest sú v správe jednotlivých miest, mimo katastrálnych území miest sú v majetku kraja.

Cyklobus

Služba cyklobus umožňujúca vziať si bicykel do autobusu, nie je na území Trenčianskeho samosprávneho kraja doposiaľ v žiadnom meste podporená. Trenčiansky samosprávny kraj v rámci prímestskej autobusovej dopravy rozšíril služby – možnosť prepraviť bicykel na dvoch vybraných autobusových linkách každoročne v letných mesiacoch.

Pešia doprava je dôležitá temer výlučne v intravilánoch obcí a miest. Výnimku tvoria turistické chodníky. Význam pešej dopravy klesá s veľkosťou obce. V mestách býva pešia doprava väčšinou kombinovaná s cyklistickou dopravou (spoločné pásy a pod.). Pešia doprava a pešie trasy sú definované v jednotlivých územných plánoch obcí. V jednotlivých zónach so sústredenou občianskou vybavenosťou (OV) sa v príslušných dokumentáciách (Územný plán zóny) uplatňuje požiadavka na bezkolíznosť peších trás s trasami iných druhov dopravy a taktiež zriadenie primeraných plôch rozptylu pre peších (námestia). Vzhľadom na lokálnu úroveň nie je nutné pešiu dopravu analyzovať vo väčšom detaile. Trasovanie možných peších trás v extraviláne obcí v súbehu s komunikáciami je nevhodné riešenie, a to najmä z hľadiska dopravnej bezpečnosti. Doprava medzi obcami je zabezpečovaná ostatnými módmi dopravy – prímestská autobusová (PAD), železničná doprava, cyklodoprava alebo individuálna automobilová doprava (IAD).

Ostatné druhy dopravy

Lodná doprava je v riešenom území turistická a spadá do územnej správy Povodia Dunaja. Rieka Váh je súčasťou základnej siete TEN-T pre vnútrozemské vodné cesty.

Letecká doprava – letiská v TN kraji (neverejné, súkromné, športové lety) – je čiastočne spracovaná aj v Kapitole 2.2.2.5. Cestovný ruch, kultúra, šport.

Dostupnosť obcí TSK k letisku M.R.Štefánika v Bratislave – územie TSK leží v spádovej oblasti letiska. Dopravné napojenie letiska je prostredníctvom vyhovujúcej cestnej a železničnej infraštruktúry (Diaľnica D1, železničná trať 120 a diaľková a prímestská autobusová doprava). Medzinárodné letisko M. R. Štefánika, Airport Bratislava, a. s. je najväčším letiskom v Slovenskej republike, a teda i najvýznamnejším letiskom i pre územie TSK. Služby letiska využije ročne celkovo cca 2 milióny cestujúcich a viac ako 26 000 ton leteckého nákladu. V roku 2018 bolo odbavených celkovo 2 292 712 cestujúcich (z toho 1 873 019 sa týkalo pravidelnej prepravy a 414 365 nepravidelnej prepravy osôb). V porovnaní s predošlým obdobím (od roku 2011, po ktorom nastal pokles) sa jedná až o polovičný nárast (bts.aero). Leteckú prepravu osôb v roku 2019 zabezpečovali aerolínie:

Tabuľka 101 Prevádzkovatelia pravidelnej leteckej prepravy – Letisko M.R.Štefánika Bratislava, 2019

názov aerolínie	destinácia	názov aerolínie	destinácia
	Alghero, Atény, Birmingham, Bologna, Brusel (Charleroi), Burgas, Dalaman, Dublin, Edinburgh, Eilat, Eindhoven, Korfu, Kyjev (Boryspil'), Leeds-Bradford, Londýn (Stansted), Malaga, Malta, Manchester, Miláno (Bergamo), Niš, Pafos, Palma de Mallorca, Paríž (Beavais), Rím (Ciampino), Solún		Kyjev (Žuljany), Londýn (Luton), Lvov, Odesa, Skopje, Sofia
	Moskva (Vnukovo)		Hurghada
	Dubai		Larnaka

Zdroj: bts.aero

Tabuľka 102 Prevádzkovatelia nepravidelnej leteckej prepravy – Letisko M.R.Štefánika Bratislava, 2019

			
			 Tatra Jet

Zdroj: bts.aero

Pandémia Covid-19 zasiahla i do leteckej dopravy, ktorá zaznamenala dramatický pokles v osobnej preprave a mierny nárast v nákladnej preprave. Údaje za rok 2020 v čase spracovania tejto kapitoly neboli k dispozícii.

2) Technická infraštruktúra

Textový popis a grafické výstupy v tejto kapitole čerpajú najmä zo súhrnnej správy dokumentu „Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie Trenčianskeho kraja na roky 2021 - 2027“ (ďalej aj ako „PRVVaVK“), spracovaného odborom starostlivosti o životné prostredie Okresného úradu Trenčín v súlade so zákonom č. 442/2002 Z. z. o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách (v čase spracovania tejto kapitoly vo fáze schvaľovacieho procesu v rámci MŽP SR) a tiež z údajov spracovaných v rámci územného plánu regiónu v aktuálnom znení a z údajov ŠÚ SR.

Zásobovanie vodou a odkanalizovanie

Zásobovanie obyvateľov pitnou vodou z verejných vodovodov zabezpečuje v zmysle zákona o obecnom zriadení obec. Po transformácii štátnych podnikov vodární a kanalizácií obce túto činnosť zabezpečujú v rozhodujúcej miere prostredníctvom obchodných spoločností a len v malej časti samotné obce. Špecifikom územia Trenčianskeho kraja je, že územne spadá do pôsobnosti až piatich veľkých vodárenských prevádzkových spoločností, ktorými sú :

- Považská vodárenská spoločnosť, a.s., - okresy Považská Bystrica, Púchov, Ilava
- Trenčianska vodárne a kanalizácie, a.s., - okresy Trenčín, Nové Mesto nad Váhom
- Bratislavská vodárenská spoločnosť, a.s., - okres Myjava
- Stredoslovenská vodárenská prevádzková spoločnosť, a.s., - okres Prievidza
- Západoslovenská vodárenská spoločnosť a.s., - okresy Bánovce nad Bebravou a Partizánske
- PreVaK, s.r.o. Bratislava- mesto Stará Turá
- Regionálna vodárenská spoločnosť Vlára – Váh, s.r.o., časť okresu Trenčín

Tieto vodárenské spoločnosti zabezpečujú prevádzkovanie prevažnej väčšiny verejných vodovodov v kraji. Okrem nich pôsobia na území kraja aj ďalšie menšie obchodné spoločnosti zabezpečujúce prevádzkovanie verejných vodovodov. Viaceré obce riešia prevádzkovanie svojich verejných vodovodov prostredníctvom odborne spôsobilých osôb v zmysle zákona o verejných vodovodoch a verejných kanalizáciách.

V súčasnosti vodovodný systém v TSK tvorí celistvú sústavu vodárenských zariadení, napr. vodojemov, vodárenských zdrojov, čerpacích staníc a vodovodných potrubí.

Vlastníkom vodovodnej a kanalizačnej siete vodo hospodárskej infraštruktúry väčšiny obcí na území kraja sú vodárenské akciové spoločnosti a jednotlivé mestá a obce, ktoré infraštruktúrny majetok vložili do týchto spoločností. V okrese Prievidza, je vlastníkom infraštruktúry Stredoslovenská vodárenská spoločnosť, a.s. Banská Bystrica a prevádzkovanie zabezpečuje Stredoslovenská vodárenská prevádzková spoločnosť, a.s., Prievidza.

Obce s verejným vodovodom

K 31.12.2018 bol z celkového počtu 276 obcí vybudovaný aspoň v časti sídla verejný vodovod v 245 z nich, čo predstavuje **88,77 %**. Z pohľadu jednotlivých okresov je najpriaznivejšia situácia v okresoch Prievidza, Myjava, Partizánske a Trenčín, kde nie je vybudovaný verejný vodovod len v jednej obci okresu. Vo všetkých ostatných obciach týchto okresov je vybudovaný aspoň v časti verejný vodovod. Vysoký podiel obcí s verejným vodovodom je aj v okresoch Ilava – 90,48 % . Naopak najnižší podiel obcí s verejným vodovodom je v okrese Považská Bystrica - 64,29 %, kde nie je verejný vodovod v 10-tich obciach a Bánovce nad Bebravou, kde chýba verejný vodovod v 9-tich obciach okresu.

Za celoslovenským priemerom zaostáva päť okresov: Bánovce nad Bebravou , Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Považská Bystrica a Púchov.

Stav zásobovania obyvateľstva pitnou vodou

Z celkového počtu obyvateľstva Trenčianskeho kraja bolo k 31.12.2018 zásobovaných pitnou vodou **91,19 %**, čo je viac ako celoslovenský priemer v roku 2018 ktorý je podľa ÚVUH 89,25 % . Od poslednej aktualizácie (2013) sa zvýšila zásobovanosť obyvateľstva pitnou vodou v kraji o 2 % . Z 35 obcí bez verejného vodovodu sa znížil ich počet na 31.

Z hľadiska jednotlivých okresov je najpriaznivejšia situácia v okrese Prievidza, kde zásobovanosť obyvateľov dosahuje 98,95%. Zásobovanosť vyššiu ako krajský priemer vykazujú aj okresy Partizánske 92,82 % a Trenčín 95,58 %. Za krajským priemerom zaostávajú okresy Myjava – 88,55 %, Považská Bystrica – 86,01 %, Ilava 89,70 %, Nové Mesto nad Váhom – 81,58 %. Najnižšia zásobovanosť v Trenčianskom kraji je v okrese Púchov so 80,99 %-ným podielom obyvateľov zásobovaných pitnou vodou z verejných vodovodov.

Vodné zdroje - bilancia zdrojov a potrieb

Vývoj využívania podzemných a povrchových vôd na Slovensku je závislý nielen na reálnych a potenciálnych možnostiach súvisiacich s kvantitatívnymi a kvalitatívnymi podmienkami, ale v súčasnosti ho výrazne ovplyvňujú aj ekonomické podmienky súvisiace s cenovými úpravami a s tým spojeným poklesom spotreby vody. Významný pokles spotreby vody vo verejných vodovodoch zmiernuje tlak na budovanie nových zdrojov vody.

Podľa údajov SHMÚ dokumentované využiteľné množstvá podzemných vôd v Trenčianskom kraji predstavujú **6 181,5 l.s⁻¹**.

Z globálneho pohľadu rámcovej bilancie potrieb vody, ktoré budú zodpovedať rozvoju verejných vodovodov a zdrojov vody využívaných na území kraja vyplýva, že **vybudované kapacity zdrojov budú pokrývať všetky potreby**. Vzhľadom k nerovnomernému rozloženiu vodných zdrojov, kedy sú niektoré oblasti z hľadiska zdrojov vody prebytkové, iné oblasti zase vykazujú k roku 2018 deficit zdrojov, však uvedené tvrdenie nezodpovedá reálnemu stavu vo všetkých vodovodoch :

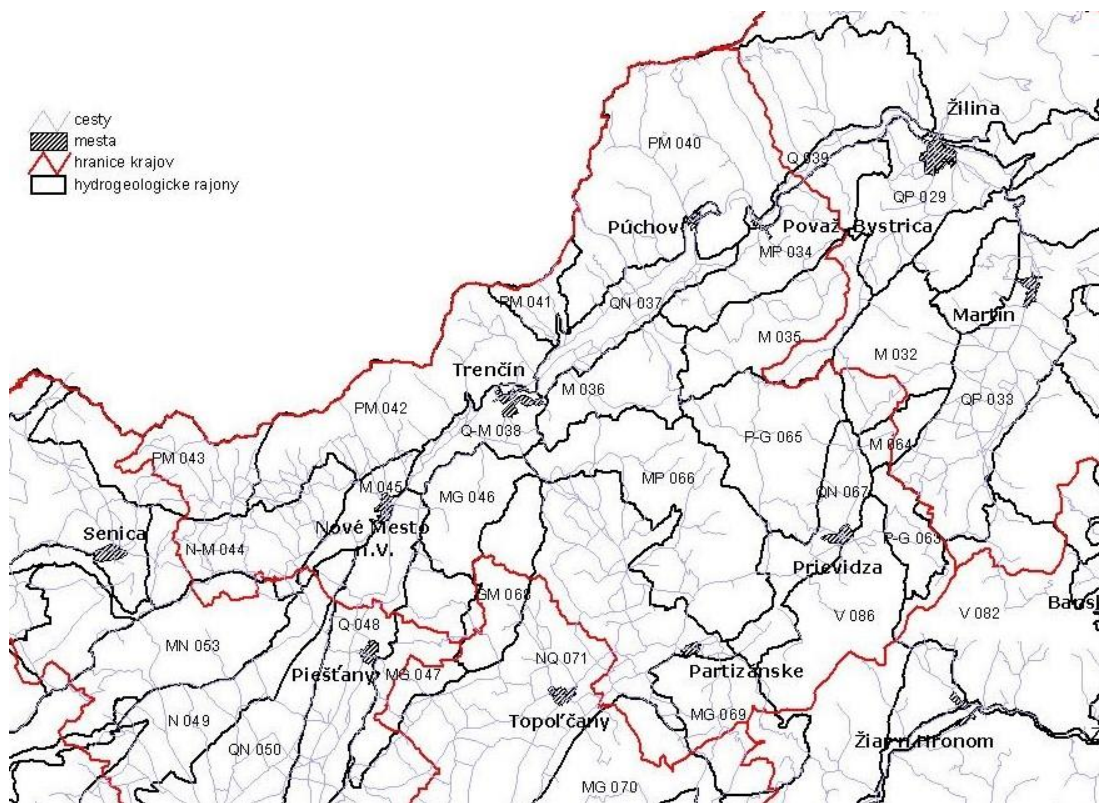
Bilancia vody na území v pôsobnosti Bratislavskej vodárenskej spoločnosti, a. s. je vyrovnaná a taká sa predpokladá aj výhľadovo.

Mierne prebytková je oblasť v pôsobnosti Západoslovenskej vodárenskej spoločnosti, a. s., kde kapacity využívaných zdrojov vody aj po znížení ich výdatnosti o ekologické limity a vyradení nevyhovujúcich zdrojov, budú pokrývať výhľadové potreby vody do roku 2025. Bude však potrebné pokračovať v budovaní prívodov z hlavných zdrojov, tak aby bola možná dodávka kvalitnej pitnej vody do všetkých deficitných vodovodov vodárenskej sústavy v súlade s navrhovaným rozvojom vodovodov.

Súčasný zdroj vody aj po znížení ich kapacity o ekologické limity a vyradení zdroja vody budú v globálnom hodnotení pokrývať výhľadové potreby vody na území pôsobnosti Trenčianskych vodární a kanalizácií, a. s., a Považskej vodárenskej spoločnosti, a. s. Prípadné deficity vo vodovodoch bude možné riešiť dodávkou vody z iných systémov v rámci spoločnosti budovaním prívodov vody, prípadne nových zdrojov.

Bilancia výhľadových potrieb pitnej vody v spotrebiskách na území pôsobnosti Stredoslovenskej vodárenskej spoločnosti, a. s., voči využívaným zdrojom vody po znížení ich výdatnosti o ekologické limity a nevyhovujúce zdroje vody poukazuje na určitú napätosť.

Obrázok 14 Trenčiansky kraj – hydrogeologické rajóny

Zdroj : PRVvaVK pre TSK na roky 2021-2027

Tabuľka 103 Zoznam hydrogeologických rájónov v Trenčianskom kraji

Označenie rájónu	Názov hydrogeologického rájónu	V Trenč. kraji
M 032	Mezozoikum J časti Lúčanskej Fatry	časť
QP 033	Paleogén, neogén a kvartér Turčianskej kotliny	časť
MP 034	Paleogén a mezozoikum bradlového pásma Súf. vrchov a Podmanínskej pahork.	časť
M 035	Mezozoikum S časti Strážovských vrchov	časť
M 036	Mezozoikum SZ časti Strážovských vrchov	celý
QN 037	Kvartér a neogén Ilavskej kotliny	celý
QM 038	Kvartér Trenčianskej kotliny a príslušné mezozoikum Trenčianskej vrchoviny	celý
Q 039	Kvartér Bytčianskej kotliny	časť
PM 040	Paleogén a mezozoikum bradl. pásma Javorníkov a SV časti Bielych Karpát	časť
PM 041	Paleogén a mezozoikum bradlového pásma povodia Vlár	celý
PM 042	Paleogén a mezozoikum bradl. pásma V časti B. Karpát a S časti Myj. Pahork.	celý
PM 043	Paleogén a mezozoikum bradlového pásma Z časti Bielych Karpát	časť
N-M 044	Neogén až krieda Myjavskej pahorkatiny JZ od bradlového pásma	časť
M 045	Mezozoikum Čachtických Karpát a časti Bielokarpatského podhoria	časť
MG 046	Mezozoikum a paleozoikum SZ časti Považského Inovca	celý
MG 047	Mezozoikum strednej a J časti Považského Inovca	časť
Q 048	Kvartér Váhu v Podunajskej nížine S od čiar Šaľa - Galanta	časť
N 049	Neogén Trnavskej pahorkatiny	časť
MN 053	Mezozoikum S časti Pezinských Karpát a Brezovských Karpát	časť
P-G 063	Kryštalinikum, mezozoikum a paleogén JZ časti pohoria Žiar a Handl. kotliny	celý

M 064	Mezozoikum S časti pohoria Žiar	časť
P-G 065	Mezozoikum a paleogén V časti Strážovských vrchov	celý
MP 066	Mezozoikum a paleogén J časti Strážovských vrchov	celý
QN 067	Neogén a kvartér Hornonitrianskej kotliny	celý
GM 068	Kryštalinikum a mezozoikum V časti Považského Inovca	časť
MG 069	Mezozoikum a paleozoikum SV časti Tribča	časť
MG 070	Kryštalinikum a mezozoikum J a strednej časti Tribča	časť
NQ 071	Neogén Nitrianskej pahorkatiny	časť
V 082	Neovulkanity Kremnických vrchov	časť
V 086	Neovulkanity pohorí Vtáčnik a Pohronský Inovec	časť

Zdroj: PRVVAVK pre TSK na roky 2021-2027

Ochrana vodných zdrojov

Ochrana vodných zdrojov je potrebné chápať ako integrovanú ochranu kvality a kvantity podzemných a povrchových vôd. Rozhodujúcim faktorom pri ochrane kvality vodných zdrojov je problematika zdrojov znečisťovania vôd, či už s priamym alebo nepriamym dopadom na vodné zdroje.

Ochrana množstva vôd, kvantitatívna ochrana, je založená na zvyšovaní akumuláčnej schopnosti krajiny a na kontrole dodržiavania vypočítaných hodnôt pre odoberané množstvá vôd. Za tým účelom sa stanovujú limity využívania zásob podzemných vôd (ekologické limity), ako aj záväzné minimálne prietoky.

Oba aspekty ochrany vôd sú premietnuté v tzv. územnej ochrane vôd. Táto je zabezpečovaná v troch rovinách:
vo všeobecnej, vyplývajúcej z vodného zákona
vo širšej – regionálnej ochrane, realizovanej formou chránených vodohospodárskych oblastí

Chránená vodohospodárska oblasť (CHVO) je územie, ktoré svojimi prírodnými podmienkami tvorí významnú prirodzenú akumuláciu vôd. Podmienky ochrany vôd v CHVO sú upravené v § 31 zákona č. 364/2004 Z.z. o vodách.

V súčasnosti sú v Trenčianskom kraji vyhlásené **dve chránené vodohospodárske oblasti (CHVO) – Strážovské vrchy a Beskydy-Javorníky**, s celkovou rozlohou 2613 km², pričom v území Trenčianskeho kraja leží približne 1075 km². Širšia ochrana vôd uskutočňovaná formou chránených vodohospodárskych oblastí je plošne najviac zastúpená v okrese Považská Bystrica, kde zasahujú obe CHVO.

Problémy vo vodovodoch z hľadiska poklesu výdatnosti vodných zdrojov a deficitu v období minimálnych výdatností vodných zdrojov, resp. kvality sa vyskytujú v Trenčianskom kraji v týchto okresoch a obciach:

Okres Trenčín : Trenčín- miestna časť Kubrá a Kubrica, Selec – voda z vodného zdroja Selec I a II obsahuje arzén, Krivosúd – Bodovka, Drietoma

Okres Púchov : Dohňany – Mostišče

Okres Ilava : Pruské

Okres Bánovce nad Bebravou : SV Kšinná – Žitná Radiša

Okres Nové Mesto nad Váhom : SV Stará Turá – Súš, Obec Kálnica

Tabuľka 104 Spotreba pitnej vody v okresoch TSK

Okres	2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013
Bánovce nad Bebravou	1 273	1 390	1 334	1 249	1 243	1 209	1 260
Ilava	1 847	1 810	1 793	1 806	1 777	1 757	1 813
Myjava	1 049	1 037	1 021	1 008	1 001	997	1 005
Nové Mesto nad Váhom	2 191	2 120	2 123	2 057	2 031	2 069	2 119

Partizánske	1	1	1	1	1 415	1 357	1
	473	522	470	467			422
Považská Bystrica	1	1	1	1	1 860	1 819	1
	966	971	925	905			861
Prievidza	5	5	5	5	5 150	5 038	5
	179	261	183	427			278
Púchov	1	1	1	1	1 310	1 269	1
	431	402	404	336			323
Trenčín	4	4	4	4	4 217	4 107	4
	704	566	554	539			535
TSK	21	21	20	20	20 004	19 622	20
	113	079	807	794			616
SR							

Zdroj: DATAcube, ŠÚ SR, 2019

Odkanalizovanie

Cieľom napĺňania plánov rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií je dosiahnuť na jednej strane rozvoj obecnej infraštruktúry, respektíve zvýšenie úrovne sanitácie, komfortu bývania a životnej úrovne obyvateľstva a na strane druhej zvýšenú ochranu a zlepšenie stavu prírodných zdrojov vôd, vodných ekosystémov ako aj zdravia ľudí.

Premietnutie integrovaného prístupu k ochrane a využívaniu vodných zdrojov v rámci trvalo udržateľného rozvoja do oblasti odvádzania a čistenia komunálnych odpadových vôd znamená zabezpečovať znižovanie rozdielov medzi množstvom a kvalitou vody spotrebovanej a množstvom a kvalitou vôd spätne privádzaných kanalizačným systémom do vodného prostredia.

Plán rozvoja verejných kanalizácií Trenčianskeho kraja je spracovaný na základe Plánu rozvoja verejných kanalizácií pre územie SR a vychádza z aktualizovaného Národného programu Slovenskej republiky pre vykonávanie smernice Rady 91/271/EHS o čistení komunálnych odpadových vôd v znení smernice Komisie 98/15/ES a nariadenia európskeho parlamentu a Rady 1882/2003/ES, ako aj zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách (vodný zákon).

Stav čistenia a odvádzania odpadových vôd

Stav v Trenčianskom kraji zodpovedá historickému vývoju spoločnosti ako celku, možnostiam ekonomiky, stavu vývoja a aplikácie nových technológií v oblasti realizácie stokových sietí a ČOV, kvalite stavebných prác, morálnemu a fyzickému opotrebovaniu strojnotecnologických zariadení a kanalizačných objektov. Berúc do úvahy dlhú životnosť kanalizačných objektov, ich technické parametre a konštrukčné riešenia zodpovedajú koncepčným zámerom a účelu, ktorý bol aktuálny v dobe ich návrhu a realizácie, ako aj finančným a technickým možnostiam danej doby.

Ku koncu roku 2018 bol počet obyvateľov v Trenčianskom kraji bývajúcich v domoch pripojených na verejnú kanalizáciu 389 tisíc, čo tvorí takmer **66,40 %** z celkového počtu obyvateľov. Rozvoj verejných kanalizácií v Trenčianskom kraji a pripojenosť obyvateľstva na verejné kanalizácie zaostáva za stavom v zásobovaní obyvateľstva pitnou vodou, ktorý predstavuje v kraji 91,19 %.

V Trenčianskom kraji je verejná kanalizácia vybudovaná alebo čiastočne vybudovaná v **101 obciach**, z čoho v správe vodárenských spoločností sú kanalizácie a ČOV v 62 obciach. Celkovo je v Trenčianskom kraji evidovaných 56 komunálnych ČOV, z ktorých 28 je v správe vodárenských spoločností a 28 v správe obcí a iných spoločností. Celková dĺžka kanalizačnej siete ku koncu roka 2018 bola viac ako 1300 km. Oproti roku 2013 bola vybudovaná verejná kanalizácia v ďalších 35-tich obciach Trenčianskeho kraja. Boli realizované veľké projekty všetkých vodárenských spoločností pôsobiacich v kraji, bola ukončená rekonštrukcia a intenzifikácia čistiarní odpadových vôd, ktoré nespĺňali požiadavky európskej a slovenskej legislatívy, boli vybudované nové čistiarne odpadových vôd a im prislúchajúce siete verejných kanalizácií.

Tabuľka 105 Vybrané štatistiky vodovodnej a kanalizačnej siete v SR

územie	2017				2011				2001			
	voda	kanál	ČOVm	VOV	voda	kanál	ČOVm	VOV	voda	kanál	ČOVm	VOV
Bratislavský kraj	2 485	1 766	57 983	57 983	2 291	1 418	61 084	61 103	2 331	1 023	72 996	73 081

Trnavský kraj	2 765	1 866	34 224	34 224	2 687	1 546	36 649	36 779	2 583	623	41 686	41 702
Trenčiansky kraj	3 134	1 210	36 758	36 977	2 998	914	33 473	33 525	2 204	584	33 915	35 505
Nitriansky kraj	4 915	1 626	35 857	36 753	4 718	1 262	36 681	38 480	2 787	639	42 930	43 785
Žilinský kraj	4 128	2 233	100 275	100 275	3 866	1 703	92 379	92 572	3 262	798	97 301	97 533
Banskobystrický kraj	4 194	1 275	50 853	52 691	4 048	1 083	46 676	50 214	3 965	851	56 043	61 672
Prešovský kraj	4 329	2 308	58 227	58 255	4 205	1 911	49 648	50 288	3 161	972	52 352	59 986
Košický kraj	4 357	1 783	50 090	50 571	3 963	1 372	9 894	51 658	3 100	882	66 248	68 012

Poznámka: voda - Dĺžka vodovodnej siete bez prípojk (km), kanál - Dĺžka kanalizačnej siete bez prípojk (km), ČOVm - Množstvo čistených odpadových vôd (tis. m³), VOV - Množstvo vypúšťaných odpadových vôd (tis. m³)

Zdroj: DATAcube, ŠÚ SR, 2019

Zásobovanie energiami

V Trenčianskom kraji výrobu elektrickej energie zabezpečujú **vodné elektrárne a tepelné elektrárne**. Najväčším výrobcom elektrickej energie sú Slovenské elektrárne, a.s. Územie je deficitné z hľadiska potreby elektrickej energie, väčšina elektrickej energie pochádza zo zdrojov mimo kraja. Na výrobu elektrickej energie vo vodných elektrárnach sa využíva hydroenergetický potenciál rieky Váh, ktorý je trvalo sa obnovujúcim, a preto nevyčerpateľným primárnym energetickým zdrojom - na rozdiel od všetkých druhov fosílnych palív. Vodné elektrárne svojimi veľmi pohyblivými výkonmi a prevádzkovou pružnosťou sú schopné pokrývať prudko meniace sa požiadavky na výkon v špičkovej časti denného diagramu zaťaženia. Výrobu elektrickej energie dopĺňa výroba vo vodných mikroelektrárnach. Ich inštalovaný výkon je zanedbateľný, vyrobená elektrická energia sa spotrebuje v lokalite jej výroby.

TSK je na energetické siete republiky zapojený sústavou 66 ks 110 KV vedení napájaných z nadradených uzlov Križovany, Bystričany, Považská Bystrica, Senica, prepájaných dvomi 220 kV vedeniami. Okrem toho územím kraja prechádzajú tri 400 kV vedenia. Spôľahlivosť zásobovania sa zvýšila vybudovaním transformovne 400 kV/110 kV v Bošáci.

Hlavnými zdrojmi elektrickej energie v TSK sú Elektrárne Nováky v Zemianskych Kostolnoch s celkovým inštalovaným elektrickým výkonom 522,4 MWe s orientáciou na spaľovanie hnedého uhlia zo slovenských uhoľných baní a vodné elektrárne na Váhu, spolu 9 vodných elektrární s celkovým inštalovaným výkonom 260,6 MWe.

Okrem toho výrobu elektrickej energie zabezpečujú závodné elektrárne s celkovým inštalovaným výkonom 47,8 MWe a vodné elektrárne. V celom povodí Váhu je na území kraja vybudovaných aj 19 malých vodných elektrární s celkovým inštalovaným výkonom 1,214 MWe.

(Zdroj: Akčný plán udržateľného energetického rozvoja Trenčianskeho samosprávneho kraja na roky 2013 – 2020 / SEAP)

Zásobovanie plynom

V riešenom území VÚC sa v súčasnosti nachádza distribučná sieť prevádzkovaná spoločnosťou Slovenský plynárenský priemysel, a.s. (ďalej aj ako „SPP“).

Z hľadiska zásobovania plynom sa kraj opiera o plynovody 500-64 a 300-25 prechádzajúce územím. Spôľahlivosť sa ešte zlepši diverzifikáciou zdrojov – vybudovaním plynovodu z iného zdroja, výstavbou podzemných zásobníkov zemného plynu na východnom Slovensku.

Sieť vysokotlakých plynovodov (ďalej aj ako „VTL“) tvoria :

- VTL plynovod DN500 PN63 (OP dop 6,3 MPA), ktorý vedie Považím (Špačince – Nové Mesto nad Váhom – Považská Bystrica) a je pripojený z tranzitného plynovodu pri trasovom uzávere TU39 pri Špačinciach, severne od Trnavy,
- VTL plynovod DN300 PN25 (OP do 2,5 MPA), ktorý je pripojený na medzištátny plynovod DN700 PN55 (OP do 5,5 MPA) cez prepúšťaciu stanicu pri Červeníku severne od Leopoldova (Červeník – Nové mesto nad Váhom – Púchov),
- VTL plynovod DN300 PN25 (OP do 2,5 MPA), ktorý je pripojený na medzištátny plynovod DN700 PN55 cez prepúšťaciu stanicu Ľudovítova (južne od Výchap - Opatoviec), vedúci v trase Topoľčany - Partizánske - Nováky - Prievidza s prepojením na Martin,
- VTL plynovod DN500 PN25 (OP do 4,0 MPA), Jablonica – Senica, ktorý je pripojený na prepoj medzi tranzitným plynovodom (2xDN700 PN63) a medzištátnym plynovodom DN700 PN55) cez prepúšťaciu stanicu Jablonica,
- pokračovanie vyššie uvedeného plynovodu dimenziou DN300 do Myjav (Zemanovci), ktorý je prepojený s považským plynovodom dimenziou DN200 PN25 (OP do 2,5 MPA) v Novom Meste nad Váhom,
- VTL plynovod DN500 PN63 (OP do 6,3 MPA) slúži na posilnenie VTL plynovodu DN300 PN25, ale aj na priame pripojenie odberateľov. K tomuto účelu slúžia prepúšťacie stanice Považany (Mošovce) a Považská Bystrica (Sverepec).

Pre zásobovanie kraja ďalej slúžia tieto najvýznamnejšie plynovody odvinuté od základných plynovodov:

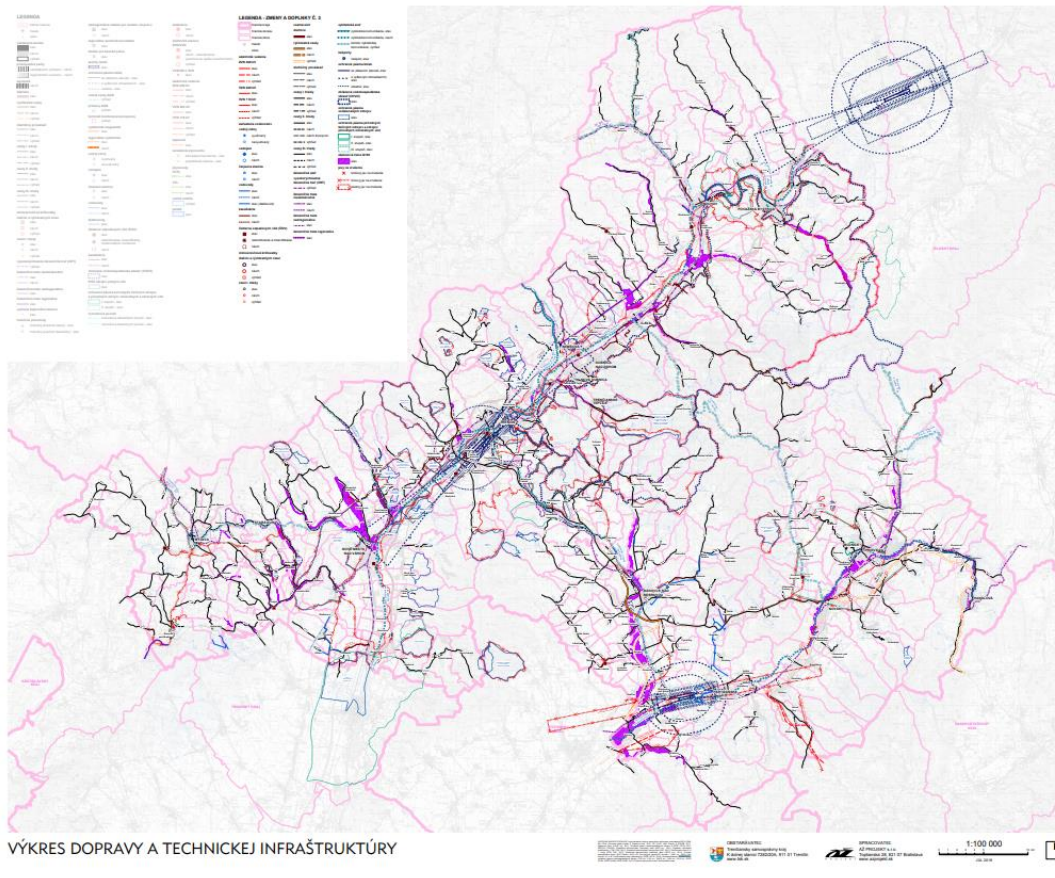
V západnej časti kraja

- DN200 PN25 - Nové Mesto - Bzince pod Javorinou - Stará Turá - Myjava
- DN100 PN25 – Myjava – Vrbovce – smer (ČR)
- DN100 PN25 - Bzince pod Javorinou - Moravské Lieskové
- DN200 PN25 - Piešťany – Vrbové
- DN150 PN25 – Nová Dubnica - Trenčianske Teplice
- DN100 PN25 – Nemšová - H. Srnie • DN300 PN25 – Nemšová – Nemšová Váh • DN200 PN25 - Beluša - Púchov Vo východnej časti kraja
- DN300 PN25 - Nedožery (Brezany) - Handlová - Žiar n/Hronom
- DN150 PN25 - Z. Kostofany - D. Vestenice
- DN200 PN25 - Chynorany - Bánovce nad Bebravou
- DN150 PN40 - Bánovce nad Bebravou (Malé Chlievany) – Svinná Z

Z uvedených plynovodov sa napájajú regulačné stanice na **strednotlaké plynovody** (ďalej aj ako „STL“). Niektoré sídla sú napojené na STL zo susednej obce, kde sa nachádza regulačná stanica.

Obrázok 15 Výkres dopravy a technickej infraštruktúry

ÚZEMNÝ PLÁN VEĽKÉHO ÚZEMNÉHO CELKU TRENČIANSKEHO KRAJA - ZMENY A DOPLNKY Č. 3 - ČISTOPIS

Zdroj: ÚPN TSK, v znení ZaD č.3

Bezpečnosť

V rámci tejto kapitoly bola analyzovaná oblasť bezpečnosti z rôznych aspektov, vrátane oblasti civilnej ochrany obyvateľstva a tiež ochrana pred povodňami z hľadiska pôsobnosti kraja.

Kriminalita

Na Slovensku bolo v roku 2017 zistených celkovo 66 215 trestných činov. Z toho 5 986 (9,04%) v Trenčianskom kraji. Ich počet z časového hľadiska klesá.

Tabuľka 106 Vývoj počtu spáchaných trestných činov v samosprávnych krajoch SR

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Bratislavský kraj	19 354	18 415	17 211	15 260	14 145	13 271	11 577
Trnavský kraj	8 957	8 860	9 073	8 186	7 405	7 760	7 283
Trenčiansky kraj	7 775	7 753	7 569	6 958	6 280	6 149	5 986
Nitriansky kraj	9 501	9 421	9 884	9 230	8 255	8 025	7 881
Žilinský kraj	10 240	9 808	9 788	9 431	8 585	8 004	7 774
Banskobystrický kraj	12 052	11 267	11 206	10 009	8 745	7 876	7 672
Prešovský kraj	10 152	10 242	10 431	9 240	8 019	7 769	7 687
Košický kraj	14 565	14 281	14 282	12 717	11 551	10 588	10 112
Slovenská republika	92 873	90 351	89 677	81 245	73 163	69 635	66 215

Zdroj: ŠÚ SR

V oblasti kriminality je opodstatnenou požiadavkou zapracovať do verejných politík aj **programy prevencie kriminality** (zvyšovanie bezpečnosti obyvateľov), ktoré budú reagovať na identifikované problémy, globálne trendy a lokálne výzvy súvisiace najmä s javmi ako sú :

- prebiehajúce demografické zmeny s dopadom na nárast nárokov na služby v rôznych oblastiach, vrátane možného znižovania konkurencieschopnosti regionálnej ekonomiky,
- nástup nových civilizačných hrozieb a technológií s možným negatívnym dopadom na bezpečnosť a nutnosťou flexibilne reagovať na krízové javy (Covid, kybernetické hrozby), a pod.

Požiarina ochrana

Ochranu pred požiarom na území Trenčianskeho kraja zabezpečujú predovšetkým príslušníci Hasičského a záchranného zboru (HaZZ). Pokrytie územia TSK je v súčasnosti zabezpečené najmä hasičskými stanicami HaZZ pod ministerstvom vnútra SR. Organizačne je HaZZ na území kraja rozdelený na: Krajské riaditeľstvo HaZZ Trenčín a Okresné riaditeľstvá HaZZ v Trenčíne, Novom Meste nad Váhom, Bánovciach nad Bebravou, Partizánskom, Považskej Bystrici a Prievidzi, ktoré spravujú desať hasičských staníc (Trenčín, Dubnica nad Váhom, Handlová, Prievidza, Partizánske, Myjava, Nové Mesto nad Váhom, Púchov, Považská Bystrica a Bánovce nad Bebravou). Činnosti, ktoré majú za cieľ ochranu životov a zdravia občanov a ich majetku pred požiarom a inými živelnými pohromami zabezpečujú taktiež dobrovoľné jednotky požiarnej ochrany pôsobiace v jednotlivých obciach kraja.

Zdroj: www.minv.sk, www.protipoziarne.sk

Civilná ochrana obyvateľstva

„Civilná ochrana obyvateľstva je systém úloh a opatrení zameraných na ochranu života, zdravia a majetku, spočívajúcich najmä v analýze možného ohrozenia a v prijímaní opatrení na znižovanie rizík ohrozenia, ako aj určenie postupov a činností pri odstraňovaní následkov mimoriadnych udalostí. Poslaním civilnej ochrany je v rozsahu vymedzenom v zákone chrániť životy, zdravie, majetok a vytvárať podmienky pri mimoriadnych udalostiach a počas mimoriadnej situácie a na ten účel spolupracovať s obdobnými inštitúciami iných štátov pri poskytovaní vzájomnej pomoci.“ (Zdroj : http://www.minv.sk/?Civilna_ochrana)

Pre uplatňovanie stavebnotechnických požiadaviek na ochranné stavby civilnej ochrany je smerodajný dokument „**Analýza územia z hľadiska možných mimoriadnych udalostí**“, ktorý sa vypracúva v súlade so zákonom č. 395/2011 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 42/1994 Z. z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov a ktorým sa menia a dopĺňajú niektoré zákony. Plnenie požiadaviek vyššie uvedených legislatívnych dokumentov je overované v rámci príslušných územných a stavebných konaní.

Určenie pôsobnosti samosprávneho kraja je vymedzené zákonom č. 42/1994 Z. z. Národnej rady Slovenskej republiky o civilnej ochrane obyvateľstva. Podľa uvedeného zákona samosprávny kraj v rámci svojej samosprávnej pôsobnosti:

- poskytuje okresnému úradu v sídle kraja podklady potrebné na vypracovanie analýzy územia kraja a podklady na vypracovanie plánov ochrany obyvateľstva z hľadiska možných mimoriadnych udalostí,
- spolupracuje s orgánmi štátnej správy a obcami pri plánovaní a zabezpečovaní evakuácie na svojom území a utvára podmienky pri evakuácii na súčinnosť medzi samosprávnymi kraji,
- poskytuje okresnému úradu v sídle kraja údaje o zariadeniach civilnej ochrany a spolupracuje s orgánmi štátnej správy a obcami pri plánovaní a riešení ukrytia obyvateľstva,
- metodicky riadi a vykonáva prípravu obyvateľstva na sebaochranu a vzájomnú pomoc, ako aj prípravu na poskytovanie prvej pomoci v spolupráci s verejnoprávnymi inštitúciami s humanitným poslaním,
- podieľa sa na preventívno-výchovnej a propagačnej činnosti v civilnej ochrane.

Ochrana pred povodňami

Pôsobnosť samosprávneho kraja v oblasti ochrany pred povodňami je legislatívne vymedzená Zákonom 7/2010 Z. z. o ochrane pred povodňami. Na základe uvedeného právneho predpisu plní nasledujúce úlohy:

- spolupracuje s poverenými osobami, so správcom vodohospodársky významných vodných tokov, s orgánmi štátnej vodnej správy a s obcami na vypracovaní, prehodnocovaní a aktualizáciách predbežného hodnotenia povodňového rizika a častí plánov manažmentu povodňového rizika, ktoré sa týkajú územia vyššieho územného celku,
- využíva predbežné hodnotenie povodňového rizika, mapy povodňového ohrozenia, mapy povodňového rizika a informácie o určených inundačných územiach na určenie regulatív priestorového usporiadania a funkčného využívania územia v procesoch územného plánovania,
- podieľa sa v súčinnosti s okresným úradom a obcami na príprave a kontrole zabezpečenia ochrany pred povodňami,
- spolupracuje s okresným úradom na zostavovaní povodňového plánu kraja,
- podieľa sa na riešení problémov zabezpečovania ochrany pred povodňami, ktoré sa týkajú viacerých obcí, a taktiež na riešení problémov, ktoré vzniknú počas povodní a pri obnove územia postihnutého povodňami,
- vytvára pre regionálnu správu ciest podmienky na plnenie jej úloh na úseku ochrany pred povodňami,
- schvaľuje plán hliadkovej služby regionálnej správy ciest,
- spolupracuje s organizáciami, ktoré poskytujú alebo sprostredkujú humanitnú, vecnú alebo finančnú pomoc obciam a občanom postihnutým povodňami,
- plní úlohy počas mimoriadnej situácie podľa osobitného predpisu,
- vyhodnocuje povodňové škody na majetku vo svojom vlastníctve, správe alebo užívaní a vyhodnotenú povodňovú škodu predkladá okresnému úradu,
- vypracúva súhrnnú správu o priebehu povodní, ich následkoch a vykonaných opatreniach a správu predkladá okresnému úradu.

Na základe vyššie spomínaného zákona okresný úrad v sídle kraja zostavuje povodňový plán kraja a predkladá ho na schválenie Ministerstvu životného prostredia SR (MŽP SR). Obce v záujmovom území spracúvajú povodňový plán zabezpečovacích prác, ak má drobný vodný tok alebo jeho ucelený úsek v nájme alebo vo výpožičke a tento predkladajú na schválenie príslušnému okresnému úradu. Všetky obce v záujmovom území spracúvajú a zostavujú povodňové plány záchranných prác obce a predkladajú ich na schválenie príslušnému okresnému úradu.

Všetky uvedené orgány štátnej správy spolupracujú v rámci svojej pôsobnosti s HaZZ SR a Policajným zborom SR (PZ SR). Malé toky v riešenom území sú upravené len miestnymi úpravami. Z hľadiska ochrany územia pred povodňami sú nebezpečné najmä malokapacitné priepusty, premostenia, vtoky do krytých profilov.

Aktuálny stav v oblasti ochrany pred povodňami

Vláda Slovenskej republiky vo svojom uznesení č. 31 z januára 2000 schválila **Program protipovodňovej ochrany SR do roku 2010**, ktorý sa podarilo naplniť asi na 50 percent. Finančné prostriedky sa použili napríklad na preventívne protipovodňové opatrenia ktorými sú najmä technické a biotechnické opatrenia v povodí, ktoré spomaľujú odtok vôd z povodia do vodných tokov, smerovali tiež na výstavbu a rekonštrukciu retenčných nádrží, ochranných hrádzí, protipovodňových línií a zariadení na prečerpávanie vnútorných vôd, úpravu vodných tokov, ako aj budovanie poldrov.

V súčasnosti je vládou schválený **Program revitalizácie krajiny a integrovaného manažmentu povodí SR**. Zameriava sa na zadržanie dažďovej vody v krajine, ako aj na celkové oživenie a obnovu poškodenej krajiny a minimalizáciu rizika vzniku povodňových prívalových vln.

Jedným zo základných krokov účinnej prevencie proti povodňam je podľa mnohých publikovaných štúdií obnovenie ekosystémových funkcií povodia/územia/krajiny, ktoré svojimi prirodzenými vlastnosťami zadrží dažďovú vodu, umožní jej vsakovanie do podlahy, zvýši kvalitu pôdy a v rámci priestorovej optimalizácie funkcií, potrieb a využívania krajiny človekom, zabezpečí aj jej ekologickú stabilitu.

Konkrétnym cieľom je vytvoriť a vybudovať v lesnej, v poľnohospodárskej a v urbánnej krajine na celom území SR vodozádržné krajinné a terénne útvary a v intravilánoch obcí a miest vybudovať vodozádržné systémy, zariadenia a technické riešenia s

TRENČIANSKY
SAMOSPRAVNÝ
K ◊ R ◊ A ◊ J

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Európska únia
Európsky sociálny fond

celkovou cyklickou zádržnou kapacitou dažďovej vody v objeme 250 miliónov m³. Následne tieto vodozadržné systémy/zariadenia zodpovedne prevádzkovať, udržiavať ich funkčnosť, vykonávať ich údržbu a servis. Stanovená cyklická vodozadržná kapacita vyplýva z **analýzy zrážkovoodtokových pomerov povodí územia Slovenskej republiky**.

PRÍRODNO-ENVIRONMENTÁLNA ANALÝZA

Predmetom kapitoly je prehľad súčasného stavu oblastí životného ako je odpadového hospodárstvo TSK (najvýznamnejšie skládky odpadu, spôsoby likvidácie a opätovného využitia odpadu), stručný prehľad veľkoplošných aj maloplošných chránených území, prehľad najväčších znečisťovateľov ovzdušia, základné zhodnotenie kvality a znečistenia vody a pôdy spolu s prehľad lokalít ohrozených žiarením, hlučnosťou a prašnosťou, - Samostatná pozornosť je venovaná ekovýchove a ekocentrám. Ako podkladové zdroje dát boli využité údaje Štatistického úradu SR, Ministerstva životného prostredia SR, ŠGUDŠ, ŠOP SR, Informačného systému environmentálnych záťaží, www.enviroportal.sk a Národného Emisného Informačného Systému. Problematika životného prostredia a ochrany prírody je riešená v súlade s aktuálnym územným plánom Trenčianskeho samosprávneho kraja (ÚPN-TSK v znení ZaD č.3). Na niektoré skutočnosti je možné nadviazať a rozvíjať ich a niektoré skutočnosti museli byť z dôvodu rozdielného obsahu dokumentu PHRSR kraja a dokumentu územného plánu kraja zosťručené. Vzhľadom tomu, že územný plán Trenčianskeho kraja neobsahuje najaktuálnejšie údaje bolo nutné v rámci analytickej časti dokumentu PHRSR pristúpiť k aktualizácii údajov spoločných s územným plánom kraja. Zmeny sú v množstvách vyprodukovaného komunálneho odpadu, množstvách emisií zo zdrojov znečistenia ovzdušia, počte chránených území v kraji a podobne. Kapitoly bolo možné obohatiť o poznatky, ktoré vychádzajú zo strategických dokumentov obstaraných úradom TSK ako sú napríklad: Krajská koncepcia Environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v TSK, Plán udržateľnej mobility Trenčianskeho samosprávneho kraja, Cyklostratégia TSK na roky 2016 – 2030. Každú podkapitolu je možné rozpracovať podrobnejšie a s väčšími detailmi, ale bolo by to na úkor čitateľnosti a porozumenia danej problematiky.

V novom programovom období boli z úrovne Európskej únie stanovené základné podmienky, ktoré musia členské štáty splniť, aby mohli začať čerpať zdroje z fondov EÚ v rámci cieľa 2 „Zelená, nízkouhlíková Európa“ na financovanie opatrení v oblasti životného prostredia. Tieto základné podmienky boli stanovené pre vodné hospodárstvo, odpadové hospodárstvo a ochranu prírody, pričom sa viažu k vypracovaniu jednotlivých strategických koncepčných dokumentov pre tieto oblasti.

Pre oblasť vodohospodárstva a odpadových vôd ide o dokument **„Plán rozvoja verejných vodovodov a verejných kanalizácií pre územie SR na roky 2021 – 2027“** (Zdroj: <https://www.enviroportal.sk/sk/eia/detail/plan-rozvojaverejnych-vodovodov-verejnych-kanalizacii-pre-uzemie-srn>), pre oblasť odpadového hospodárstva ide o dokument **„Program odpadového hospodárstva Slovenskej republiky na roky 2021 – 2025“**, (Zdroj: <https://www.enviroportal.sk/sk/eia/detail/programodpadoveho-hospodarstva-slovenskej-republiky-na-roky2021-2025>) a pre oblasť ochrany prírody, biodiverzity a zelenej infraštruktúry ide o dokument **„Prioritný akčný rámec (PAF) pre sústavu Natura 2000 v Slovenskej republike podľa článku 8 smernice Rady 92/43/EHS o ochrane prirodzených biotopov a voľne žijúcich živočíchov a rastlín (smernica o biotopoch) vo viacročnom finančnom rámci na roky 2021 – 2027“**, (Zdroj: <https://www.minzp.sk/natura2000/prioritny-akcny-ramecfinancovania-natura-2000-slovenskej-republike/>).

3) Odpadové hospodárstvo

Od roku 1993 sú v Slovenskej republike (SR) v súlade so štátnou environmentálnou politikou pre potreby definovania úloh strategického a koncepčného rozvoja odpadového hospodárstva z úrovne štátu vypracovávané **Programy odpadového hospodárstva Slovenskej republiky (POH SR)**. POH SR spracovaný na roky 2016 – 2020 bol v poradí šiestym programom, ktorého úlohou je nadväzne na POH SR do roku 2015 poskytnúť komplexný pohľad na ďalší rozvoj odpadového hospodárstva v SR, nadväzne na výsledky dosiahnuté v predchádzajúcom programovacom období a s ohľadom na všetky zmeny, ktorými prešla SR v procese budovania odpadového hospodárstva. Na predchádzanie vzniku odpadov kladie dôraz dokument **„Program predchádzania vzniku odpadu SR na roky 2019 – 2025“**.

Pri riešení problematiky odpadového hospodárstva je možné vychádzať z Programu odpadového hospodárstva Slovenskej republiky na roky 2016 – 2020, ktorý bol schválený Vládou SR dňa 14.10.2015 uznesením č. 562/2015 Z. z. a na ktorý bude po spracovaní nadväzovať Program odpadového hospodárstva Trenčianskeho kraja na roky 2021-2025, resp. z Programu odpadového hospodárstva Slovenskej republiky na roky 2021 – 2025, ktorý bol v čase spracovania tejto kapitoly v štádiu návrhu (Zdroj: <https://www.enviroportal.sk/sk/eia/detail/programodpadoveho-hospodarstva-slovenskej-republiky-na-roky2021-2025>)

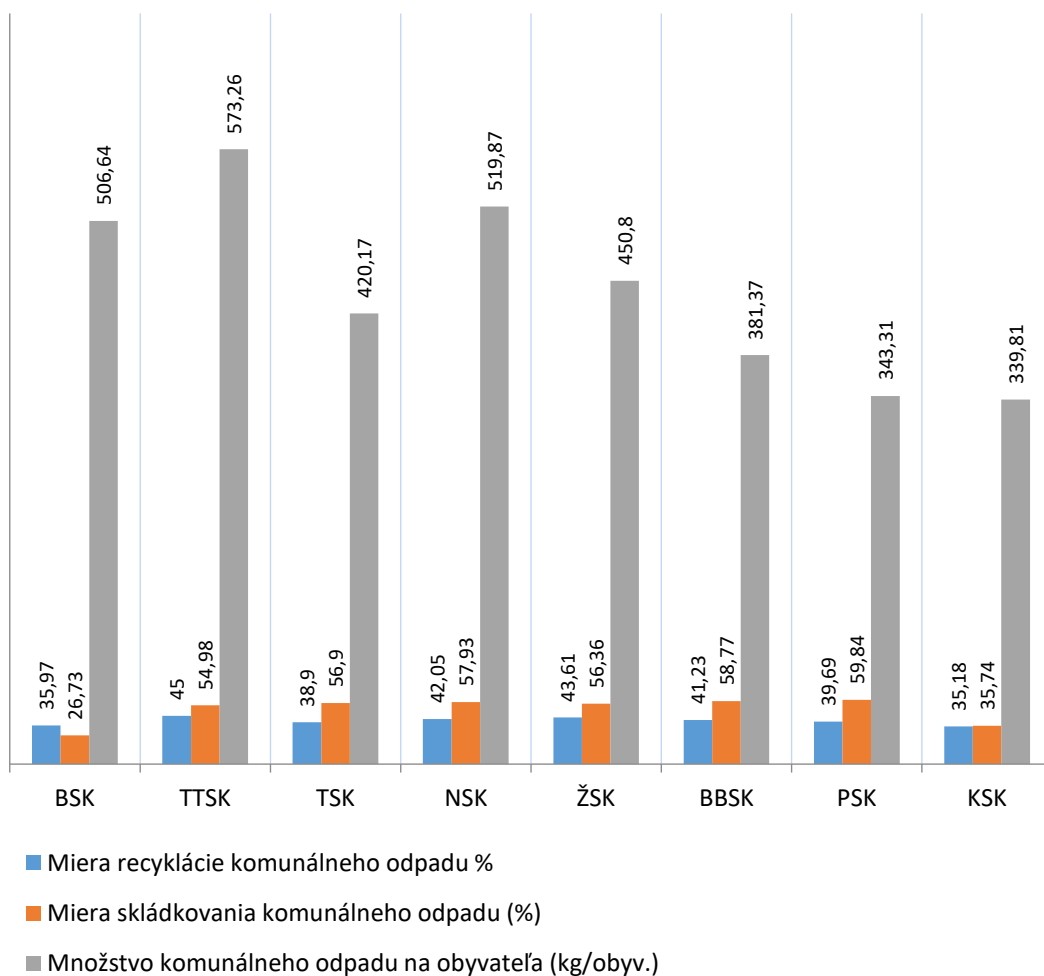
Právna úprava odpadového hospodárstva sa vykonáva zákonom č. 79/2015 Z. z. o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Katalóg odpadov sa ustanovuje vyhláškou Ministerstva životného prostredia Slovenskej republiky č. 365/2015 Z. z. v znení vyhlášky č. 320/2017 Z. z.

Z dostupných údajov je možné konštatovať, že množstvo vyprodukovaného komunálneho odpadu za posledných päť rokov rastie avšak v poslednom vyhodnotenom roku došlo k miernemu poklesu vyprodukovaného komunálneho odpadu a tým

pádom k miernej stabilizácii jeho produkcie. V roku 2019 bolo na území kraja vyprodukovaných 245 845 ton komunálneho odpadu čo predstavuje 420,17 kg na jedného obyvateľa kraja, čo je hodnota nižšia ako celoslovenský 434,74 kg na obyvateľa. Je možné sa domnievať, že je to spôsobené tým, že obyvateľstvo na území kraja nie je sústredené úplne v mestskom urbanizovanom prostredí a má možnosti aj záujem udržiavať produkciu komunálneho odpadu na nižších úrovniach.

Graf 26 Porovnanie vybraných ukazovateľov odpadového hospodárstva na úrovni krajov a priemernej hodnoty Slovenskej republiky 2019

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Podľa § 81 ods. 7 zákona č. 79/2015 Z. z. o odpadoch má samotná obec na starosti činnosti týkajúce sa separácie odpadu, a to:

- zber a prepravu zmesového komunálneho odpadu vznikajúceho na jej území
- zavedenie a vykonávanie triedeného zberu biologicky rozložiteľného kuchynského odpadu okrem prevádzkovateľov kuchýň, zavedenie a vykonávanie triedeného zberu jedlých olejov a tukov z domácností, zavedenie a vykonávanie triedeného zberu biologicky rozložiteľných odpadov zo záhrad a parkov vrátane odpadu z cintorínov
- zabezpečiť zavedenie a vykonávanie triedeného zberu komunálnych odpadov pre papier, plasty, kovy, sklo a viacvrstvové kombinované materiály na báze lepenky

Miera recyklácie komunálneho odpadu v TSK za posledných päť rokov vzrástla z 18,5% na 38,9% avšak stále je to pod priemerom Slovenskej republiky a Európskej únie. PHRSR TSK na roky 2021 – 2027 sa v strategickej časti snaží definovať čo najefektívnejšie opatrenia, ktoré podpora snahy o zníženie množstva produkcie komunálneho odpadu.

Tabuľka 107 Prehľad skládok odpadov na území Trenčianskeho kraja

Okres	Názov skládky	Katastrálne územie	Trieda skládky	Prevádzkovateľ	Rok začatia prevádzky	Predpok. Rok ukončenia
Bánovce nad Bebravou	Skládka odpadov Dežerice II	Dežerice	SKNNO	Dežerická Eko, s.r.o.	2013	2016
Ilava	Luštek	Dubnica n. Váhom	SKNNO	Spoločnosť Stredné Považie a. s.	1996	2045
	Lieskovec	Dubnica n. Váhom (Prejta)	SKNNO	Unikomas a. s.	1999	-
Myjava	Doliny	Kostolné	SKNNO	K.O.S. s.r.o.	1996	2040
	Pod Bradlom	Brezová pod Bradlom	SKNNO	Technické služby mesta Brezová pod Bradlom	1997	Mimo prevádzky, uzavretá zrekultivovaná
Partizánske	Skládka TKO Brodzany	Brodzany	SKNNO	Technické služby mesta Partizánske, s.r.o.	1993	2020
	Livinské Opatovce-Chudá Lehota	Livinské Opatovce	SKNO	BORINA EKOS s.r.o.	1998	2017
	Livinské Opatovce-Chudá Lehota	Livinské Opatovce	SKNNO	BORINA EKOS, s.r.o.	1998	2019
Považská Bystrica	Sverepec	Sverepec	SKNNO	MEGAWASTE SLOVAKIA s. r. o.	2010	2014
Prievidza	Dvorníky nad Nitricou	Nitrica	SKNNO	INGPORS, s.r.o.	2010	2025
	Na Schleiblingu	Handlová	SKNNO	HATER – HANDLOVÁ s.r.o.	1996	
	Vyšehradné	Nitrianske Pravno	SKNNO	Skládka TKO Vyšehradné	1994	2018
	Skládka stabilizátu	Zemianske Kostolany,	SKIO	Slovenské elektrárne a.s. Elektrárne Nováky závod	1998	2030
Púchov	Podstránie – Lednické Rovne	Lednické Rovne	SKNNO	MEGAWASTE SLOVAKIA s. r. o.	2013	2019
	Zájeľšie-Lysiny	Horná Breznica	SKIO	Obec Horná Breznica	1996	2027

Zdroj: Ministerstvo životného prostredia SR - Zoznam skládok odpadov prevádzkovaných v Slovenskej republike v roku 2017, vlastné spracovanie

V súčasnosti sa na území Trenčianskeho kraja nachádzajú 3 spaľovne odpadu zo zdravotnej starostlivosti a 2 zariadenia na spoluspaľovanie odpadov v okresoch Trenčín, Ilava a Prievidza. V kraji sú prevádzkované 3 spaľovne nemocničných odpadov (odpadov zo zdravotníckych zariadení), ktoré sa nachádzajú v nemocniciach Bojnice okres Prievidza, Trenčín a Myjava. Na území TN kraja sa nachádzajú dve zariadenia na spoluspaľovanie odpadov. Sú to rotačné pece na výrobu slinku v cementárňach Považská cementáreň a.s. Ladce a CEMMAC a.s. Horné Srnie.

Je treba poznamenať, že viacero obcí sa bráni budovaniu nových zariadení na spaľovanie odpadov a snaží sa uprednostňovať recykláciu, ktorá je v odpadovej hierarchii nadriadená spaľovaniu ale aj skládkovaniu odpadov. Samotné názory na spaľovanie odpadov v spoločnosti sú veľmi rozdielne. V Slovenskej republike len v roku 2018 skončilo vyše 50 % komunálneho odpadu na skládkach a nové kapacity na spaľovanie odpadov by pomohli túto hodnotu znížiť avšak spaľovanie odpadu je aj z pohľadu Európskej únie druhý najnevhodnejší spôsobom nakladania s odpadom.

4) Environmentálne limity

Základným legislatívnym dokumentom ochrany prírody a krajiny Slovenskej republiky je zákon Národnej rady Slovenskej republiky č. 543/2003 z 25. júna 2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny. Územné časti vysokej biologickej a ekologickej hodnoty sú vyhlásené za chránené územia v niektorej z kategórií chránených území alebo podliehajú osobitnej ochrane, pričom špeciálnu starostlivosť a režim na chránených územiach zabezpečujú stupne ochrany. Národné parky a chránené krajinné oblasti sa označujú ako veľkoplošné chránené územia (VCHÚ). Chránené areály, prírodné rezervácie, národné prírodné rezervácie, prírodné pamiatky, národné prírodné pamiatky a chránené krajinné prvky sa označujú ako maloplošné chránené územia (MCHÚ). Osobitnú kategóriu tvoria napríklad chránené vtáčie územia a územia európskeho významu, ale aj lokality významných mokradí. Do riešeného územia zasahujú nasledovné chránené územia :

Tabuľka 108 Veľkoplošné chránené územia

Názov	Rok vyhlásenia	Rozloha (ha)	Okres	Predmet ochrany
		z toho na území kraja		
CHKO Malé Karpaty	1976	64 610	NM, MY, (BA III, BA IV, MA, PK, PN, SE, TT)	ochrana lesných komplexov, teplomilných druhov rastlín a živočíchov a krasových oblastí
		5 717		
CHKO Biele Karpaty	1979	44 568	MY, NM, TN, IL, PU, (SI, SE)	ochrana lesných a lúčnych komplexov, rastlinných a živočíšnych druhov
		40 545		
CHKO Kysuce	1984	65 462	PU, PB, (BY, CA)	ochrana lesných komplexov, jedinečných prírodných útvarov
		15 497		
CHKO Strážovské vrchy	1989	30 979	PB, PU, IL, PD, (BY, ZA)	ochrana lesných komplexov, ochrana foriem reliéfu, najmä bralných a krasových foriem, tiesňav, hrebeňov, erózných kotlín ako aj vzácných rastlinných a živočíšnych druhov
		23 357		
CHKO Ponitrie	1985	37 665	PD, PE, (NR, ZC, ZM, TO)	ochrana lesných komplexov, prírodných útvarov, teplomilných a suchomilných druhov rastlín a živočíchov
		17 496		
Spolu:		243 284		
		102 612		

Zdroj: ŠOP SR, 2016, vlastné spracovanie

Maloplošné chránené územia

V riešenom území sa nachádza 141 maloplošných chránených území, z toho :
3 chránené areály, 3 národné prírodné pamiatky, 71 prírodných pamiatok, 12 národných prírodných rezervácií, 52 prírodných rezervácií, bez chránených krajinných prvkov.

Natura 2000

Natura 2000 je sústava chránených území členských krajín Európskej únie, ktorej hlavným cieľom je zachovanie prírodného dedičstva, ktoré je významné nielen pre príslušný členský štát, ale najmä EÚ ako celok. Vytvorenie tejto sústavy má zabezpečiť ochranu a zachovanie vybraných typov biotopov, ohrozených druhov rastlín a živočíchov a ich biotopov, ktoré sú významné z hľadiska Európskeho spoločenstva. Vytvorenie Natura 2000 je jedným zo základných záväzkov členských štátov voči EÚ v oblasti ochrany prírody. Cieľom vytvorenia tejto európskej súvislej siete chránených území je zabezpečenie priaznivého stavu populácií vybraných druhov živočíchov a rastlín a priaznivého stavu biotopov. Sústavu Natura 2000 tvoria dva typy území:

- chránené vtáčie územia (CHVÚ) - vyhlasované v súlade so smernicou Rady č. 79/409/EHS z 2. apríla 1979 o ochrane voľne žijúcich vtákov (známej tiež ako smernica o vtákoch – Birds directive), v riešenom území sa nachádza 5 vyhlásených chránených území, ktoré sú súčasťou európskej súvislej siete chránených území Natura 2000 a to : CHVÚ Malé Karpaty, CHVÚ Strážovské Vrchy, CHVÚ Tribeč, CHVÚ Dubnické štrkovisko, CHVÚ Malá Fatra
- územia európskeho významu (ÚEV) - územia vyhlasované v súlade so smernicou Rady č. 92/43/EHS z 22. mája 1992 o ochrane prirodzených biotopov, voľne žijúcich živočíchov a rastlín (známa tiež ako smernica o biotopoch – Habitats directive), v riešenom území sa nachádza 68 navrhovaných území európskeho významu, ktoré sú súčasťou európskej súvislej siete chránených území Natura 2000.

Ramsarské lokality

V zmysle Dohovoru o mokradiach, majúcich medzinárodný význam, najmä ako biotopy vodného vtáctva (Ramsarský dohovor) sa v riešenom území nenachádzajú.

Tabuľka 109 Prehľad počtu chránených území v Trenčianskom kraji podľa okresov

Okres	maloplošné	veľkoplošné	NATURA - ÚEV	NATURA - CHVÚ
Bánovce nad Bebravou	16	0	6	1
Ilava	16	2	12	2
Myjava	9	2	5	1
Nové Mesto nad Váhom	34	2	13	0
Partizánske	5	1	4	1
Považská Bystrica	9	2	4	1
Prievidza	19	2	6	2
Púchov	3	3	5	1
Trenčín	30	1	21	2

Zdroj: ŠOP SR, 2016, vlastné spracovanie

5) Environmentálne záťaž

V rámci Trenčianskeho kraja je podľa Informačného systému environmentálnych záťaží evidovaných 200 záznamov v 3 rôznych registroch. V registri A – pravdepodobná environmentálna záťaž je evidovaných 92 záznamov, v registri B – potvrdená environmentálna záťaž je evidovaných 41 záznamov a v registri C – sanovaná/rekultivovaná lokalita je evidovaných 67 záznamov.

Tabuľka 110 Počet záťaží evidovaných v jednotlivých okresoch TSK

Okres	Pravdepodobná environmentálna záťaž Register A	Potvrdená environmentálna záťaž Register B	Sanovaná/rekultivovaná Lokalita Register C

Bánovce nad Bebravou	4	2	2
Ilava	19	0	2
Myjava	6	1	4
Nové mesto nad Váhom	11	7	10
Partizánske	6	3	5
Považská Bystrica	10	2	2
Prievidza	11	15	23
Púchov	5	4	10
Trenčín	20	7	9
TSK spolu	92	41	67

Zdroj: ŠOP SR, 2016, vlastné spracovanie

6) Ovzdušie, voda a pôda

Na území kraja dominujú pahorkatiny až vrchoviny. Kraj sa rozprestiera na celkoch Vonkajších flyšových Karpát, Fatransko –tatranskej oblasti, Podunajskej nížiny a pohorím Vtáčnik sem zasahuje aj Slovenské stredohorie. Z Vonkajších Karpát sem zasahujú Biele Karpaty, Javorníky, Myjavská pahorkatina a Považské Podolie, z Fatransko -tatranskej oblasti Malé Karpaty, Považský Inovec, Strážovské Vrchy, Súľovské skaly, Hornonitrianska kotlina, Žiar, Trábeň a z Podunajskej nížiny Podunajská pahorkatina.

Povrch územia je značne členitý. Pohoria majú prevažne charakter hornatín, z ktorých vystupujú chrbty, hrebene atvrdoše z odolnejších hornín. Na mieste menej odolných hornín vznikli erózne doliny a kotliny. Riečne toky sprevádzajú pásy rovinatých nív. Na úpätí pohorí vo výbežku Podunajskej nížiny sú pahorkatiny s úvalinami a úvalinovitými dolinami.

Považské Podolie, Podunajská pahorkatina a Hornonitrianska kotlina patria do teplej klimatickej oblasti. Ostatné územie prechádza s narastajúcou nadmorskou výškou do mierne teplej a chladnej klimatickej oblasti.

Západnú časť kraja odvodňuje Váh, do ktorého sa z pravej strany vlieva Biela Voda, Vlára a Drietomica. Východnú časť kraja odvodňuje Nitra, do ktorej vteká Bebrava, Nitrica a Handlovka. Na rieke Nitra je problémom kvalita vody zhoršovaná priemyselnými činnosťami v okrese Prievidza. Kraj má pomerne značné zásoby podzemných vôd (Pružina a Domaniža v okrese Považská Bystrica). Najväčšia vodná nádrž je na Váhu pri Nosiciach. Termálne pramene v **Trenčianskych Tepliciach, Bojniciach a Nosiciach** (Kúpele Nimnica) podmienili vznik kúpeľov.

Teplické pramene poskytujú 6 prírodných liečivých zdrojov sírnej termálnej vody s podobným chemickým zložením, odlišujúcich sa len teplotou vody. Unikátnosť prameňov spočíva v priaznivej balneologickej teplote (38,4 – 40 °C), vďaka ktorej je možné priame použitie vody na vonkajšiu balneoterapiu - bez nutnosti jej ďalšieho ohrevu alebo ochladzovania. Tento fakt zohráva dôležitú úlohu v liečebnom účinku, keďže sírovodík / sulfán je plyn rozpustený vo vode a pri ohrievaní, ochladzovaní, alebo transporte uniká rýchlo do vzduchu.

Bojnická termálna voda je hydrogén-uhlíčanovo-síranová, vápnikovo-horčíková hypotonická akrototerna s teplotou od 28 – 52 °C, ktorá vyvierá z 9 prameňov s výdatnosťou 40 l/s z hĺbok 1200-1500 m. Liečivá voda účinkuje pozitívne na vegetatívny nervový systém, predovšetkým jeho parasympatickú časť. Indikuje sa pri chorobách pohybového ústrojenstva (najmä reumatických a zápalových), nervových ochoreniach, ženských chorobách, chorobách obličiek a močových ciest, onkologických chorobách a chorobách z povolania.

Nimnická minerálna voda je stredne až vysoko mineralizovaná, uhličitá, hydrogenuhličitanová, sodná, jódomá, studená, hypotonická, slabo kyslá. Teplota najviac využívaného prameňa je 12,7°C, čo eliminuje stratu liečivých zložiek minerálky. Obsahuje významné množstvá sodíka, horčíka, draslíka, vápnika, ďalej jodidy, chloridy, stopové prvky. Unikátné zloženie nimnickej minerálnej vody umožňuje jej vonkajšiu i vnútornú aplikáciu, a to formou pitnej liečby, inhalačnej liečby a uhličitým kúpeľom. V pitnom režime je indikovaná pri liečbe chorôb tráviaceho ústrojenstva – vredová choroba gastroduodena, funkčné a zápalové ochorenia čriev a žalúdka, pooperačné stavy tráviaceho traktu a chorôb z poruchy látkovej premeny a žliaz s vnútornou sekréciou. Inhalačná liečba je indikovaná pri liečbe netuberkulózných chorôb dýchacích ciest. Inhalácia minerálky priaznivo ovplyvňuje sliznicu dýchacích ciest, pôsobí protizápalovo, uľahčuje vykašliavanie.

Celotelový uhlíčitý kúpeľ Je indikovaný pri kardio-vaskulárnych ochoreniach, onkologických, nervových, pohybových, gynekologických chorobách a chorobách z povolania.

Doliny a kotliny kraja sú odlesnené. V pohoriach v nižších polohách rastú dubové a hrabové lesy, vo vyšších polohách bučiny a v najvyšších smrečiny. Pestrá mozaika krajinných typov podmieňuje aj pomerne pestré zastúpenie živočíchov. V pohoriach nájdeme zástupcov spoločenstiev hôr, z ktorých k najznámejším patria diviaky, líšky, srny, jelene. V poslednom období, najmä v Strážovských vrchoch, je častým zjavom medveď, ba dokonca bol pozorovaný aj vlk. V kotlinách a na výbežkoch Podunajskej nížiny dominujú zástupcovia spoločenstiev polí a lúk (zajace, jarabice, bažanty, rôzne druhy hlodavcov). Špecifické živočíšne druhy obývajú okolie väčších tokov a vodných plôch.

Ovzdušie

Na znečistení ovzdušia v riešenom území sa podieľajú výraznou mierou činitele, ktoré sú situované priamo v jeho území, ale aj pôsobiace v okolí tohto územia. Hlavné zdroje znečistenia ovzdušia pochádzajú z bodových zdrojov priemyselnej prevádzky Slovenskej elektrárne Zemianske Kostoľany, Považská cementáreň Ladce, CEMMAC Horné Slnie, Fortischem Nováky, ale aj z mobilných zdrojov - automobilová doprava. Ďalším významným zdrojom znečistenia je lokálne vykurovanie domácností (v prípade PM častíc ide dokonca o najväčší zdroj znečistenia, nakoľko „reguláciou prijatou na európskej aj národnej úrovni sú emisie PM častíc z priemyslu v súčasnosti už značne obmedzené.“

Zdroj : <https://dnesdycham.populair.sk/znečistovanie-ovzdušia>.

SHMÚ ako odborná organizácia pre hodnotenie kvality ovzdušia v správe o kvalite ovzdušia 2020 okrem iného uvádza : „Metalurgický komplex na východnom Slovensku je jediným veľkým zdrojom, ktorý sa celoročne podieľa na vyšších koncentráciách znečisťujúcich látok aj v jeho blízkosti.

Ťažisko problému znečisťovania ovzdušia u nás sa v poslednom období presúva k vykurovaniu domácností a k cestnej doprave. Pri použití tuhých palív je vykurovanie domácností zdrojom prachových častíc a benzo(a)pyrénu.“ Zdroj : http://www.shmu.sk/File/oko/rocenky/2020_Sprava_o_KO_v_SR_v1.pdf, str.5)

Z hľadiska zdrojov znečistenia sa podieľali na znečistení ovzdušia najmä energetické zdroje výrobných podnikov, centrálné tepelné zdroje, blokové kotle, domáce kúreniská a podobne. Prevažná časť emisnej záťaže Trenčianskeho kraja pochádza najmä z regiónu Hornej Nitry. Táto oblasť predstavuje územie celého okresu Prievidza, kde sa vyskytuje znečistené ovzdušie, ktoré môže vo zvýšenej miere vyvolať škodlivé účinky na zdravie obyvateľstva a zložky životného prostredia.

Diferenciácia územia podľa environmentálnej kvality je stanovená v piatich stupňoch. Na území Trenčianskeho kraja sa nachádzajú regióny s nenarušeným prostredím (Bielokarpatský región a Strážovský región), región s mierne narušeným prostredím (Strednopovažský región, Ponitriansky a Tribečský región) s koncentráciou narušeného prostredia v aglomerácii Trenčína (Trenčiansky región). Regióny so silne narušeným prostredím predstavujú Dolnopovažský a Hornonitriansky región.

Pre problematiku hodnotenia a posudzovania kvality ovzdušia je územie SR rozdelené na 8 zón a 2 aglomerácie. Z toho v zóne Trenčiansky kraj sa nachádzajú 2 oblasti riadenia kvality ovzdušia (ORKO) – okres Prievidza a mesto Trenčín. Sú to oblasti, v ktorých dochádza k prekročovaniu limitných alebo cieľových hodnôt pre niektorú, resp. niektoré zo sledovaných znečisťujúcich látok. V prípade ORKO Okres Prievidza je to z dôvodu prekročovania cieľovej hodnoty pre benzo(a)pyrén a v prípade ORKO Mesto Trenčín pre prekročovanie limitnej hodnoty pre PM častice.

Znečisťujúce látky v ovzduší možno považovať za zdroj znečistenia povrchových a podzemných vôd aj z vodohospodárskeho hľadiska. Voda je jedným z médií transportu a akumulácie látok znečisťujúcich ovzdušie. Na pôdu majú najškodlivejší vplyv plynné exhaláty kyslého charakteru, ako sú oxidy síry, oxidy dusíka, chlorovodík a pod., preto že neutralizujú zásadité zložky pôdy a spôsobujú jej okysľovanie. Okysľovanie pôd vplyva negatívne nielen na rastlinstvo, ale aj na ďalšie faktory ako napr. nedostatok živín, zníženie biologickej aktivity, slabý rozklad organickej hmoty. Ďalším rizikom je kumulácia ťažkých kovov v pôde, čo sa odráža v schopnosti pôdy poskytovať hygienicky neškodné plodiny.

V oblasti ochrany ovzdušia musia prevádzkovatelia zdrojov znečisťovania ovzdušia plniť podmienky zákona NR SR č. 137/2010 Z. z. o ovzduší. Kategorizácia stacionárnych zdrojov znečistenia ovzdušia je daná vyhláškou MŽP SR č. 410/2012 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o ovzduší. Vyhláškou MŽP SR č. 231/2013 Z. z., sa ustanovujú požiadavky na vedenie prevádzkovej evidencie a rozsah ďalších údajov o stacionárnych zdrojoch znečisťovania ovzdušia. Vyhláškou Ministerstva životného prostredia SR, č. 411/2012 Z. z. sa ustanovuje monitorovanie emisií zo stacionárnych zdrojov a kvality ovzdušia v okolí, spôsob a požiadavky na zisťovanie a preukazovanie množstva vypúšťaných znečisťujúcich látok a údajov o dodržaní určených technických požiadaviek a všeobecných podmienok prevádzkovania.

V Trenčianskom kraji je ovzdušie najviac znečisťované na území Hornej Nitry. Ovzdušie je najviac zaťažované exhalátmi z chemického priemyslu, energetiky (teplárne, elektrárne) a dopravy. Významným druhotným zdrojom znečisťovania je sekundárna prašnosť, ktorej úroveň závisí od meteorologických činiteľov, zemných a poľnohospodárskych prác

a charakteru povrchu. Vykurovanie domácností je v hornatejšej časti kraja významnejším zdrojom znečisťovania ovzdušia než v Trnavskom, či Bratislavskom kraji. Vo väčších mestách sa používa najmä zemný plyn, palivové drevo sa používa vo väčšej miere v hornatej severnej časti kraja. Priemyselné zdroje znečisťovania ovzdušia sú z hľadiska príspevku k lokálnemu znečisteniu ovzdušia základnými znečisťujúcimi látkami menej významné s výnimkou cementárni. Významnejšie sa prejavuje vplyv tepelnej elektrárne, ktorý však v závislosti od meteorologických podmienok prispieva viac k regionálnemu pozadiu.

Pre porovnanie zozbieraných hodnôt je k dispozícii tabuľka, ktorá obsahuje množstvá vyprodukovaných základných znečisťujúcich látok v okresoch TSK za posledných 5 rokov:

Tabuľka 111 Emisie základných znečisťujúcich látok (ZL) zo stredných a veľkých stacionárnych zdrojov znečistenia v TSK podľa okresov (t/rok)

Typ ZL	Okres	2019	2018	2017	2016	2015
1.3.00 tuhé znečisťujúce látky (TZL)	Trenčín	50,66	70,45	42,66	43,29	46,74
	Púchov	11,30	10,29	11,21	12,94	14,79
	Bánovce nad Bebravou	4,53	4,36	4,23	5,35	4,84
	Myjava	3,48	3,55	3,46	4,11	4,49
	Nové Mesto nad Váhom	9,93	8,20	6,60	6,73	6,30
	Partizánske	7,13	12,70	11,14	10,14	11,53
	Považská Bystrica	12,32	10,27	10,11	9,69	9,16
	Prievidza	272,57	210,01	271,66	341,54	744,26
	Ilava	77,12	67,94	75,04	204,37	212,97
	SPOLU	449,02	397,77	436,09	638,16	1055,08
3.9.99 Oxid siričitý 3.4.01 + 3.4.02	Trenčín	70,73	45,39	86,64	102,91	61,93
	Púchov	34,03	27,12	40,09	36,70	28,75
	Bánovce nad Bebravou	0,66	0,88	0,14	0,47	0,73
	Myjava	5,40	5,02	5,68	5,27	5,90
	Nové Mesto nad Váhom	1,50	1,74	0,33	0,30	0,18
	Partizánske	11,13	10,09	8,68	9,07	8,51
	Považská Bystrica	1,88	1,91	2,48	2,38	2,14
	Prievidza	1179,61	2694,06	6901,63	6176,46	46791,47
	Ilava	9,30	8,68	38,62	15,32	9,12
	SPOLU	1314,23	2794,89	7084,29	6348,88	46908,74
3.4.03 oxidy dusíka (NOx) - oxid dusnatý	Trenčín	880,84	880,73	897,43	852,02	868,77
	Púchov	264,72	265,62	324,00	355,02	383,96
	Bánovce nad Bebravou	16,56	16,60	16,90	16,70	16,09
	Myjava	31,06	33,17	35,34	34,92	36,73
	Nové Mesto nad Váhom	33,44	32,15	33,61	34,84	32,35
	Partizánske	64,22	71,39	70,43	67,58	73,90
	Považská Bystrica	65,13	54,71	66,94	78,36	95,24
	Prievidza	1270,83	1253,60	1833,08	1932,79	3958,06
	Ilava	653,08	568,63	643,64	705,75	813,76
	SPOLU	3279,88	3176,61	3921,36	4077,98	6278,83
4.4.02 organické látky vyjadrené ako celok	Trenčín	67,37	76,03	63,17	58,10	56,17
	Púchov	147,10	142,91	162,67	137,39	130,98
	Bánovce nad Bebravou	14,44	16,03	16,88	16,13	18,98
	Myjava	40,23	34,49	34,03	30,08	32,12
	Nové Mesto nad Váhom	54,57	53,35	47,55	50,56	53,71
	Partizánske	46,47	46,27	43,27	41,06	36,58

	Považská Bystrica	36,22	38,12	35,91	31,96	27,28
	Prievidza	141,40	146,27	159,91	163,97	164,97
	Ilava	66,55	65,35	75,00	65,53	51,39
	SPOLU	614,34	618,81	638,39	594,77	572,17
3.5.01 oxid uhoľnatý (CO)	Trenčín	4547,78	4252,98	3784,84	2786,69	3174,11
	Púchov	70,91	64,38	79,29	66,85	53,97
	Bánovce nad Bebravou	14,56	15,12	13,86	14,43	14,16
	Myjava	76,76	80,31	85,77	93,30	96,60
	Nové Mesto nad Váhom	22,82	21,82	21,54	21,44	20,49
	Partizánske	145,56	180,27	177,34	165,14	174,53
	Považská Bystrica	86,09	52,02	82,15	156,51	125,04
	Prievidza	603,31	697,98	842,43	1248,58	754,08
	Ilava	1441,95	2211,10	2208,76	2205,48	2126,09
	SPOLU	7009,74	7575,97	7295,97	6758,43	6539,07

Zdroj: Národný Emisný Informačný Systém, vlastné spracovanie

Rovnaké súhrnné údaje za celý TSK premietnuté do porovnania s hodnotami za celú SR ukazuje nasledujúca tabuľka, doplnená o hodnoty CO₂, dostupné len po úroveň krajov.

Tabuľka 112 Emisie základných znečisťujúcich látok (ZL) + CO₂ zo stredných a veľkých stacionárnych zdrojov znečistenia v TSK v porovnaní so SR (t/rok)

Typ ZL		2019		2018		2017		2016		2015	
		Množstvo ZL(t)	% v SR	Množstvo ZL(t)	% v SR	Množstvo ZL(t)	% v SR	Množstvo ZL(t)	% v SR	Množstvo ZL(t)	% v SR
1.3.00	tuhé znečisťujúce látky	449,0	12,7	397,8	8,4	436,1	8,4	638,2	11,8	1 055,1	17,2
	údaj za celú SR:	3 539,76		4 753,39		5 165,98		5 417,07		6 128,76	
3.9.99	oxid siričitý	1 314,2	9,2	2 794,9	14,8	7 084,3	27,0	6 348,9	25,7	46 908,7	72,0
3.4.01+3.4.02	údaj za celú SR:	14 220,0		18 852,4		26 190,4		24 749,8		65 142,2	
3.4.03	oxidy dusíka, oxid dusnatý	3 279,9	14,0	3 176,6	12,1	3 921,4	14,8	4 078,0	15,7	6 278,8	21,6
	údaj za celú SR:	23 394,3		26 177,1		26 507,2		26 015,3		29 091,1	
4.4.02	organické látky	614,3	8,9	618,8	8,7	638,4	9,4	594,8	9,3	572,2	9,3
	údaj za celú SR:	6 926,7		7 092,6		6 810,3		6 387,5		6 172,7	
3.5.01	oxid uhoľnatý (CO)	7 009,7	6,8	7 576,0	5,3	7 296,0	4,8	6 758,4	4,5	6 539,1	4,3
	údaj za celú SR:	102 509,9		142 084,9		152 728,3		151 782,9		150 417,9	
8.1.01	oxid uhličitý (CO ₂)	3 985 053,7	38,1	2 715 990,8	26,6	3 071 323,8	30,3	1 128 251,6	14,6	3 293 720,0	33,6
	údaj za celú SR:	10 459 986,1		10 199 437,1		10 143 739,1		7 725 748,7		9 794 093,3	

Zdroj: Národný Emisný Informačný Systém, vlastné spracovanie

Najvýznamnejší prevádzkovatelia stredných a veľkých zdrojov znečistenia ovzdušia v okresoch Trenčianskeho kraja podľa "Informácie o kvalite ovzdušia v Trenčianskom kraji a o podiele jednotlivých zdrojov znečisťovania ovzdušia na jeho znečisťovaní v roku 2019" vydanéj Okresným úradom Trenčín v roku 2019 boli okresy:

Tabuľka 113 Najväčší znečisťovatelia ovzdušia v TSK v roku 2019 podľa okresov

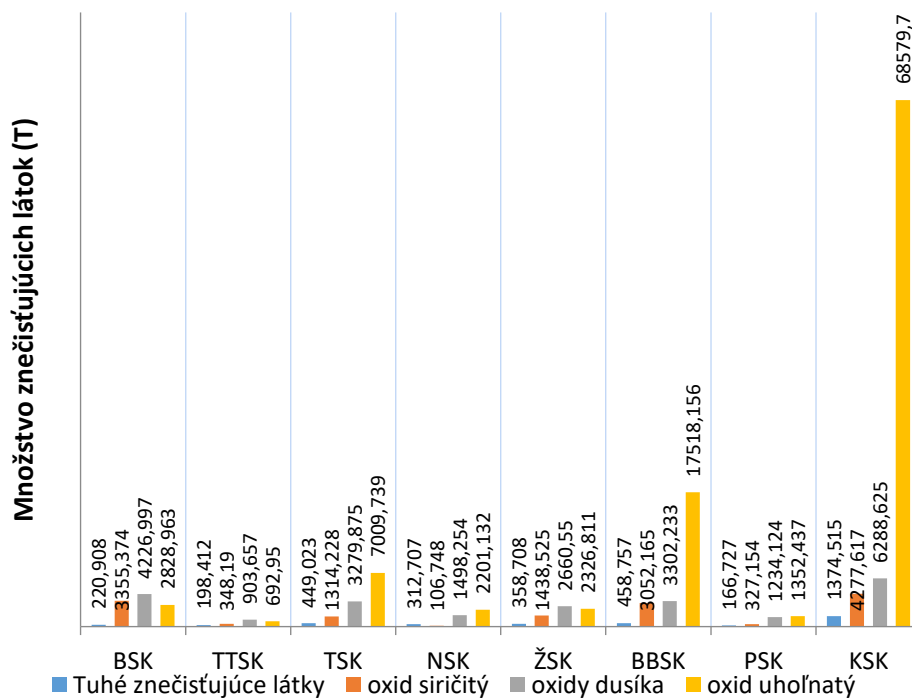
Okres	Najväčší znečisťovatelia
Bánovce nad Bebravou	Agrovýkrm Rybany s.r.o., Gabor spol. s r.o., PÖTTINGER STROJE, s.r.o., SPPP Slovakia s.r.o.
Ilava	Považská cementáreň a.s., Termonova CTZ Nová Dubnica, Poľnohospodárske družstvo Vršatec, MATADOR Industries, a. s.,

Myjava	ENGIE Services a.s. kotolňa S3, PFS, a.s., SVAMAN spol. s r.o., HDO SK, s.r.o.
Nové Mesto nad Váhom	VACUUMSCHMELZE, s.r.o., Hella Slovakia Front-Lighting s.r.o., PELLENC s.r.o.
Partizánske	AGROSERVIS-SLUŽBY výroba bioplynu, TSM mesta Partizánske, Podnik živočíšnej výroby a.s. Farma Žabokreky, Partizánske Building Components-SK lakovňa
Považská Bystrica	TEPLÁREŇ Pov. Bystrica s.r.o., paroplynový cyklus, Thyssenkrupp rothe erde Slovakia, a.s.
Prievidza	FORTISCHEM a.s., Slovenské elektrárne a.s., Hornonitrianske bane Prievidza a.s., NAVI s.r.o. – hydinárska farma, MVDr. Vladimír Rybníkár – veľkovýkrmňa hosp. zvierat, Scheuch s.r.o. – striekacia kabína so sušením
Púchov	RONA, a.s., výroba skla, Continental Matador Rubber, s. r. o., kotolňa, Continental Matador Truck Tires s.r.o., FARMA JANEK, spol. s r.o., Bioplyn Horovce, s. r. o., BioElectricity, s. r. o.
Trenčín	CEMMAC a. s., Považský cukor a.s., CRH (Slovensko) a.s., Kameňolomy, VETROPACK NEMŠOVÁ s.r.o., výroba skla, JANEK s. r. o., farma nosníc, Domäsko s.r.o., farma brojlerov, BIOPLYN BIEROVCE s. r. o., výroba bioplynu

Zdroj: "Informácia o kvalite ovzdušia v Trenčianskom kraji a o podiele jednotlivých zdrojov znečisťovania ovzdušia na jeho znečisťovaní v roku 2019" vydaná Okresným úradom Trenčín (https://www.minv.sk/?Ochrana_ovzdušia_OSZP_OUTN, str.21, str.33), vlastné spracovanie

Graf 27 Prehľad množstva vyprodukovaných základných znečisťujúcich látok v krajoch Slovenskej republiky v roku 2019

Zdroj: Národný Emisný Informačný Systém, vlastné spracovanie

Tuhé znečisťujúce látky (TZL) – tento názov sa vzťahuje na emisie širokého rozsahu vetrom unášaných častíc od prachových častíc až po najmenšie a takmer neviditeľné častice s veľkosťou 0,1 až 10 µm. Tuhé častice, ktoré predstavujú zmes látok pozostávajúcu z uhlíka, prachu a aerosólov, vznikajú v doprave hlavne pri spaľovaní nafty. Donedávna sa pokladala nafta za čistejšie palivo ako benzín, nakoľko pri jej spaľovaní dochádza k menším emisiám CO a NOx. Avšak práve v dôsledku emisií tuhých častíc (menších ako 10 µm) a ich vážnemu vplyvu na zdravie ľudí došlo k zmene pohľadu na toto palivo. Polietavý prach predstavuje sumu častíc rôznej veľkosti, ktoré sú voľne rozptýlené v ovzduší. Ich pôvod je v rôznych technologických procesoch, uvoľňujú sa najmä pri spaľovaní tuhých látok, sú obsiahnuté aj vo výfukových plynových motorových vozidlách. Do ovzdušia sa však dostávajú aj vírením častíc usadených na zemskom povrchu (sekundárna prašnosť). Zdravotná významnosť prachu závisí od veľkosti častíc. Zatiaľ čo väčšie častice (nad 10 µm) môžu pôsobiť iba podráždenie horných dýchacích ciest s kašľom a kýchaním a dráždenie očných spojiviek, menšie častice sa dostávajú až do dolných dýchacích ciest a častice s rozmerom pod 2,5 µm môžu prestupovať do pľúcnych skliepkov a buď sa usadzovať v pľúcach alebo aj prenikať do krvného obehu. Z tohto aspektu delíme ukazovateľ prašnosti na celkovú prašnosť (TSP), častice pod 10 µm (PM10) a častice pod 2,5 µm (PM2,5).

Oxid siričitý (SO₂) patrí k typickým a najčastejším zložkám emisií. Najväčšie množstvá vznikajú pri spaľovaní fosílnych palív. Oxid siričitý je plyn, ktorý reaguje s vodnými parami za vzniku kyseliny. Jeho účinky na ľudský organizmus sa odvíjajú práve z tejto vlastnosti – pôsobí dráždivo na dýchacie cesty a očné spojivky. Cestná doprava sa podieľa síce len 3-6 %-mi na emisiách síry v Európe (veľká väčšina emisií stále pochádza zo spaľovania uhlia). Pôsobí dráždivo obzvlášť na horné dýchacie cesty, dostavuje sa kašeľ. Menšie koncentrácie vyvolávajú zápal priedušiek a astmu a chronická expozícia oxidu siričitého negatívne ovplyvňuje krvotvorbu a spôsobuje poškodenie srdcového svalu.

Oxidy dusíka (NO_x) vznikajú pri zohriatí vzduchu, ktoré nastáva pri spaľovaní palív. Jeho množstvo závisí na teplote procesu - čím je teplota vyššia, tým vyššia je tvorba. V motorových vozidlách dochádza k tvorbe oxidov dusíka v dôsledku vysokého tlaku a teploty v motore, pri ktorej reaguje dusík s kyslíkom. Viac ako 90% oxidov dusíka je emitovaných vo forme oxidu dusného (NO). Vo vzduchu sa však tento plyn rýchlo mení na oxid dusičitý (NO₂). NO₂ sa mení na kyselinu dusičitú, ktorá sa spája so vzdušnou vlhkosťou a vedie ku vzniku tzv. kyslých dažďov, ktoré majú negatívny vplyv na organizmy a materiály. Cestná doprava sa podieľa celosvetovo až 51% na emisiách oxidov dusíka. V EÚ je tento podiel takmer dve tretiny, zvyšok pochádza z výroby elektriny a tepla. V krajinách strednej a východnej Európy je to opačne. Ešte stále väčšina emisií dusíka pochádza z výroby elektriny a tepla, významným zdrojom je spaľovanie zemného plynu. Oxidy dusíka sa absorbujú do krvi zväčša vo forme dusitanov a uvoľňujú sa močom. NO₂ pôsobí ako oxidant, pôsobí na dýchacie cesty a spôsobuje ich zužovanie. Karcinogénne účinky oxidov dusíka sa zatiaľ nepotvrdili, najnovšie poznatky však upozorňujú na možný vznik rakoviny pľúc zapríčinených inhaláciou cigaretového dymu.

Oxid uhoľnatý (CO) je toxický – preniká do krvi dýchacím traktom, viaže sa na červené krvné farbivo za vzniku tzv. karboxyhemoglobínu, ktorý stráca schopnosť prenosu kyslíka. Následkom je znížený prívod kyslíka do tkanív. Väzba oxidu uhoľnatého na hemoglobín je približne tristokrát silnejšia ako s kyslíkom a preto jeho odstránenie z krvi trvá mnoho hodín až dní. Príznaky otravy sa objavujú už pri premene 10 % hemoglobínu na karboxyhemoglobín. Toto je jednou z príčin škodlivosti fajčenia. Najčastejšími prejavmi otravy oxidom uhoľnatým sú bolesti hlavy, závraty, hučanie v ušiach, sčervenanie v tvári, bolesti končatín, búšenie srdca. Oxid uhoľnatý je značne jedovatý plyn, ktorý vzniká pri nedokonalom spaľovaní uhlíka a organických látok a je súčasťou výfukových plynov motorových vozidiel. Vďaka pokroku v konštrukcii spaľovacích motorov sa emisie oxidu uhoľnatého v poslednom čase celkovo znižujú. Na žiadnej z monitorovacích staníc na Slovensku nebola v roku 2018 prekročená limitná hodnota pre CO a úroveň znečistenia ovzdušia za predchádzajúce obdobie rokov 2012 – 2018 je pod dolnou medzou pre hodnotenie tejto úrovne. (Zdroj: Informácia o kvalite ovzdušia v TSK, OÚ-OŽP Trenčín, 2018, https://www.minv.sk/swift_data/source/verejna_sprava/obu_trencin/informacie_pre_obcanov/o_zivot/2019/3q/9/Informacia%20o%20kvalite%20ovzdušia%20za%20rok%202018.pdf)

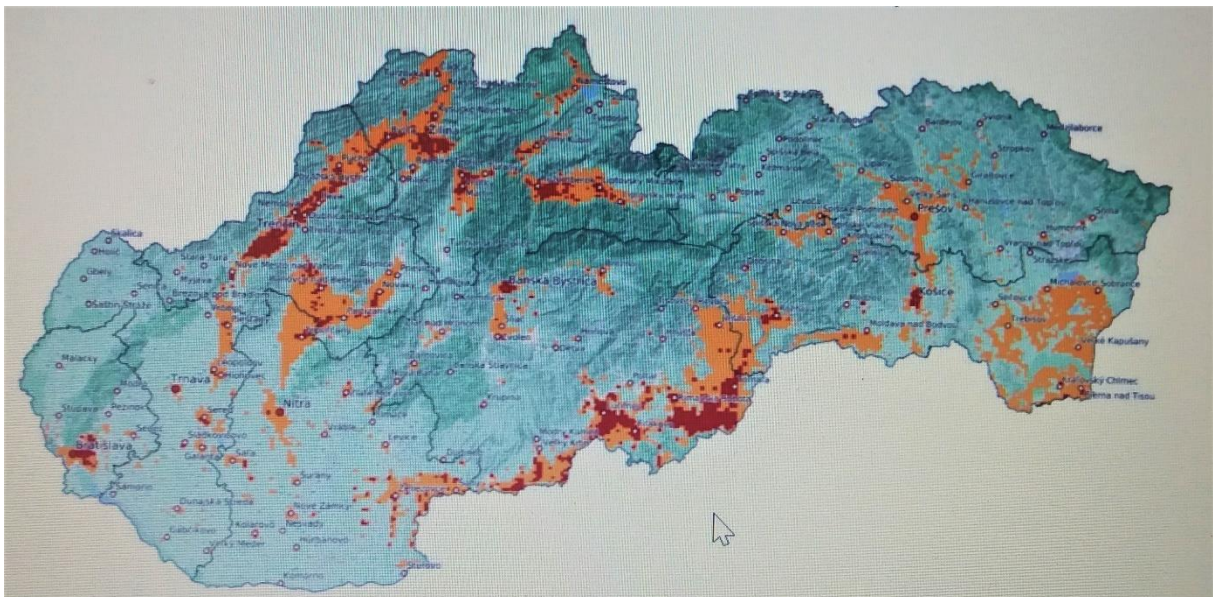
Ako vyplýva z uvedených tabuliek, v prípade TSK za posledných 5 rokov pozorujeme pokles hodnôt u všetkých sledovaných ukazovateľov znečistenia ovzdušia, s výnimkou CO, kde pozorujeme nárast hodnôt o cca 1000, resp. 500 ton v rokoch 2018 a 2019 oproti roku 2015 (pričom však ani na jednej z monitorovacích staníc v SR, a teda ani TSK neboli prekročené limitné hodnoty a úroveň znečistenia je pod dolnou medzou hodnotenia tejto úrovne). Rovnako klesá aj % podiel znečisťujúcich látok produkovaných v rámci TSK na celkovom objeme v rámci celej SR. Najbadateľnejší je pokles v prípade oxidu siričitého, kedy v roku 2015 tvoril podiel jeho produkcie v TSK na celkovej produkcii v SR až 72%, kým v roku 2019 už len 9,8%. Pokles hodnôt v rámci SR však neplatí u CO ani CO₂, kde podiel TSK na produkcii v rámci celej SR stúpol, a to v prípade CO zo 4,3 % v roku 2015 na 6,8 % v roku 2019 a v prípade CO₂ z 33,6% v roku 2015 na 38,1 % v roku 2019.

Toto vyjadrenie platí však len pre emisie pochádzajúce z veľkých a stredných zdrojov, t.j. z priemyslu – nakoľko ide o údaje odvodené z NEIS. V analýze súčasného stavu je potrebné zohľadniť aj podiel domácností a vplyvu lokálneho vykurovania. SHMÚ každoročne zverejňuje na základe meraní, modelovania a odborného odhadu hodnotenie kvality ovzdušia v správe o kvalite ovzdušia. V poslednej správe (2020) identifikovali na základe modelovania tzv. rizikové oblasti, kde je vyššia alebo vysoká pravdepodobnosť zhoršenej kvality ovzdušia, najmä v súvislosti s vysokými koncentraciami PM častíc a karcinogénneho BaP. V rámci Trenčianskeho kraja boli k takýmto oblastiam zaradené dve lokality :

- územie mesta Trenčín, znečisťujúca látka PM₁₀ - Hasičská ulica (namerané prekročenie limitov v r. 2017, 2018)
- okres Prievidza, znečisťujúca látka BaP – Prievidza, Malonepalská ulic (namerané prekročenie limitov v r.2020)

V kraji boli taktiež na základe modelovania určené rizikové zóny pre znečisťujúce látky PM₁₀ a PM_{2,5} - vid' mapa nižšie (Zdroj: http://www.shmu.sk/File/oko/rocniky/2020_Sprava_o_KO_v_SR_v1.pdf, str.73 – kapitola 5.1.)

Obrázok 16 Rizikové oblasti vymedzené na základe výsledkov modelovania kvality ovzdušia.

Poznámka: Rizikové oblasti boli vymedzené na základe výstupu interpolačného modelu RIO a chemicko-transportného modelu CMAQ. Tmavšou farbou (červenou) sú zvýraznené oblasti, kde sa maximálne koncentrácie na výstupoch oboch

modelov prekrývajú, pravdepodobnosť výskytu vyšších koncentrácií PM je tu preto vyššia. Oranžovou farbou sú vyznačené oblasti indikované iba jedným z modelov (CMAQ alebo RIO).

Zdroj : http://www.shmu.sk/File/oko/rocenky/2020_Sprava_o_KO_v_SR_v1.pdf, obr.5.1.

Voda

Slovenská republika sa vstupom do Európskej únie zaviazala plniť požiadavky spoločenstva v oblasti ochrany, využívania, hodnotenia a monitorovania stavu vôd zastrešené rámcovým dokumentom známym pod názvom Rámcová smernica o vode – RSV (Water Framework Directive 2000/60/EC). Rámcová smernica bola transponovaná do zákona NR SR č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona SNR č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon) a vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva, životného prostredia a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky č. 418/2010 Z. z. o vykonaní niektorých ustanovení vodného zákona.

Kvalita a znečistenie vôd

Hlavnými zdrojmi znečistenia povrchových vôd regiónu sú:

- bodové zdroje znečistenia - priemyselné prevádzky,
- poľnohospodárska výroba - splach agrochemikálií, priesaky exkrementov a pod.
- urbanizácia - priesaky nevodotesných žump, priesaky zo skladovania odpadov a pod.

Kvalita vody vo Váhu na území TSK závisí od kvality vody pritekajúcej z vyšších častí povodia a je negatívne ovplyvnená najmä husto osídlenými oblasťami s rozvinutým priemyslom, kde najväčšími znečisťovateľmi sú Trenčianske vodárne a kanalizácie a. s. a priemysel z aglomerácií Dubnica nad Váhom, Trenčín, Považská Bystrica a Nové Mesto nad Váhom.

V najvyššom mieste odberu na rieke Váh – Púchov je kvalita vody relatívne dobrá, až na skupinu mikrobiologických ukazovateľov, ktorá vykazuje IV. triedu, t. z. silne znečistená voda. V mieste odberu Váh – Trenčín vykazujú prvé tri skupiny ukazovateľov II. triedu znečistenia, teda čistú vodu avšak skupina nutričov vykazuje III. triedu znečistenia a skupina mikrobiologických ukazovateľov a ukazovateľov rádioaktivity vykazuje IV. triedu znečistenia. Najväčšími producentmi odpadových vôd v Trenčianskom kraji sú čistiarne odpadových vôd mesta Trenčín, Trenčianske vodárne a kanalizácie a. s. a Považská vodárenská spoločnosť a. s.

Najhoršia kvalita vody je zaznamenaná v odbernom Váh – Opatovce, kde dokumentujú silne znečistenú vodu mikrobiologické ukazovatele a ukazovatele rádioaktivity.

Na rieke Myjava nie je situácia s kvalitou vody priaznivá, nakoľko v sledovanom období 2005/2006 v obidvoch odberných miestach vykazovali niektoré ukazovatele veľmi silné znečistenie. Významným zdrojom znečistenia rieky Myjava je kanalizácia mesta Myjava.

Rieku Nitra vrátane sledovaných prítokov zaraďujeme medzi silne až veľmi znečistené toky v dôsledku antropogénnej činnosti v danej oblasti. Nepriaznivá situácia je výsledkom ťažby a priemyslu v Handlovej, Prievidzi a Novákoch, chemickým závozom v Novákoch a ČOV-kami v okresných mestách. Pozdĺž celého toku Nitry je kvalita vody zaradená do IV. a V. triedy okrem miesta odberu nad Kolačnom, kde tento úsek je zaradený do III. triedy čistoty. Hlavnou príčinou znečistenia vôd na toku sú chemické závody v Novákoch, elektrárne v Zemianskych Kostoľanoch a priemyselná výroba v areáli bývalého podniku Koželužne Bošany. Dlhodobá nepriaznivá situácia je spôsobená aj nízkymi prítokmi, úpravami koryta, poľnohospodárskou činnosťou a zmenami v krajine.

Z prítokov Nitry naďalej nepriaznivý stav zostáva na Handlovke, ktorej vody sú v V. triede čistoty, pričom triedu určujúcimi ukazovateľmi sú skupiny ukazovateľov C, D, E a F. Triedu určujúcim ukazovateľom v profile Bebrava - Krušovce sú koliformné baktérie, ktoré zaraďujú tento úsek do V. triedy čistoty.

Aktuálnu hrozbu pre kvalitu zdrojov podzemných vôd v TSK predstavujú infiltrácie povrchových vôd do riečnych sedimentov, z priemyselných hnojív, znečistených zrážkových vôd, skládok odpadov, priemyselných a odpadových vôd mestských a sídelných aglomerácií a poľnohospodárstva. Pri celkovom zhodnotení hodnôt celkovo k zvýšeniu železa, mangánu, dusičnanov, chloridov a niektorých stopových prvkov. V rámci základných fyzikálno – chemických ukazovateľov sa najviac sa vyskytuje zvýšená koncentrácia mangánu, a to najmä v Novákoch a Prievidzi. Železo taktiež prekračuje limitné hodnoty vo viacerých objektoch V rámci oblasti SK10000400P je najviac znečistená oblasť Prievidze, kde sa vyskytujú zvýšené koncentrácie arzenu, železa, mangánu, naftalénu a amónneho iónu.

Medzizrnové podzemné vody kvartérnych náplavov Váhu sú ovplyvňované antropogénnou činnosťou najmä aglomeráciou Trenčín. V skupine základných fyzikálno – chemických ukazovateľov sa dokumentuje prekročenie koncentrácie dusičnanov v lokalite Veľké Bierovce, chloridov, železa v objekte Púchov a mangánu v objekte Dubnica. V rámci polycyklických aromatických uhľovodíkov sa v území vyskytujú zvýšené koncentrácie naftalénu vo Veľkých Bierovciach, Savčine a Horovciach.

Ochrana vody

Ochrana vodných zdrojov je úzko spojená s územnou ochranou prírody. Z dôvodu potreby zachovania kvality zdrojov podzemných a povrchových vôd je dôležitá činnosť človeka vhodným spôsobom regulovať tak, aby bol rozvoj celého regiónu trvalo udržateľný. Okrem samotných ochranných pásiem stanovených Vyhláškou MŽP č. 29/2005 Z. z. ktorou sa ustanovujú podrobnosti o určovaní ochranných pásiem vodárenských zdrojov, o opatreniach na ochranu vôd a o technických úpravách v ochranných pásmach vodárenských zdrojov je pre zachovanie kvality vodných zdrojov veľmi dôležitá aj kvalita životného prostredia širšieho okolia vodného zdroja. Preto prvky ochrany prírody a krajiny limitujúce antropogénne aktivity v chránených územiach a ich ochranných pásmach definovaných v zákone č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny možno považovať za pozitívne faktory v krajine, ktoré napomáhajú udržať stabilitu ekosystémov krajiny a vodných zdrojov nevynímajúc.

Najväčší a najvýznamnejší zdroj pitnej vody v Trenčianskom samosprávnom kraji sú **chránené oblasti prirodzenej akumulácie vôd (Chránená vodohospodárska oblasť)**. V zmysle § 31 zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách v znení neskorších predpisov sa vyhlasuje Chránená vodohospodárska oblasť, ktorá predstavuje územie, ktoré svojimi prírodnými podmienkami tvorí významnú prirodzenú akumuláciu povrchových a podzemných vôd. V Trenčianskom kraji sa nachádzajú dve - **CHVO Strážovské vrchy** a **CHVO Beskydy - Javorníky**, ktoré sa nachádzajú v severnej časti územia a tvoria **24 % rozlohy** Trenčianskeho kraja. Celková rozloha CHVO Strážovské vrchy je 757 km², pričom v území Trenčianskeho kraja sa nachádza 700 km². Rozloha CHVO Beskydy a Javorníky predstavuje 1 856 km², pričom na území Trenčianskeho kraja sa nachádza len 375 km², čo predstavuje 20 % celkovej rozlohy CHVO.

Podľa § 31 zákona č. 364/2004 Z. z. o vodách v znení neskorších predpisov sú vyhlásené **zraniteľné oblasti**, ktoré tvoria poľnohospodársky využívané územia, z ktorých odtekajú vody zo zrážok do povrchových vôd alebo vsakujú do podzemných vôd, v ktorých koncentrácia dusičnanov je vyššia ako 50 mg.l⁻¹ alebo sa môže v blízkej budúcnosti prekročiť. Zraniteľné oblasti sú vyhlásené prevažne v nižších polohách s poľnohospodárskou pôdou, kde je riziko ohrozenia vôd vyššou koncentráciou živín, predovšetkým dusičnanmi. V zmysle Nariadenia vlády SR č. 617/2004 Z. z., ktorým sa ustanovujú citlivé a zraniteľné oblasti sa v Trenčianskom kraji nachádza **142 zraniteľných oblastí**, ktoré sú vymedzené hranicami katastrálnych území. Zraniteľné oblasti pokrývajú **44 % rozlohy** Trenčianskeho kraja a sú vymedzené prevažne v **Považskom podolí, Podunajskej pahorkatine, Hornonitrianskej kotline a na úpätí Bielych Karpát, Strážovských vrchov a Považského Inovca**. V rámci okresov je najväčšie pokrytie zraniteľnými oblasťami v okresoch Partizánske (100 %), Nové Mesto nad Váhom (78 %) a Trenčín (66 %) a najmenšie v okresoch Považská Bystrica (3 %) a Myjava (2 %).

Pôda

Pôda predstavuje významný krajinný prvok s nezastupiteľnou energetickou a bioprodukčnou funkciou. Je výsledkom vzájomného prenikania a pôsobenia atmosféry, hydrosféry, litosféry a biosféry. Je s nimi tesne spätá, a preto detailne odráža súčasne a čiastočne i minulé štruktúru krajiny. Kvalita pôdneho krytu je výrazným činiteľom podmieňujúcim existenciu určitých typov rastlinstva a živočíšstva v krajine. Zároveň je i významným prírodným zdrojom s nezastupiteľnou produkčnou funkciou, ktorá je jedným z najdôležitejších existenčných faktorov ľudskej spoločnosti.

Ako východiskový podklad pri analýze vlastností pôd a ich priestorového rozloženia v rámci riešeného územia boli použité mapy pôdy a zrnitosť pôdy. Pôdna pokrývka bola hodnotená na základe výskytu pôdnych typov na úrovni subtypov a pôdnych druhov (na základe zrnitosti).

Rozdielnosť fyzicko-geografických podmienok základných typov riešeného územia – výbežkov Podunajskej pahorkatiny s prechodom do pohoria Považského Inovca, výbežkov Malých Karpát s prechodom do Bielych Karpát na juhozápadnej a západnej strane, pohoria Strážovských vrchov a ostatnými pohoriami Fatransko-Tatranskej oblasti vnútorných Západných Karpát v južnej a juhovýchodnej časti, ako aj nížinných častí Považskej kotliny, sa prejavuje aj z pohľadu pedo-geografických charakteristík územia.

V rámci hornatých častí sú dôležitými pedo-genetickými faktormi substrát, reliéf a klíma. Na území nížin sú hlavnými pedo-genetickými faktormi azonálne činitele. Najvýznamnejším faktorom je erózna a akumulačná činnosť vodných tokov, ktorá spôsobuje opakované narušovanie pôdy záplavami.

Erózia pôdy

Jedným z najviac negatívnych javov pôsobiacich na pôdu je erózia. Pod pojmom erózia pôdy sa rozumie rozrušovanie, premiestňovanie a ukladanie pôdnych častíc pôsobením vody, vetra a iných exogénnych činiteľov. Erózia poľnohospodárskej pôdy predstavuje úbytok povrchovej najúrodnejšej vrstvy poľnohospodárskej pôdy bezprostredne spojený s úbytkom humusu a živín.

Väčšina poľnohospodárskych pôd v Trenčianskom kraji je ohrozená vodnou eróziou, jej intenzita nie je nízka. Vodná erózia sa výraznejšie prejavuje v severných okresoch, najmä v podhorských a horských oblastiach, kde je vyššia svahovitosť. Najhoršia situácia v rámci ohrozenia pôd vodnou eróziou je v okresoch Považská Bystrica, Púchov a Myjava.

Z hľadiska ohrozenia poľnohospodárskych pôd veternou eróziou patrí prevažná časť riešeného územia do kategórie so žiadnou až slabou intenzitou erózie. Stredná a silná veterná erózia sa v Trenčianskom kraji vyskytuje minimálne. Na väčšine poľnohospodárskej pôdy sa vyskytuje slabá až žiadna veterná erózia (98 %). Intenzita je závislá najmä na sklonitosti reliéfu, pokrývnosti vegetáciou a na pôdnom druhu. Stredná až silná veterná erózia má najväčšie zastúpenie v okresoch Považská Bystrica, Púchov a Myjava.

Podľa údajov Výskumného ústavu pôdozvedectva a ochrany pôdy je na území TSK silnou vodnou eróziou ohrozených 24,95% pôd a extrémne silnou vodnou eróziou ohrozených 25,88% pôd. Účinkami veternej erózie je ohrozených 0,05% (ohrozenie silnou eróziou).

Tabuľka 114 Zastúpenie kategórií ohrozenosti pôd vodnou eróziou v okresoch Trenčianskeho kraja

Okres	Kategória eróznej ohrozenosti [% z poľnohospodárskej pôdy]			
	žiadna až slabáerózia	stredná erózia	silná erózia	extrémna erózia
Bánovce nad Bebravou	33,62	31,52	21,2	13,66
Ilava	34,37	11,98	19,78	33,86
Myjava	8,61	25,76	34,75	30,87
Nové Mesto nad Váhom	42,2	17,21	21,2	19,39
Partizánske	56,35	27,36	13,5	2,79
Považská Bystrica	10,36	10,41	39,06	40,18
Prievidza	29,08	22,23	22,25	26,44
Púchov	16,52	6,9	31,68	44,89
Trenčín	29,46	18,89	25,36	26,29
Trenčiansky kraj	29,53	19,64	24,95	25,88

Zdroj: Výskumný ústav pôdozvedectva a ochrany pôdy

Tabuľka 115 Zastúpenie kategórií ohrozenosti pôd veternou eróziou v okresoch Trenčianskeho kraja

Okres	Kategória eróznej ohrozenosti [% z poľnohospodárskej pôdy]			
	žiadna až slabáerózia	stredná erózia	silná erózia	extrémna erózia
Bánovce nad Bebravou	99,24	0,76	-	-
Ilava	88,15	11,7	0,14	-
Myjava	100	-	-	-
Nové Mesto nad Váhom	99,66	0,33	0,02	-
Partizánske	100	-	-	-
Považská Bystrica	97,48	2,41	0,11	-
Prievidza	97,43	2,57	-	-
Púchov	98,5	1,39	0,12	-
Trenčín	98,13	1,39	0,03	-
Trenčiansky kraj	97,96	1,99	0,05	-

Zdroj: Výskumný ústav pôdozvedectva a ochrany pôdy

Ochrana poľnohospodárskej pôdy je zabezpečená ochranou najkvalitnejšej poľnohospodárskej pôdy v katastrálnom území v sídlach kraja podľa kódu bonitovaných pôdno-ekologických jednotiek, ktorý je uvedený v prílohe č. 2 k nariadeniu vlády č. 58/2013 Z. z. o odvodoch za odňatie a neoprávnený záber poľnohospodárskej pôdy pre každé katastrálne územie. Ďalšími dôležitými prvkami sú objekty, ktoré sú súčasťou hydromelioračnej sústavy na poľnohospodárskej pôde. Zväčša sa jedná o plochy závlah s príslušnou rúrovou sieťou, drenáže, odvodňovacie kanále, prečerpávacie stanice a ďalšie.

2.2.4.5. Klimatické podmienky a dopady zmeny klímy

Ovzdušie je najdynamickejším krajinným prvkom. Riešené územie bolo posudzované z hľadiska dlhodobého stavu vlastností ovzdušia ako sú teplotné a zrážkové pomery. Tieto klimatické parametre, spolu s mierou jeho znečistenia cudzorodými látkami, najvýraznejšie modifikujú podmienky socioekonomického využitia územia.

Z hľadiska klímy Trenčianskeho kraja patria Považské Podolie, Podunajská pahorkatina a Hornonitrianska kotlina do teplej klimatickej oblasti. Znakom teplej oblasti je viac než 50 letných dní počas roka, t.j. dní, kedy maximálna denná teplota vzduchu dosahuje 25° C a viac. Ostatné územie Trenčianskeho kraja prechádza s narastajúcou nadmorskou výškou do mierne teplej a chladnej klimatickej oblasti. Mierne teplá oblasť je charakterizovaná priemernými júnovými teplotami vyššími než 16° C s menej než 50 letnými dňami. Chladná klimatická oblasť zahŕňa vysoké severne orientované pohoria a podhoria. Vďaka členitému reliéfu sú tu častým javom teplotné inverzie a zreteľne sa prejavuje výšková stupňovitosť základných meteorologických prvkov.

Dopady spojené so zmenou podnebia majú vplyv na všetky zložky životného prostredia a znižovanie týchto dopadov je predmetom rady strategických dokumentov ako napr. Stratégia adaptácie SR na nepriaznivé dôsledky zmeny klímy – aktualizácia, ktorá bola schválená uznesením vlády SR č. 478/2018. Hlavným cieľom tejto stratégie je zlepšiť pripravenosť Slovenska čeliť nepriaznivým dôsledkom zmeny klímy, priniesť čo najširšiu informáciu o súčasných adaptačných procesoch na Slovensku, a na základe ich analýzy ustanoviť inštitucionálny rámec a koordinačný mechanizmus na zabezpečenie účinnej implementácie adaptačných opatrení na všetkých úrovniach a vo všetkých oblastiach, ako aj zvýšiť celkovú informovanosť o tejto problematike.

Z pozorovaných trendov zmeny podnebia za obdobie rokov 1881 – 2017 na Slovensku možno uviesť:

- rast priemernej ročnej teploty vzduchu,
- priestorovo rozdielny trend ročných úhrnov atmosférických zrážok,
- pokles relatívnej vlhkosti vzduchu,
- pokles snehovej pokrývky do výšky 1000 m n. m.,
- vzrast potenciálneho výparu a pokles vlhkosti pôdy,
- zmeny v premenlivosti klímy (najmä zrážkových úhrnov).

Teplotné pomery

Na území sú zastúpené tri klimatické oblasti: teplá, mierne teplá a studená. Nižšie položené časti kraja patria do teplej klimatickej oblasti, stráne pohorí do mierne teplej a najvyššie polohy do chladnej klimatickej oblasti. Teplá oblasť sa rozprestiera do výšky 300 m.n.m. Má viac ako 50 letných dní s maximálnou teplotou +25 °C a vyššou. Mierne teplá oblasť zaberá územie vrchovín a hornatín s výškovým rozmedzím od 300 do 800 m.n.m. Má menej ako 50 letných dní v roku. Priemerná teplota v júli je nad + 16°C. Chladná oblasť s priemernou teplotou vzduchu v júli pod + 16 °C sa vyskytuje v najvyšších polohách územia kraja. Priemerné mesačné teploty v letných mesiacoch sa pohybujú od 16,9 °C do 18,0°C a v zimných mesiacoch od - 3,2°C do 4,2°C.

Ročný priemer zrážok sa na tomto území pohybuje od 550 do 1000 mm. Charakteristické je, že množstvo zrážok stúpa s nadmorskou výškou. Približne 60% zrážok spadne v letnom období a asi 40% v zimnom období, čo je výhodné pre prírodu. Mesiacmi s najvyšším priemerným mesačným množstvom zrážok sú mesiace jún, júl a august a najmenej zrážok pripadá na február.

Snehová pokrývka sa udrží 70 až 120 dní, a v najvyšších častiach pohoria Vtáčnik až 160 dní. Hrúbka snehovej pokrývky sa zväčšuje so stúpajúcou nadmorskou výškou a dosahuje priemernú hrúbku okolo 30 cm. Najviac dní so snehovou pokrývkou pripadá na január a február. Prevládajú severozápadné až severné vetry. Približne 2/3 dní roka je oblačnosť, pričom najmenej oblačné dni sa vyskytujú koncom leta a začiatkom jesene. Do roka je tu priemerne 50 jasných dní a 25 až 30 dní s búrkou. Oblačnosť pribúda so stúpajúcou nadmorskou výškou a ubúda k východu, vplyvom kontinentality. Na horách je najväčšia na jar a v lete a najmenšia v zime. Prevažná časť územia má okolo 100 až 140 dní bez mrazu, v najvyšších polohách kraja je to približne 80 dní. Obdobie s výskytom teplôt pod bodom mrazu trvá 80 až 120 dní, vyššie položené miesta majú okolo 200 dní pod bodom mrazu.

Dopady zmeny klímy

Ako vyplynulo zo zozbieraných klimatických charakteristík (priemerná ročná teplota, počet tropických dní) zmena klímy sa negatívne dotýka aj územia Trenčianskeho kraja. Oteplenie klímy je veľmi pravdepodobne spôsobené ľudskou činnosťou. Ak bude naďalej pokračovať celosvetový rast emisií, pravdepodobne nás už na konci 21. storočia čakajú vážne zmeny. V závislosti od vyprodukovaných emisií sa môže teplota zvýšiť o 1,1°C až 6,4°C.

Na Slovensku sa od roku 1881 zvýšila teplota v priemere o 1,6°C a poklesli ročné úhrny zrážok. Ako reakciu na problémy súvisiace so zmenou klímy Úrad TSK začal realizovať projekt Zelená župa, ktorého cieľom je zníženie negatívnych dopadov prevádzky úradu a objektov v jeho správe na životné prostredie ako aj zvýšenie environmentálneho povedomia občanov kraja. Aj vďaka tomuto projektu boli realizované projekty na zníženie energetickej náročnosti budov, vystavali sa obľúbené cyklotrasy, boli obstarané elektromobily pre potreby úradu ako aj vybudované rýchlonabíjacie stanice. V rámci osvetly bol zorganizovaný seminár o zmeny klímy na pôde TSK.

Prezentácia scenárov zmeny klímy na Slovensku

Za obdobie rokov 1881 - 2017 sa na Slovensku pozoroval rast priemernej teploty vzduchu asi o 1,73 °C, pokles ročných úhrnov atmosférických zrážok v priemere asi o 0,5 % (na juhu SR bol pokles miestami aj viac ako 10 %, na severe a severovýchode ojedinele úhrn zrážok vzrástol do 3 %). Takmer na celom území SR sa prejavil pokles všetkých charakteristík snehovej pokrývky do výšky 1000 m. Zmeny v premenlivosti klímy (najmä zrážkových úhrnov) - príkladom sú v krátkom časovom intervale striedajúce extrémne vlhké a suché roky: extrémne suchá rok 2003 a čiastočne aj 2007, extrémne vlhké roky 2010 a 2016 a mimoriadne suchý rok 2011 a čiastočne aj 2012. Za posledných 15 rokov došlo k najvýznamnejšiemu rastu výskytu extrémnych denných a niekoľkodenných úhrnov zrážok, čo malo za následok zvýšenie rizika lokálnych povodní v rôznych oblastiach SR. Na druhej strane v období rokov 1989 - 2017 sa oveľa častejšie ako predtým vyskytovalo lokálne celoplošné sucho, ktoré bolo zapríčinené predovšetkým dlhými obdobiami relatívne teplého počasia a malými úhrnmi zrážok v niektorej časti vegetačného obdobia. Zvlášť výrazné bolo sucho v rokoch 1990 - 1994, 2000, 2003 a 2007, v niektorých regiónoch na západe SR aj v rokoch 2015 a 2017.

Priemery teploty vzduchu by sa mali postupne zvyšovať o 2 až 4 °C v porovnaní s priemerami obdobia 1951 - 1980, pričom sa zachová doterajšia medziročná a medzisezónna časová premenlivosť. Ročné úhrny zrážok by sa nemali podstatne meniť. Skôr sa ale predpokladá mierny nárast okolo 10 %, predovšetkým na severe Slovenska. Väčšie zmeny by mali nastať v ročnom chode a časovom režime zrážok – v lete sa všeobecne očakáva slabý pokles úhrnov zrážok (predovšetkým na juhu SR) a v zvyšnej časti roka slabý až mierny rast úhrnov zrážok (predovšetkým v zime na severe Slovenska). V teplej časti roka sa očakáva zvýšenie premenlivosti úhrnov zrážok, zrejme sa predĺžia a častejšie vyskytnú málo zrážkové (suché) obdobia na strane jednej a zrážkovo výdatnejšie krátke daždivé obdobia na strane druhej. Pretože sa očakáva teplejšie počasie v zime, tak až do výšky 900 m n.m. bude snehová pokrývka nepravidelná a častejšie sa budú vyskytovať zimné povodne – snehová pokrývka bude zrejme v priemere vyššia iba vo výške nad 1200 m n.m., tieto plochy ale predstavujú na Slovensku menej ako 5 % rozlohy, čo nemôže podstatne ovplyvniť odtokové pomery. Vzhľadom na zosilnenie búrok v teplej časti roka sa očakáva častejší výskyt silného vetra, víchric a tornád v súvislosti s búrkami. Očakáva sa pokles vlhkosti pôdy na juhu Slovenska, rast potenciálnej evapotranspirácie vo vegetačnom období asi o 6 % na 1 °C oteplenia, pričom sa úhrny zrážok vo vegetačnom období podstatne nezvýšia (Zdroj: SHMÚ SR).

Podpora vzdelávania v environmentálnej oblasti vzhľadom k súčasným problémom

Návrh Krajskej koncepcie environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetly v Trenčianskom kraji bol prijatý zastupiteľstvom Trenčianskeho samosprávneho kraja v Roku 2019. V rámci tejto koncepcie Trenčiansky samosprávny kraj plánuje vybudovať stabilnú a funkčnú sieť poskytovateľov EVVO a do praxe zaviesť efektívne a transparentné mechanizmy na jej dlhodobú udržateľnosť. Inštitucionálne má byť krajský systém EVVO založený na stabilizovanej sieti 5 ekocentier, ktoré svojou ponukou výchovných a vzdelávacích programov a aktivít rovnomerne pokryjú územie kraja. Súčasťou systému bude aj pravidelný a nezávislý monitoring, evaluácia programov a aktivít, vrátane hodnotenia účinnosti zvolených metód a foriem. Poskytovatelia služieb v oblasti EVVO budú mať vytvorené podmienky:

- pre profesionálne vzdelávanie lektorov, konzultantov a metodikov,
- pre prípravu kvalitných programov, zodpovedajúcich potrebám jednotlivých cieľových skupín.

Obyvatelia a návštevníci Trenčianskeho samosprávneho kraja budú mať k dispozícii vhodne podávané aktuálne a relevantné odborné informácie o stave životného a prírodného prostredia, o alternatívach šetrného správania sa k životnému prostrediu a k prírodným zdrojom Trenčianskeho kraja.

Uvedené zámery sa plánujú zrealizovať pomocou určených priorít v rozvoji infraštruktúry, podporou ľudských zdrojov, rozvojom informačnej a metodologickej podpory a vytvorením systému financovania.

TRENČIANSKY
SAMOSPRAVNÝ
K ◊ R ◊ A ◊ J

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

Európska únia
Európsky sociálny fond